

# VERZAMELING

VAN

WETTEN, BESLUITEN, VERORDENINGEN ENZ. HET LEGER BETREFFENDE;  
ALSMEDE DE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN  
VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

---

## BIJBLAD

BEHOORENDE BIJ DEN

### MILITAIRE-SPECTATOR,

TIJDSCHRIFT VOOR HET NEDERLANDSCHE LEGER.

JAARGANG 1870.

---

TE BREDA,  
BIJ BROESE & COMP.

---

1870.

# WYKAMING

THE  
WYKAMING, FRODOLOVY AND THE LINDS DESTINATION  
ESSAYS IN DISCOVERY, JOURNALISM EX  
LITERATURES BY THE LINDS

BY  
FRANK D  
LINDS

## MILITARY-SPECTATOR

THE  
MILITARY-SPECTATOR  
BY  
FRANK D LINDS

THE  
MILITARY-SPECTATOR  
BY  
FRANK D LINDS

THE  
MILITARY-SPECTATOR  
BY  
FRANK D LINDS

## I N H O U D.

---

### A.

AFSTANDSTAFELN. Nieuwe Uitgave. . . . .	Blz. 51.
AMMUNITIE. Verbod van uit- en doorvoer. ( <i>Aanschrijving van 29 Julij 1870</i> , N <sup>o</sup> . 94, P.) . . . . .	» 31.
ARTILLERIE-KOMMANDEMENTEN. (Tijdelijke indeeling der). ( <i>Aanschrijving van</i> <i>den 31sten Julij 1870</i> , N <sup>o</sup> . 87, A.) . . . . .	» 29.
----- (Intrekking der tijdelijke indeeling) ( <i>Aan-</i> <i>schrijving van den 21sten September 1870</i> , N <sup>o</sup> . 86, A.) . . . . .	» 30(42).
ARTILLERIE-MATERIEEL. (Uitgave der standgezigten van het) ( <i>Aanschrij-</i> <i>ving van den 12den Maart 1870</i> , N <sup>o</sup> . 52, A.) . . . . .	» 6.
ARTILLERIE. (Zie <i>Vesting-Artillerie</i> .)	

### B.

BAJONETVECHTKUNST. Vermeerdering van het aantal geweren bij de korpsen. ( <i>Aanschrijving van den 28sten Maart 1870</i> , N <sup>o</sup> . 67, A.) . . . . .	» 7.
BOEKAANKONDIGINGEN. Bld. 1, 3, 5, 6, 7, 11, 13, 19, 25, 34, 35, 36, 43, 45, 50. . . . .	» 29(41).
BUSKRUID. Verbod van uit- en doorvoer. ( <i>Aanschrijving van den 29sten</i> <i>Julij 1870</i> , N <sup>o</sup> . 94, P.) . . . . .	» 31.

### E.

EQUIPAGE VAN OFFICERSPAARDEN. ( <i>Besluit van den 15den Augustus 1870</i> , N <sup>o</sup> . 35.) . . . . .	» 36.
EXAMEN der militaire intendanten. ( <i>Aanschrijving van den 7den Mei 1870</i> , N <sup>o</sup> . 90, I) . . . . .	» 14.
EXAMEN voor den rang van 2den luitenant-kwartiermeester en van 2den luitenant administrateur van kleeding en wapening. ( <i>Aanschrijving van</i> <i>den 7den Mei 1870</i> , N <sup>o</sup> . 90, I) . . . . .	» 14.
EXAMEN VAN ONDEROFFICIEREN der infanterie, kavallerie en artillerie. Wij- ziging in het examen. ( <i>Aanschrijving van den 10den Januarij 1870</i> , N <sup>o</sup> . 33, P.) . . . . .	» 1.

## F.

FONDS VAN ONDEROFFICIEREN. Rekening en verantwoording over 1869. ( <i>Circulaire van den 14den Mei 1870, N<sup>o</sup>. 50, I.</i> ) . . . . .	Blz. 17.
FOURAGES. (Intrekking van) ( <i>Besluit van den 23sten September 1870, N<sup>o</sup>. 10.</i> ) . . . . .	» 30(42).
— Toekenning van. ( <i>Besluit van den 2den Augustus 1870, N<sup>o</sup>. 11.</i> ) . . . . .	» 33.

## G.

GENERALE STAF. Tijdelijke vermeerdering van den generalen staf, den staf der infanterie en van het korps, ingenieurs, enz. ( <i>Besluit van den 22sten September 1870, N<sup>o</sup>. 5.</i> ) . . . . .	» 28(40).
— — — — — Traktement der kapiteins. ( <i>Besluit van den 9den Junij 1870, N<sup>o</sup>. 17.</i> ) . . . . .	» 49.
— — — — — Wijziging in de organisatie. ( <i>Besluit van den 15den November 1870, N<sup>o</sup>. 24.</i> ) . . . . .	» 48.
GRENADIERS EN JAGERS. (Regement) Intrekking van art. 3 van het Besluit tot overplaatsing. ( <i>Besluit van den 27sten Julij 1870, N<sup>o</sup>. 25.</i> ) . . . . .	» 31.

## H.

HANNOVERANEN. Hunne toelating tot de militaire koloniale dienst. ( <i>Aanschrijving van den 7den Mei 1870, N<sup>o</sup>. 41, P.</i> ) . . . . .	» 14.
HOLLANDSCHE WATERLINIE. (Bezetting der) ( <i>Besluit van den 2den Maart 1870.</i> ) . . . . .	» 9.

## I.

INTENDANTEN. (Militaire) Af te leggen examen. ( <i>Aanschrijving van den 7den Mei 1870, N<sup>o</sup>. 90, I.</i> ) . . . . .	» 14.
INSTRUCTIE-INVENTARIS voor de artillerie der landmagt (Herziening van den) ( <i>Aanschrijving van den 30sten November 1870, N<sup>o</sup>. 47, A.</i> ) . . . . .	» 50.

## K.

KADERS. Bijeenhouden van het personeel. ( <i>Aanschrijving van den 3den Augustus 1870, N<sup>o</sup>. 88, P.</i> ) . . . . .	» 34.
KAVALLERIE. (Zie: <i>Reglement op de inwendige dienst.</i> )	
— — — — — Aanbinden der paarden in het bivak. ( <i>Aanschrijving van den 8sten December 1870, N<sup>o</sup>. 59, P.</i> ) . . . . .	» 52.
KLEEDING EN UITRUSTING. Tijdelijke niet-opneming der waarde. ( <i>Aanschrijving van den 17den Augustus 1870, N<sup>o</sup>. 123, I.</i> ) . . . . .	» 35.
— — — — — (Zie: <i>Militie-commissarissen.</i> )	
KOLONIAAL WERFDEPOT. Reorganisatie van het korps. ( <i>Besluit van den 20sten October 1870, N<sup>o</sup>. 27.</i> ) . . . . .	» 47.
KOLONIALE DIENST. (Zie: <i>Hannoveranen.</i> )	
KRIJGSRADEN. Benoeming tot leden van den krijgerraad. ( <i>Besluit van den 12den Augustus 1870, N<sup>o</sup>. 41.</i> ) . . . . .	» 34.

## L.

LEGER. Indeeeling van het leger in drie divisien en drie afzonderlijk brigades. ( <i>Besluit van den 20sten Julij 1870, N<sup>o</sup>. 30.</i> ) . . . . .	» 24.
--	-------

## M.

MEDAILLES	Vergunning tot het dragen van medailles in vreemde dienst verworven, wordt door Z. M. verleend. (Besluit van den 15den Junij 1870, N <sup>o</sup> . 9.) . . . . .	Blz. 22.
MILITAIRE JUSTITIE.	Wijziging in de indeeling der auditiën. (Besluit van den 14den October 1870, N <sup>o</sup> . 27.) . . . . .	» 45.
MILITIE-COMMISSARISSEN.	Wijziging in de kleeding. (Besluit van den 27sten Februarij 1870, N <sup>o</sup> . 8.) . . . . .	» 5.

## N.

NATIONALE MILITIE.	Model van een getuigschrift tot vrijstelling wegens broederdienst. (Circulaire van den 24sten Februarij 1870, N <sup>o</sup> . 49, P.) . . . . .	» 3.
-----	Ligting van 1870. (Circulaire van den 28sten Februarij 1870, N <sup>o</sup> . 58, P.) . . . . .	» 4.

## O.

ONDEROFFICIEREN EN KORPORALS.	(Ontslagen) oproeping van het reservekader (Aanschrijving van den 23sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 64, P.) . . . . .	» 26.
-----	van het reservekader. Ontslag. (Aanschrijving van den 22sten September 1870, N <sup>o</sup> . 64, P.) . . . . .	» 29(41).
ONDEROFFICIEREN. (Gepasporteerde.)	Leeftijd voor hunne benoeming tot commies van 's rijks belastingen. (Aanschrijving van den 7den Mei 1870, N <sup>o</sup> . 41, P.) . . . . .	» 13.
ONDSCHIEDINGSTEKENEN.	Verlies daarvan bij degradatie. (Aanschrijving van den 17den Junij 1870, N <sup>o</sup> . 49, P.) . . . . .	» 21.
ONTHEFFING van het kommando van de luits.-generaal KNOOP en ENGELBREGT en van den generaal-majoor VON KELLNER en VAN LIMBURG STIRUM. (Besluit van den 22sten September 1870, N <sup>o</sup> . 4.) . . . . .	» 27(39).	
-----	van Z. K. H. den Prins van Oranje van het opperbevel over het leger. (Besluit van den 22sten September 1870, N <sup>o</sup> . 3.) . . . . .	» 27(39).
ORDER.	Algemeene order voor het leger. (Aanschrijving van den 17den September 1870, N <sup>o</sup> . 92, P.) . . . . .	» 27(39).
OVERPLAATSINGEN.	(Zie: Grenadiers en jagers.)	

## P.

PAARDEN.	Verbod van uit- en doorvoer. (Aanschrijving van den 29sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 94, P.) . . . . .	» 31.
----------	---	-------

## R.

REGLEMENT op de inwendige dienst der kavallerie. Invoering. (Aanschrijving van den 6den October 1870, N <sup>o</sup> . 94, P.) . . . . .	» 44.	
REIS- en VERBLIJFKOSTEN.	Nadere bepaling van vergoeding. (Besluit van den 4den December 1870.) . . . . .	» 51.
REGTSAKEN. (Militaire.)	Wijziging in de standplaatsen. (Besluit van den 6den Augustus 1870, N <sup>o</sup> . 28.) . . . . .	» 37, 38.
RESERVEKADER.	Opneming alleen van onderofficieren in dit kader. (Aanschrijving van den 20sten Junij 1870, N <sup>o</sup> . 10, P.) . . . . .	» 21.

## S.

SOLDIEN EN TOELAGEN. Verhooging der soldij van het personeel bij 's Rijks magazijnen van militaire kleeding, uitrusting enz. (Besluit van den 29sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 23.) . . .	Blz. 33.
----- Soldij voor de vrijwilligers en miliciens bij de veld-artillerie. (Besluit van den 16den October 1870, N <sup>o</sup> . 21.)	o 46.
STRAPPEN. Bevoegdheid van den korps-kommandant tot wijziging der opgelegde straffen door een detachements-kommandant. (Aanschrijving van den 20sten Junij 1870, N <sup>o</sup> . 49, P.) . . . . .	o 24.

## T.

TELEGRAMMEN. (Verzending van militaire) (Aanschrijving van den 31sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 68, P.) . . . . .	o 32.
TRAKTEMENTEN der kapiteins van den generalen staf. (Besluit van den 9den Junij 1870, N <sup>o</sup> . 17.) . . . . .	o 19.
----- Bijslag voor de officieren buiten de vaste standplaatsen hunner korpsen, enz. (Besluit van den 25sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 25.)	o 27.
TRANSPORTMIDDELEN (Voorziening in de) (Aanschrijving van den 20sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 49, I.) . . . . .	o 30.

## V.

VEREENIGINGEN tot vrijwillige oefening in den wapenhandel. Vergunning om als vrijwilliger in dienst te treden. (Aanschrijving van den 22sten Julij 1870, N <sup>o</sup> . 85, P.) . . . . .	o 26.
VERLOVEN, toe te kennen naar aanleiding van Art. 135 van het Voor-schrift betreffende de wapenen en schietoefeningen. (Aanschrijving van den 6den October 1870, N <sup>o</sup> . 93, P.) . . . . .	o 44.
VESTING-ARTILLERIE Kamperen van kompagnien in de legerplaatsen bij Zeist en bij Teteringen. (Besluit van den 2den Maart 1870.)	o 9.
----- Wijziging in de zamenstelling. (Besluit van den 26sten Augustus 1870, N <sup>o</sup> . 22.) . . . . .	o 37.
VRIJWILLIGERS. Verblif in dienst. (Aanschrijving van den 4den October 1870, N <sup>o</sup> . 69, P.) . . . . .	o 43.

## W.

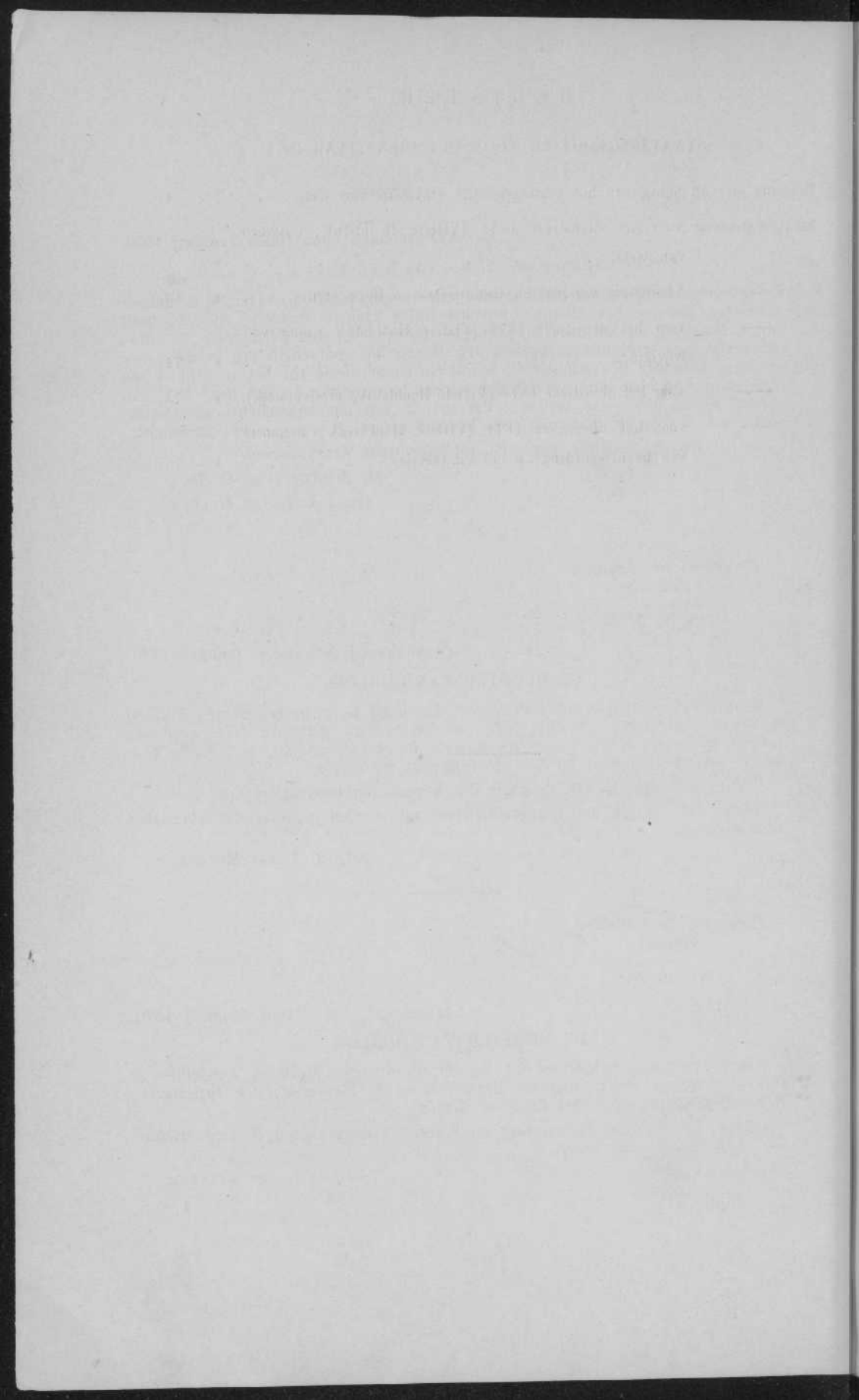
WATERSTAATSKAART van Nederland. Prijsbepaling. (Aanschrijving van den 28sten Januarij 1870, N <sup>o</sup> . 88, S.) . . . . .	o 2.
WEDUWEN- EN WEZENKAS. Vrijstelling der gepensionneerde officieren van de gewone contributie. (Besluit van den 20sten Junij 1870, N <sup>o</sup> . 9.) . . . . .	o 20.
----- Rekening en verantwoording over het jaar 1869.	o 49.
WERVING voor de korpsen van het leger hier te lande. Wijziging der instructie. (Besluit van den 18den Julij 1870, N <sup>o</sup> . 9.) . . . . .	o 23.
WERPDEPOT. (Zie: Koloniaal werfdepot.)	

# REGISTER.

v

## STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

Regeling en voltoojing van het vestingstelsel. Ontwerp van wet. . . . .	Blz. 4.
Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1871 (VIIIste Hoofdstuk, ontwerp van wet). . . . .	» 1.
— Voorloopig verslag der commissie van Rapporteurs. . . . .	» 19.
— voor het dienstjaar 1871 (VIIIste Hoofdstuk, nota van wijziging.) . . . . .	» 74.
— voor het dienstjaar 1871 (VIIIste Hoofdstuk, eindverslag.). »	73.
— voor het dienstjaar 1871 (VIIIste Hoofdstuk, memorie van beantwoording op het eindverslag.). . . . .	» 76.





*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 55 P.

's Gravenhage, den 10den Januarij 1870.

*Aan de militaire autoriteiten van het leger.*

Tot opwekking en het onderhouden van een gewenschten naijver bij de onder-officieren die tot het afleggen van het ligter examen worden opgeleid, heeft Zijne Majesteit de Koning, bij kabinets-rescript van den 5den dezer, n<sup>o</sup>. 25, goedgevonden, met intrekking van art. 9 van het voorschrift van examen voor de onderofficieren der infanterie, kavallerie en artillerie tot het verkrijgen van den rang van 2den luitenant bij die wapens, opgenomen in het *Rec. Mil.* van 1868, bladz. 65, — te bepalen, dat art. 5 van dat voorschrift ook toepasselijk zal zijn op de onderofficieren bedoeld in art. 8 van gemeld voorschrift.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot *algemeene kennisgeving.*

*De Minister van Oorlog,*  
(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 8 P.

's Gravenhage, den 10den Januarij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat dezer dagen bij de uitgevers BROESE & COMP. te Breda, een werkje in het licht is verschenen, getiteld: *Gids voor den jongen militair. Een leesboek ten dienste der korpsscholen*, door P. F. BRUNINGS, kapitein-adjutant bij het 6de regiment infanterie.

Vestigt de aandacht van de chefs der korpsen op bedoeld werkje.

Gelast dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot *algemeene kennisgeving.*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 49 P.

's Gravenhage, den 21sten Januarij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat bij de Koninklijke Militaire Akademie de tweede, herziene druk, van het *Reglement op de Exercitiën der Infanterie, Kompagnieschool*, is in het licht verschenen;

Gelast, dat hiervan mededeeling zal worden gedaan in het *Recueil Militair* tot *algemeene kennisgeving.*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Bijbl. XIV.

1.

Secretariaat.

N<sup>o</sup>. 88 S.

's Gravenhage, den 28sten Januarij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Brengt ter kennis van het leger, dat, ten gevolge van de door hem getroffen schikkingen, de waterstaatskaart van Nederland op de schaal van 1:50000, uitgegeven door het Departement van Binnenlandsche zaken, voor de officieren, de administratiën van de korpsen en de inrigtingen van het leger verkrijgbaar zal zijn voor den halven prijs, dat is, in plaats van f 1.50, tegen 75 cents per blad.

Elk blad van deze kaart bevat in den regel een vierde gedeelte van een blad der topographische en militaire kaart en is dienovereenkomstig gemerkt, terwijl ieder blad afzonderlijk verkrijgbaar is. Tot nog toe zijn de bladen verschenen op de hierbijgevoegde lijst vermeld.

De bestelling kan alleen geschieden aan den met den verkoop belasten boekhandelaar MARTINUS NIJHOFF te 's Gravenhage, franco en bij schriftelijke aanvraag, ondertekend met vermelding van rang en woonplaats.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

LIJST der uitgekomen bladen der waterstaatskaart.

Algemeene toelichting, 1 blad. Terschelling in één blad. Vlieland in twee bladen. Enkhuizen, 1 blad (de overigen verschijnen later). Stavoren 5 bladen (idem). Helder in twee bladen. Medemblik in vier bladen. Alkmaar in vier bladen. Amsterdam in vier bladen. Hillegom in twee bladen. 's Gravenhage in drie bladen. Utrecht in vier bladen.

In bewerking is Rotterdam in vier bladen, te volgen door Gorinchem en Amersfoort, beiden in vier bladen.

De prijs voor het leger is: 75 cents per blad en 25 cents voor de Algemeene toelichting met den omslag.

Personeel en Militaire  
Zaken.

N<sup>o</sup>. 20 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat het *Reglement op de Exercitiën der Veld- en Rijdende Artillerie, Scholen te paard, Stukrijder-school*, aan de Koninklijke Militaire Akademie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 0.12 voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz.

Gelast, dat hiervan mededeeling zal worden gedaan in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 16den Februarij 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Personeel en Militaire  
Zaken.

N<sup>o</sup>. 49 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 17den dezer N<sup>o</sup>. 16 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 54), houdende vaststelling van een nader model van het getuigschrift bij art. 55 der wet van den 19den Augustus 1861 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 72), gevorderd ter bekoming van vrijstelling van de dienst der Nationale Militie, wegens broederdienst, en zulks ter vervanging van dat onder N<sup>o</sup>. 10, bedoeld bij Hoogstdezelfs besluit van den 8sten Mei 1862 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 46) en de dispositie van het Departement van Oorlog van den 7den Junij daaraanvolgende, N<sup>o</sup>. 56 B (*Rec. Mil.*), van dat jaar blz. 175 en volgende.

Brengt het vorenstaande ter kennis van de betrokken militaire autoriteiten,

Gelast dat deze, met het nader model in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst, tot algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 24sten Februarij 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Personeel en Militaire  
Zaken.

N<sup>o</sup>. 29 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat bij de Koninklijke Militaire Akademie in druk zijn verschenen de door mij goedgekeurde *Wijzigingen in het Reglement op de Exercitiën der Vesting-Artillerie, tweede gedeelte: Het uitval-geschut*, en aldaar verkrijgbaar zijn gesteld tegen den prijs van f 0.01 voor het Leger, de Departementen van algemeen bestuur, enz.

Gelast dat dit Reglement in dier voege gewijzigd, voortaan zal worden gevolgd.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 28sten Februarij 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Bijbl. XIV.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 58 P.

DE MINISTER VAN OORLOG ,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 18den dezer , N<sup>o</sup>. 26 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 53), houdende vaststelling van de ligting der militie van 1870;

Heeft de eer bij deze ter kennis te brengen van de betrokken militaire autoriteiten ;

1<sup>o</sup>. dat voormelde ligting is bepaald op 11000 man , waarvan 600 voor de dienst ter zee ;

2<sup>o</sup>. dat het aandeel van elke provincie in die ligting , over de verschillende korpsen is verdeeld , invoege als op den hierbijgevoegden staat is aangewezen ;

3<sup>o</sup>. dat de voor de zee-militie te bestemmen lotelingen in mindering gerekend moeten worden van het aantal manschappen , aan de gewone regementen infanterie toe te wijzen , in evenredigheid van het bij elk regiment in te lijven getal ;

4<sup>o</sup>. dat voor de verdere uitvoering van het werk dezer ligting wordt verwezen naar de voorschriften en bepalingen vervat in punt 3 , 4 , 6 en 8 van de dispositie dezerzijds van den 26sten Februarij 1864 , n<sup>o</sup>. 95 P (*Rec. Mil.* blz. 14).

5<sup>o</sup>. dat bij de kavallerie geen miliciens-plaatsvervangers boven de 23 jaren oud mogen worden ingedeeld , tenzij dezen bij het wapen gediend hebben ;

6<sup>o</sup>. dat bij de regementen vesting-artillerie zooveel mogelijk miliciens behooren te worden ingelijfd , die herkomstig zijn uit de gemeenten waar de schutterij geheel of gedeeltelijk voor de dienst der vesting-artillerie is bestemd , en verders lotelingen , die in vestingen of kustplaatsen te huis behooren ; zulende daarbij van de bepaalde lengtemaat in zooverre kunnen worden afgeweken , dat manschappen niet kleiner zijnde dan 1.64 meter , nog bij die der artillerie worden toegelaten ; terwijl omtrent de uitvoering van dezen maatregel in het jaarlijks verslag der provinciale adjudanten volledige opgave zal worden gewacht ;

7<sup>o</sup>. dat te dezen jare bij de drie regementen vesting-artillerie en het bataillon mineurs en sappeurs geen plaatsvervangers zullen worden ingedeeld ;

8<sup>o</sup>. dat in verband met het aangenomen beginsel om de militie te localiseren , de miliciens , zooveel doenlijk , behooren te worden ingelijfd bij de korpsen of onderdeelen daarvan in of nabij de woonplaats dier manschappen garnizoen houdende ;

9<sup>o</sup>. dat bij bovengemeld besluit door Zijne Majesteit is bepaald , dat de te dezen jare bij het wapen der infanterie en bij het bataillon mineurs en sappeurs in te lijven manschappen , tot eerste oefening tien maanden , die bij de regementen vesting-artillerie en het korps pontonniers acht maanden onder de wapenen zullen worden gehouden , terwijl de tijd van eerste oefening van de manschappen bij de regementen hussaren , veld- en rijdende artillerie in te deelen , zich tot het einde van het eerste jaar van hunnen diensttijd zal uitstrekken .

Gelast dat deze in het *Recueil Militair* worde geplaatst tot algemeene kennisgeving .

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*N<sup>o</sup>. 70 I.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 27sten der vorige maand, N<sup>o</sup>. 8, luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordracht van Onze Ministers van Oorlog en van Binnenlandsche zaken, van den 19den Februarij 1870, N<sup>o</sup>. 80 I, en van den 23sten Februarij 1870, N<sup>o</sup>. 133, 4de afd.

Gezien art. 6 van ons besluit van den 25sten Februarij 1869, N<sup>o</sup>. 16, houdende bepalingen nopens de kleeding der militie-commissarissen;

Hebben goedgevonden en verstaan,

met uitbreiding in zooverre van den inhoud van gezegd artikel, aan de genoemde hoofdofficieren te vergunnen, om zoowel in als buiten dienst, de schouder snoeren met kwasten te dragen, zooals die voor de officieren van het wapen der infanterie, volgens hunnen rang, bij art. 2 van ons besluit van den 16den Mei 1866, N<sup>o</sup>. 74, zijn vastgesteld, met inachtneming van het bepaalde, bij ons besluit van den 14den Augustus 1856, N<sup>o</sup>. 60, opzigtelijk de onderscheidingsteekenen voor de gepensioneerde officieren.

Onze Ministers van Oorlog en van Binnenlandsche zaken zijn, ieder voor zooveel hem aangaat, belast met de uitvoering van dit besluit.

's Gravenhage, den 27sten Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*De Minister van Binnenlandsche Zaken,*

(get.) FOCK.

Gelast dat voorschreven besluit in het *Recueil Militair* ter algemeene kennisgeving zal worden geplaatst.

's Gravenhage, den 4den Maart 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire Zaken.*N<sup>o</sup>. 62 P.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat bij de Koninklijke Militaire Akademie in druk zijn verschenen de door hem goedgekeurde *Wijzigingen in het Voorschrift betreffende de wapenen en der schietoefeningen bij de Infanterie*, en aldaar verkrijgbaar zijn gesteld tegen den prijs van f 0.01 voor het Leger, de Departementen van algemeen bestuur, enz.;

Gelast dat dit Voorschrift, in dier voege gewijzigd, voortaan zal worden gevolgd.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 9den Maart 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Bureau der Artillerie.*N<sup>o</sup>. 52 A.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Brengt ter kennis van de verschillende militaire autoriteiten, dat in het licht is verschenen de tweede aflevering der standgezigten van het artillerie-materieel, bestaande uit de vervolGPLaten 7—12, en dezen verkrijgbaar zijn gesteld tegen den vroeger vastgestelden prijs van 7<sup>e</sup> cent per plaat,

Bedoelde autoriteiten worden uitgenoodigd hiervan mededeeling te doen aan hunne onderhoorige officieren, met kennisgeving dat de opgave van het verlangd wordende aantal exemplaren in eens zal moeten worden ingezonden aan het Departement van Oorlog.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

's Gravenhage, den 12den Maart 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN

*Personeel en Militaire Zaken.*N<sup>o</sup>. 14 P.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Berigt ontvangen hebbende dat bij de Koninklijke Militaire Akademie in druk is verschenen het 1ste stukje van de *Korte schets der Natuurkunde*, ten dienste dergenen die zich tot het officiers-examen voor de wapenen der Infanterie en Kavallerie wenschen te bekwaamen, door T. J. C. A. BOELE, Luitenant der Artillerie, en aldaar verkrijgbaar is gesteld, tegen den prijs van f 0.72 voor de Departementen van algemeen bestuur en het Leger, en van f 0.96 voor particulieren in den handel.

Gelast, dat hiervan mededeeling zal worden gedaan in het *Recueil Militair* tot *algemeene kennisgeving*.

's Gravenhage, den 14den Maart 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire Zaken.*N<sup>o</sup>. 60 P.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat van het gewijzigde *Reglement op de Exer-citiën der Veld- en Rijdende Artillerie, Scholen te paard, de Sectie-school*, aan de Koninklijke Militaire Akademie in het licht verschenen en verkrijgbaar is gesteld tegen den prijs van f 0.12 voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz.

Gelast dat dit reglement voortaan zal worden gevolgd en in het *Recueil Militair* geplaatst, tot *algemeene kennisgeving*.

's Gravenhage, den 21sten Maart 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Personeel en Militaire  
Zaken.

N<sup>o</sup>. 57 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

's Gravenhage, den 28sten Maart 1870.

Berigt ontvangen hebbende dat eene *Handleiding tot de kennis der draagbare wapenen* door den Kapitein der Infanterie L. J. J. A. JOOST, en de 1ste Luitenanten der Infanterie W. B. J. DULCKER en W. C. F. BRESLER, met een Atlas van 28 Platen bij de Koninklijke Militaire Akademie is verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 4.40 voor het Leger, de departementen van algemeen bestuur, enz., en van f 5.87 voor particulieren in den handel;

Gelast dat hiervan mededeeling zal worden gedaan in het *Recueil Militair tot algemeene kennisgeving*.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Artillerie.

N<sup>o</sup>. 67 A.

DE MINISTER VAN OORLOG,

's Gravenhage, den 28sten Maart 1870.

Overwegende dat het wenschelijk is voorgekomen om het aantal *geweren voor de bajonetvechtkunst*, alsmede het aantal *scherm-sabels* bij de verschillende korpsen te vermeerderen;

Heeft, onder intrekking van hetgeen daaromtrent is voorgescreven, goedgevonden te bepalen:

1<sup>o</sup>. Het aantal *geweren voor de bajonetvechtkunst* zal in het vervolg bedragen:

bij het regiment grenadiers en jagers en bij een regiment infanterie..	250
» » instructie-bataillon.....	100
» » bataillon mineurs en sappeurs.....	50
» » koloniaal werfdepôt.....	125;

2<sup>o</sup>. Het aantal *scherm-sabels* wordt bepaald als volgt:

bij het regiment grenadiers en jagers en bij een regiment infanterie..	100
» » instructie-bataillon.....	60
» een regiment hussaren.....	60
» het regiment veld-artillerie.....	45
» een regiment vesting-artillerie.....	55
» het regiment rijdende artillerie.....	25
» » korps pontonniers.....	12
» de artillerie-instructie-kompagnie.....	20
» het bataillon mineurs en sappeurs.....	50
» » koloniaal werfdepôt.....	40;

3<sup>o</sup>. De onder punt 1 bedoelde geweren moeten voorzien zijn van kordonbeugels, aangezien het de bedoeling is, dat zij bij de oefeningen steeds met geweerriemen worden gebruikt;

4<sup>o</sup>. De verantwoording van de onder punt 1 en 2 genoemde geweren en sabels moet plaats hebben door middel van de gewone driemaandelijksche staten van wapenen; welke stukken — ook eene aanwijzing bevattende van hetgeen bij de korpsen aan den bepaalden voorraad ontbreekt — tevens strekken tot aanwijzing van de benoedigde voorwerpen, zoodat het niet noodig is, tot voorziening in de bestaande behoeften, afzonderlijke aanvragen in te dienen;

3°. De bij de geweren voor de bajonetvechtkunst benoedigde *geweerriemen*, worden genomen uit de bij de korpsen voorhanden buiten dienst gestelde voorwerpen van dien aard; zijn die niet, of niet in voldoende aantal voorhanden, dan wordt daarvan aan het Departement van Oorlog opgave gedaan, ten einde in het benoedigde uit den in 's Rijks magazijn van kleeding en uitrusting te Delft voorhanden voorraad te voorzien.

De hierbedoelde *geweerriemen* worden, op de 4de zijde van den driemaandelijkschen staat van het ledergoed verantwoord.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

(get.) J. J. VAN MULKEN.





*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 82 P.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 26sten Februarij 1870, n<sup>o</sup>. 58 P.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen :

Art. 1. Gedurende de maanden Augustus en September worden de forten, behoorende tot de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*, zoo tot de oefening der troepen als tot het verrigten van sommige werkzaamheden van blijvenden aard, door infanterie en vesting-artillerie bezet, op de wijze als door Onzen Minister van Oorlog zal worden aangegeven.

Art. 2. In de maanden Augustus en September worden tot het houden van practische oefeningen eenige kompagnien vesting-artillerie, eene kompagnie van het bataillon mineurs en sappeurs en de onderofficieren die bij het wapen der artillerie het wetenschappelijk onderwijs bijwonen in de legerplaats bij *Zeist*, en eenige kompagnien vesting-artillerie in de legerplaats bij *Teteringen* verenigd.

Art. 3. Voor de dienst bij de troepen in de vorige artikelen bedoeld, zullen, boven en behalve de daarbij ingedeelde officieren, het vereischt aantal hoofd- en verdere officieren van de verschillende korpsen, staven en diensten worden aangewezen.

Art. 4. De milicien-verlofgangers der ligting van 1866, van het regiment grenadiers en jagers, de overige regementen infanterie en het korps pontonniers worden tegen den 16den Augustus aanstaande onder de wapenen geroepen.

De opgekomen manschappen worden vóór of op den 14den September daaraanvolgende weder met groot verlof gezonden.

De milicien-verlofgangers der ligting van 1866 van de drie regementen vesting-artillerie worden voor een gedeelte op eerstgemelden datum, de overigen zooveel later in Augustus als Onze Minister van Oorlog zal noodig achten, onder de wapenen geroepen, en hoogstens gedurende vier weken gehouden.

De manschappen van bovengemelde ligting, die vóór den 1sten Augustus dezes jaars gehuwd zijn, worden ditmaal buiten oproeping gelaten.

Art. 5. De officieren en officieren van gezondheid, behoorende tot- of dienstdoende bij de troepen welke de forten, behoorende tot de Nieuwe Hollandsche waterlinie, zullen bezetten, genieten tijdens hun verblijf aldaar een bijslag op hun tractement, te weten :

voor een kapitein. . . . .	van f 4.50	} per dag.
voor een 1sten of 2den luitenant . . . . .	» » 1.50	

De onderofficieren en mindere militairen die de bezetting der vermelde forten zullen uitmaken genieten, voor zoo verre het munitiebrood hen niet in natura wordt verstrekt, eene toelage van *tien cents* per dag tot het aankopen van brood.

Art. 6. Op de officieren, onderofficieren en mindere militairen welke volgens de artikelen 2 en 3 van dit besluit, tot het doen van practische oefeningen op de legerplaatsen bij *Zeist* en bij *Teteringen* worden gekampeerd, zijn de bepalingen van toepassing, vervat in de artikelen 4, 5 en 7 van Ons besluit van den 19den April 1865, n<sup>o</sup>. 51, betrekkelijk de in dat jaar gehouden practische oefeningen.

Bijbl. XIV.

4.

Art. 7. Voor schadeloosstelling voor bureaustkosten wordt aan de hoofdficieren, belast met het bevel- en aan de officieren belast met de administratieve dienst in de legerplaatsen bij Zeist en bij Teteringen, voor ieder hunner toegekend, vijf en twintig gulden per maand.

Onze Minister van oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 2den Maart 1870.

(get.) WILLEM

Ter uitvoering van dat besluit heeft de Minister van Oorlog, bij aanschrijving van den 27sten April 1870, bepaald dat van 1 Augustus tot 30 September de navolgende forten zullen worden bezet:

Weesp, Uitermeer en Hinderdam, door eene komp. van het depôt van het 7de regt. inf. en eene komp. van het detachement van het 1ste regt. vest.-art. te Amsterdam; — Nieuwersluis en Tienhoven, door eene detachement van het depôt van het 7de regt. inf. en een detachement van het 1ste regt. vest.-art. te Amsterdam; — de Klop en de Gagel, door eene halve komp. van het depôt van het 8ste regt. inf.; — Bildstraat, door eene halve komp. van hetzelfde depôt en eene halve komp. van het detachement van het 2de regt. vest.-art. te Utrecht; — Vossegat, door eene halve komp. van hetzelfde depôt en eene halve komp. van het 2de regt. vest.-art. te Utrecht; de lunetten op de Houtensche vlakte, door eene halve komp. van hetzelfde regt. art.; — Jutphaas, door eene halve komp. inf. van gezegd depôt en eene halve komp. van het 2de regt. vest.-art.; — Honswijk, door 2 komp. van het depôt van het 4de regt. inf. en eene komp. van het 1ste regt. vest.-art. uit Delft; — Everdingen, door eene komp. van het depôt van het 5de regt. inf. en eene komp. van het detachement van het 2de regt. vest.-art. te 's Bosch; — Asperen, door 1 komp. van het depôt van het 6de regt. inf. te Gorinchem en eene halve komp. van het 2de regt. vest.-art. aldaar; — Vuren, door eene komp. van hetzelfde depôt en eene komp. van het 1ste regt. vest.-art. te Delft; — Altena, door eene halve komp. van het 2de regt. vest.-art. te 's Bosch.

In de legerplaats te Zeist zullen kamperen: van 19 Augustus tot 1 September, de 2de, 4de, 5de, 9de, 10de en 12de komp. van het 1ste regt. vest.-art.; van den 2den tot den 13den September, de 5de, 5de, 6de, 9de, 12de en 15de komp. van het 5de regt. vest.-art.; van den 1sten Augustus tot den 13den September, de 5de komp. van het bat. mineurs en sappeurs.

In de legerplaats bij Teteringen zullen kamperen: van den 19den Augustus tot den 1sten September, de 1ste, 5de en 6de komp. van het 2de regt. vest.-art., en van den 2den tot den 13den September, de 7de, 8ste en 15de komp. van gezegd regt.

Het bevel over het kamp van Zeist van 19 Augustus tot 15 September, wordt opgedragen aan den kolonel DELPRAT, van het 1ste regt. vest.-art., en het bevel over het kamp te Teteringen, gedurende denzelfden tijd, aan den luit.-kolonel KNOOP, van het 2de regt. vest.-art.

De infanterie zal slechts gedurende de eerste maand der bezetting de artillerie kunnen behulpzaam zijn bij het uitvoeren van de werkzaamheden van blijvenden aard aan de forten. De infanterie-bezettingen op de forten de Klop, de Gagel, aan de Bildstraat, het Vossegat en Vuren, blijven tijdens haar verblijf aldaar, aan de schietoefeningen te Utrecht en te Gorinchem deelnemen. De overige infanterie-bezettingen moeten van een ruimen voorraad Flobertpatronen worden voorzien. In ieder fort wordt het plaatselijk kommandement waargenomen door den oudsten aanwezigen officier der bezetting. Worden eenige forten gezamenlijk door detachementen infanterie en artillerie bezet, dan

zal de oudste der daarbij ingedeelde officieren als bevelhebber over die forten optreden.

Het toezigt over de te houden oefeningen, in de hiervoren genoemde aanschrijving vermeld, is opgedragen, voor zooveel betreft de forten ten noorden van de Lek gelegen, aan den kommanderenden officier van het 7de reg. inf., en voor de overige aan den kommanderenden officier van het depôt des 6de reg. inf. In de geneeskundige dienst op de forten zal door de zorg van den inspecteur der geneeskundige dienst van de landmagt worden voorzien. De zieke militairen uit de drie eerstgenoemde sterkten, worden naar het garnizoens-hospitaal te Amsterdam, uit de vier laatstgenoemde naar de garnizoens-infirmerie te Gorinchem en uit de overige naar het groot rijks-hospitaal te Utrecht gezonden.

---

Bureau der Artillerie.

N<sup>o</sup>. 61 A.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Brengt ter kennis van het leger, dat bij de Koninklijke Militaire Akademie is verschenen en verkrijgbaar gesteld eene *Handleiding voor het beheer en de verantwoording van het artillerie-materieel bij de Regimenten Veld- en Rijdende Artillerie*, tegen den prijs van f 0.60 voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, de Schutterijen en de vereenigingen tot bevordering van 's Lands weerbaarheid, en van f 0.80 voor particulieren in den handel.

Gelast dat deze in het *Recueil Militair* worde geplaatst tot algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 11den April 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

---

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 44 P.

's Gravenhage, den 2den Mei 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat, van het gewijzigde *Reglement op de exercitiën der veld- en rijdende artillerie. Scholen te paard. Batterijschool, het Eerste gedeelte*, — aan de Koninklijke Militaire Akademie in het licht verschenen en verkrijgbaar is gesteld tegen den prijs van f 0.18 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.;

Gelast, dat dit reglement voortaan worde gevolgd.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 6 P.

's Gravenhage, den 6den Mei 1870

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat aan de Koninklijke Militaire Akademie eene op zijnen last gewijzigde *Handleiding tot de pontonnierdienst* is in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 0.55, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Gelast, dat deze Handleiding voortaan zal worden gevolgd.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 11 P.

's Gravenhage, den 7den Mei 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Van het Departement van Financiën mededeeling ontvangen hebbende, dat bij Koninklijk besluit van den 20sten Mei 1869, n<sup>o</sup>. 50, met ingang van den 1sten October daaraanvolgende, nadere bepalingen zijn vastgesteld omtrent het maximum van leeftijd voor militairen, om tot de betrekking van commies bij 's Rijks belastingen te kunnen worden benoemd; dat namelijk het bedoeld maximum voor gepasporteerde onderofficieren, die minstens 12 jaren militaire dienst hebben op 54, en voor gepasporteerde onderofficieren of andere militairen die minstens 6 jaren militaire dienst tellen op 50 jaren is bepaald;

Brengt zulks ter kennis van de betrokken militaire autoriteiten om daarop te kunnen letten bij het doen van voordragten tot plaatsing van militairen in de voorschreven bediening, op grond van 's Konings besluit van den 15den April 1869, n<sup>o</sup>. 2.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 41 P.

's Gravenhage, den 7den Mei 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Gelet op eene van het Departement van Buitenlandsche Zaken ontvangen mededeeling, betreffende het aannemen voor de landmagt in de overzeesche bezittingen van Hannoveranen, tot het dusgenaamde Welfen-legioen behoord hebbende:

Brengt, als een vervolg op de dispositie van den 24sten Januarij 1868, n<sup>o</sup>. 54 P (Rec. Mil. blz. 25), ter kennis van de betrokken militaire autoriteiten:

dat de Hannoveranen, die vóór den 1sten Maart 1870 tot opgemeld legioen hebben behoord, en het bewijs kunnen leveren, dat zij uit de dienst bij dat legioen definitief en op behoorlijke wijze zijn ontslagen, ook zonder Pruisische reispas en zonder »Auswanderungs Erlaubniss" of »Entlassungs-Urkunde", voor de Nederlandsche Koloniale militaire dienst kunnen worden aangenomen; zullende tevens het bewijs, hierboven bedoeld, dienen te worden aangemerkt als een bewijs van ontslag uit militaire dienst.

Gelast, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*

N<sup>o</sup>. 90 I.

's Gravenhage, den 7den Mei 1870.

*Aan de militaire autoriteiten van het leger.*

Het hoog gewigt dat er in is gelegen om het korps der militaire intendanten voortdurend te doen bestaan uit officieren, van wie het met grond is te verwachten, dat zij hunne zoo veelomvattende dienstbetrekking, zoowel in tijd van vrede als in dien van oorlog, naar eisch zullen kunnen verrigten, heeft er toe geleid, dat ik aan Zijne Majesteit den Koning heb voorgesteld, dat voortaan de officieren, die tot de vervulling van de betrekking van militaire onderintendant der 2de klasse in aanmerking komen, daartoe niet zullen worden bestemd, dan na vooraf, bij een af te leggen examen, blijken van de noodige bekwaamheden voor die betrekking te hebben afgelegd.

Bij die gelegenheid is door mij tevens aan Zijne Majesteit in overweging gegeven om het bestaande voorschrift van examen voor onderofficieren, tot het verkrijgen van den rang van 2den luitenant-kwartiermeester en van 2den luitenant-administrateur van kleeding en wapening te herzien en — even als dit is geschied met het voorschrift van examen tot 2den luitenant bij de infanterie, kavallerie en artillerie — meer in overeenstemming te brengen met de behoeften des tijds.

Een in dien zin ontworpen voorschrift aan Zijne Majesteit ter goedkeuring aangeboden zijnde, heeft het aan Hoogstdenzelfen behaagd, bij Kabinetts-rescript van den 30sten April ll., n<sup>o</sup>. 26, de magtiging te verleen, het geleidelijk in te voeren met dien effecte, dat het in het jaar 1871 in zijnen geheelen omvang in werking treedt.

Dat voorschrift met programma van Examen wordt hierbijgevoegd.

In verband met dit voorschrift wordt door mij het volgende vastgesteld.

§ 1. De onderofficieren, die voor het vak der militaire administratie wenschen te worden opgeleid en daartoe in de termen vallen, worden in  *twee klassen*  verdeeld; die der  *2de klasse*  genieten het onderwijs bij den staf van het korps waartoe zij behooren, die der  *1ste klasse*  bij het instructie-bataillon, waarbij zij in den graad dien zij bezitten en met behoud van de soldij welke zij genieten op den 1sten October van elk jaar worden gedetacheerd, indien de daarvoor opengestelde plaatsen dit toelaten.

Het getal der tot de  *1ste klasse*  toe te laten onderofficieren mag niet meer dan 16 bedragen.

§ 2. Om tot de  *2de klasse*  te worden toegelaten moeten de onderofficieren beantwoorden aan de eischen, bij de aanschrijving van den 15den Maart 1869, n<sup>o</sup>. 73 P ( *Rec. Mil.*  blz. 63), gesteld, om tot het uitgebreid lager onderwijs bij het korps te worden toegelaten en tevens aan het volgend programma van examenen voldoen:

*a.*  praktische kennis van de exercitie-reglementen (Rekruten- en Kompagnieschool); theoretische kennis van het reglement op de inwendige dienst, van het garnizoens-reglement, van het marsch-reglement, van dat op het stuk der kazernering en van het reglement van administratie bij eene kompagnie;

*b.*  het schrijven van een zeer nette, duidelijke leesbare hand;

*c.*  de kennis der gronden van de Nederlandsche spraakkunst; het lezen en onder dicté schrijven van de Fransche taal, zoomede het vertalen van die taal in het Nederlandsch;

*d.*  eenige kennis van de oude geschiedenis en die der middeleeuwen, als inleiding tot die van den nieuwen tijd. De vaderlandsche geschiedenis in hoofdtrekken tot aan het tijdvak van KAREL V;

*e.*  eenige kennis van de natuur- en staatkundige aardrijkskunde van Europa, meer uitvoerig die van Nederland;

*f.*  de kennis der behandeling van geheele getallen, tiendeelige en gewone breuken, mitsgaders van het metrieke stelsel van maten en gewigten, eenig begrip van evenredigheden;

*g.*  de eerste beginselen van de stel- en meetkunde.

§ 3. Om van de  *2de klasse*  in de  *1ste klasse*  te kunnen overgaan, zal de aspirant aan het volgend programma van examenen moeten hebben voldaan:

*a.*  grondige kennis van hetgeen hiervoren onder punt  *a*  van § 2 is vermeld, benevens eenige kennis van het reglement van krijgstucht;

*b.*  als bij punt  *b*  van § 2;

*c.*  kennis van de regels van taal en stijl van de Nederlandsche taal, blijkbaar uit een te maken opstel over een opgegeven onderwerp;

het vlug vertalen van een opstel uit de Fransche in de Nederlandsche taal en omgekeerd;

*d.*  hetgeen onder de punten 1, 2 en 4 van het examen voor 2de luitenant-kwartiermeester van de geschiedenis gevorderd wordt;

*e.*  betreffende aardrijkskunde, hetgeen bij de punten 3 en 4 van bovengemeld programma van examenen is voorgeschreven;

*f.*  kennis der rekenkunde zoo als die bij boven bedoeld programma is aangewezen.

*g.*  kennis van de wijze, waarop de administratie bij eene kompagnie of bij een eskadron wordt gevoerd, alsmede der voorschriften omtrent het beheer en de verantwoording van de kleeding, de wapens, het nachtleger, het ledergoed en het paardentuig bij de korpsen.

Daarenboven voor hen, die voor de betrekking van 2den luitenant-kwartiermeester worden opgeleid.

- h. de kennis van de eerste beginselen der stel- en meetkunde;  
 i. eenig begrip van de meest voorkomende natuurverschijnselen, benevens de algemeene eigenschappen der lichamen;  
 k. een voldoende kennis van hetgeen omtrent de velddienst bij het programma van examenen voor 2de luitenant-kwartiermeester is voorgeschreven.

§ 4. De onderofficieren behorende tot de 2de klasse, genieten het onderwijs tegelijk met de onderofficieren, die tot de 2de klasse cursus bij het korps behooren. Een der luitenants-kwartiermeesters, bij den staf van het korps aanwezig, wordt aan de onderwijzers toegevoegd, tot het geven van onderrigt in de administratieve vakken. — Deze onderofficieren zullen hunne gewone diensten blijven verrigten; laat hun gedrag en ijver te wenschen over, of blijkt het dat zij door gemis aan voldoende aanleg, het onderwijs niet kunnen volgen, dan worden zij tijdelijk of wel voor altijd van den cursus verwijderd.

§ 5. Het onderwijs aan de onderofficieren der 1ste klasse wordt opgedragen, voor zooverre de vakken *b, c, d, e, f, g* en *h* van het programma van examenen voor 2den luitenant-kwartiermeester, en de vakken *b, c, d* en *e* van het programma van examenen voor 2den luitenant-administrateur van kleeding en wapening betreft, aan de officieren van het instructie-bataillon, aan wie het wetenschappelijk onderwijs is toevertrouwd; terwijl het onderrigt in de overige vakken van onderwijs geschiedt door den kapitein-kwartiermeester van gemeld bataillon, aan wien een luitenant-kwartiermeester van een der korpsen van het leger zal worden toegevoegd tot adsistentie bij het te geven onderrigt, die daarvoor de bij het Koninklijk besluit van den 17den Januarij 1855, n<sup>o</sup>. 55, vastgestelde jaarlijksche toelage van *f* 100 zal genieten.

Blijkt het dat een onderofficier door gemis aan voldoende aanleg het onderwijs niet kan volgen, of door een onbehoorlijk gedrag zich de gunst onwaardig maakt het onderwijs bij te wonen, dan wordt hij door den kommandant van het bataillon aan den Minister tot verwijdering van den cursus voorgedragen. Onderofficieren, die tweemaal aan het examen voor officier niet hebben voldaan, worden alsmede van den cursus verwijderd en keeren terug naar het korps waartoe zij behooren.

§ 6. Het examen tot toelating der onderofficieren in de 1ste klasse, heeft plaats bij het instructie-bataillon, voor eene door den Minister te benoemen Commissie. De plaatsing geschiedt bij concurrentie van de meest bekwamen, en, naarmate er vacaturen bestaan, in overeenstemming met het bepaalde hierboven bij § 1.

§ 7. Al hetgeen in de aanschrijving van den 15den Maart 1869, n<sup>o</sup>. 75 P (*Rec. Mil.* blz. 65), omtrent het te houden toezigt over het wetenschappelijk onderwijs bij de korpsen is voorgeschreven, is ook hier van toepassing.

§ 8. Zoodra er bij het korps der militaire intendance vacaturen bestaan, of wanneer het te voorzien is, dat dit spoedig het geval zal wezen, wordt daarvan aan het leger kennis gegeven met opgave van de plaats waar- en het tijdstip waarop zal worden overgegaan tot het examineren van de officieren, die tot eene plaatsing bij genoemd dienstvak in aanmerking wenschen te komen.

In het *Recueil Militair* geplaatst ter algemeene kennisgeving.

De Minister van Oorlog,  
 (get) J. J. VAN MULKEN.

In het *Recueil Militair* worden medegedeeld: I. Het Voorschrift van Examen tot admisie bij het korps der militaire intendanten, alsmede voor de onderofficieren tot het verkrijgen van den rang van 2den luit.-kwartierm. of 2den luit. administrateur van kleeding en wapening; II. de Programma's der vereischte kennis tot plaatsing daarbij.



's Gravenhage, den 14den Mei 1870.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Gezien en geëxamineerd hebbende de rekening en verantwoording, door de Commissie tot het beheeren van het fonds voor onderofficieren, enz., die onder toekenning van gagement of van gratificatie uit de militaire dienst worden ontslagen, overgelegd wegens ontvangst en uitgaaf over het jaar 1869, en alzoo bevonden hebbende:

## 1°. Dat is ontvangen:

a.	het batig saldo der rekening en verantwoording over het jaar 1868. . . . .	f 1783.42
b.	het bedrag van de contributiën der deelgenooten, ad. . . . .	» 31173.—
c.	het bedrag van de op rekening van het fonds voor de lijfrenten en pensioenen overgeschreven gelden, ten behoeve van deelgenooten en hunne huisvrouwen of weduwen, te weten:	
	Voor gewone lijfrenten, aan 50 deelgenooten toegekend. . . . .	f 15711.63
	» tijdelijke lijfrenten toegekend aan 2 weduwen van deelgenooten. . . . .	» 974.81
	» door 16 deelgenooten in het fonds gedeponeerde kapitalen, om daarvan jaarlijksche renten te genieten. . . . .	» 8590.—
	» door een deelgenoot gestorte bijdragen om aan zijne huisvrouw een weduwenpensioen te verzekeren. . . . .	» 702.—
		» 25778.46
d.	het bedrag der gedane kortingen, naar den maatstaf van 1 pCt. in het jaar, op de verstrekte voorschotten aan gegaarde of gepensioneerde militairen, ad. . . . .	» 674.51
e.	de renten van een kapitaal groot f 950,000.00, ad 2½ pCt. over het jaar 1869. . . . .	» 23750.—
	Totaal der ontvangsten. . . . .	f 81161.19

## 2°. Waartegen de uitgaven zijn geweest:

a.	voor uitkeeringen in ééns aan 88 deelgenooten bij het verlaten van de dienst, waarvan in het fonds voor de lijfrenten en pensioenen is overgebracht. . . . .	f 22805.63
	en aan deelgenooten in kontanten is uitbetaald. . . . .	» 12473.53
		f 35279.—
b.	voor uitkeeringen in ééns aan 3 weduwen van deelgenooten, waarvan in het fonds voor de lijfrenten en pensioenen is overgebracht. . . . .	f 974.81
	en aan kontanten is uitbetaald. . . . .	» 790.—
		» 1764.81
c.	voor restitutie van inleggeld aan 2 deelgenooten, die op grond van lichaamsgebreken en toch niet door de dienst ontstaan, zonder geldelijke belooning zijn ontslagen. . . . .	» 90.—
	Transportere. f 57153.81	

Per Transport. f 57155.81

d.	het bedrag der gedane betalingen ten laste van het fonds voor de lijfrenten en pensioenen, te weten : de verschenen lijfrente van deelgenooten : 345 met verhooging van 15 pCt. f 15524.19 154 zonder verhooging . . . . . » 6590 — <hr/> 497	» 19714.19
	als voren van huisvrouwen van deelgenooten : 44 met verhooging van 15 pCt. f 1845.75 9 zonder verhooging. . . . . » 410.— <hr/> 55	» 2255.75
	de verschenen tijdelijke lijfrenten van 29 weduwen van deelgenooten . . . . . » 1085.— de verschenen interest, van door 55 deelgenooten in het fonds gedeponeerde kapitalen. » 1279.88 voor uitgekeerde kapitalen, welke ten behoeve van deelgenooten in het fonds waren gedeponeed . . . . . » 1120.— het verschenen pensioen, met inbegrip van de verhooging van 15 pCt., van 2 weduwen van deelgenooten. . . . . » 207.— <hr/>	» 5689.88
e.	voor het zegelen van bescheiden, benoodigd tot het inkasseren der pensioenen van overleden militairen, aan wie voorschotten voor rekening van dit fonds waren verstrekt. . . . . »	75.45
f.	voor het bedrag der jaarlijksche toelage aan den officier, belast met de werkzaamheden van het fonds. . . . . »	400.—
g.	voor den aankoop van een kapitaal groot f 50,000.— ingeschreven op het grootboek der 2½ pCt. nationale werkelijke schuld, met inbegrip van den verschenen interest, mitsgaders van de kosten. . . . . »	16550.—

Totaal der uitgaven. . . . . f 79817.06

Zoodat gedurende het jaar 1869 meer is ontvangen dan uitgegeven. . . . . » 1544.15

Terwijl een kapitaal van *negen honderd vijftig duizend gulden* op het grootboek der 2½ pCt. nationale werkelijke schuld, als eigendom van het fonds, is ingeschreven; zijnde het, uit het door de voorschreven commissie ingediend algemeen verslag van den staat van het fonds, over gemeld jaar al verder gebleken :

1°. dat het aantal contribuërende deelgenooten aan het fonds op ultimo December bedroeg 2878, waarvan :

2799	eene jaarlijksche bijdrage van . . . . . f 10.—
5	» verhoogde contributie inleggen van » 15.—,
75	» » » » » » 20.— en
1	» » » » » » 50.

2°. dat op gemeld tijdstip een aantal van 588 personen in het genot waren van jaarlijksche lijfrenten en pensioenen, waarvan het gezamenlijk bedrag der jaarlijksche uitkeering eene som van f 25680.— beloopt.

5°. dat tot gezegd tijdstip 12 nog in leven zijnde deelgenooten, bij het verlaten van de dienst, aan hunne echtgenooten weduwen-pensioen hebben verzekerd, te weten :

1	deelhebber	voor een	weduwen-pensioen	van f	60.—
1	"	"	"	"	80.—
5	deelhebbers	"	"	"	100.—
1	deelhebber	"	"	"	125.—
1	"	"	"	"	153.—
1	"	"	"	"	145.—
2	deelhebbers	"	"	"	150.—

4°. dat, tot den laatsten December 1869, een getal van 56 deelgenooten van hunne uit het fonds aankomende gelden, een gezamenlijk bedrag van f 55360.— in het fonds hebben laten berusten, ten einde daarvan jaarlijksche renten te genieten;

5°. dat in den loop van het jaar 1869, aan 2142 gewezen militairen, voorschotten op gagementen en pensioenen voor rekening der instelling zijn verleend, tot een bedrag van f 261549.75; terwijl op 31 December 1869 in voorschot-betaling waren 2055 gepensionneerden, die in het genot waren van een gezamenlijk pensioen-bedrag van f 266618.—

Heeft de eer de vorenstaande uitkomst, mits deze, ter kennis te brengen van de heeren generaals en verdere autoriteiten van het leger, met uitnoodiging, de vereischte inzage daarvan, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 22 van het reglement op het fonds voor onderofficieren enz., aan de deelgenooten van genoemd fonds, onder hun bevel of toezigt, te verleenen.

Gelast wijders dat deze in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving zal worden geplaatst.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N°. 54 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat het 4de gedeelte van het met 's Konings magtiging gewijzigde *Reglement op de exercitiën der Infanterie, Linijschool*; — bij de Koninklijke Militaire Akademie is verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 0.07<sup>s</sup> voor het Leger, de Departementen van algemeen bestuur, enz.;

Gelast, dat dit reglement voortaan worde gevolgd.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N°. 17. WIL WILLEM III, enz., enz.

Overwegende, dat de indeeling van de kapiteins van den generalen staf, wat het tractement betreft, in drie klassen, die kapiteins veeltijds, tegenover de kapiteins van het wapen waarvan zij herkomstig zijn, in eene finantieel nadeelige positie brengt.

En willende daarin op eene allezins billijke wijze voorzien.

Gelet op ons besluit van den 8sten Augustus 1868, n°. 55, houdende regeling van de zamenstelling enz. van den generalen staf.

Op de voordragt van onzen Minister van Oorlog van den 5den dezer, Kabinet Litt. O°.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen.

De kapiteins van den generalen staf zullen voortaan, wat het traktement betreft, verdeeld zijn in *twee* klassen. De vier oudsten in rang zullen behooren tot de *eerste*, de vier overige tot de *tweede* klasse.

Voor die der *eerste* klasse wordt het jaarlijks tractement bepaald op 2400, en voor die der *tweede* klasse op 2100 gulden 's jaars.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 9den Junij 1869.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 9.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van onzen Minister van Oorlog van den 16den dezer, N<sup>o</sup>. 85 I;

Gelet op het besluit van den Souvereinen Vorst van den 14den Januarij 1815, N<sup>o</sup>. 29, houdende oprigting van eene weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmagt, mitsgaders op het Koninklijk besluit van den 11den November 1842, N<sup>o</sup>. 52, houdende nieuwe verordeningen tot opbeuring en instandhouding van evengemelde inrigting.

In aanmerking nemende dat de stand der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmagt toelaat, op nieuw tot vermindering van contributiën ten behoeve van die kas over te gaan.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat de gepensionneerde officieren die *geen deelgenoot* zijn van de weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmagt, te rekenen van den 1sten Julij a. s., worden vrijgesteld van het betalen der gewone contributie aan gezegde kas en mitsdien te hunnen aanzien niet van toepassing zal wezen artikel 5 van het besluit van den Souvereinen Vorst van den 14den Januarij 1815, N<sup>o</sup>. 29 en litt. *b* van artikel 2 van het Koninklijk besluit van den 11den November 1842, N<sup>o</sup>. 52.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan onze Ministers van Finantiën en van Koloniën tot informatie.

Het Loo, den 20sten Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 49 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontwaard hebbende dat twijfel is gerezen, omtrent het berekenen van den diensttijd tot het verleenen van onderscheidingsteekenen voor trouwe dienst aan militairen die met degradatie gestraft zijn geworden.

Brengt ter kennis van de betrokken militaire autoriteiten, dat, vermits krachtens het bepaalde bij art. 6 van 's Konings besluit van den 1sten Sept. 1869, N<sup>o</sup>. 10, een militair die met een onderscheidingsteeken voor trouwe dienst is versierd bij degradatie dat onderscheidingsteeken verbeurt en daaruit als van zelfs volgt, dat hij om later weder voor de bedoelde onderscheidingsteekenen in aanmerking te komen, *op nieuw* de daarvoor gestelde termijnen moet hebben gediend, het ook geheel in de bedoeling van genoemd besluit ligt, dat in het algemeen de diensten vóór eene ondergane degradatie bewezen, onverschillig of de betrokken militair tijdens die degradatie al dan niet met eene onderscheidingsteeken voor trouwe dienst versierd was, eventueel niet meer bij het verleenen van die onderscheidingsteekenen in rekening mogen komen.

Gelast, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

's Gravenhage, den 17den Juni 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 10 P.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Heeft, na daartoe door den Koning gemagtigd te zijn, goedgevonden te bepalen: dat, met wijziging in zooverre van het vastgestelde bij de dispositie van den 11den Maart 1867, N<sup>o</sup>. 84 P (*Rec. Mil.* blz. 52), in het vervolg geen korporaals maar alleen onderofficieren in het *reserve-kader* zullen worden opgenomen.

Gelast dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

's Gravenhage, den 20sten Junij 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 49 P.

's Gravenhage, den 20sten Junij 1870.

*Aan de militaire autoriteiten van het leger.*

Door een der regements-kommandanten is mij dezer dagen de vraag gedaan of de korpskommandant bevoegd is, de straffen door een detachements-kommandant opgelegd, te verminderen, te verzwaren of op te heffen.

Bijbl. XIV.

7.

Hoezeer het wel van zelf spreekt dat zoodanige wijziging eener opgelegde straf niet alleen in het belang van het prestige der detachements-kommandanten, maar ook, met het oog op de instandhouding der subordination en militaire hiërarchie, steeds tot de groote zeldzaamheden behoort te worden gerekend, heb ik het echter niet ondienstig geacht, alvorens die vraag te beantwoorden, daaromtrent het gevoelen van den heer advokaat-fiscaal voor 's Konings zee- en landmagt in te winnen.

Naar aanleiding daarvan, heb ik thans van dien regterlijken ambtenaar een advies ontvangen, waarmede ik mij zeer wel heb kunnen vereenigen en waarvan de zakelijke inhoud op het volgende nederkomt.

De regements-kommandant, als de voor alles verantwoordelijke persoon, art. 20 Reglement op de Inwendige dienst der Infanterie, en art. 25 van het eerstdaags verschijnend Reglement op de Inwendige dienst der Kavallerie, is ten allen tijde bevoegd de straffen door zijne onderhoorigen (hetzij detachements-kommandanten of niet) opgelegd, te wijzigen.

De overige officieren van hun korps hebben dat regt, ten opzichte van hunne onderhoorigen, alleen dan wanneer zij als detachements-kommandanten optreden, omdat het hun voor de overige gevallen door art. 187 van het Reglement op de Inwendige dienst der Infanterie en 229 van het eerstdaags verschijnend Reglement op de Inwendige dienst der Kavallerie ontnomen is.

De detachements-kommandant kan echter, krachtens art. 45 van het Reglement van Krijgstucht, als zoodanig, zonder medewerking van den regements-kommandant, straffen opleggen en doen uitvoeren, welke hij anders niet, zonder diens voorkennis en toestemming, zou hebben kunnen opleggen.

Komt evenwel zoodanige straf later ter kennis van den kommandant van het korps, dan is deze evenzeer bevoegd de opgelegde straf te wijzigen, *immers voor zoo ver zulks nog mogelijk is*, als hij bevoegd is om elke order van den detachements-kommandant, wanneer hij die verkeerd acht, voor zooverre zulks nog mogelijk is, te wijzigen.

Het spreekt echter van zelf dan in de gevallen, waarin de korpskommandant vermeent eene straf te moeten wijzigen die door een detachements-kommandant is opgelegd, bij het opleggen of bepalen van de nieuwe straf de reeds geheel of ten deele ondergane straf naar billijkheid in rekening moet worden gebracht.

In het *Recueil Militair* geplaatst ter algemeene kennisgeving.

De Minister van Oorlog,  
(get.) J. J. VAN MULKEN.

Personeel en Militaire  
Zaken.

N<sup>o</sup>. 58 P.

#### DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 15den dezer, N<sup>o</sup>. 9, luidende als volgt:

N<sup>o</sup>. 9. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragten van onzen Raad van Ministers van den 21sten Mei en 10 Junij 1870.

Hebben goedgevonden en verstaan.

Met intrekking van het bepaalde bij het 5de punt van het Koninklijk besluit van 12 November 1816, Lett. A<sup>3</sup>, te bepalen, dat de vergunningen tot het

dragen van medailles aan militairen, die deze in vreemde dienst hebben verworven, voortaan door ons zullen worden verleend.

Afschriften dezes zullen worden gezonden aan den Raad van Ministers en aan den Kanselier der beide Nederlandsche orden ter kennisneming en aan onze Ministers van Marine, van Oorlog en van Koloniën tot uitvoering.

's Gravenhage, den 15den Junij 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Binnenlandsche Zaken, tijdelijk  
Voorzitter van den Raad van Ministers.*

(get.) FOCK.

Gelast dat voormeld besluit in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst ter algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 50sten Junij 1870.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 69 P.

's Gravenhage, den 19den Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 18den dezer, n<sup>o</sup>. 9, luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 17den Julij 1870, n<sup>o</sup>. 55 P;

Herzien Ons besluit van den 17den Januarij 1862, n<sup>o</sup>. 101, houdende vaststelling van de Instructie op de werving voor de korpsen van het leger hier te lande;

Gezien Ons besluit van den 14den September 1866, n<sup>o</sup>. 68, betrekkelijk het aannemen van rekruten voor korten tijd;

Gelet op Ons besluit van den 11den December 1869, n<sup>o</sup>. 26, waarbij onder anderen de sommen zijn bepaald, welke gedurende het loopend jaar voor werfkosten bij de landmagt zullen worden te goed gedaan;

Hebben goedgevonden en verstaan, met uitbreiding van het bepaalde in de artt. 4 en 12 van gezegde Instructie en met wijziging voor zooveel noodig van laatstgemeld besluit, te bepalen:

1<sup>o</sup>. tot eene vrijwillige verbindtenis voor onbepaalden tijd, doch minstens zoolang de militie buitengewoon onder de wapenen wordt gehouden, worden toegelaten mannen van 17- tot 50-jarigen leeftijd, en wel bij zoodanig korps van het leger, waarop zij hunne keus vestigen en waarvoor zij geschikt worden bevonden;

1<sup>o</sup>. het bedrag der sommen, welke krachtens Ons besluit van den 11den December 1869, n<sup>o</sup>. 26, gedurende het jaar 1870, voor het werffonds en voor hand- en aanbrenngeld zijn bepaald, wordt voor hen, die zich in voege voorschreven voor onbepaalden tijd engageren, te goed gedaan als voor rekruten die zich voor twee jaren verbinden;

3<sup>o</sup>. de vergoeding voor de eerste uitrusting bedoeld bij art. 51 van het provisioneel reglement van administratie bij de landmagt, vastgesteld bij Koninklijk

besluit van den 1sten Februarij 1819, litt. P, wordt, voor de rekruten die zich voor onbepaalden tijd verbinden, ten volle te goed gedaan.

Onze Minister van oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 18den Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Brengt voorschreven besluit, bij deze, ter kennis van het leger, en heeft, in verband daarmede, goedgevonden te bepalen :

a. dat zij die als onderofficier of korporaal bij het korps mariniers, de landmagt of de koloniale troepen gediend en de dienst op eervolle wijze verlaten hebben, dadelijk in hunnen vorigen graad en eveneens voor onbepaalden tijd, kunnen worden aangenomen ;

b. dat het bepaalde bij de Instructie op de werving overigens van toepassing blijft ;

c. dat het model der Engagements-akten, vastgesteld bij dispositie van den 28sten December 1867, N°. 99 S (*Rec. Mil.* blz. 511), ook moet worden gebruikt voor verbindtenissen voor onbepaalden tijd, met wijziging alleen wat daarin op de bepaling van den diensttijd betrekking heeft, en

Gelast dat deze in het *Recueil Militaire* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Personeel en Militaire

Zaken.

N°. 75 P.

's Gravenhage, den 21sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 20sten dezer, n°. 50, luidende als volgt :

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Overwegende, dat het, met het oog op de tegenwoordige tijdsomstandigheden, noodzakelijk is, enige buitengewone maatregelen te nemen ter handhaving zoo noodig der neutraliteit van den Staat ;

Gelet op Ons besluit van den 7den Maart 1861, n°. 62, waarbij o. a. instructiën zijn vastgesteld voor de bevelhebbers in de militaire afdeelingen en voor de inspecteurs van de infanterie, de kavallerie en de artillerie van het leger ;

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 19den dezer, n°. 85 P; Hebben goedgevonden en verstaan :

1°. Te bepalen, dat, met ingang van den 22sten dezer, een gedeelte van het leger zal ingedeeld zijn in drie divisiën, elk ter sterkte van twee brigades, benevens in drie afzonderlijke brigades.

2°. Bij het aldus ingedeelde leger te benoemen :

tot Opperbevelhebber,

Onzen veel beminden Oudsten Zoon, Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins van ORANJE, en zulks op een jaarlijksch traktement van vier en twintig duizend gulden (f 24,000) en onder toekenning van fourrage voor acht (8) paarden ;



*tot Kommandant van de 1ste divisie :*

den luitenant-generaal J. H. ENGELBREGT, inspecteur van het wapen der infanterie ;

*tot Kommandant van de 2de divisie :*

den generaal-majoor A. C. W. L. J. F. VON KELLNER, inspecteur van het wapen der artillerie ;

*tot Kommandant van de 3de divisie :*

den luitenant-generaal W. J. KNOOP, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, en zulks voor dezen op een jaarlijksch traktement van zes duizend vijf honderd gulden (f 6,500).

5°. Onzen Minister van Oorlog te magtigen, om het overige voor dat leger benodigd personeel, zoowel als het daarvoor gevorderd materieel te bestemmen en de standplaatsen der staven en troepen aan te wijzen.

4°. Te bepalen, dat art. 4 der instructie voor de bevelhebbers in de militaire afdeelingen niet toepasselijk is op officieren en troepen, tot de divisien en brigades behoorende.

5°. Tijdelijk buiten werking te stellen de instructie voor de inspecteurs hierboven bedoeld.

6°. Met ingang van opgemelden datum te benoemen tot Kommandant van de *Utrechtsche linie*, Onzen adjudant in buitengewone dienst, den generaal-majoor M. D. Graaf VAN LIMBURG STIRUM, van het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs en zulks op een jaarlijksch traktement van vijf duizend vijf honderd gulden (f 5,500).

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 20sten Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Heeft de eer voormeld besluit, mits deze, ter kennis te brengen van het leger ; Verzoekt de verschillende militaire autoriteiten, voor zooveel ieder hunner aangaat, zich dienovereenkomstig te gedragen.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Secretariaat.

N°. 82 S.

's Gravenhage, den 22sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat dezer dagen bij den uitgever D. NOOTHOVEN VAN GOOR, te Leiden, in het licht is verschenen een werkje, getiteld: *Handleiding tot de kennis van de werkzaamheden bij het leger zoodra het op voet van oorlog moet worden gebragt, benevens de meest noodzakelijke administratieve bepalingen die bij de voorbereiding tot den oorlog en te veld moeten worden in acht genomen*, door E. VAN GENDT, 1ste luitenant-kwartiermeester bij het 4de regement infanterie ;

Vestigt de aandacht der militaire autoriteiten op dit werkje, waarvan de prijs bedraagt f 4.00 bij intekening en f 1.25 buiten intekening.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 83 P.

's Gravenhage, den 22sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Brengt bij deze ter kennis van het leger, dat het Zijner Majesteit behaagd heeft aan de leden der vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel en van de daaruit gevormde korpsen te vergunnen, dat zij, als vrijwilliger (soldaat) voor onbepaalden tijd bij een der korpsen van het leger in dienst tredende, desverkiezende, de uniformkleeding blijven dragen, welke zij met toestemming des Konings hebben aangenomen;

Heeft in verband daarmede goedgevonden te bepalen:

1<sup>o</sup>. dat ook voor de vrijwilligers, die van voorschreven vergunning gebruik maken, de vergoeding voor eerste uitrusting ten volle te goed gedaan zal worden, en dat zij de gewone toelage voor het kleeding- en reparatiefonds zullen genieten;

2<sup>o</sup>. dat de bepaling sub 1<sup>o</sup>. mede toepasselijk is op hen, die voor eigen rekening in hunne kleeding en uitrusting voorzien;

3<sup>o</sup>. dat aan hen, die voor onbepaalden tijd zijn aangenomen, kan worden vergund kleeding te dragen, die alleen wat den vorm aangaat, met de bestaande modellen overeenkomt, terwijl zij kunnen worden ontheven van de verplichting om in de kazerne te wonen of deel te nemen aan de menage der onderofficieren of soldaten;

4<sup>o</sup>. dat zij, die voor onbepaalden tijd in dienst getreden zijn, onder gelijke bepalingen als de gewone vrijwilligers, tot het bekleeden van graden in aanmerking zullen komen.

Gelast dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 64 P.

's Gravenhage, den 23sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Overwegende, dat in de tegenwoordige omstandigheden de goede diensten worden gevorderd van de onderofficieren en korporaa's, die zich bij hun ontslag uit de dienst voor het reserve-kader hebben verbonden;

Gelet, dat die onderofficieren en korporaa's daarbij de verplichting op zich genomen hebben om zoodra zij daartoe in de *Staatscourant* worden opgeroepen, zich ter beschikking van het Departement van Oorlog te stellen, ten einde in hunnen graad, hetzij bij het leger, hetzij bij de schutterijen, militaire diensten te verrigten;

Heeft goedgevonden, de onderofficieren en korporaa's, die tot het reserve-kader behooren en niet bij de schutterij zijn ingelijfd, door middel van de *Staatscourant* op te roepen, om zich op den 1sten der volgende maand aan te melden bij den chef van het korps waarbij zij laatstelijk hebben gediend, of wel bij een der plaatselijke- of garnizoens-kommandanten, die hen, voorzien van een reiswijzer en het hun aankomend reisgeld op den staf van voorschreven korps zal dirigeren;

en voorts te bepalen :

1°. dat te hunnen aanzien moet worden gehandeld als bij punt 6°. van de dispositie van den 11den Maart 1867, n°. 84 P (*Rec. Mil.* bladz. 52), is bepaald, met dien verstande, dat de vergoeding voor eerste uitrusting voor hen ten volle te goed gedaan zal worden, en dat zij, wat het genot der verhoogde soldij enz. betreft, aanvankelijk zullen worden berekend als vóór hun ontslag;

2°. dat deze onderofficieren en korporaa's, voorloopig, boven het in de formatie bepaald getal zullen worden gevoerd; en

3°. dat omtrent hen, die niet aan voorschreven oproeping mogten voldoen, door den chef van het korps onderzoek gedaan en rapport aan het Departement van Oorlog uitgebragt zal worden.

Gelast, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

Minister van Oorlog,

Op last

De Secretaris-Generaal,

(get.) H. HARDENBERG.

*Militaire Administratie.*

N°. 74 I.

's Gravenhage, den 27sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 25sten dezer, n°. 25, luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 25sten dezer, n°. 86 I; Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. De officieren van de landmagt, die zich, in verband met de genomen maatregelen tot handhaving onzer neutraliteit, buiten de vaste standplaatsen hunner korpsen, of, voor zooveel de officieren der verschillende staven en dienstvakken aangaat, buiten de plaats waar zij, vóór het nemen dier maatregelen, hunne dienstbetrekkingen uitoefenden, bevinden of moeten begeven, genieten, met ingang van den 22sten dezer, een bijslag op hun traktement, per dag en per hoofd, als volgt:

Een generaal . . . . . van f 5.—

» hoofdofficier . . . . . » » 2.— en

» kapitein of luitenant . . . . . » » 1.50.

Voor hen, die tot het houden van dienstpaarden gerechtigd zijn, wordt gemelde bijslag voor ieder paard, waarvan zij zijn voorzien en hetwelk niet in door het Rijk verstrekte lokalen wordt gestald, per dag, met 25 cents verhoogd.

Art. 2. Over den tijd, gedurende welken officieren den in art. 1 bedoelden bijslag genieten, vervalt voor hen de toelage wegens verblijf in de residentie en in de hoofdstad, wegens verblijf in forten en versterkte plaatsen, wegens bijzondere dienstverrigtingen, zoomede de bijslag, bedoeld bij de artt. 2 en 5 van Ons besluit van den 13den Junij 1867, n°. 43.

Art. 3. De kapiteins en luitenants, behoorende tot of dienstdoende bij de staven en korpsen of onderdeelen, waaruit de geformeerd wordende divisien en brigades zijn zamengesteld, genieten, ieder, voor eens, op het tijdstip, waarop

zij in de vermelde positie komen, als vergoeding voor uitrusting, een bijslag op hun traktement van f 40.

Art. 4. Voor de officieren, belast met de bij de geformeerd wordende divisieën en brigades ingestelde en verdere hierna vermelde dienstbetrekkingen, waarvan de instelling door Onzen Minister van Oorlog, bij deze, door Ons wordt gehomologeerd, wordt het bedrag der schadeloosstelling voor bureaunkosten, per maand, vastgesteld als volgt:

voor den chef van den generalen staf, in vervanging van de thans door hem genoten wordende vergoeding, op. . . . .	f 200;
voor den hoofd-intendant en den intendant der 1ste klasse bij het hoofdkwartier van het leger, voor ieder, op. . . . .	» 150;
voor de kommandanten der artillerie en der genie bij idem, voor ieder, op. . . . .	» 40;
voor den kommandant van het hoofdkwartier bij idem, op. . . . .	» 25;
voor den chef van den staf en den intendant bij de divisieën, voor ieder, op. . . . .	» 55;
voor den chef van den staf en den intendant bij de brigades en divisieën, mitsgaders bij de niet bij divisieën ingedeelde 1ste en 2de afzonderlijke brigades, voor ieder, op. . . . .	» 45.

De intendanten, tevens belast met de dienst in de militaire afdeelingen, behouden daarenboven de vergoeding, in die betrekking aan hen toegekend.

Voor de vesting-kommandanten en de kommandanten der artillerie te Helder, 's Hertogenbosch, Nijmegen en Groningen, voor ieder, op f	40;
voor die te Willemstad, Brielle, Hellevoetsluis, Westervoort, Doesborgh, Zutphen, Deventer, Delfzijl, Naarden en Woudrichem, mitsgaders te Heusden en omliggende forten, voor ieder, op. . . . .	» 50;
voor den kommandant der Utrechtsche en dien der Amsterdamsche linie, voor ieder, op. . . . .	» 50.

De voorschreven vergoedingen worden genoten te rekenen van den 22sten dezer.

Art. 5. De door Onzen Minister van Oorlog gegevene bevelen, nopens het kampen van troepen in de nabijheid van 's Hertogenbosch, 's Gravenhage, Alkmaar en Utrecht, worden door Ons bekrachtigd, en Onze Minister voornoemd wordt gemagtigd, ook elders, waar dit noodig wordt geacht, troepen in kampen te vereenigen.

De onderofficieren en manschappen, dienstdoende bij of behoorende tot de kamperende troepen, genieten, als kamptoeelage, per dag en per hoofd, eene verhooging op de soldij, als volgt:

een adjudant-onderofficier, van . . . . .	f 0.25,
de overige onderofficieren en manschappen, van »	0.10.

Art. 6. De bepalingen, in dit besluit vervat, zijn ook van toepassing op het personeel van het koloniaal werfdepôt.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Koloniën en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 25sten Julij 1870.

(get) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Brengt voorschreven besluit ter kennis van de militaire en administrative autoriteiten bij het leger, en heeft wijders, in verband daarmede, goedgevonden te bepalen:

1°. dat de bijslag, bij artikel 1 van het besluit aan officieren in het algemeen, en die bij artikel 5 aan kapiteins en luitenants en daaraan geassimileerde rangen bij de korpsen, staven en dienstvakken, toegekend, — onverschillig of de belanghebbenden zich al dan niet in legerplaatsen bevinden, — op de afrekeningstaten en betalingslijsten onder de gewone traktementen in rekening zal worden gebragt, en, wat laatstgemelde stukken betreft, de omschrijving daarvan, onder de gewone mutatiën, moet worden gesteld, als volgt:

<i>In de 4de kolom der lijst.</i>	<i>5de kolom.</i>
Traktement. . . . . f .	
Uitrusting. . . . . » .	
Bijslag, . . . . . dagen à f . » .	
	f . . . . .

terwijl, onder aanhaling van het besluit, in het hoofd der lijsten moet worden vermeld, dat en wanneer de bijslag is ingegaan;

2°. dat de schadeloosstelling voor bureaunkosten, bedoeld in art. 4 van het besluit, ook al behooren de belanghebbenden tot korpsen van het leger, in de door de intendanten in de militaire afdeelingen op te maken afrekeningstaten moet worden begrepen;

3°. dat de bij artikel 5 van het besluit toegekende soldijverhooging, op de tot dus verre gebruikelijke wijze, als kosten gevallen op het kamperen van troepen, verantwoord en in rekening gebragt moet worden;

4°. dat, ongeacht het instructie-bataillon, de artillerie-instructie-kompagnie, het algemeen depôt van discipline en het koloniaal werfdepôt tijdelijk geheel of gedeeltelijk andere standplaatsen innemen, de daarbij dienende onderofficieren en korporaa's, volgens de bestaande bepalingen, in het genot blijven der aan hen toegekende soldijverhooging; en

5°. dat de militairen, die in forten worden gelegerd en aan wie het munitiebrood niet uit de militaire bakkerijen wordt verstrekt, eene toelage tot aankoop van brood zullen genieten van tien cents per dag.

Gelast, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Bureau der Artillerie.

N°. 87 A.

's Gravenhage, den 51sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

In aanmerking nemende dat in verband met het in staat van verdediging stellen van de vestingen, liniën en stellingen van het Rijk, de verdeling van de directie voor het materieel der artillerie in *artillerie-kommandementen*, zoo als die is vastgesteld bij Koninklijke besluiten van den 22sten April 1868 en den 7den April 1869, n°. 49 en 16, in het belang van een goed beheer van het materieel der artillerie, tijdelijk dient te worden gewijzigd;

Gelet op de artikelen 2 en 5 van de instructie voor de kommandanten voor het materieel der artillerie;

Heeft goedgevonden te bepalen:

1°. dat de voormelde indeeling, met het oog op de wijze waarop het mate-

rieel voor de verschillende sterkten en posten in de magazijnen van oorlog is opgelegd, tot nader order zal zijn als volgt:

1. Amsterdam.
2. Naarden, waaronder behoort:  
de Utrechtsche linie van af Muiden t./m. Nieuwersluis.
3. Utrecht, waaronder behooren:  
de magazijnen van Woerden en Wierickerschans en de Utrechtsche linie van af Tienhoven tot aan de Lek.
4. Gorinchem, waaronder behooren:  
het magazijn Dordrecht en de Utrechtsche linie van af de Lek tot aan de Waal.
5. Woudrichem, waaronder behoort:  
de Utrechtsche linie van af Loevestein tot aan de Bakkerskil.
6. 's Bosch.
7. Heusden.
8. Geertruidenberg.
9. Zutphen, waaronder behooren:  
Doesburg en de verdere sterkten aan den IJssel.
10. Groningen.
11. Delfzijl.
12. Nijmegen, waaronder behooren:  
de werken in de Over-Betuwe.
13. Grave.
14. Helder.
15. Brielle.
16. Hellevoetsluis.
17. Willemstad.
18. Vlissingen, waartoe behooren:  
Breskens, Neuzen, Ellewoutsdijk en Bergen-op-Zoom.

2°. dat voor zoo verre geen artillerie-kommandanten door mij zijn benoemd, de oudste officier der vesting-artillerie in de standplaats aanwezig en geen vesting-kommandant zijnde, als artillerie-kommandant zal fungeren en derhalve met alles wat betreft het beheer voor het materieel der artillerie in dat kommandement zal belast blijven.

Gelast wijders dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*

N°. 49 I.

's Gravenhage, den 26sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Vernomen hebbende, dat onlangs in eene gemeente zich het geval heeft voorgedaan, dat meer transportmiddelen door de militaire autoriteit zijn aangevraagd, dan in de gemeente beschikbaar waren, en de burgemeester zich, om geene stoornis in de dienst te veroorzaken, tot naburige gemeenten heeft moeten wenden om het ontbrekende aan te vullen;

In aanmerking nemende, dat de burgemeesters niet kunnen en mogen worden verplicht, meer beschikbaar te stellen dan in hunne gemeente aanwezig is, en bovendien die autoriteiten de bevoegdheid missen tot het doen van requisitiën aan hunne ambtgenooten in andere gemeenten;

Noodigt bij deze alle tot het requireren van transportmiddelen bevoegde militaire en administratieve autoriteiten uit, om, wanneer in de gemeente, waar

transportmiddelen moeten worden in dienst genomen, geene genoegzame paarden, wagens of karren aanwezig zijn, zich tot het bekomen van het ontbrekende te wenden tot de burgemeesters der naburige gemeenten, en zich daartoe reeds dadelijk zoo naauwkeurig mogelijk op de hoogte te stellen van de middelen in die gemeenten beschikbaar.

Gelast, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 25. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 26sten dezer, n<sup>o</sup>. 75 P;

Gezien Ons besluit van den 26sten Februarij 1838, n<sup>o</sup>. 64, betreffende het overplaatsen van officieren bij het regement grenadiers en jagers;

Hebben goedgevonden en verstaan:

art. 5 van voormeld besluit mits deze in te trekken en buiten werking te stellen.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 27sten Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Personeel en Militaire  
Zaken.

N<sup>o</sup>. 94 P.

's Gravenhage, den 29sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Van den heer Minister van Financiën kennis bekomen hebbende, dat aan de ambtenaren der in- en uitgaande regten instructiën zijn gegeven nopens de uitvoering der verbodsbepalingen tegen den uit- en doorvoer van ammunitie, buskruid en paarden, en de medewerking tot het te keer gaan van overtreding van de kennisgevingen en waarschuwingen der Regering ten opzichte van het bewaren onzer onzijdigheid tegenover de oorlogvoerende Mogendheden, afgekondigd in de *Staatscouranten* dd. 21 en 24—25 Julij ll.;

Noodigt alle militaire autoriteiten van het leger uit, aan de hiervoren bedoelde ambtenaren, overal waar zulks noodig mogt zijn, de vereischte hulp en medewerking bij de uitvoering der voorschreven verbodsbepalingen te verleen.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N°. 68 P.

's Gravenhage, den 31sten Julij 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Van den heer directeur-generaal der maatschappij tot exploitatie van staats-  
spoorwegen kennis bekomen hebbende, dat door hem een dienstorder van den  
volgenden inhoud is uitgevaardigd :

MILITAIRE TELEGRAMMEN.

» Het personeel wordt in kennis gesteld, dat tot nader order, telegrammen  
» van militaire kommandanten, mits de dienst van den staat of van het leger  
» betreffende, aan alle stations ter overseining moeten worden aangenomen,  
» tegen betaling van het gewone tarief voor particuliere telegrammen.

» De ontvangsten worden, overeenkomstig de voorschriften van het reken-  
» pligtig beheer van de ontvangsten, verantwoord. Aan de stations alwaar geen  
» particuliere telegraafdienst is geopend zullen tot dat einde de daarvoor gevor-  
» derde drukwerken worden gezonden.

» Als militaire kommandanten (hier bedoeld) moeten worden beschouwd, de  
» officieren, die met een plaatselijk kommando van de aanwezige troepen zijn  
» belast".

Gelast dat hiervan mededeeling worde gedaan in het *Recueil Militair* tot  
algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.



N<sup>o</sup>. 25. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 27sten Julij jl., n<sup>o</sup>. 70 I;

Gezien Ons besluit van 31sten December 1854, n<sup>o</sup>. 81, bepalingen bevattende nopens de zamenstelling en bezoldiging van het personeel bij 's Rijks magazijn van militaire kleeding, uitrusting, enz. te Delft;

Gelet op Ons besluit van den 31sten Julij 1859, n<sup>o</sup>. 49, waarbij de tabel, behoorende bij bovengemeld besluit, is gewijzigd;

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen:

dat bij buitengewone vermeerdering van werkzaamheden in voornoemd magazijn, waardoor de noodzakelijkheid ontstaat de vaste geëmplojeerden en tijdelijke werklieden boven den gewonen tijd te doen arbeiden, door vermelde geëmplojeerden voor de gezegde dienstverrigtingen, eene verhooging op hun daggeld zal worden genoten van *twintig cents* (f 0.20);

Dit besluit reket te zijn in werking getreden met den 15den Julij dezes jaars.

Onze Minister van oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 29sten Julij 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 11. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 31sten Julij 1870, n<sup>o</sup>. 85 I;

Hebben goedgevonden en verstaan, fourrages voor één paard toe te kennen:

1<sup>o</sup>. aan de officieren der artillerie bij de parken ingedeeld, die van het korps pontonniers, de ingenieurs, luitenants-adjudanten bij de infanterie, de officieren van gezondheid, mitsgaders de militaire intendanten en luitenants-kwartiermeester en zij, aan wie de functiën der beide laatstgenoemde betrekkingen zijn opgedragen, — voor zooveel namelijk al de genoemde officieren behooren tot of dienst doen bij de divisiën en brigades, waaruit het leger is zamengesteld, en zij zich van dienstpaarden voorzien; en

2<sup>o</sup>. aan de officieren van onbereden wapens, die de functiën van chef van den staf, van adjunct-chef van den staf, of wel van adjudant bij de kommandanten der divisiën en brigades, of die van ordonnance-officier bij den Prins Opperbevelhebber of den chef van den Generalen staf verrigten en zich mede een dienstpaard hebben aangeschaft.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Koloniën en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 2den Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 88 P.

's Gravenhage, den 5den Augustus 1870.

*Aan de militaire autoriteiten van het leger.*

Door de opkomst onder de wapenen van alle miliciens hebben de korpsen en onderdeelen daarvan eene zoodanige sterkte verkregen, dat het gebiedend noodzakelijk is de kaders, die volgens de bestaande organisatiën geenszins te sterk zijn, niet te verzwakken.

Ik acht het derhalve noodig, aan alle militaire autoriteiten van het leger dringend aan te bevelen, zoomin mogelijk onderofficieren en korporaaals tot bijzondere diensten, als: ordonnances, schrijvers, enz., te bestemmen.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot *algemeene kennisgeving*.

*De Minister van Oorlog,*  
(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 79 P.

's Gravenhage, den 8sten Augustus 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat de tweede druk van het *Voorschrift tot het vervoer van troepen langs spoorwegen*, aan de Koninklijke Militaire Akademie is in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 0 48 voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.;

Gelast, dat mededeeling hiervan in het *Recueil Militair* zal worden gedaan tot *algemeene kennisgeving*.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Secretariaat.*

N<sup>o</sup>. 71 S.

's Gravenhage, den 15den Augustus 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 12den dezer, n<sup>o</sup>. 11, handelende over de bevoegdheid der bevelhebbers in de militaire afdeelingen tot het benoemen der leden van eenen krijgsraad, en luidende als volgt:

WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 9den Augustus 1870, n<sup>o</sup>. 4 S;

Hebben goedgevonden en verstaan, voor zooveel noodig alsnog uitdrukkelijk te bepalen, dat de inhoud van punt 4 van Ons besluit van den 20sten der vorige maand, n<sup>o</sup>. 50, aan de bevelhebbers in de militaire afdeelingen geenszins de bevoegdheid ontnemt, om ook officieren, welke, ofschoon in hun kom-

mandement in bezetting liggende, tot de divisieën of brigades behooren, tot leden van den krijgsraad te benoemen.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit.

's Gravenhage, den 12den Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Heeft de eer voormeld besluit bij deze ter kennis te brengen van de daarbij betrokkene autoriteiten;

Gelast wijders, dat deze zal worden geplaatst in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 50 P.

's Gravenhage, den 16den Augustus 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat van het gewijzigde *Reglement op de exercitiën der veld- en rijdende artillerie, Scholen te paard — de Batterijschool, tweede gedeelte*, aan de Koninklijke Militaire Akademie in het licht verschenen en verkrijgbaar is gesteld tegen den prijs van f 0.56 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.;

Gelast, dat dit reglement voortaan worde gevolgd.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*

N<sup>o</sup>. 125 I.

's Gravenhage, den 17den Augustus 1870.

*Aan de kommanderende officieren en hoofdadministratiën van alle korpsen van het leger.*

Ik heb de eer u te doen kennen, dat ik goedgevonden heb te bepalen, dat, aanvang nemende met den 21sten dezer, en tot nader order, de opnemingswaarde van de kleedingstukken, bedoeld bij de 2de zinsnede van art. 63 van het provisioneel reglement van administratie bij de landmagt van den 1sten Februarij 1819, niet zal plaats hebben.

Dientengevolge zullen bij de troepen, te rekenen, van gemeld tijdstip, geen inhoudingen op de soldij, ten behoeve van het kleedings- en reparatiefonds mogen geschieden, dan alleen van zoodanige militairen, als bij artikel 67 van het hiervoren aangehaalde reglement zijn genoemd, namelijk die hunne wapenen of goederen, moedwillig of door eene strafbare onachtzaamheid, zullen hebben benadeeld of verwaarloosd, mitsgaders van diegenen, welke met eachot of provoost gestraft werden.

Ik verzoek u, voor zooveel u betreft, voor de rigtige uitvoering van deze beschikking, zorg te willen dragen.

*Voor den Minister van Oorlog,*

*De Secretaris-Generaal,*

(get.) H. HARDENBERG.

*Militaire Administratie.*N<sup>o</sup>. 49 I.

's Gravenhage, den 18den Augustus 1870.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 13den dezer, n<sup>o</sup>. 53, luidende als volgt:

Wij WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 15den Augustus 1870, n<sup>o</sup>. 80 I;

Gezien het Koninklijk besluit van den 16den Januarij 1819, litt. V 5, nopens de equipage van officierspaarden:

Hebben goedgevonden en verstaan, met aanvulling van het bij dat besluit vastgestelde te bepalen:

1<sup>o</sup>. Dat de generaals, in klein tenue, gebruik zullen maken van een schabrak van donkerblauw laken, van gelijke afmetingen als die voor groote tenue vastgesteld, doch geboord met een bies van ponceau rood laken, breed vijf millimeters; wijders belegd, langs de buitenzijde, met zwart zijden galon, gewerkt als het goud galon voor de attila der generaals, doch ter breedte van 55 millimeters, voor de luitenant-generaals ten getale van drie en voor de generaal-majours van twee boven elkander, op een afstand van 5 millimeter van de roode bies en met gelijke tusschenruimte onderling.

In de achterhoeken, bovenste galons, voor de luitenant-generaals met drie, voor de generaal-majours met twee sterren van wit metaal.

2<sup>o</sup>. Dat zoowel in groote als in kleine tenue, de pistoolholsters met de kappen van zwart beerenhuid zullen worden gedragen.

Onze Minister Oorlog is belast met de uitvoering dezes.

's Gravenhage, den 13den Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Gelast, dat gezegd besluit in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst ter algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire Zaken.*N<sup>o</sup>. 18 P.

's Gravenhage, den 29sten Augustus 1870.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat de achtste herziene, druk van de *Handleiding tot de kennis der militaire administratie*, door F. C. R. BOENS, militaire intendant der 1ste klasse, aan de Koninklijke Militaire Akademie is in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 1.95 voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.;

Gelast dat hiervan mededeeling worde gedaan in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 73 P.

's Gravenhage, den 30sten Augustus 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 26sten dezer, n<sup>o</sup>. 22, luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Overwegende dat het noodzakelijk is, den staf van ieder der regementen vesting-artillerie van het leger te vermeerderen met *twee* kapiteins voor speciale diensten;

Gelet op Onze besluiten van den 8sten Mei 1867, n<sup>o</sup>. 66, van den 15den Julij 1868, n<sup>o</sup>. 52, en van den 7den April 1869, n<sup>o</sup>. 46;

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 23sten dezer, kabinet litt. G<sup>18</sup>;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de zamenstelling van de *drie* regementen vesting-artillerie, bij art. 5 van het laatste der opgemelde besluiten bedoeld, te wijzigen, door den staf van elk dier regementen te vermeerderen met *twee* kapiteins voor speciale diensten.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 26sten Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Heeft de eer voormeld besluit, mits deze, ter kennis te brengen van het leger;

Gelast aan de verschillende militaire autoriteiten, voor zooveel ieder hunner aangaat, zich dienovereenkomstig te gedragen.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Secretariaat.*

N<sup>o</sup>. 57 S.

's Gravenhage, den 11den Augustus 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 6den dezer, n<sup>o</sup>. 28, houdende eene tijdelijke wijziging van het Koninklijk besluit van den 5den Mei 1867, n<sup>o</sup>. 27, (*Rec. Mil.* blz. 147), en luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onze Ministers van Oorlog en van Justitie van den 4den Augustus 1870, n<sup>o</sup>. 62 S, en van den 5den daaraanvolgende, n<sup>o</sup>. 144, 2de afd.;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Ons besluit van den 5den Mei 1867, n<sup>o</sup>. 27, tijdelijk en wel tot dat daaroftrent nader door Ons zal worden beschikt, aldus te wijzigen:

1<sup>o</sup>. dat de zaken, welke volgens dat besluit behooren behandeld te worden ter standplaats *Middelburg* of ter standplaats *Maastricht*, zullen worden be-

handeld ter standplaats 's Hertogenbosch en dat daarbij als auditeur-militair fungeren zal de auditeur-militair voor de provincie Noordbrabant; en

2°. dat, in stede van Leeuwarden, Groningen de standplaats zal wezen voor de auditie in de 4de militaire afdeeling voor de provinciën Friesland, Groningen en Drenthe.

Onze Ministers van Oorlog en van Justitie zijn, ieder voor zooveel hem aangaat, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in afschrift zal worden medegedeeld aan Onzen Minister van Financiën en aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 6den Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

De Minister van Justitie,

(get.) VAN LILAAAR.

Heeft de eer voormeld besluit bij deze ter kennis te brengen van de daarbij betrokkene autoriteiten;

Gelast wijders, dat deze zal worden geplaatst in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Secretariaat.

N°. 107 S.

's Gravenhage, den 31sten Augustus 1870.

#### DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende afschrift van Zijner Majesteits besluit van den 26sten dezer, n°. 13, houdende eene tijdelijke wijziging van het Koninklijk besluit van den 3den Mei 1867, n°. 27 (*Rec. Mil.*, 1867, blz. 147) en luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onze Ministers van Justitie en van Oorlog van den 22sten Augustus 1870, 2de afd., n°. 179, en van den 23sten daaraanvolgende, kabinet litt. H \*;

Hebben goedgevonden en verstaan, met tijdelijke wijziging van Ons besluit van den 3den Mei 1867, n°. 27 en wel tot dat daaromtrent nader door Ons zal worden beschikt, te bepalen:

1°. In de eerste militaire afdeeling wordt tijdelijk gevestigd eene afzonderlijke militaire auditie voor de provincie Utrecht, ter standplaats Utrecht.

2°. In de derde militaire afdeeling wordt tijdelijk gevestigd eene afzonderlijke militaire auditie voor de provincie Overijssel, ter standplaats Zwolle.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering dezes, hetwelk in afschrift zal worden medegedeeld aan Onze Ministers van Oorlog en van Financiën en aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 26sten Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Justitie,

(get.) VAN LILAAAR.

Heeft de eer voormeld besluit bij deze ter kennis te brengen van de daarbij betrokkene autoriteiten;

Gelast wijders, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 92 P.

## ALGEMEENE ORDER VOOR HET LEGER.

Op last des Konings brengt de Minister van Oorlog ter kennis van het Leger, Zijner Majesteits tevredenheid, zoo over den goeden geest der troepen, als over alles wat met zooveel ijver, goeden wil en getrouwe pligtsbetrachting door officieren en mindere militairen van het Leger, in zoo korten tijd, in het belang der veiligheid van den staat en van zijne neutraliteit, gedurende de jongste twee maanden verrigt is geworden.

Hij kwijt zich bij deze met bijzonder genoegen van die voor hem zoo aangename taak; en

Gelast dat deze aan de militairen van het Leger op drie achtereenvolgende appels zal worden voorgelezen, en voorts in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst, ter algemeene kennisgeving.

's Gravenhage, den 17den September 1870.

*De Minister van Oorlog,*  
(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 5. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 19den dezer, Kabinet Litt. U<sup>19</sup>;

Gelet op Onze besluiten van den 14den dezer, n<sup>o</sup>. 18, van den 17den daaraanvolgende, n<sup>o</sup>. 22, en van gisteren, n<sup>o</sup>. 8;

Hebben goedgevonden en verstaan:

I. te rekenen van den 50sten dezer,

Onzen veel beminden oudsten Zoon, Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje, generaal der infanterie, opperbevelhebber van het leger te velde, eervol te ontheffen van het opperbevel, hem bij punt 2 van Ons besluit van den 20sten Julij II., n<sup>o</sup>. 50, opgedragen;

II. Aan Hoogstdenzelve Onzen bijzonderen dank te betuigen voor de wijze waarop hij zich van Zijne veeltijds zoo moeilijke taak heeft gekweten.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen beminden Zoon den Prins van Oranje en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 22sten September 1870.

(get.) WILLEM.  
*De Minister van Oorlog,*  
(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 4. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 19den dezer, Kabinet Litt. U<sup>19</sup>;

Bijbl. XIV.

9.

Gelet op Onze besluiten van den 14den dezer, n<sup>o</sup>. 18, van den 17den daaraan-volgende, n<sup>o</sup>. 22, en van gisteren n<sup>o</sup>. 8;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te rekenen van den 50sten dezer;

a. in te trekken en buiten werking te stellen, het bepaalde sub 1 en sub 5 van Ons besluit van den 20sten Julij jl., n<sup>o</sup>. 50;

b. eervol te ontheffen van het kommando, hun bij dat besluit opgedragen:

den luitenant-generaal W. J. KNOOP, laatstelijk lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;

den luitenant-generaal J. H. ENGELBREGT, inspecteur van het wapen der infanterie;

den generaal-majoor A. C. W. L. J. F. VON KELLNER, inspecteur van het wapen der artillerie;

mitsgaders Onzen adjudant in buitengewone dienst, den generaal-majoor M. D. Graaf VAN LIMBURG STIRUM, van het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs;

en zulks onder bepaling, dat de luitenant-generaal KNOOP en de generaal-majoor VAN LIMBURG STIRUM voornoemd, onder genot van hun tegenwoordig tractement, zullen worden ingedeeld, eerstgenoemde bij den staf van het wapen der infanterie, en laatstgemelde bij het korps waartoe hij behoort.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen beminden Zoon den Prins van Oranje, en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 22sten September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 5. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 19den dezer, Kabinet Litt. U<sup>19</sup>;

Gelet op ons besluit van heden n<sup>o</sup>. 4,

Hebben goedgevonden en verstaan:

1<sup>o</sup>. tijdelijk te vermeerderen:

den *Generalen Staf*,

met twee majoors;

den *Staf van het wapen der infanterie*,

met een luitenant-generaal;

het *korps ingenieurs, mineurs en sappeurs*,

met een generaal-majoor;

2<sup>o</sup>. In verband daarmede tijdelijk te wijzigen:

de tabelle Litt. A, behoorende bij Ons besluit van den 8sten Augustus 1868, n<sup>o</sup>. 55;

de tabelle Litt. A, behoorende bij Ons besluit van den 8sten Mei 1867, n<sup>o</sup>. 64; en



de tabelle litt. A, behoorende bij ons besluit van dezelfde dagteekening, n<sup>o</sup>. 67.

Onze Minister van oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 22sten September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 64 P.

's Gravenhage, den 22sten September 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Overwegende, dat de tegenwoordige omstandigheden toelaten de onderofficieren en korporaa's, die als tot het reservekader behoorende bij hunne korpsen zijn teruggekeerd, niet langer daarbij in werkelijke dienst te houden;

Heeft goedgevonden te bepalen:

1<sup>o</sup>. dat de bovenbedoelde onderofficieren en korporaa's, voor zooveel zij nog langer dan drie maanden tot het reservekader moeten behooren, tegen den 30sten dezer, in hunne vorige positie daarbij teruggebracht en anders definitief met paspoort „op verzoek” ontslagen zullen worden; en

2<sup>o</sup>. dat aan de zoodanigen, die verlangen in dienst te blijven zonder een nieuw engagement aan te gaan, zulks voor den tijd, dien zij nog verplicht konden worden in actieve dienst door te brengen, kan worden toegestaan.

Exemplaren van deze dispositie zullen worden gezonden:

aan de heeren bevelhebbers in de militaire afdeelingen,

de kommanderende officieren der korpsen, gedeeltelijk uit militie te zamen gesteld, benevens dien van het instructie-bataillon;

de intendanten in de militaire afdeelingen.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 49 P.

's Gravenhage, den 25sten September 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat eene nieuwe druk van het *Reglement op de exercitiën der infanterie*, tweede gedeelte, *Kompagnie-school*, bij de Koninklijke Militaire Akademie is verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 0.07<sup>s</sup> voor het leger, de departementen van algemeen bestuur en van f 0.10 voor particulieren in den handel;

Gelast dat hiervan mededeeling zal worden gedaan in het *Recueil Militair tot algemeene kennisgeving*.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 10.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 20sten dezer, n<sup>o</sup>. 56 I.

Gelet op onze besluiten van den 25sten Julij jl. n<sup>o</sup>. 25, waarbij, in verband met de genomen maatregelen tot handhaving der neutraliteit van het grondgebied van den staat, ten behoeve van de officieren, onderofficieren en verdere militairen, de daarbij aangewezen vergoedingen zijn toegekend, en van den 2den Augustus jl. n<sup>o</sup>. 11, houdende toekenning van fourrages aan sommige officieren, die, in gewone tijden, niet tot het houden van dienstpaarden gerechtigd zijn.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat onze vermelde besluiten met den laatsten dezer maand zullen ophouden van kracht te zijn, en mitsdien met den 1sten October eerstkomende buiten werking worden gesteld, en zulks, voor zooveel het genot van fourrages betreft door de officieren, die in de termen verkeerden van ons laatstbedoeld besluit met toepassing van het bepaalde bij Ons besluit van den 25sten April 1866, N<sup>o</sup>. 52.

De officieren, onderofficieren en mindere militairen, die, tot het opruimen van het in de legerplaatsen voorhanden materieel, na den laatsten dezer, aldaar mochten verblijven genieten gedurende dien tijd den bijslag en de toelagen bij eerstgemeld besluit vastgesteld.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan onzen Minister van Koloniën en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 25sten September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Bureau der Artillerie.

N<sup>o</sup>. 86 A.

's Gravenhage, den 21sten September 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Gezien de dezerzijdsche beschikking van 31 Julij 1870, n<sup>o</sup>. 87 A, waarbij de verdeeling van de directie voor het materieel der artillerie in *artillerie-kommandementen* tijdelijk is gewijzigd;

In aanmerking nemende, dat ten gevolge van de opheffing van het mobiele leger en het inrukken der troepen naar hunne gewone garnizoenen, de voormelde wijziging niet langer behoeft te worden gehandhaafd;

Hebben goedgevonden te bepalen:

dat, te rekenen van den 30sten dezer maand, de verdeeling van de bovengenoemde directie wederom zal zijn zoo als die is vastgesteld bij de Koninklijke besluiten van 22 April 1868 en 7 April 1869, n<sup>o</sup>. 49 en 16.

Gelast wijders, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst ter algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 49 P.

's Gravenhage, den 1sten October 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende dat aan de Koninklijke Militaire Akademie een werkje, getiteld »*Wenken voor de kommandanten der dienstdoende schutterijen, betreffende de hoogst noodzakelijke met den eersten ban te houden oefeningen, in verband met eene mogelijke mobilisatie,*» is in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 0.06 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz. :

Gelast, dat hiervan in het *Recueil Militair* mededeeling zal worden gedaan tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 69 P.

's Gravenhage, den 4den October 1870.

*Aan de heeren Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen.*

Door een der Bevelhebbers in de militaire Afdeelingen is mij de vraag voorgesteld, hoedanig verder behoort gehandeld te worden met de vrijwilligers, die zich ingevolge Zijner Majesteits besluit van den 18den Julij II. n<sup>o</sup>. 9, voor onbepaalden tijd bij de korpsen van het Leger hebben verbonden.

Naar aanleiding van die vraag heb ik de eer UHEG. te doen kennen, dat de bedoelde vrijwilligers tot nader order in dienst worden gehouden, ten ware zij hun ontslag mogten vragen, in welk geval zij, onder dankzegging voor hunne bewezen diensten, met paspoort op verzoek ontslagen behooren te worden; het saldo schuld in het kleeding- en reparatiefonds, hetwelk zij na aftrek der waarde van hunne in te leveren kleeding nalaten, zal op de gebruikelijke wijze aan het rijk in rekening worden gebragt.

Aan de vrijwilligers, die een engagement voor twee of meer jaren wenschen aan te gaan, wordt dit vergund, wanneer, naar het oordeel van den kommandant van het korps waarbij zij dienen, zoodanig engagement met het belang van de dienst is overeen te brengen.

Bij het berekenen van de hun aankomende vergoeding voor eerste uitrusting is te letten op het bepaalde bij punt 4 van Zijner Majesteits besluit van den 14den September 1866, n<sup>o</sup>. 68 (*Rec. Mil.* blz. 162).

Ik verzoek UHEG. de chefs der korpsen, in uwe Afdeeling gestationeerd, van het vorenstaande te onderrigten.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 95 P.

's Gravenhage, den 6den October 1870.

*Aan de heeren Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen.*

Ten vorigen jare is mij gebleken, dat omtrent het verleenen van de ver-  
loven, bij art 153 van het voorschrift betreffende de wapenen en de schiet-  
oefeningen bij de infanterie bedoeld, verschil van meening bestaat.

Nu dan ook eerlang weder het prijschieten zal plaats hebben, waarover dat  
artikel handelt, acht ik het niet overbodig, UHEG. te doen kennen, dat voor-  
melde verloven niet bij mijn Departement behoeven te worden aangevraagd,  
maar, krachtens art. 53 uwer instructie, door UHEG. kunnen worden toegestaan.

*De Minister van Oorlog,  
(get.) J. J. VAN MULKEN.*

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 94 P.

's Gravenhage, den 6den October 1870.

*Aan de heeren Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen.*

Blijkens eene missive van den heer Directeur van 's Konings Kabinet van den  
12den Februarij jl., n<sup>o</sup>. 23, heeft het Zijner Majesteit behaagd, het door mij  
aan Hoogstdezelve aangeboden *Reglement op de inwendige dienst der kavallerie*  
goed te keuren, met magtiging het te doen drukken en vervolgens op gelijken  
voet als bij de aanschrijving dezerzijds van den 24sten October 1866, n<sup>o</sup>. 88 P  
(*Rec. Mil.* bladz. 190), ten aanzien van het gelijknamig reglement der infan-  
terie is omschreven, bij de regementen kavallerie, veld- en rijdende artillerie  
in te voeren.

Door de betrokken korpskommandanten zal alzoo aanteekening moeten wor-  
den gehouden van alle aangelegenheden, die bij de toepassing van het regle-  
ment mogten blijken minder gunstig op den gang van de dienst te werken,  
ten einde, na verloop van een jaar na de invoering, daarvan eene beknopte  
en zakelijke opgave aan mij te doen.

Dit nieuwe reglement, thans afgedrukt en bij de Koninklijke Militaire Aka-  
demie tegen den prijs van f 0.55, voor de Departementen van algemeen be-  
stuur en het leger verkrijgbaar zijnde, zal alnu dadelijk bij de voormelde korpsen  
worden ingevoerd en zulks in vervanging van het Reglement op de inwendige  
dienst, de politie en krijgstucht der kavallerie, het welk, ingevolge de aanschrij-  
ving van het Departement van Oorlog van den 12den Junij 1820, n<sup>o</sup>. 16, bij  
die korpsen in werking was gesteld.

Onder mededeeling van het vorenstaande verzoek ik UHEG. de chefs der  
vorenbedoelde korpsen en de plaatselijke kommandanten onder uwe bevelen,  
daarvan te onderrigten en hen, ieder voor zooveel dit te pas zal komen, uit  
te noodigen, op het spoedig in werking brengen van het reglement de ver-  
eichte orde te stellen.

De chefs der betrokken regementen worden gemagtigd, om aan de onder-  
officieren en korporaals, thans bij hun onderhebbend korps dienende, ieder een  
exemplaar van het reglement gratis uit te reiken, terwijl de benodigde exem-

platen zoo veel mogelijk *in eens* aan den heer Gouverneur der Akademie moeten worden aangevraagd, ten einde de aflevering daarvan gemakkelijk te maken en te bespoedigen.

Genoemde Gouverneur wordt gemagtigd, aan die aanvragen gevolg te geven en zulks, voor zooveel het benoodigde aantal exemplaren voor het kader betreft, zonder verrekening van het geldelijk bedrag.

Overigens zullen de hiervoren bedoelde beknopte en zakelijke opgaven door tusschenkomst van de heeren Inspecteurs van de betrokken wapens, zooveel noodig aangevuld met hunne adviezen, tegen den 1sten November 1871 bij het Departement van Oorlog worden ingewacht.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 12 P.

's Gravenhage, den 7den October 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Kennis bekomen hebbende, dat de *Beginzelen der veldversterkingskunst*, voor de kadetten van alle wapens, door den kapitein-ingenieur K. ELAND, met een atlas van 52 platen, aan de Koninklijke Militaire Akademie is in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f 4.58 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.;

Gelast, dat daarvan mededeeling worde gedaan in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Secretariaat.*

N<sup>o</sup>. 59 S.

's Gravenhage, den 18den October 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 14den dezer, n<sup>o</sup>. 27, luidende als volgt:

W<sup>13</sup> WILLEM III, enz., enz.

Op de gemeenschappelijke voordragt van Onze Ministers van Oorlog en van Justitie, van den 4den October 1870, n<sup>o</sup>. 62 S, en van den 11den dier maand, 2de afdeeling, n<sup>o</sup>. 119;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Ons besluit van den 6den Augustus jl., n<sup>o</sup>. 28, in te trekken en mitsdien de daarbij in Ons besluit van den 5den Mei 1867, n<sup>o</sup>. 27, gebragte tijdelijke wijzigingen, weder buiten werking te stellen.

Onze Ministers van Oorlog en van Justitie zijn, ieder voor zooveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in afschrift zal worden

medegedeeld aan Onzen Minister van Financiën en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 14den October 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*De Minister van Justitie,*

(get.) VAN LILAAR.

Heeft de eer voormeld besluit bij deze ter kennis te brengen van de daarbij betrokkene autoriteiten :

Gelast wijders, dat deze zal worden geplaatst in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*

N<sup>o</sup>. 75 I.

's Gravenhage, den 20sten October 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 16den dezer, n<sup>o</sup>. 21, waarbij de soldijen der kanonniërs (vrijwilligers en miliciens) van het regement veld-artillerie worden gewijzigd, luidende als volgt :

WIJ WILLEM III, enz.; enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog, van den 12den dezer, n<sup>o</sup>. 71 I;

Gelet op Ons besluit van den 18den December 1859, n<sup>o</sup>. 55, waarbij, onder anderen, de bedragen der soldijen zijn geregeld, welke door de onderofficieren en mindere militairen tot de korpsen van het leger behoorende, worden genoten;

Hebben goedgevonden en verstaan :

Met wijziging en aanvulling van de tabelle litt. C, bij vermeld besluit vastgesteld, te bepalen :

dat de dagelijksche soldijen voor de vrijwilligers en miliciens bij de veld-artillerie, voortaan zullen wezen :

voor een kanonniër	} 1ste klasse. . . . . f 0.45
of stukrijder	

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 16den October 1870.

(get.) WILLEM.

*De Minister van Oorlog,*

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Heeft, ter uitvoering van dat besluit, goedgevonden te bepalen, dat de daarbij toegekende verhooging op de soldij, met ingang van den eersten der volgende maand zal worden genoten.

Gelast, dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

Militaire Administratie  
en  
Personeel en Militaire  
Zaken.

• N<sup>o</sup>. 88 I.

's Gravenhage, den 29sten October 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van den 20sten dezer, n<sup>o</sup>. 27, houdende reorganisatie van het koloniaal werfdepôt, en wijziging van sommige ten aanzien van dat depôt bestaande administrative bepalingen, welk besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog en van Koloniën van den 50sten September jl., Kabinet Litt. E<sup>20</sup> en van den 1sten October daaraanvolgende Litt. C, n<sup>o</sup>. 59.

Gezien de Koninklijke besluiten van den 19den October 1840, n<sup>o</sup>. 64 en van den 29sten December 1861, n<sup>o</sup>. 50, houdende bepalingen nopens de dienst en het administratief beheer bij het koloniaal werfdepôt.

Gelet op het nader rapport van Onze voornoemde Ministers dd. 14/13 October 1870, Kabinet Litt. M<sup>21</sup> en Litt. C, N<sup>o</sup>. 24.

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zooverre van laatstgemeld besluit, te bepalen:

Art. 1. Het vaste kader van het koloniaal werfdepôt bestaat uit een staf en de noodige officieren, onderofficieren en mindere militairen, tot het formeren van drie kompagnieën, zooals op de bij dit besluit behoorende Tabelle is aangewezen.

Art. 2. Het maximum der som welke jaarlijks voor de algemeene administratie van het korps kan worden besteed, wordt bepaald op f 4000; de daaruit aan ieder der kompagnieskommandanten te betalen jaarlijksche vergoeding voor schrijfbehoeften bedraagt f 100.

Art. 5. Het aantal kompleete stellen wapenen en ledergoed hetwelk bij het depôt moet voorhanden zijn, wordt bepaald op 877.

Art. 4. Ten behoeve van het fonds van slaapfournituren wordt voor de vernieuwing en het onderhoud van 912 kompleete furnituren welke voortdurend bij het depôt aanwezig moeten zijn, eene jaarlijksche vergoeding toegestaan van drie gulden voor elk furnituur.

Onze Ministers van Oorlog en van Koloniën zijn ieder voor zooveel hem aangaat, belast met de uitvoering dezès, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 20sten October 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

De Minister van Koloniën,

(get.) DE WAAL.

Tabelle der formatie van het koloniaal werfdepôt, zamengesteld uit den staf en het kader voor drie kompagnien.

*Staf*: 1 majoor of luit.-kolonel; 1 1ste of 2de luitenant-adjutant; 1 1ste of 2de luitenant bestemd voor speciale diensten; 1 kapitein- en 1 1ste of 1 2de luitenant-kwartiermeester; 1 kapitein, 1ste of 2de luitenant-administrateur van kleeding; 1 officier van gezondheid 1ste, 1 2de en 1 3de klasse; 2 adjudanten-onderofficier; 1 korporaal-hoornblazer; 5 schrijvers; 1 Mr. kleedermaker, 1 Mr. schoenmaker en 1 Mr. geweermaker.

*Kompagnien*: 5 kapiteins, 5 1ste, 5 2de luitenants; 5 sergeanten-majours; 24 sergeanten; 5 fouriers; 50 korporaals; 6 hoornblazers.

*Aanmerkingen*. De traktementen, soldijen en verdere vergoedingen voor officieren, onderofficieren en mindere militairen, zijn gelijk aan die voor militairen van gelijke rangen en graden bij het wapen of dienstvak der landmagt, waartoe zij behooren, vastgesteld.

De algemeene bepalingen voorkomende aan den voet van den staat, behoorende bij het Koninklijk besluit van den 29sten December 1861, n<sup>o</sup>. 50 en de inhoud van art. 4 van het Koninklijk besluit van den 18den December 1859, n<sup>o</sup>. 53, blijven gehandhaafd.

Gelast dat deze in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

N<sup>o</sup>. 24. WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog, van den 11den dezer, Kabinet litt. IJ<sup>22</sup>;

Gelet op Ons besluit van den 8sten Augustus 1868, n<sup>o</sup>. 53, houdende reorganisatie van den generalen staf van het leger;

Overwegende, dat het noodzakelijk is, dat een hoofdofficier van genoemden staf, in de betrekking van sous-chef van dien staf, aan den chef van den generalen staf worde toegevoegd;

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen, dat art. 6 van gemeld Ons besluit voortaan zal worden gelezen, als volgt:

Art. 6. » Aan den chef van den generalen staf worden toegevoegd, een hoofd-officier, benevens twee of meer kapiteins van dien staf.

» De hoofdofficier, aan den chef van den generalen staf toegevoegd, bekleedt » de betrekking van sous-chef van dien staf ».

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

Het Loo, den 15den November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.



## Militaire Administratie.

N<sup>o</sup>. 39 I.

's Gravenhage, den 16den November 1870.

Aan de heeren generaals en verdere officieren van het leger, deelgenooten aan de weduwen- en wezenkas voor de officieren van de landmagt.

De vijf en vijftigste jaarlijksche rekening en verantwoording van de directie der weduwen- en wezenkas voor de officieren van de landmagt, over den jare 1869, door mij opgenomen en gesloten zijnde, heb ik de eer de uitkomst daarvan aan het leger mede te deelen.

## De ontvangst heeft bestaan :

1 <sup>o</sup> . Van officieren tot het leger behoorende (met inbegrip van de contributiën der officieren in <i>West-Indië</i> en van die der gedetacheerden in <i>Oost-Indië</i> ) :		
a. Gewone contributie. . . . .	f 84,249.89	
b. Doorloopende idem. . . . .	» 54,994.16	
c. Contributie bij vermeerdering van traktement. »	14,201.59	
d. Inleggelden en verhooging daarvan. . . . .	» 40,482.22 <sup>5</sup>	
		f 175,927.66 <sup>5</sup>
2 <sup>o</sup> . Van gepensioneerde officieren :		
a. Gewone contributie. . . . .	f 10,077.56	
b. Doorloopende idem. . . . .	» 10,298.26	
c. Inleggelden en verhooging daarvan. . . . .	» 2,450.08	
		f 22,805.90
3 <sup>o</sup> . Op de pensioenen van weduwen en de onderstandgelden van weezen, ingehouden wegens onaangetuigde inleggelden. . . . .	»	940.81
4 <sup>o</sup> . Twee percent van het bedrag der gedane leverantiën aan de korpsen van het leger, ingevolgt art. 1 van het Koninklijk besluit van den 5den November 1842, n <sup>o</sup> . 71. . . . .	»	49,498.76 <sup>5</sup>
5 <sup>o</sup> . Renten van ingeschreven kapitalen op het grootboek der Nationale schuld. . . . .	»	80,000.00
Makende met het saldo in kas, op 1 Januarij 1869, ad. . . . .	»	2,190.70
Eene totale ontvangst van. . . . .		f 299,565.84

## Waartegen de uitgaven zijn geweest :

(met inbegrip van de gedane betalingen in *West-Indië*.)

1 <sup>o</sup> . Voor pensioenen aan weduwen. . . . .	f 269,469.72 <sup>5</sup>
2 <sup>o</sup> . Toelagen aan 11 weduwen, voor 14 kinderen boven het getal van drie. . . . .	» 414.85
3 <sup>o</sup> . Onderstandgelden voor 53 ouderlooze kinderen. »	4,856.64
4 <sup>o</sup> . Begrafeniskosten van 58 overleden officieren. »	5,800.00
5 <sup>o</sup> . Restitutie van te veel betaalde of ten onregte ingehouden contributiën. . . . .	» 545.82
6 <sup>o</sup> . Uitkeering aan een verminkt militair van de renten van een daartoe deponceerd kapitaal. . . . .	» 195.00
7 <sup>o</sup> . Aan den Amanuënsis, als defroijement wegens schrijf- en drukloonen, enz. . . . .	» 200.00

Transportere f 279,282.05<sup>5</sup>

*Per Transport f* 279,282.05<sup>s</sup>

8°. Voor aankoop van een kapitaal van f 50.000.00 aan inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld, rentende 2½ pCt. . . . .	f	28,155.42
		» 28,155.42
		<u>Totaal uitgaaf » 507,417.43<sup>s</sup></u>

Zoodat op 1°. Januarij 1870 meerder uitgegeven dan ontvangen is. f 8,055.61<sup>s</sup>

Blijft voorhanden aan inschrijvingen op het grootboek der Nationale schuld, rentende 2½ pr. ct., eene kapitale som van. f 5,200,000.00

Op den 1sten Januarij 1869 bedroeg het getal weduwen. . . . .	635
Hetwelk in het jaar 1869 is vermeerderd met. . . . .	58
	<u>Te zamen. . . . . 691</u>
Daarentegen zijn er overleden. . . . .	58
Hertrouwd. . . . .	2
	<u>57</u>

Waardoor op 1°. Januarij 1870 het getal gepensionneerde weduwen bedraagt. . . . . 63½

*De Minister van Oorlog,*  
(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Bureau der Artillerie.*

N°. 47 A.

's Gravenhage, den 50sten November 1870.

DE MINISTER VAN OORLOG,

In aanmerking nemende, dat de 2de herziening van den Instructie-Inventaris voor de artillerie der landmagt zoover gevorderd is, dat weldra alle hoofdstukken — behalve dat betreffende de draagbare wapenen en geweermaakersgereedschappen — zullen zijn afgedrukt;

Heeft goedgevonden te bepalen:

1°. dat, aanvang nemende met den 1sten Januarij aanstaande, de op nieuw herziene *Instructie-Inventaris voor de artillerie der landmagt* zal moeten worden gevolgd, met dien verstande echter, dat de Hoofdstukken VI en XIII C, — draagbare wapenen en geweermaakersgereedschappen, — der uitgave van 1858 van kracht blijven tot het nieuwe Hoofdstuk VI zal zijn verschenen; en

2°. dat in het vervolg in alle officiële aanvragen en bescheiden gebezigd moeten worden de namen der voorwerpen, zooals die in genoemden Inventaris zijn vermeld, zoodat het niet geoorloofd zal wezen, zich alleen te bedienen van de nummers, wanneer in de benamingen eene nadere omschrijving der voorwerpen wordt aangetroffen.

Gelast, dat deze zal geplaatst worden in het *Recueil Militair* tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*N<sup>o</sup>. 80 I.

's Gravenhage, den 7den December 1870.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

In aanmerking nemende, dat de oplage der afstandstafelen krachtens artikel 2 van Zijner Majesteits besluit van den 4den Maart 1862 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 27), bij de dezerzijdsche beschikking van den 26sten April 1862, n<sup>o</sup>. 45 B, vastgesteld, is uitverkocht, — en voorts, dat die tafelen, bij de toepassing, zijn gebleken, niet zóó volledig te zijn als, met het oog op het gebruik dat daarvan moet worden gemaakt, noodig is;

Heeft goedgevonden, eene tweede uitgave der afstandstafelen, — waarin, behalve de hoofdplaatsen der provinciën, de verschillende garnizoens- en legerplaatsen als punten van uitgang zijn genomen, en tevens enkele onjuistheden, in de vorige tafelen voorkomende, zijn verbeterd, — uit kracht van de bij artikel 2 van het hiervoren aangehaalde Koninklijk besluit verleende magtiging, bij deze vast te stellen, — met bepaling, dat die, onder toepassing van het voorgeschrevene bij de vermelde beschikking van den 26sten April 1862, n<sup>o</sup>. 45 B, met 4<sup>o</sup>. Januarij 1871, in werking zullen komen, en dat op dien datum de thans bestaande tafelen als vervallen moeten worden beschouwd;

Brengt zulks ter kennis van de militaire en administratieve autoriteiten bij het leger, — onder mededeeling tevens, dat de nieuwe afstandstafelen verkrijgbaar zijn bij de GEBROEDERS VAN CLEEF te 's Gravenhage, tegen den prijs der vroegere tafelen, en wel van tachtig cents (*f* 0.80) per exemplaar.

Gelast dat deze, met een exemplaar der gearresteerde afstandstafelen, in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

*Militaire Administratie.*N<sup>o</sup>. 56 I.

's Gravenhage, den 27sten December 1870.

## DE MINISTER VAN OORLOG,

Gevolg gevende aan Zijner Majesteit besluit van den 4den December 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 189), tot wijziging van art. 22 van het Koninklijk besluit van van den 15den December 1849 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 62), houdende nadere bepalingen voor reis- en verblijfkosten;

Gelast, dat eerstgemeld besluit in het *Recueil Militair* zal worden geplaatst tot algemeene kennisgeving.

(get.) J. J. VAN MULKEN.

(*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 198). BESLUIT van den 4den December 1870, tot wijziging van art. 22 van het Koninklijk besluit van 15 December 1849 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 62), houdende nadere bepalingen ten aanzien van de vergoeding voor reis- en verblijfkosten.

WIL WILLEM III, enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog, van den 28sten October 1870, n<sup>o</sup>. 62 I, en van Onzen Minister van Financiën, van den 5den November daaraanvolgende, n<sup>o</sup>. 74, Gen. Thes.:

Bijbl. XIV.

12.

De Raad van State gehoord (advies van den 22sten November 1870, n<sup>o</sup>. 9);  
Gelet op het nader rapport van Onze voornoemden Minister, van den  $\frac{25}{30}$ sten  
November 1870, n<sup>o</sup>.  $\frac{75}{60}$ , Gen. Thes. 1;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Art. 22 van Ons besluit van den 13den December 1849 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 62), wordt gewijzigd en gelezen als volgt:

»Die tot het houden van dienstpaarden geregtigd zijn, genieten geene reis-  
»kosten wegens inspectiën of commissiën, op eenen afstand van vier uren en  
»minder van hunne standplaatsen, wanneer zij denzelfden of den daarop vol-  
»genden dag terugkeeren, doch alleen vergoeding voor verblijf, op den voet  
»van de artt. 12, 15 en 19, tenzij uit de lastgeving tot het doen der reis of  
»uit eene daarop, of aan den voet der declaratie van den belanghebbende, door  
»de bevoegde autoriteit gestelde verklaring blijke, dat de aard der bevolen  
»dienstverrigting niet toeliet daarbij van de bedoelde paarden gebruik te maken.»

Art. 2. De bepalingen, bij het voorgaande artikel vastgesteld, zijn almede  
van toepassing op reizen, vóór de dagteekening van dit besluit, in het jaar  
1870 gedaan.

Onze Ministers van Oorlog en van Financiën zijn, ieder voor zooveel hem  
betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal  
worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van  
State en aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo, den 4den December 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

De Minister van Financiën,

(get.) VAN ROSSE.

*Personeel en Militaire  
Zaken.*

N<sup>o</sup>. 59 P.

's Gravenhage, den 8sten December 1870.

*Aan de kommanderende officieren van de regimenten huzaren.*

Naar aanleiding van een daartoe betrekkelijk voorstel van Zijne Koninklijke  
Hoogheid den Prins van ORANJE, generaal der infanterie, inspecteur van het  
wapen der kavallerie, heb ik goedgevonden te bepalen, dat het aanbinden  
van de paarden bij de korpsen van dat wapen in het bivak voortaan zal ge-  
schieden op de volgende wijze.

De fourragestrikken worden zóó ruim aan de piketpalen gespannen, dat van  
meter tot meter eene lus gelegd kan worden; aan deze lussen worden de  
longes bevestigd zoo als op de hierbij behoorende plaat wordt voorgesteld.

Wanneer men aan het einde van de aldus vastgemaakte longe trekt, laten  
de lussen zoo van de longe als van den fourragestrik los en kan deze laatste  
dadelijk worden opgerold en medegevoerd.

Van de hierbedoelde wijze van aanbinden zal aantekening behooren te worden  
gedaan bij de 4de alinea van de bij de korpsen in gebruik zijnde *Handleiding  
tot de kennis van de velddienst voor de kavallerie*.

In het *Recueil Militair* geplaatst tot algemeene kennisgeving.

De Minister van Oorlog,

(get.) J. J. VAN MULKEN.

## REGELING EN VOLTOOIJING VAN HET VESTINGSTELSEL.

### ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben dat het, ter verzekering van 's lands weerbaarheid, noodzakelijk is het vestingstelsel des Rijks en zijne voltooiing bij de wet te regelen en vast te stellen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

*Art. 1.* Het vestingstelsel van het Koninkrijk der Nederlanden, ten doel hebbende de ondersteuning der levende strijdkrachten bij de algemeene landsverdediging, omvat de onderstaande hoofdlinien en stellingen:

*a.* de Nieuwe Hollandsche waterlinie van de Zuiderzee langs Utrecht tot de Lek, van de Lek tot de Merwede en van daar, door het land van Altena, tot den Biesbosch;

*b.* de reduit-stelling van Amsterdam, in aansluiting met de centrale Nieuwe Hollandsche waterlinie, benoorden Nieuwersluis, begrepen in *a*;

*c.* de stelling van den Helder;

*d.* de stelling langs den IJssel, de Willemsvaart en het Zwarte Water;

*e.* de stelling van de Over-Betuwe met die van Nijmegen;

*f.* de zuidelijke waterlinien van St. Andries tot Geertruidenberg;

*g.* de stelling van Willemstad, met het fort aan de spoorwegbrug over het Hollandsch Diep;

*h.* de stelling in het land van Voorne;

*i.* de Grebbe-stelling met de linie in de Neder-Betuwe;

*k.* de stelling Groningen-Delfzijl.

*Art. 2.* De linien, stellingen, vestingen en verdedigingswerken, behoorende tot het vestingstelsel des Rijks, worden, voor zooveel noodig, voltooid of verbeterd.

Eenmaal voltooid of verbeterd, worden zij in een behoorlijken staat van onderhoud gehouden.

*Art. 3.* Jaarlijks wordt tot voltooiing van het vestingstelsel, waarvoor eene totale som van tien millioen vier honderd duizend gulden geraamd is, ten minste anderhalf millioen gulden op de Staatsbegrooting uitgetrokken.

*Art. 4.* Door Onzen Minister van Oorlog wordt jaarlijks aan de Staten-Generaal ingediend een algemeen verslag, behelzende de werken, die in het onmiddellijk voorgaande jaar, overeenkomstig art. 2, zijn verrigt.

*Art. 5.* Mogt door eene voorgenomen wijziging van het terrein, en wel in 't bijzonder door inpoldering of door het openen van nieuwe gemeenschapswegen te land of te water, zoodanige verandering in het bij deze wet aangenomen vestingstelsel ontstaan, dat dien ten gevolge voorziening wordt vereischt, dan zal de vergunning tot voornoemde wijziging van het terrein niet verleend worden, alvorens bij de wet de belangen van 's Rijks verdediging geregeld zijn.

*Art. 6.* Zoodra de werken aan den nieuwen waterweg van Amsterdam naar zee en aan den nieuwen Maasmond zoo ver gevorderd zijn dat voorzieningen in het belang der defensie aldaar noodig worden geacht, wordt eene voordragt tot regeling dier voorzieningen door Ons ingediend.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministeriele departementen, autoriteiten, collegien en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

## REGELING EN VOLTOOIJING VAN HET VESTINGSTELSEL.

### MEMORIE VAN TOELICHTING.

§ 1. Door de indiening van dit ontwerp van wet acht de Regering te voldoen aan een in den laatsten tijd herhaaldelijk en veelzijdig uitgedrukt verlangen. Dat een zeker tijdsverloop vereischt werd voor de zamenstelling dezer wetsvoordragt, waarbij talrijke en eigenaardige bezwaren te overwinnen waren en bovendien een gemeenschappelijk overleg tusschen de Ministers van Oorlog en van Marine vereischt werd, zal voorzeker door niemand ontkend worden, die eenigermate met den aard van het op te lossen vraagstuk vertrouwd is. Evenwel hebben de ondergeteekenden zich gaarne de inspanning getroost, welke die zamenstelling vereischte, omdat zij doordrongen zijn van de waarheid dat regeling bij de wet het eenige middel is om, binnen een niet al te verwijderd tijdstip, tot eene door allen gewenschte voltooiing van ons vestingstelsel te geraken. Gaat men aandachtig na wat er, met opzigt tot de voltooiing van het vestingstelsel des Rijds, heeft plaats gehad, van af het tijdstip toen men een aanvang heeft gemaakt om dat vestingstelsel in overeenstemming te brengen met onzen gewijzigden staatkundigen toestand, dan ontwaart men ongetwijfeld, dat er veel is tot stand gebracht, maar tevens blijkt dat niet altijd volgens één zelfde plan is voortgewerkt, hetgeen, zooals van zelf spreekt, een nadeeligen invloed op de voltooiing van het geheel heeft uitgeoefend. Tot het verkrijgen nu eener zoo zeer noodige eenheid bij de uitvoering van hetgeen nog vereischt wordt, en tevens der zekerheid dat onafgebroken volgens een vast plan worde voortgegaan, geeft eene wettelijke regeling dezer belangrijke aangelegenheid alle waarborgen; terwijl voorts een niet te loochenen voordeel van zoodanige regeling daarin bestaat, dat, eenmaal het vestingstelsel bij de wet geregeld zijnde, voortaan niet anders dan in overleg met de Vertegenwoordiging wijzigingen in dat stelsel kunnen gebragt worden, en daarmede voorkomen wordt dat ligtvaardig worde overgegaan, hetzij tot den bouw van nieuwe, hetzij tot afbreking van bestaande werken.

Het gewigt dezer overwegingen zal, naar de ondergeteekenden durven vertrouwen, niet over het hoofd worden gezien door die leden, welke tegen eene regeling van het vestingstelsel bij de wet mogten zijn gestemd, en dan veel kunnen bijdragen om ook hen gunstig voor de algemeene strekking dezer voordragt te stemmen.

Het is toch bekend dat sommigen van oordeel zijn, dat alles wat met de regeling van het vestingstelsel in verband staat, uitsluitend zou behooren tot de bevoegdheid der Regering. Gelieft men evenwel te bedenken, dat alle gelden voor het onderhouden of voltooijen van ons vestingstelsel vereischt, evenzeer als alle andere Staatsuitgaven, de goedkeuring der Vertegenwoordiging vereischen, dan ligt de gevolgtrekking niet ver, dat dit wets-ontwerp, waarbij de uitgaven, nog vereischt tot de voltooiing van het vestingstelsel, in ééns worden aangevraagd, kan worden aangemerkt als eene zamensmelting van een aantal op de jaarlijksche begrootingen voorkomende voordragten, waarbij die gelden bij gedeelten worden aangevraagd; zoodat hetgeen thans plaats heeft alleen in evenbedoelden zin als eene afwijking van de gebruikelijke wijze van handelen mag beschouwd worden.

§ 2. Het valt niet te ontkennen dat de uitvoering van het thans aangeboden ontwerp, gedurende eenige jaren offers van de schatkist zal vergen. Maar in de eerste plaats mag gewezen worden op de belangrijke uitkomst welke daarmede zal verkregen worden, die namelijk dat het aangenomen stelsel, onder alle als waarschijnlijk aan te nemen omstandigheden, aan de levende strijdkrachten voldoende steun zal aanbieden om de onafhankelijkheid van ons volksbestaan voortdurend, zelfs tegen overmagt, te kunnen handhaven; terwijl in de tweede plaats wordt opgemerkt dat zoodanige uitgave in ééns, of althans binnen een bepaald tijdsverloop te doen, in elk geval veel minder drukkend is te achten dan de gedurende een veel langeren tijd op de jaarlijksche begrootingen voorkomende uitgaven, waarvan het gezamenlijk bedrag ten slotte zeker een veel hooger cijfer zou beloopten dan de nu, in overleg met de Vertegenwoordiging, vast te stellen uitgave voor ééns. De eerst-ondergeteekende acht het te dezer gelegenheid niet geheel overbodig de verklaring af te leggen, dat hij, bij het ontwerpen der maatregelen tot voltooiing van het vestingstelsel, steeds de finantiële zijde van het vraagstuk heeft voor oogen gehad en er met de meeste zorg naar gestreefd heeft, geene andere uitgaven voor te dragen dan die, welke hem als hoogst noodzakelijk voorkwamen. Aan den anderen kant heeft men het pligtmatig geacht den bestaanden toestand, ook dáár waar die gebrekkig was, niet te verbloemen en aan te vragen wat noodig werd geacht. Zoodoende is men er, zoo men vermeent, in geslaagd om, zonder de belangen der defensie in het minst op den achtergrond te stellen, de uitgaven, vereischt tot de voltooiing van ons vestingstelsel, binnen zoodanige grenzen te beperken dat zij, verdeeld over een zeker aantal jaren, geacht kunnen worden onze krachten niet te boven te gaan.

§ 3. Kort na zijn optreden had de Minister van Oorlog de gelegenheid om in de Eerste Kamer der Staten-Generaal de verklaring af te leggen, dat hij in de hoofzaak volkomen instemde met het plan van verdediging van ons vaderland, zoo als dit door zijn ambtsvoorganger, den generaal van DEN BOSCH, vroeger was ontwikkeld. Sedert dien tijd is zijne zienswijze in dit opzigt niet gewijzigd. Een stelsel, waarbij het geheele land regtstreeks zou verdedigd worden, met andere woorden, waarbij de verdediging reeds aan de grenzen zou beginnen, acht hij, vooral met het oog op het beperkt cijfer onzer strijdkrachten, niet mogelijk, en hij is, zoo hij zich niet bedriegt, met de groote meerderheid der deskundigen, voor een meer geconcentreerd verdedigingssysteem gestemd. Naar zijne overtuiging moet de verdediging worden beperkt:

in het oosten tot de lijn van den Neder-Rhijn, den Gelderschen IJssel en het Zwarte Water;

in het zuiden tot de lijn van de Waal, de Maas van af Sint Andries, de Merwede en het Hollandsch Diep, met de vóór die rivieren gelegen stellingen;

aan de noordzijde tot de voornaamste etablissementen en die vaarwaters, welke naar het binnenste des lands voeren.

Onze hoofdverdedigingslijn vormt de Nieuwe Hollandse waterlinie, zich uitstrekende van Muiden aan de Zuiderzee langs Utrecht tot Gorinchem en van dáár bezuiden de Merwede door het land van Altena tot den Biesbosch. Als tusschenlinie kan, in sommige gevallen, de stelling in de Geldersche vallei, maar ten allen tijde haar verlengde tusschen Rhijn en Waal — de stelling van Ochten en de Spees genaamd — gewigtige diensten bewijzen. Het reduit onzer landsverdediging blijft de positie van Amsterdam.

Als afzonderlijke stelling, hoezeer in de regelmatige verdediging des Rijks begrepen, komt nog in aanmerking de stelling Groningen-Delfzijl.

Dit stelsel, tot zijn eenvoudigsten vorm teruggebragt, is datgene wat ons, met het oog op de finantiële en materiële krachten des lands, onder alle omstandigheden het meeste past, en de ondergeteekenden zullen trachten dit, met de grootst mogelijke openhartigheid, en zoo duidelijk als in hun vermogen is, uiteen te zetten. Wat daaraan tot een volledig begrip nog dan mogt ontbreken, is men volkomen bereid om, des verlangd, in comité-generaal nader toe te lichten.

Wanneer hierboven gewaagd is van het beperken der verdediging in het oosten en



in het zuiden tot de aangewezen lijnen, dan moet daardoor niet verstaan worden dat het nu reeds in de bedoeling zou liggen om, in *elk* geval en onder *alle* omstandigheden, de gewesten welke buiten die lijnen gelegen zijn, van alle bescherming uit te sluiten. Bij een verwachten aanval toch op het oostelijk frontier, zal het leger onmiddellijk achter den IJssel worden opgesteld, maar de voorhoede van dat leger zal op den regter oever overgaan, eendeels om de ingezetenen te beschermen tegen de strooptogten van kleine vijandelijke korpsen, anderdeels om op de hoogte te blijven van de sterkte en de bewegingen des vijands. Die voorhoede gaat eerst dan terug wanneer zij door overmagt daartoe gedwongen wordt; zij heeft dan aan hare roeping voldaan en vindt nu in de bruggehoofden, welke wij op den IJssel bezitten, de gelegenheid om veilig het hoofdkorps te rejoigneren.

Bezaten wij de bruggehoofden niet, dan ware de gelegenheid om terug te trekken voor de op den regter IJsseloever vooruitgeschoven afdeling geheel weggenomen, en van bescherming der grensgewesten zou dan, evenmin als van eene verkenning des vijands, sprake kunnen zijn. Dat dan tevens de rijke hulpbronnen der niet verdedigde gewesten voor ons geheel verloren zouden gaan, ligt in den aard der zaak. Nog een belangrijk voordeel zal door het plaatsen van eene voorhoede op den regter IJsseloever kunnen worden verkregen, dit namelijk, dat die voorhoede, zijnde eene brigade uit de drie wapens zamengesteld, zonder zich in een ernstig gevecht met den vijand in te laten, alles aanwendt om diens opmarsch te belemmeren en te vertragen en den vijand zoodoende noodzaakt om, in stede van ongehinderd op den IJssel aan te rukken, behoudzaam voorwaarts te gaan en zich behoorlijk te formieren. Op die wijze zullen wij tijd kunnen winnen; en zoo tijdwinst in den oorlog voor den verdediger immer een hoofdfactor is, zij is het in de hoogste mate voor het Nedealandsche leger bij het begin van een verdedigenden oorlog.

Blijkt alzoo uit het voorafgaande al dadelijk het groote gewigt dat er voor ons gelegen is in het behoud der bruggehoofden op den Gelderschen IJssel, groot vooral ook is het nut dat wij van die rivier als terrein-afscheiding kunnen trekken. Het is een ieder bekend dat, tot het stellen der onderwaterzettingen van de Nieuwe Hollandsche linie, een zekere tijd vereischt wordt. Veel is in de laatste jaren gedaan om den wateraanvoer naar deze linie te verbeteren en veel zal daartoe nog worden verrigt, bijddien dit ontwerp wordt goedgekeurd. Maar in weerwil daarvan zal er altijd een zeker aantal dagen moeten verloopen, zelfs in de meest gunstige omstandigheden, eer het water gebragt is ter plaatse waar het tot eene behoorlijk gestelde linie vereischt wordt. Daarbij komt dat de ingezetenen zoo mogelijk, eenige dagen te voren moeten worden gewaarschuwd, opdat ze althans den tijd hebben om de meest dringende beschikkingen te nemen en zich te verwijderen. En nu doet zich de vraag voor — men herhaalt hier wat door den eerst-ondergeteekende in de zitting der Eerste Kamer van 13 Januarij des vorigen jaars werd gezegd: — wanneer zal de last gegeven worden tot het stellen der inundatiën? Zal dat gedaan worden zoodra er eenige vrees voor oorlog bestaat, of zal men wachten totdat de vijandelikheden zijn begonnen en de vijand onze grenzen is overgetrokken? Dit is eene hoogst gewigtige vraag, want wanneer men in het eerste geval, de inundatiën stelde en het oorlogsgevaar voorbij dreef, dan zou de Regering eene groote verantwoordelijkheid op zich hebben geladen, daar dan millioenen schats nutteloos zouden zijn verloren gegaan. Maar nog erger zou het zijn in het laatste geval, wanneer men den last daartoe te laat gaf, want dan zou de vijand welligt te gelijk met ons in de inundatielijn wezen, eer de inundatiën gesteld waren, en dan ware de verdediging der Nieuwe Hollandsche linie niet mogelijk.

Na deze opmerking is elk verder betoog overbodig om het groote gewigt te doen uitkomen dat het ophouden des vijands aan de rivier den IJssel voor ons oplevert. Maar hoe groot de voordeelen ook zijn mogen, die wij uit een ophouden des vijands kunnen trekken, geheel verkeerdt zou het zijn als onveranderlijken regel te willen stellen, dat de IJssel onder *alle* omstandigheden en tegen *elken* vijand moet worden verdedigd.

Alles zal daarbij afhangen, gedeeltelijk van den waterstand in de rivier, maar vooral van de sterkte des vijands, en zoolang wij in het bezit zijn der bruggehoof-

den, zal onze voorhoede, gelijk hiervoren is opgemerkt, bij magte zijn die sterkte te leeren kennen en daarvan berigt te geven. Is de vijand zeer overmagtig, dan zal de bevelhebber in tijds de noodige bevelen tot den terugtogt geven, opdat die geregeld en zonder overhaasting kunne plaats hebben. Heeft men daarentegen de overtuiging verkregen dat de magt des vijands niet zoo bijzonder talrijk is, dan zal de opperbevelhebber tot de verdediging der rivier kunnen besluiten en dan bestaat er alle kans dat hij den vijand in deze gunstige positie eenigen tijd ophoudt. In zoodanig geval wint de kracht der verdediging met elken dag; niet alleen, gelijk reeds is opgemerkt, doordien de gelegenheid bestaat om de onderwaterzettingen der achtergelegen liniën meer volledig te stellen, maar ook omdat ons de tijd gegeven wordt om onze haastig bijeengetrokken troepen beter voor te bereiden op de taak, welke hen wacht.

Beperkt men daarentegen de verdediging des lands tot de Nieuwe Hollandsche waterlinie en de beneden-rivieren, dan zouden den vijand al dadelijk worden prijs gegeven de provinciën Noordbrabant, Zeeland, Limburg, Gelderland, een gedeelte van Utrecht, Overijssel, Drenthe, Friesland en Groningen, met eene gezamenlijke bevolking van meer dan 2000 000 inwoners en daarmede al de hulpbronnen, welke die gewesten aan paarden, vee, levensmiddelen enz. opleveren. Van den aanvang af achter de Nieuwe Hollandsche linie teruggetrokken, zouden wij het lijdelijk moeten aanzien, dat de vijand twee derde gedeelten van ons vaderland, die hij zonder slag of stoot veroverd had, bezet hield, zonder eene ernstige poging te kunnen wagen om hem het rustig bezit daarvan te betwisten.

Eindelijk moet nog gewezen worden op het geval dat onze staatkundige verhouding eene gewapende neutraliteit mogt eischen. In dat geval, dat vermoedelijk wel het meest voorkomende zal zijn, levert de terreinafscheiding, door den IJssel gevormd, in verband met de bruggehoofden op de rivier, het voordeel op dat wij onze neutraliteit zullen kunnen doen eerbiedigen, zonder daarom al aanstonds tot eene wapening der overige stellingen des Rijks te behoeven over te gaan. Bovendien zullen wij op die wijze onze onzijdigheid oneindig beter kunnen handhaven, dan wanneer het geheele leger, hoe sterk ook, achter de Nieuwe Hollandsche waterlinie wierd opgesteld.

Geschiedt de aanval op de zuidelijke grens, dan geldt voor de gewesten ten zuiden van onze verdedigingslijn aldaar, hetzelfde wat zoo even ten opzichte van de oostelijke grensprovinciën is gezegd, dat zij namelijk bezet zullen worden door eene voorhoede van het leger, zoowel om de bewegingen des vijands gade te slaan en de sterkte zijner strijdkrachten te leeren kennen, als om de inwoners tegen strooptogten, door kleine vijandelijke troepenafdeelingen ondernomen, te beschermen. Het zijn dan voornamelijk de stellingen van Nijmegen, van 's Hertogenbosch, van Geertruidenberg en in enkele gevallen ook ook die van Willemstad, welke aan de aanvankelijk ten zuiden der groote rivieren vooruitgeschoven troepengedeelten de gelegenheid tot een veiligen terugtogt aanbieden. Blijkt hieruit al dadelijk het groote gewigt dezer stellingen, inzonderheid is dit het geval met Nijmegen, dat, zoowel bij een aanval uit het oosten als bij een aanval uit het zuiden, van veelzijdig nut kan wezen.

En wat nu de uitgestrekte, tal van kostbare verdedigingswerken eischende inundatiestellingen op onze zuidelijke grens betreft, te dien aanzien is men, na gezette overweging, tot de slotsom gekomen, alleen die liniën van onderwaterzettingen in het verdedigingsstelsel te moeten begrijpen, wier nut onwederlegbaar bewezen is. Meer bepaaldelijk wordt hier vermeld, dat de eerst-ondergeteekende, na kennis genomen te hebben van het rapport eener in de jaren 1867 en 1868 plaats gehad hebbende uitgebreide verkenning van de inundatiestelling tusschen Geertruidenberg en het Volkerak — de zoogenaamde linie van Mark en Dintel — van het opmaken dier stelling, welke ten doel zou hebben den vijand het naderen tot den oever van het Hollandsch Diep te bemoeijelijken, heeft afgezien; en dit zoowel uit hoofde van de bovenmatige uitgaven, daartoe vereischt, als uit vrees van door het opmaken dezer linie, welke, gelijk nader zal worden uiteengezet, voor de defensie van het zuidelijk frontier geenszins onmisbaar is, het aantal permanente verdedigingswerken buiten verhou-

ding tot de sterkte onzer levende strijdkrachten te vergrooten. Mogt overigens, bij het uitbreken van een krijg, tijd en gelegenheid gegeven worden om de inundatiën te stellen en de accessen door veldwerken te versterken, dan zal zulks nog altijd kunnen geschieden. Behalve de inundatiën in het land van Altena, dienende tot dekking van den regter vleugel der Nieuwe Hollandsche waterlinie en derhalve deel van deze uitmakende, en die van Willemstad, acht men vóór onze zuidelijke defensielijn, als permanente liniën evenwel alleen noodig de onderwaterzetting, zich uitstreckende van de Maas beoosten St. Andries tot Geertruidenberg. De hierbedoelde waterlinie wordt door den Heijdijsk en den Hoogen Maasdijsk van Vlijmen tot Heusden, in twee deelen verdeeld, waarvan het gedeelte tusschen den Hoogen Maasdijsk en Geertruidenberg wordt gevormd door het onder water zetten van het Bovenland van Heusden en verder het land ten zuiden van het Oude Maasje. Te Geertruidenberg grenst de onderwaterzetting aan die van de vesting zelve. Ten oosten van den Hoogen Maasdijsk kan die waterlinie, bij voldoende watersaanvoer, gereedelijk aansluiten bij de Bossche inundatie ten noorden van de Bossche Sloot en alzoo in verdedigbaar verband komen met de stelling van 's Hertogenbosch in den uitgestrektsten zin, dat is van Vlijmen tot Lith en Lithoijen.

Wat het gedeelte tusschen de Maas en den Hoogen Maasdijsk te Heusden, of wel de stelling van den Bosch betreft, daardoor wordt het gebruik verzekerd van den grooten weg en van den Staatsspoorweg van Utrecht over Culemborg naar 's Bosch en wordt de Bommelerwaard, waar die wegen doorheen loopen, gedekt. Wanneer de aanvaller zich in dien waard konde vestigen, zouden de accessen verloren en de stelling van 's Hertogenbosch afgesneden zijn, en het is dus van het grootste belang meester van bedoelde landstreek te blijven.

Met betrekking tot het gedeelte der meerbedoelde waterlinie tusschen Geertruidenberg en den Hoogen Maasdijsk te Heusden, wordt nog vermeld, dat het de nadering belet tot het land van Altena en daardoor tot den zuidelijken oever van Maas en Merwede met Loevestein, Woudrichem, enz., en alzoo tot de keel van de Nieuwe Hollandsche waterlinie en den Bommelerwaard. Ook voor een terugtrekkend zoowel als voor een aanvallend leger is intusschen deze stelling van groot belang, omdat daardoor niet alleen de straatweg langs Geertruidenberg op Gorinchem open blijft, maar in verband daarmede ook beschikbaar blijven de door onderwaterzettingen gedekte wegen ten zuiden van de Merwede naar de militaire bruggen, welke in oorlogstijd te Woudrichem over de Maas en te Loevestein over de Waal zullen zijn gelegd en uitsluitend voor die bewegingen moeten dienen.

De vesting Grave, voor de verdediging van het zuidelijk evenmin als voor die van het oostelijk frontier noodzakelijk geacht wordende, kan zonder bezwaar uit het verdedigingsstelsel wegvallen.

Van welk gedeelte onzer landgrenzen wij bedreigd worden en onder welke omstandigheden wij in oorlog mogen geraken, immer blijft, gelijk reeds werd opgemerkt, de Nieuwe Hollandsche waterlinie eene hoofdverdedigingslijn, en derhalve verdient bij de regeling van het vestingstelsel des Rijks, die linie in de eerste en voornaamste plaats de aandacht. Het moge wenschelijk zijn om door het ophouden des vijands tijd te winnen tot voorbereiding en tot het volledig stellen der inundatiën, niet minder waar is het dat niets mag verzuimd worden wat strekken kan om de waarde der Nieuwe Hollandsche linie zelve te verhoogen. Zoo als uit den verderen inhoud dezer memorie zal blijken, is men er dan ook vooral ernstig op bedacht geweest om de middelen op te sporen, opdat de meergenoemde linie in den kortst mogelijken tijd in een geduchten staat van tegenweer te brengen zij.

Hoezeer de Minister van Oorlog, met opzigt tot de Grebbelinie, geenszins ontkennt dat eene behoorlijk gestelde inundatiestelling hier ter plaatse goede diensten zou kunnen bewijzen, is het hem evenwel, na rijp beraad, voorgekomen, dat de middelen, vereischt tot het stellen eener altijd nog twijfelachtige inundatie in dit over het geheel weinig daartoe geëigende terrein, en het vormen alzoo eener permanente linie van defensie, niet in overeenstemming zouden zijn met de te verkrijgen uitkomsten. Bovendien zal de hier besproken stelling, ook in den toestand, waarin zij zich thans

bevindt, kunnen beantwoorden aan den eisch om, indien dit noodig mogt worden bevonden, ons leger, dat van de oostelijke gewesten naar de Nieuwe Hollandsche linie terugtrekt, een rustpunt te verschaffen. Daartoe toch wordt niets anders vereischt dan het behouden der in de linie aanwezige verdedigingswerken, die op de voornaamste toegangen worden aangetroffen, waartoe men te eerder heeft kunnen besluiten, aangezien het vooruitzicht bestaat dat ten gevolge van de tenuitvoerlegging van het ontworpen afwaterings- en scheepvaartkanaal door de Geldersche vallei van den Rhijn te Grebbe naar de Eem bij Amersfoort, met zijtak naar Wageningen, de gesteldheid van het terrein voor de verdediging aanmerkelijk zal verbeterd worden, en aan de te behouden verdedigingswerken eene verhoogde waarde zal schenken.

Met betrekking tot het verlengde der Grebbe-stelling ten zuiden van de Lek, de zoogenaamde linie in de Neder-Betuwe, wordt opgemerkt dat men het noodzakelijk acht dat deze stelling behoorlijk worde in orde gebragt, opdat wij bij magte zouden zijn een vijand, die in de Betuwe doorgedrongen mogt zijn, hier het hoofd te bieden. Dit toch is wenschelijk met het oog op de veiligheid van den Bommelerwaard en op de mogelijkheid van een althans aanvankelijk minder gunstigen toestand van het achtergelegen gedeelte der Nieuwe Hollandsche waterlinie, die beiden ernstig bedreigd zouden kunnen worden, wanneer eene poging des vijands mogt gelukken om, in stede van den aanval op de oostelijke of zuidelijke grens in front uit te voeren, zich door een onverhoedschen krachtigen aanval van de Over-Betuwe meester te maken en vervolgens in de Neder-Betuwe en den Tielerswaard voort te rukken. Dit laatste zal hem bepaaldelijk kunnen verhinderd worden, bijaldien de werken, vormende de weinig uitgestrekte linie tusschen de Spees aan den Rhijn en Ochten aan de Waal, zijn opgemaakt en die linie door eene geringe troepenmagt is bezet.

De stalling van Amsterdam is het reduit onzer landsverdediging, zoowel bij een aanval van de land- als van zeezijde. Hoezeer van nature zeer sterk, lijdt het geen twijfel dat die stelling nog verbeteringen vereischt, ook ten gevolge van de grootere uitwerking van het hedendaagsche geschut. Op enkele plaatsen kan men volstaan met te zorgen dat de noodige grond worde aangevoerd en kan het opwerpen of voltoojen der posten tot oorlogstijd worden uitgesteld; maar op andere punten, waar zoodanig uitstel minder raadzaam is te achten en daar waar zelfstandige werken den toegang tot de hoofdstad moesten verdedigen, is eene meer afdoende voorziening in vrede-tijd volstrekt noodig.

Het ligt in de bedoeling der Regering om de stelling Groningen-Delfzijl, hoezeer eene afzonderlijke stelling vormende, in het verdedigingsstelsel des Rijks te begrijpen. Ook heeft het een punt van onderzoek en overweging uitgemaakt, of niet tevens de provincie Friesland in de regelmatige verdediging zou kunnen begrepen worden. Hiervan heeft men evenwel, vooral met het oog op de vermeerdering der legersterkte, welke daarvan het gevolg zou moeten zijn, afgezien, nogtans zonder daarom de mogelijkheid uit te sluiten eener verdediging van laatstgenoemd gewest door middel eener volkswapening, die onder medewerking der in de provincie Groningen gestationeerde krijgsmagt, zal kunnen georganiseerd worden en ten allen tijde bescherming en steun van deze laatste ontvangen.

Eene bezetting en regtstreeksche verdediging der provincie Zeeland ligt niet in de plannen der Regering, zoodat dien ten gevolge de versterkingen, welke wij thans nog in die provincie bezitten, niet langer als zoodanig behouden behoeven te blijven. Niettemin kan dit gewest, mogt het bedreigd worden, krachtdadig worden bijgestaan door de mobile brigade, welke bij een aanval op ons zuidelijk frontier, in de stelling van Willemstad zal worden opgesteld, en van daar in een betrekkelijk korten tijd naar de Zeeuwsche eilanden kan worden overgebracht.

Tot dusverre is het defensiestelsel alleen besproken, in de onderstelling van een aanval aan de landzijde. Geschiedt de aanval over zee, dan zal onze hoofdmagt in de provincie Holland moeten worden opgesteld om eene landing des vijands op de kust van dat gewest te beletten, waartoe onze zeemagt geheel ontoereikend zal zijn. Is het in zoodanig geval uitsluitend de taak van het leger om den vijand te bekampen, bij de verdediging van de riviermonden, en in het algemeen van de kust-

versterkingen zal daarentegen eene behoorlijke samenwerking moeten plaats hebben tusschen de bezettingen der kustversterkingen en de daár post gevat hebbende oorlogsbodems. Daarop is dan ook bij het ontwerpen der werken die tot verdediging aan de zeezijde alsnog noodzakelijk worden geacht, bepaaldelijk gelet, zoo als hieronder bij de toelichting der betrekkelijke artikelen zal kunnen blijken.

Niet al onze zeehavens en riviermonden komen bij de verdediging des lands in aanmerking. Bij de noodzakelijkheid toch die er bestaat om ook aan de zeezijde de verdediging niet verder uit te strekken dan volstrekt vereischt wordt, zullen alleen die zeegeaten regtstreeks verdedigd worden, welke naar het hart des lands voeren, en zal alzoo voor het tegenwoordige die verdediging zich bepalen tot de monden van de Maas, het Haringvliet en het Volkerak, zoomede de stelling van den Helder en de toegangen ter zee naar Amsterdam.

Voorts is eene verdediging van den mond der Eems noodzakelijk in verband met de defensie der stelling Groningen-Delfzijl.

Wordt op die wijze de verdediging aan de zeezijde tot het strikt noodzakelijke beperkt, dan kan men aannemen dat bij de bedoelde samenwerking tusschen zee- en landmagt en een oordeelkundig gebruik van versperringen en torpedo's, een vijand er niet gemakkelijk in zal slagen om, met een leger dat over zee moet worden aangevoerd, de verovering van onze gewesten tot een gewenscht einde te brengen.

De taak welke de zeemagt bij de verdediging des lands te vervullen heeft, zal in § 6 nader omschreven worden. Hier zij alleen vermeld dat die taak, naar de meening van de ondergeteekenden, kan worden verricht door:

1°. de vijf ramschepen *Prins Hendrik*, *Buffel*, *Stier*, *Schorpioen*, alle gereed, en de *Matador*, die in 1872 gereed komt;

2°. elf monitors, waarvan de *Heiligertee*, de *Krokodil* en de *Tijger* gereed zijn, de *Cerberus* en de *Bloedhond* in den loop van dat jaar, en de *Panther* en de *Hyena* in 1871 voltooid worden, waarna er alzoo nog vier moeten aangebouwd worden. De zes laatste worden voorzien van een ram en zullen in project een diepgang hebben van 25,5 decimeters;

3°. vier en twintig stoom-kanonneerbooten, type *Staunch* of *Farcy* van 1,5 à 1,8 meter diepgang en eene snelheid van 7 à 8 mijlen, zijnde elk gewapend met één vuurmond van zwaar kaliber;

4°. de bestaande stoombatterij *de Ruyter*, de gepantserde batterijen *Jupiter* en *Draak*, de drijvende batterijen met gepantserde fronten *Orkaan*, *Salamander* en *Nep-tunus*;

5°. het bestaande houten materiëel, voor zoover dit beschikbaar is en kan bemand worden.

Met betrekking tot den tijd en de middelen die worden vereischt tot de aanschaffing van het hierboven opgenoemde materiëel dat noodig wordt geacht voor de verdediging des lands, zij vermeld dat het gedeeltelijk voltooide ramschip *Matador*, de vier monitors in aanbouw, en de vier monitors die nog op stapel moeten worden gezet, benevens de vier en twintig stoomkanonneerbooten, welke nog alle ontbreken, met een budget van een ongeveer gelijk cijfer als dat, hetwelk voor 1870 voor het Departement van Marine is toegestaan, binnen den tijd van zes jaren, die voor de voltooiing van het vestingstelsel gesteld is, kunnen gereed zijn.

Verder wordt hier nog bijgevoegd, dat bijaldien de Minister van Marine in dien tijd in het bezit geraakt van het plan voor een oorlogschip, geschikt voor het auxiliair eskader in Indië, en het wenschelijk oordeelt om met den bouw daarvan aan te vangen, zonder dien van het materiëel voor de kustdefensie te vertragen, hij daartoe de vereischte gelden bij eene afzonderlijke voordragt zal aanvragen.

§ 4. Het spreekt van zelf dat, bij de overweging hoedanig het defensiestelsel behoort geregeld te zijn, de sterkte en zamenstelling der levende strijdkrachten, die met het verdedigingsplan in het naauwste verband staan, niet buiten beschouwing zijn gebleven. Het is daarbij gebleken dat de verdediging des lands, bij het stelsel zoo als dit in de vorige paragraaph in groote trekken is ontwikkeld, zal kunnen plaats hebben met de troepenmagt, welke onze organisatiën, zoo als die thans bij

onderscheidene Koninklijke besluiten zijn vastgesteld, opleveren; onder opmerking evenwel, dat daarbij gerekend is op eene verbeterde inrigting der schutterijen, die verwacht kan worden, bijaldien de bepalingen, vervat in het onlangs ingediende ontwerp van wet tot regeling dier wapenmagt, tot uitvoering zullen zijn gekomen. Eene gezette bespreking van de organisatie onzer levende strijdkrachten zal hare plaats vinden bij eene wettelijke regeling der leger-organisatie, die zal kunnen worden ontworpen nadat het tegenwoordige ontwerp tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel zal zijn goedgekeurd. Van daar dat men vernceemt dit onderwerp thans niet in bijzonderheden te moeten behandelen.

§ 5. Het doel, dat men door deze voordracht tracht te bereiken, is de regeling en vooral ook — het is reeds hiervoren opgemerkt — de voltooiing van het vestingstelsel; welk tweeledig doel dus duidelijk in de wet moet uitkomen. Men vleit zich dat dit bij het tegenwoordig ontwerp het geval is. Eensdeels toch vermeldt art. 1 welke liniën en stellingen het vestingstelsel des Rijks omvat; terwijl voorts in de eerste alinea van art. 2 de bepaling aangetroffen wordt dat de liniën, stellingen, vestingen en verdedigingswerken, tot het vestingstelsel behoorende (volledig vermeld in de bijlage n<sup>o</sup>. 1), zullen worden voltooid of verbeterd. Daar evenwel van de werken, die behouden blijven, enkele in den toestand, waarin zij zich thans bevinden, zullen kunnen blijven of wel eerst in oorlogstijd zullen behoeven te worden opgeworpen of voltooid, is tevens bepaald dat het voltooien of verbeteren der liniën enz. zal plaats hebben „voor zooveel noodig”; zullende hieronder tot in bijzonderheden worden medegedeeld wat men daardoor ten aanzien van elke linie, stelling, vesting en verdedigingswerk hebbe te verstaan.

Het in behoorlijken staat onderhouden der liniën, stellingen, vestingen en verdedigingswerken des Rijks, waarvan het tweede lid van laatstgenoemd artikel gewaagt, behoort eigenlijk stilzwijgend tot de verplichtingen der Regering. Niettemin heeft men het niet ondienstig geacht om thans, nu het vestingstelsel bij de wet wordt geregeld, in die regeling tevens de bepaling op te nemen dat de werken, eenmaal voltooid of verbeterd, in een voldoende staat van onderhoud zullen moeten worden gehouden. Het is duidelijk dat die bepaling, zoo als de redactie van het tweede lid van art. 3 luidt, geene betrekking kan hebben op de werken, die eerst in oorlogstijd zullen worden aangelegd, en evenmin op die werken, welke, hoezeer thans reeds gedeeltelijk bestaande, dan eerst zullen worden voltooid.

§ 6. Overgaande tot de vermelding van hetgeen tot voltooiing van het vestingstelsel vereischt wordt, zij vooraf opgemerkt dat daarbij dezelfde volgorde zal worden in acht genomen als in de bijlage n<sup>o</sup>. 2, welke bij deze Memorie is gevoegd en eene opgave bevat van de werken, alsnog uit te voeren tot voltooiing van het vestingstelsel, met eene raming der kosten.

#### a. DE NIEUWE HOLLANDSCHE WATERLINIE.

##### 1. Inundatiemiddelen.

Het is reeds opgemerkt, dat, bij een oorlog te land, de Nieuwe Hollandsche waterlinie onze hoofdverdedigingslijn uitmaakt en dat alzoo niets mag verzuimd worden wat strekken kan om die linie eene zoodanige inrigting te geven, dat zij ten allen tijde in een volkomen verdedigbaren toestand te brengen zij. Zijn de onderwaterzettingen vóór de linie goed gesteld; en bevinden zich de werken, welke de toegangen afsluiten, in zoodanigen staat als met de hedendaagsche werken der versterkingskunst overeenkomt, dan kan daardoor eene langdurige verdediging ontstaan.

Het stellen van de onderwaterzettingen hangt echter grootendeels af van den waterstand in de Lek en de Waal, en wel in verband met dien welke voor de hooge kommen om Utrecht vereischt wordt.

Ten einde nu verzekerd te zijn dat, ook bij een waterstand in genoemde rivieren beneden het gemiddelde zomerpeil, de onderwaterzetting geregeld kunne plaats hebben, zijn nog de voorzieningen noodig die hieronder eene vermelding zullen vinden. Daarbij zal eerst sprake zijn van het gedeelte der Nieuwe Hollandsche waterlinie ten noorden van de Lek, om vervolgens het gedeelte tusschen deze rivier en de Waal te behandelen.

Onder de voorzieningen in het gedeelte ten noorden van de Lek moet in de eerste plaats genoemd worden de uitvoering der werken, noodig geworden ten gevolge der in 1867 aangenomen verbetering der stelling van Utrecht en der daarmede in verband staande gewijzigde verdeling der kommen van den Biltsehen straatweg tot aan den Gageldijk.

Blijkens de mededeeling, voorkomende in de Memorie van Toelichting van het wets-ontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het jaar 1870, zullen in den loop van dat jaar de vier nieuwe forten bij Utrecht geheel worden voltooid, en het is alzoo wenschelijk dat alsnu zonder verwijl worde aangevangen met de evenbedoelde werken, tot de nieuwe kommenverdeling vereischt, en die bestaan in het maken van damsluizen en waterkeeringen en het ophoogen van eenige dijken, kaden en wegen.

Wat den eigenlijken wateraanvoer betreft, wordt vooraf in herinnering gebragt dat, tot beteren aanvoer naar Utrecht van het water, dat bij Wijk-bij-Duurstede wordt ingelaten, in 1867 een aanvang is gemaakt met de verruiming van den Krommen Rhijn, welk werk sedert dien tijd geregeld is voortgezet, zoodat men hoopt dat het in 1871 geheel zal kunnen voltooid worden. Kan dien ten gevolge het water, dat bij Wijk-bij-Duurstede wordt ingelaten, behoorlijk zijne bestemming bereiken, hetzelfde kan niet gezegd worden van het water, dat bij Honswijk en bij Vreeswijk wordt ingelaten.

Van het beginsel uitgaande dat, bij een goed geregeld inundatiestelsel, alle sluisen, waardoor water kan worden verkregen, zoodanig moeten medewerken dat daartoe de bestaande of nog te maken aanvoerkanalen met hun vol vermogen kunnen werken, moet men namelijk doen opmerken, dat dit door de sluisen van Vreeswijk en hooger op de Lek gelegen sluis van Honswijk eerst dan zal kunnen plaats hebben, wanneer de kanalen, waardoor het water van de sluisen naar de inundatiekommen vloeit, van elkander gescheiden zijn. Dit is daarom noodig, omdat, bij den tegenwoordigen toestand, het water, hetwelk door de sluis bij Honswijk wordt binnengelaten, op den Vaartschen Rhijn zal afstroomen, waardoor de waterstand in dat kanaal zooveel zal rijzen dat dien ten gevolge de werking van de sluisen te Vreeswijk geheel of grotendeels zal worden belet. Eene afscheiding van den Vaartschen Rhijn van de 4de of hoogste kom is dus onvermijdelijk, wil men het opgegeven doel bereiken. Zij zal moeten bestaan in eene inundatiekade op den regter oever van den Vaartschen Rhijn, zich uitstrekkende van de ringkade om het verdedigingswerk te Vreeswijk tot aan den Hoog-Ravenschen weg nabij Utrecht.

Een even belangrijke als onvermijdelijke verbetering in den wateraanvoer bestaat voorts in het maken van een kanaal van voldoende vermogen, waardoor het water dat door de Honswijksche inundatiesluis kan worden ingelaten naar de inundatiekom geleid wordt. Zoolang zoodanig kanaal niet bestaat zal de sluis te Honswijk, bij gebrek aan een voldoende middel om het ingelaten water ter plaatse te brengen waar het wezen moet, in de meeste gevallen niet of slechts zeer gebrekkig aan hare bestemming kunnen beantwoorden, en deze opmerking alleen zal, naar men vertrouwt, reeds voldoende zijn, om de noodzakelijkheid te doen uitkomen, dat hoe eerder hoe beter eene voorziening in dit opzigt getroffen worde. Die voorziening nu zal in de eerste plaats moeten bestaan in een kanaal (voor een klein gedeelte overlaat), dat het water uit de gracht van het fort te Honswijk brengt op de Schalkwijksche wetering en daardoor op het zuidelijke deel der hoogste inundatiekom, die zoodoende zal gevuld worden tot aan den hoogen rug, die zich van het fort Jutphaas oostwaarts in de rigting van Oud-Wulven uitstrekt.

Om al verder het water van de vierde inundatiekom, dat tegen den terreinrug tusschen Jutphaas en Oud-Wulven is gestuit, te kunnen leiden naar het gedeelte dier kom dat ten noorden van evenbedoelden rug is gelegen, wordt een tweede kanaal vereischt, dat, den hoogen rug doorsnijdende, zoo ver in het lage terrein komt te liggen, dat het water in en uit het kanaal kan stroomen, zonder het afvoervermogen te verminderen.

Zijn die beide kanalen en overlaat, benevens de hiervoren genoemde afscheidingskade langs den Vaartschen Rhijn gemaakt, dan zal het water, dat door de sluis te Honswijk wordt binnengelaten, naar de inundatiekommen geleid worden, zonder den wateraanvoer van de sluisen te Vreeswijk te schaden, en zullen deze alsdan het noodige water kunnen inlaten om den Vaartschen Rhijn met vol vermogen te doen werken. Uit den Vaartschen Rhijn wordt dat water in de grachten en de kanalen te Utrecht geleid; moettende het van daar door de sluisen aan de Weerdpoort, en, zoo veel noodig, door alle kanalen, die in verband met de Vecht staan, te openen, naar deze rivier worden geleid. De Vecht zal door dat water worden opgezeten en vóór de sluis te Muiden stijgen tot boven het gewoon hoogwaterpeil. Heeft dit plaats, dan is men feitelijk belet om door de sluis te Muiden zeewater op de Vecht te brengen en de sluis zal tot het stellen der inundatie niet kunnen medewerken. Hier doet zich alzoo hetzelfde geval voor als hierboven betrekkelijk de samenwerking van de sluisen te Vreeswijk met de sluis van Honswijk is opgemerkt, met dit onderscheid, dat het gebrek op de Vecht met minder bezwaren en kosten kan worden opgeheven. Hiertoe toch is het alleen noodig de Vecht op de eene of andere plaats af te sluiten, waartoe als het meest doeltreffende punt het fort Nieuwersluis is voorgelaten. Op de hoogte van dit fort zal alzoo eene damsluis in de Vecht moeten gelegd worden.

Eindelijk moet hier nog gewag gemaakt worden van het inrigten van den weg langs de Tienhovensche Vaart tot waterkeering. Door dien weg namelijk wordt de 1ste inundatiekom in twee deelen gescheiden, welke men, ten einde het zuidelijk gedeelte in den kortsten tijd op het daarvoor vereischte inundatiepeil te kunnen brengen, voornemens is elk afzonderlijk onder water te zetten, en om nu te beletten dat het gedeelte der 1ste kom ten zuiden der genoemde vaart, op het gedeelte ten noorden van die vaart afloope, is het noodig de Tienhovensche kade eenigzins op te hoogen.

Door de bovenstaande mededeelingen vermeent men het overwegende belang van de voorgestelde verbeteringen in het licht te hebben gesteld. Immers het moet gebleken zijn dat na de voltooiing dier werken, in tegenstelling met hetgeen thans het geval is, niet alleen van alle sluisen, die daartoe kunnen medewerken, voor vooveel het vermogen van de kanalen en de waterstanden in de rivier en de zee toelaten, partij wordt getrokken, maar ook dat er, van het oogenblik dat de sluisen beginnen te werken, eene onderwaterzetting wordt gevormd, die, in evenredigheid van den tijd dat de sluisen werken, steeds vermeerdert en verbetert en alle deelen naar behooren voedt, totdat de onderwaterzetting in de verschillende kommen tot de vastgestelde peilen gestegen, het geheel vormt hetwelk voor de verdediging wordt noodig geacht.

Tot hiertoe is alleen sprake geweest van het gedeelte der Nieuwe Hollandsche waterlinie, ten noorden van de rivier de Lek. Overgaande tot de mededeeling van hetgeen nog vereischt wordt ter verbetering van den wateraanvoer naar de kommen der inundatie tusschen de Lek en de Waal, moet al dadelijk opgemerkt worden dat de tegenwoordige toestand in dit gedeelte der linie van dien aard is, dat, ingeval de inundatie alleen door de bestaande werktuigen moest worden gesteld, die onderwaterzetting in den regel te veel tijd zou vorderen dan dat daardoor de linie tijdig genoeg in een voldoende toestand zou te brengen zijn om hare verdediging te kunnen ondernemen, terwijl het in de meeste gevallen ook niet mogelijk zou zijn de vereischte inundatie-peilen te verkrijgen.

Bij het overwegen der middelen hoe op afdoende wijze in deze gebreken te voorzien, is de noodzakelijkheid gebleken om eene hoogere prise d'eau te maken dan die, welke thans het water voor dit gedeelte der stelling verschaffen. De plaats, welke zich voor zulk eene prise d'eau om onderscheidene redenen boven elke andere aanbeveelt, wordt gevonden aan het einde van de haven van Tiel, welke haven onmiddellijk boven de stad is gelegen en van waar het Waalwater door de stadsgracht en vervolgens langs den kortsten weg door een te graven kanaal op de Linge, en door deze naar de 1ste en 2de, en, voor zooveel noodig, ook naar de 3de kom kan worden gebragt. Onder de kosten, waarop de uitvoering dezer ook voor de scheepvaart zoo nuttige werken is begroot, zal, behalve het bouwen van eene schutsluis



aan het eind der haven bij Tiel, en het graven van een kanaal van de oude stadsgracht naar de Tielsche sluis in den Zuider-Lingedijk, begrepen zijn, het uitdiepen van grachten en het maken der doorlaten, sluizen en bruggen, welke, in verband met de werken voor het nieuwe kanaal, noodig zijn gebleken.

Deze nieuwe gelegenheid tot wateraanvoer, hoe noodig en nuttig ook, neemt echter niet weg, dat, voor zooveel mogelijk, een goed deel van het water voor de onderwaterzetting van de 1ste en 2de kom door de sluis aan 't Spoel moet geleverd worden, zoodat de afvoer van het water, dat door die sluis wordt ingelaten, ten allen tijde verzekerd dient te zijn, hetgeen thans niet het geval is. Ligt toch de slagdorpel dezer sluis genoegzaam beneden het inundatiepeil, het hooge terrein achter de sluis maakt dat zij niet met haar vol vermogen zal kunnen werken. Om den afvoer van het water ten allen tijde te verzekeren, moet een kanaal worden gemaakt van de sluis aan 't Spoel naar de Nieuwe wetering.

Eindelijk moet nog, tot verzekering van den aanvoer van het water naar de 3de kom, eene gedeeltelijke weggraving plaats hebben van het voorland voor de Vurense uitwateringssluis, en zal het noodig zijn inrigtingen te maken tot het plaatsen van schotbalken in de laatstgenoemde en in de Herwijnsche uitwateringssluis.

Het is hier de plaats mede te deelen, dat, in verband met eene, op last van den eerst-ondergeteekende, in de jaren 1868 en 1869, plaats gehad hebbende verkenning der Nieuwe Hollandsche waterlinie, door en onder het onmiddellijk toezigt van den inspecteur-generaal van fortificatiën, op diens bureau, op nieuw is berekend de tijd, die bij verschillende rivierpeilen zal gevorderd korden tot het stellen der inundatiën, en zulks in de onderstelling dat gevolg is gegeven aan de bij dit ontwerp voorgedragen werken tot verbetering van den wateraanvoer. De uitkomsten dier berekening zijn zamengevat in een tweetal tabellen (Bijlagen 3 en 4) welke, uitsluitend ter kennisneming voor de leden der Kamer, bij deze Memorie worden toegevoegd (1). Eene nadere toelichting schijnt daarbij overbodig; alleen wordt de aandacht er op gevestigd dat uit bedoelde tabellen blijkt, dat na de uitvoering van de hierboven opgenoemde werken, het stellen eener verdedigbare onderwaterzetting ten zuiden van de Lek, en wel ongeveer in denzelfden tijd als ten noorden van die rivier, ten allen tijde, verzekerd zal wezen; eene uitkomst, die voorzeker belangrijk verdient genoemd te worden.

## 2. Verdedigingswerken.

Niet alleen de verdedigingswerken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie maar evenzeer de meeste versterkingen der overige linien van defensie behoeven verbetering. Men zou verkeerd handelen door zulks te wijten aan verzuim of wel aan eene misplaatste zucht tot bezuiniging van vroegere besturen, daar de verbeteringen, welke men hier op het oog heeft, bijna zonder uitzondering, noodzakelijk zijn geworden ten gevolge van de meer krachtige middelen van aanval van den lateren tijd. Zoo doet zich thans, tegenover de nieuwere artillerie, veel meer dan vroeger de noodzakelijkheid gevoelen van het bezit van bomvrije verblijven voor de bezetting en van gelegenheid tot veilige buskruidberging op of nabij den hoofdwal; en terwijl de oude stelregel, die gebiedt dat het muurwerk aan 's vijands oog zal onttrokken worden, met meer strengheid dan ooit moet toegepast worden, is men tevens verplicht het profiel der aarden borstweringen, althans op de vermoedelijke fronten van aanval, te verzwaren. Tot deze en dergelijke werken zullen dan ook voor een goed gedeelte de gelden besteed worden, welke, krachtens de thans voorgedragen wet, tot verbetering van vestingwerken zullen worden beschikbaar gesteld.

Tot de hierbedoelde verbeteringen zijn reeds sedert 1868 jaarlijks eenige gelden op de begrooting toegestaan, waarvoor met die verbeteringen een aanvang is gemaakt. Wat aan de verdedigingswerken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie te

(1) Deze tabellen zijn, ter inzage voor de leden der Kamer, ter griffie nedergelegd.

verrigten overblijft, dit zal, voor zooveel de opgave in de Bijlage 2 dezer Memorie nadere opheldering mogt wenschelijk maken, hieronder eene toelichting vinden. Vooraf zij evenwel opgemerkt dat, zoo enkele verdedigingswerken in deze linie niet in aanmerking zijn gebracht om, even als de overige, verbeterd te worden, dit alleen daarom is geschied, omdat die werken, hoezeer bij de verdediging der waterlinie goede diensten kunnende bewijzen, nogtans minder aan een regtstreekschen aanval blootstaan, en men dienvolgens aanneemt dat zij, ook in hun tegenwoordigen toestand, aan hunne bestemming zullen kunnen beantwoorden.

*Stelling van Naarden.* Onder de hoogstnoodige verbeteringen in deze in meer dan een opzigt zoo gewichtige stelling behoort die van de overwelfde magazijnen onder de orillons en van de kazematten der vesting, ten einde de bedoelde magazijnen bomvrij en de kazematten bruikbaar te maken. Voorts het maken van bomvrij logement in de bastions Oranje, Promers en Turfpoort met gelegenheid tot kruidberging. En eindelijk het maken van twee bruggen over de voorgracht bij de bastions Turfpoort en Nieuw-Molen, benevens gedeelten van wegen vóór die bruggen ter aansluiting bij bestaande, een en ander ter verzekering van den terugtocht uit het Offensief en Bussum.

*Muiden.* Het voortdurend bezit der vesting Muiden, welke de groote zeesluis beschermt en een hoogst belangrijken toegang afsluit, is, ook in verband met de verdediging der stelling van Amsterdam, voor ons van het grootste gewigf. Wat tot eene behoorlijke verdediging nog aan die vesting ontbreekt, moet dus uitgevoerd worden.

Daartoe behoort het maken van verdedigbare bomvrije gebouwen, tot verbetering der defensie van het werk genaamd „het kasteel,” alsmede tot huisvesting van troepen, kruidberging, enz. in dat kasteel, tevens met eene behoorlijke dekking van de Oostsluis. Er bestaat toch nog geenerlei gelegenheid tot huisvesting van troepen of berging van krijgsbehoeften, terwijl bovendien de oostelijke zeedijk beter moet kunnen verdedigd worden dan met behulp van het zeer ongunstig gelegen slot mogelijk is, al mogt men dit hiertoe willen inrigten. Met betrekking tot de oostelijke fronten der vesting zij verder vermeld, dat de borstweringen van dit gedeelte — het vermoedelijk front van aanval — die veel te geringe dikte hebben, verzwaaard en van de noodige traversen voorzien moeten worden, terwijl in bastion 9 een bomvrij verbruikmagazijn dient gebouwd te worden.

*Weesp.* Behalve het opmaken der aardewerken en het maken van kruidberging daarin, zal nog, als een gevolg van den aanleg der spoorweglijn Amsterdam-Amersfoort, eene wijziging der aardewerken noodzakelijk moeten plaats vinden.

*Fort Uitermeer.* Ter verkrijging van eene voldoende muurdekking en borstweringdikte is het noodzakelijk de borstweringen der omwalling op het vermoedelijke front van aanval te verhoogen en te verzwaren. In verband daarmede moet dan, even als zulks reeds op enkele forten in deze linie heeft plaats gehad, het muurwerk van het verdedigbaar gebouw zoo veel doenlijk verlaagd worden, waartoe in de eerste plaats in aanmerking komt het afbreken van den rondweg op den toren. Het maken van bomvrije verbruikmagazijnen in de omwalling is hier, even als in nagenoeg alle forten, noodig, ter voorziening in het volslagen gemis daarvan. Eindelijk zal het tracé van het fort, ten gevolge van den aanleg des spoorwegs van Amsterdam naar Amersfoort, eene nog al belangrijke wijziging moeten ondergaan.

*Fort Nieuweerluis.* Aan dit fort zou men geene gelden wenschen ten koste te leggen, ware het niet dat eene voorziening tegen de verdere zetting en inwatering van den toren hoog noodig is, kunnende deze dan gereedelijk gepaard gaan met eenige verlaging van het muurwerk. Bovendien kan eene brug, die over de gracht van de redoute leidt, niet langer gemist worden. Een en ander kunnen als dringend noodige verbeteringen beschouwd worden.

*Fort Kraaijennest.* Met het oog op het opmaken van de kade langs de Tienhovensche vaart tot waterkeering, waarvan hierboven bij de inundatie-middelen gewaagd is, is eenige verlaging der muurwerken en voorts eene wijziging in het beloop van de aardewerken, die tevens veel te laag en te zwak zijn, noodzakelijk.

*Fort aan de Gagel.* De verbeteringen aan dit fort zullen bestaan in het verhoogen en verzwaren van de borstweringen der omwalling op het vermoedelijke front van aanval, met het opwerpen van traversen, enz., en gepaard aan eene zoo groot mogelijke verlaging der muurwerken.

*Fort de Blaauwkapel.* Na de voorgenomen verbetering der aarde- en metselwerken in dit fort, waartoe de vereischte gelden reeds zijn toegestaan, zou men zich verder hebben kunnen bepalen tot het voorzien in het gemis aan gedekte verbruikmagazijnen in de omwalling, ware het niet dat, ten gevolge van den aanleg van den zijtak Hilversum-Utrecht des geprojecteerden spoorwegs Amsterdam-Amersfoort, het fort Blaauwkapel eene nog gewigtiger beteekenis zal erlangen, waardoor de noodzakelijkheid ontstaat, zoowel om het aardewerk te wijzigen als om bomvrije kazernes daarin te maken.

*Fort op de Billstraat.* Na het reeds verrigte, blijft in dit fort alleen nog over te voorzien in het gemis aan gedekte verbruikmagazijnen in de omwalling.

*Fort aan het Vossegat.* Als bij het fort Uitermeer, behoudens de daar vermelde wijziging van het tracé.

*Lunetten op de Houtensche vlakte.* Bij de in het werk gestelde pogingen om een ontwerp te vervaardigen, waardoor het vraagstuk van de verbetering dezer veelbesproken werken kan geacht worden in allen deele te zijn opgelost, is het gebleken dat zulks niet wel uitvoerbaar zou zijn, zonder in buitensporige kosten te vervallen. Het is inzonderheid de dekking der keelmuren, welke, uit een finantieel oogpunt, steeds overwegende bezwaren oplevert; en wel van dien aard dat, terwijl voor het verbeteren van het glacis, waardoor eene meerdere dekking der escarpe-muren zal worden verkregen, en het voortbrengen van de borstweringen tegen de muren, eene som van f 32 000 noodig wordt geacht, voor het maken van galerijen tot logement en berging, in verband met eene dekking der keelmuren, niet minder dan f 147 000 is geraamd. Dat bedrag is veel te hoog voorgekomen, in verhouding tot het daardoor te verkrijgen voordeel; terwijl bovendien geenszins buiten beschouwing mag worden gelaten dat, hoe men ook in het algemeen over de noodzakelijkheid der dekking van keelmuren als de hierbedoelde moge denken, door den bouw der nieuwe forten bij Vechten en bij Rijnauwen, voorwaarts van de vier lunetten, deze laatsten, als niet langer in de voorste linie gelegen, voortaan veel minder aan eene regtstreeksche beschieting zullen blootstaan, ten gevolge waarvan het gevaar dat men, voor de op den hoofdwal staande verdedigers, van granaatscherven en afvliegende steenbrokken duchtte, zoo niet geheel denkbeeldig, dan toch zeker veel minder ernstig is, dan vroeger mogt ondersteld worden. Dit alles zamen genomen heeft den eerstondergeteekende doen besluiten om terug te komen van zijn voornemen, en de zeer kostbare wijziging der keelmuren in de lunetten op de Houtensche vlakte niet te doen uitvoeren, en alleen gelden te bestemmen voor de reeds vermelde verbetering der lunetten aan de zijde van den aanval. Hij is overtuigd dat de lunetten, na die verbeteringen ondergaan te hebben, geheel aan het doel zullen kunnen beantwoorden.

*Stelling van Jutphaas.* Het fort te Jutphaas verkeert, wat de verbeteringen aan het fort zelf betreft, behoudens die welke een gevolg zijn der nieuwe spoorweglijn, in dezelfde omstandigheden als het fort de Blaauwkapel, weshalve dienaangaande naar de bij evengenoemd fort gegeven toelichting verwezen wordt.

Eene belangrijke verbetering zal voorts in deze stelling worden aangebragt door het geprojecteerde kanaal nabij dit fort, vroeger vermeld, tot verdediging geschikt te maken. Over dit kanaal zal in den Overeindschen weg, die van Jutphaas naar Oud-Wulven leidt, eene brug gemaakt worden van zoodanige breedte dat de brug voor kolonneweg gebruikt kan worden, ten einde zoo noodig daar langs te kunnen uitrukken. In verband met die brug en de afsnijding, welke hier ter plaatse in het hooge terrein door het kanaal wordt gevormd, zal aan elke zijde van den weg een van achteren open aardewerk moeten opgeworpen worden. Daardoor verkrijgt men het middel om het doordringen des vijands langs het acces van Jutphaas, dat thans uitsluitend door het fort van dien naam verdedigd wordt, door eene meer voorwaartsche opstelling ten zeerste te bemoeijelijken. Is dit in het algemeen van belang, het is zulks in het bijzonder gedurende den tijd dat de onderwaterzetting nog niet tot het hoogste peil is opgezet. Bovendien wordt door de zoo even bedoelde verbetering de mogelijkheid

geboren om een vijand, die voor Utrecht staat, van hier uit in de flank te bedreigen, en de batterijen, welke op het hooge terrein van Oud-Wulven tegen het fort bij Vechten kunnen worden opgeworpen, in den rug te beschieten.

*Fort te Vreeswijk.* Met het oog op de belangrijke rol, welke dit fort kan te vervullen hebben, is het in den tegenwoordigen toestand geheel onvoldoende te achten, daar niet alleen de aardwerken en de grachtsverdediging verbetering eischen, maar bovendien gedekt logement en gelegenheid tot kruidberging ten eenen male ontbreken. In al de opgenoemde gebreken dient bepaaldelijk voorzien te worden.

*Fort te Honswijk, met bijgelegen werken.* Wat het fort te Honswijk aangaat, zullen de verbeteringen, welke dit werk moet ondergaan, in de eerste plaats bestaan in het afbreken van de boven- of tweede verdieping des torens, ten gevolge waarvan de eerste verdieping op nieuw overwelfd en met aarde gedekt zal moeten worden, en voorts in het ophoogen der borstwering aan de zijde des aanvals tot een zoodanig peil, dat daardoor het muurwerk aan het gezicht des vijands onttrokken wordt. Gelijkijdig zullen de borstweringen verzaard en de grachten uitgediept worden; terwijl eindelijk gelegenheid tot kruidberging in de omwalling zal gemaakt worden. Ongetwijfeld zal door het bovenstaande het bezwaar, dat de groote gemetselde toren bij de verdediging moet opleveren, zoo goed als weggenomen zijn, en zal overigens het fort in veel gunstiger omstandigheden komen dan tot nu toe het geval was.

Alléen valt het niet te ontkennen dat door het afbreken der bovenverdieping, eenig vuur opgecofferd wordt; maar in dat gemis zal ruimschoots voorzien worden, wanneer op de wijze, gelijk daartoe het voornemen bestaat, partij wordt getrokken van de aanwezigheid van het nieuw te maken kanaal en overlaat naar de Schalkwijksche wetering, hierboven bedoeld, om het verdedigingsvermogen der terreinstrook nabij de rivier de Lek te verhoogen. Daar namelijk, waar het hierbedoelde kanaal gaat door de niet te inuanderen terreinverhooging, onmiddellijk noordwaarts van het fort te Honswijk, zal in de verdediging van het acces door het opwerpen van een epaulement achter het kanaal worden te gemoet gekomen, terwijl de lunet achter de Snel eene uitbreiding en verbetering zal ondergaan, ook door het daarin aanbrengen van gedekte gelegenheid tot kruidberging.

*Post aan 't Spoel.* Evenmin als de sluis te Honswijk kan gemist worden nadat die te Wijk-bij-Duurstede gebouwd is, zal dit het geval zijn met de sluis aan 't Spoel na het aannemen eener nieuwe prise d'eau bij Tiel. De post, die tot hertoe moest dienen om de sluis aan 't Spoel te dekken, kan niet geacht worden in den tegenwoordigen toestand aan zijne gewigtige bestemming te beantwoorden. De borstweringen op het vermoedelijk front van aanval behoeven verzwaring en het opwerpen van traversen. Voorts moet in al de hoofdgrachten eene cunet uitgebaggerd worden, terwijl het eindelijk, ter voorziening in het gemis aan bomvrij logement en berging, noodzakelijk geacht wordt in de omwalling twee bomvrije kazematten met kruidberging te maken.

*Fort bij Eeverdingen.* De verdedigbare toren, in dit fort geplaatst, verkeert nagenoeg in dezelfde omstandigheden als die van Honswijk. Hij zal aan het gezicht des vijands onttrokken worden door eene verlaging der muurwerken, waarmede gepaard zal gaan het verhoogen en verzwaren van de borstwering der omwalling op het vermoedelijke front van aanval en het opwerpen van de noodige traversen. Voorts zal zorg gedragen worden voor gelegenheid tot kruidberging in de omwalling en zal, aangezien de ongenoegzame diepte der grachten bij zomerwater, in al de hoofdgrachten eene cunet uitgebaggerd worden.

*Fort te Asperen.* De verbeteringen in dit fort zijn van gelijken aard als die in het fort te Eeverdingen. Behalve het fort zelf zal ook de wapenplaats verbeterd worden door daarin logement en kruidberging aan te brengen.

*Gorinchem.* De vesting Gorinchem maakt het regter steunpunt uit der Nieuwe Hollandsche waterlinie benoorden de Merwede. Haar voortdurend bezit is voor onze landsverdediging van het grootste gewigt, en het is dus noodzakelijk te achten de vesting in een volkomen verdedigbaren staat te brengen. Daartoe wordt in de eerste plaats vereischt het verhoogen en verzwaren van de borstweringen van hoofdwal en

bedekten weg der oostelijke fronten met het opwerpen van traversen, enz. en het uitdiepen der grachten.

Ter verzekering voorts van het gevaarlijk en thans zeer weinig verdedigbare acces langs den Waaldijk, moeten de werken voor de Dalempoort en bij de Dalemsluis verbeterd worden; terwijl eindelijk de wenschelijkheid is gebleken om, ter verzekering van het acces op den noorder Linge- of Arkelschen dijk, de aldaar bestaande, doch sedert jaren buiten onderhoud gebleven batterij op te maken. In de vesting Gorinchem is gebrek aan bomvrije buskruidberging, ten gevolge waarvan het maken van een drietal bomvrije verbruikmagazijnen in de omwalling noodzakelijk is bevonden.

*Fort bij Vuren.* De verbeteringen in dit fort aan te brengen bestaan in het gedeeltelijk afbreken van het muurwerk des torens en het ophoogen van de omwalling, benevens uitdieping der gracht. Daardoor wordt evenwel vereischt dat de beteekenis der nabij de redoute gelegen lunet verhoogd wordt, zoo door eene uitbreiding dier lunet als door het daarin aanbrengen van wachtverblijf en gelegenheid tot kruidberging, van welk een en ander de kosten wegens het slechte terrein nog al aanzienlijk zijn.

*Loevestein en Woudrichem.* Hoewel het behoud van het fort Loevestein en van de vesting Woudrichem noodzakelijk wordt geacht, is men niettemin van oordeel dat de ligging dezer versterkte punten van dien aard is, dat de aan te brengen verbeteringen zich kunnen bepalen tot die, vereischt om hunne stormvrijheid te verzekeren, hetgeen verkregen kan worden door het uitdiepen en verbreedden der grachten, welke thans eene ongenoegzame diepte en op sommige punten ook eene onvoldoende breedte hebben, terwijl voorts met het uitdiepen der grachten eene verzwareing der borstweringen op de meest bedreigde punten zal gepaard gaan.

Met betrekking tot den voor weinige jaren aangelegden strategischen weg op de oevers van de Maas en Waal, langs welken de terugloft naar de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van troepen, die nabij dit gedeelte van het zuidelijk frontier gestreden hebben, zal kunnen plaats hebben, wordt opgemerkt dat die weg, thans niet geschikt zijnde voor het vervoer van geschut en voorraadwagens, door bestrating daartoe alsnog moet ingerigt worden.

*Positie in het land van Altena.* De noodzakelijke verbeteringen in deze positie bestaan in het verhoogen en verzwaren van de borstweringen der omwalling van het fort en de batterij bij den straatweg, met het maken van traversen, enz., en gepaard aan eene zoo groot mogelijke verlaging der muurwerken, en het uitbaggeren eener cunet in de gracht van fort en batterij. Voorts in het opwerpen van drie batterijen met logement en kruidberging achter de Sleeuwijksche en Zevenbansche sluizen en vóór deze laatste bij den Uppelschen dijk. Laatstgenoemde dijk is, met het ten oosten daarvan gelegen niet inundabel terrein, als een gevaarlijk acces te beschouwen; terwijl de bestaande bevestiging niet bij magte is om dit acces met dat over den straatweg naar Breda te verdedigen. Van daar de noodzakelijkheid der drie genoemde batterijen.

*De posten aan de Bakkerskil en bij Steurgat.* Behalve de batterij aan de Bakkerskil, welke dient, zoowel om het acces af te sluiten als om aftapping van de inundatie te voorkomen, wordt nog een werk vereischt, en wel op den dam van het Steurgat. Beide werken moeten dienen om de regter flank der stelling in het land van Altena te verzekeren en omtrekking van den regter vleugel der nieuwe Hollandsche waterlinie te beletten. Het werk aan het Steurgat moet zijn een gesloten zelfstandig werk, ten einde, behalve het acces, in verband met de flottille-vaartuigen, de Nieuwe en Oude Merwede af te sluiten.

#### b. REDUIT-STELLING VAN AMSTERDAM.

Ten gevolge der doorgraving van Holland op zijn smalst en den aanleg van den nieuwen waterweg naar zee, zal later de verdediging der stelling van Amsterdam eenige wijzigingen ondergaan, welke veranderingen zich evenwel in de hoofzaak zullen bepalen tot de toevoeging van enkele werken ter verdediging van het acces, gevormd door het zeekanaal, zonder dat daarom eene overwegende verandering in den toestand der Amsterdamsche stelling, wat de thans daartoe behoorende verdedigingswerken be-

treft, zal plaats grijpen. Die verdedigingswerken toch zullen, met het oog op eene inundatie der droog te maken gronden in het IJ, hunne waarde behouden, ook na de voltooiing van het zeekanaal, en dit is mede het geval met de nieuwe werken, die bij dit ontwerp alsnog ten behoeve der stelling worden voorgesteld, zoodat er geene vrees behoeft te bestaan, noch dat de stelling van Amsterdam ten gevolge van den nieuwen waterweg minder goed tegen een vijandelijken aanval zou te verdedigen zijn, noch dat de werken zullen worden gemaakt, welker noodzakelijkheid slechts als van voorbijgaanden aard zou zijn aan te merken.

Behoeft er geene bezorgdheid te bestaan voor de latere verdediging der stelling van Amsterdam, het is evenwel volstrekt noodig dat met kracht de hand worde geslagen aan de voltooiing van het reduit onzer landsverdediging, niet alleen aan de land- maar evenzeer aan de zeezijde. Een vijandelijke aanval op Amsterdam van den kant der Zuiderzee behoort toch geenszins tot de onmogelijkheden, en daarom moet de stelling er ook op ingerigt zijn om eene beschieting der hoofdstad aan de zeezijde te kunnen beletten.

Ten aanzien van de taak, door de marine hierbij te vervullen, zij opgemerkt dat een aanval op de Zuiderzee, hetzij langs Texel, hetzij langs het Vlie, met de bedoeling om strooptogten te maken langs de kusten, of wel om Amsterdam te bereiken, uit hoofde van den betrekkelijk geringen diepgang die deze vaarwaters toelaten, wel niet anders zal kunnen geschieden dan met ongepantserd materieel of gepantserd materieel hoogstens van het charter onzer monitors. Zulk eene scheepsmagt kan met vrucht door onze monitors worden bestreden, en de ondergeteekenden zijn van oordeel dat daarvoor vier dier vaartuigen, waarvan twee voorzien van een ram, bijgestaan door acht stoomkanonneerbooten (type *Strauch* of *Farcy*) toereikend zijn.

Mogt deze scheepsmagt er niet in slagen om den vijand naar zee terug te drijven of tegen te houden, dan kan zij terugtrekken op de positie van Durgerdam en de verdediging dezer stelling, waarvoor men bovendien bestemt drie drijvende batterijen, zeker niet onbelangrijk versterken.

Hiervoren (§ 3) is met een enkel woord opgemerkt, dat in de stelling van Amsterdam op enkele punten het opwerpen der vereischte posten kan worden uitgesteld tot oorlogstijd, en volstaan met het aanvoeren van den noodigen grond, doch is daarbij tevens gewezen op de noodzakelijkheid om op andere punten, waar zoodanig nitstel minder raadzaam is, zoomede daár waar zelfstandige werken den toegang toe de linie moeten verdedigen, reeds in vredetijd voorzieningen te treffen. In het jaar 1868 is met het onder profiel brengen van bestaande werken een begin gemaakt.

Bij de overweging van hetgeen alsnog te doen overblijft ter verzekering der stelling, heeft men er naar gestreefd het aantal nieuwe werken tot een minimum te beperken, en men hoopt er in te zullen slagen het nut en de noodzakelijkheid van elk der voorgestelde werken op voldoende wijze toe te lichten.

*Fort op het Diemer-buitenveld.* Dit fort, met het later te noemen fort op den IJdoorn (bij Durgerdam), zijn dezelfde werken, waarvoor reeds door den ambtsvoorganger van den minister van Oorlog gelden waren aangevraagd (zijnde die sommen intusschen later weer van de begrooting geligt), zoodat een nader betoog om het nut te doen uitkomen dezer forten, welke, gelijk men weet, moeten dienen tot kustverdediging en om Amsterdam tegen een bombardement door vijandelijke schepen te vrijwaren, overbodig kan gerekend worden. Dat de thans voor deze forten uitgetrokken sommen niet geheel overeenkomen met de vroeger opgegevene, moet daaraan toegeschreven worden dat de Minister van Oorlog het noodig heeft geacht de ontwerp-betekken te doen herzien, ook met het oog op de onlangs weder opgedane ondervinding betrekkelijk het maken van fortificatiewerken in den omtrek van Amsterdam.

*Post achter de spoorwegbrug over den Diemen.* Deze post, noodzakelijk geworden ten gevolge van den aanleg des spoorwegs van Amsterdam naar Amersfoort, zal kunnen bestaan uit eene batterij met kruidmagazijn en wachthuis.

*Post n<sup>o</sup>. 14 Nieuwer-Amstel.* De toegang tot het dorp Amstelveen of Nieuwer-Amstel wordt verdedigd door twee posten: aan de zuidzijde door den post n<sup>o</sup>. 14,

gelegen achter de schutsluis tusschen de Legmeerplassen en de ringsloot van den Bovenkerkerpolder en achter de brug voor het dorp, aan de oostzijde door den post n°. 13, welke laatste den post n°. 14 in den rug dekken moet, wanneer Ouderkerk (of Ouder-Amstel) door den vijand vermeesterd is. De post n°. 13 is in vrij goeden staat, doch die voor het dorp eischt verbetering en wel door dwars over den weg van Amstelveen naar de Hand van Leiden eene batterij, met bomvrij wachthuis tot logement, kruidberging, enz. te maken, den weg om te leggen en het gedeelte batterij, regts van den weg bij de ophaalbrug te verbeteren door daarachter een walgang te maken.

*Fort Schiphol.* Zoowel wat het aardewerk als de dekking der muurwerken betreft, eischt dit fort verbetering, terwijl het geheel door eene natte gracht dient te worden omringd (hetgeen thans aan de westzijde het geval niet is) en in verband daarmede de weg met jaagpad buiten om het fort moet gebragt worden. Eindelijk zal op de Schipholkade, achter het breed acces, gevormd door den Noorddijk, eene batterij aangelegd worden, die tevens het buitentalud van de Schipholkade, dat thans niet uit het fort Schiphol gezien is, bestrijkt.

In het jaar 1868 is een begin gemaakt met het verbeteren van het aardewerk van het fort Schiphol, ten gevolge waarvan de thans geraamde som bestemd is voor de verdere verbetering van het werk.

*Fort bij Sloten.* Nabij het dorp Sloten bereikt de breedte der inundatie ten noorden van den Haarlemmermeer-ringdijk een minimum, te weten den afstand van het vereenigingspunt der Slimmer- en Sloterwegen tot den ringdijk. Dien ten gevolge is het noodzakelijk dat bij Sloten een werk worde aangelegd, met het doel om den straatweg op Amsterdam af te sluiten en de nadering tot dit gedeelte der onderwaterstelling te verdedigen. Dit fort zal het gedeelte van het zuidelijk front der stelling, dat, na de droogmaking van den Haarlemmermeer, veel aan kracht verloren heeft, in verband met de forten Schiphol, Nieuwe Meer en de later te noemen werken bij Polanen, bij Halfweg en aan de Liede, het ontbrekende weerstandsvermogen moeten bijzetten. Het zal een gesloten en stormvrij werk moeten zijn en zoodanig geplaatst worden, dat de ringvaart, de kaden en de hooge boord van den Haarlemmermeer-polder, zoowel in de rigting van het stoomgemaal *de Leyden*, als naar Nieuwe Meer, geheel bestreken kunnen worden.

*Fort bij Polanen.* Een dergelijk werk als te Sloten moet te Polanen nabij den ringdijk worden aangelegd, zoowel tot het observeeren der smalle inundatie nabij dit punt en tot verdediging van het acces over de brug, als om een vijand tegen te houden, die, tusschen Sloten en Polanen over de ringvaart gedrongen, mogt willen beproeven om langs Polanen den Amsterdamschen straatweg te bereiken.

*Verbetering der posten n°. 6 en 7.* Nabij Halfweg worden de posten n°. 6 en 7 aangetroffen, die echter, in den toestand waarin zij zich thans bevinden, slechts ten deele aan hunne gewigtige bestemming, de verdediging van het front van Haarlem, kunnen beantwoorden.

De post n°. 7 op den Spaarndammer-zeedijk is degeen, waarop de verdediging van den spoor- en straatweg, alsmede van den zeedijk, voor een goed gedeelte, moet aankomen; daarom moet die post buitendijks verlengd en verder zooveel mogelijk zelfstandig gemaakt en van een bomvrij wachthuis voorzien worden.

De post n°. 6, voorwaarts van den evengenoemden gelegen en mede bestemd om straat- en spoorweg te verdedigen, eischt, nog meer dan deze, verbetering. Het behoud van dien post is noodig tot bestrijking van het binnentalud van het voor post n°. 7, in noordelijke strekking gelegen gedeelte zeedijk, welk binnentalud anders ongezien zou zijn; maar aangezien hij, bij de tegenwoordige ligging, het vuur uit n°. 7 zou belemmeren, moet de redoute, welke het noordelijk gedeelte van meerge-noemden post uitmaakt, meer van den spoorweg af geplaatst en van eene goede gracht voorzien worden.

De lunet aan de Zwet, ten zuiden van de Haarlemmer trekvaart, heeft goed gezigt op den straatweg en kan, als voorpost, van nut zijn; zij dient evenwel ver-

beterd en aan de achterzijde geopend te worden, ten einde van de daar aanwezige borstwering, bij verlies van het werk, geen gebruik kunne worden gemaakt tegen post 7.

*Fort aan de Liede.* De verbeteringen aan dit fort bepalen zich, in de hoofdzaak, tot eene verzwaring en ophooging van het aardwerk in verband met betere dekking van het metselwerk, ook door verlaging van dit laatste.

*Fort in den Achtersluispolder.* De permanente bevestigingen, welke de stelling van Amsterdam moeten verdedigen, zullen, zooveel mogelijk, alle op ten minste 4000 meter van den omtrek der stad dienen te worden aangelegd, ten einde deze voor een bombardement te vrijwaren. Aan de noordzijde van het IJ zal, in overeenstemming met dat beginsel, een werk dienen te worden aangelegd ten zuid-oosten van Zaandam, bij het zuidelijkste punt van den polder Oostzaan, ter hoogte van het havenlicht, zoowel om den vijand te beletten, over den dijk van Zaandam naar den Oostzaanschen Overtoom, de stad op minder dan 4000 meter te naderen, als om van dáár uit de noordzijde van den te maken dijk van het Noordzeekanaal te kunnen beschieten. Dit werk zal moeten zijn een zelfstandig stormvrij werk met bomvrij wachthuis.

*Fort aan de spoorwegbrug over het Noorzeekanaal.* Het hier aan te leggen werk zal mede eene tweeledige taak te vervullen hebben, te weten: het verdedigen van het acces langs den spoorweg van Zaandam op Amsterdam, en voorts, in samenwerking met het voorgaande fort, het bestrijken van de dijken van het zeekanaal, en wel, wat dit werk betreft, meer bepaaldelijk van den zuidelijken kanaaldijk. De inrigting van dit fort komt overeen met die van het aan de zuidpunt van den polder Oostzaan aan te leggen werk.

*Verdedigingswerk bezuiden het Kinselmeer.* Het ontworpen fort of den IJdoorn nabij den vuurtoren, hoe gunstig gelegen tot verdediging van den toegang te water naar Amsterdam, is niet bij magte om het acces langs den zeedijk, althans niet langs de binnenglooiing van den zeedijk beoosten Durgerdam, geheel af te sluiten. Wordt de vijand niet belet zich achter bedoelden dijk te vestigen, dan loopt niet alleen de hoofdstad gevaar van gebombardeerd te worden, maar kan ook het fort op den IJdoorn van achter bedoelden dijk ernstig bedreigd worden. Wanneer evenwel aan het zuidelijk uiteinde van het Kinselmeer in den Kinselpolder een klein werk wordt aangelegd, dan zullen de zoo evengemelde bezwaren zijn opgeheven. De eigenaardige ligging nabij den zeedijk doet de noodzakelijkheid ontstaan dit werk stormvrij te maken en tevens voor bomvrij logies zorg te dragen.

*Fort op den IJdoorn (bij Durgerdam).* Betrekkelijk dit werk wordt verwezen naar het hierbovenvermelde bij de toelichting nopens het fort op het Diemer-buitenveld.

#### c. STELLING VAN DEN HELDER.

Over het groote gewigt, dat het bezit der positie van den Helder oplevert, zal men wel niet behoeven uit te weiden. Dat gewigt wordt door niemand ontkend.

Van dat standpunt uitgaande en daarbij in aanmerking nemende dat de stelling, in den toestand, waarin zij thans verkeert, niet bestand mag worden geacht tegen de middelen van aanval, welke men kan verwachten dat tegen haar zullen aangewend worden, blijkt de noodzakelijkheid om de weermiddelen, tot het behoud der positie, te verbeteren en uit te breiden.

Allereerst is de vraag overwogen, of de mogelijkheid bestaat om aan onze zeemagt eene zoodanige uitbreiding te geven, dat zij zou mogen geacht worden in staat te zijn, om, gesteund door de thans bestaande landbatterijen, een vijand tegen te houden, die mogt willen beproeven tusschen den Helder en Texel door te dringen, om daarna op de reede ten anker te komen. Die vraag is ontkennend beantwoord, en wel op grond der bovenmatige, onze finantiele krachten ten eenen male overschrijdende offers, die van de schatkist zouden moeten gevraagd worden om eene vloot in



het leven te roepen, bij magte om die der zeemogendheden, met welke wij in oorlog kunnen geraken, met vrucht het hoofd te bieden. Echter is het mogelijk om met belangrijk minder kosten, zoo niet een geheel afdoende verdediging van de Texelsche zeegaten te verkrijgen, dan toch de stelling van den Helder zoodanig te verzekeren, dat zij tegen een stormaanval bestand is, en de vijand zich niet straffeloos zal kunnen wagen op de reede, om van dáár onze etablissementen te vernielen. Ter bereiking van dat doel moeten de vaste weermiddelen, die daarbij hoofdzaak zijn, worden vermeerderd en verbeterd, en kan de zeemagt een niet onbelangrijken steun verleen.

Bij de overweging voorts der vraag, welke nieuwe werken en welke scheepsmagt, in verband met dit beginsel, voor de hier besproken stelling als noodzakelijk zijn te beschouwen, is, in de onderstelling van een aanval ter zee tegen de positie den Helder, het meest waarschijnlijke, en tevens het meest gevaarlijke geval aangenomen, dat namelijk een vijand, die de stelling wil vermeesteren en daartoe door het Westgat binnenkomen, zal trachten den doorgang tusschen Helder en den Texelwal te forceren, om vervolgens op de reede positie te nemen, van daar de stelling te beschieten en het geschikte oogenblik af te wachten om een stormaanval te beproeven.

Konden wij nu, door het aanleggen van een krachtig fort tegenover de Helderse batterijen, bij voorbeeld op de bank de Laan, voelende zekerheid verkrijgen dat het doorvaren der vijandelijke scheepsmagt dien ten gevolge kan worden te keer gegaan, dan zou bedoeld werk niet alleen het meest nuttige, het meest noodzakelijke zijn, maar het zou ook de voorzieningen tot betere bestrijking der reede, overbodig maken. Maar die zekerheid bestaat in geenen deele. Voorzeker mag aangenomen worden, dat wij, bij het bezit van een fort op de Laan, een vijand, die het waagt den doortogt naar de reede te beproeven, groote en gewigtige hinderpalen in den weg zullen leggen, en wij zijn gerechtigd — ons grondende op de onlangs verkregen gunstige uitkomsten met het kanon van 24 centimeter — aan te nemen dat, bij het bezit van een genoegzaam aantal zware vuurmonden, dan een gedeelte zijner schepen reddeloos zal geschoten worden; maar niets wettigt de onderstelling dat wij den vijand, wanneer hij over eene aanzienlijke gepantserde scheepsmagt te beschikken heeft, in dit breede, diepe en niet te versperren vaarwater, het voorbijvaren geheel zouden kunnen beletten.

Op dien grond mag men besluiten dat de buitengewoon hooge kosten, vereischt voor een fort op de Laan, niet worden opgewogen door het voordeel dat dit fort voor de verdediging zou opleveren. Daarentegen komt het noodzakelijk voor een fort te bouwen op zoodanige plaats dat het den vijand, zoo hij de doortogt mogt geforceerd hebben, op een aanzienlijken afstand van de keel der stelling verwijderd houdt en tevens aan de verdediging dier keel de thans ontbrekende kracht bijzet. Het aangewezen punt daartoe is de Zuidwal. Het dáár aan te leggen fort zal zijn een krachtig gewapend, stormvrij aardewerk met reduit en gedekt verblijf voor de bezetting.

Is dat werk eenmaal aangelegd en met geschut van het zwaarste kaliber gewapend, dan zal het den vijand hoogst bezwaarlijk zijn om, onder het werkzaam vuur van dat fort en van de batterij aan de Wierhoofd en de Oostbatterij, en in rug en flank bedreigd door onze achterwaarts geposteerde scheepsmagt, de stelling van den Helder op zoodanigen afstand te naderen, dat hare verdedigingswerken ernstige beschadiging of vernieling zouden hebben te duchten. Hebben die verdedigingswerken bovendien de vereischte stormvrijheid en eene zoodanige inrigting en wapening dat zij 's vijands schepen op grooten afstand kunnen houden en tevens de nadering tot de keel der positie door flankerend vuur volledig bestrijken; zijn eindelijk de verbeteringen aangebragt, welke de verdedigingswerken aan de landzijde behoeven, dan mag men aannemen dat eene poging, tot vermeestering der Helderse stelling ondernomen, den vijand weinig kansen van slagen zal aanbieden.

Hoewel de zeemagt, die tot de verdediging van de stelling den Helder zal medewerken, niet kan gerekend worden in staat te zijn om eene vloot van zware gepantserde schepen tegen te houden, zoo is zij niettemin voor de verdediging van deze stelling van groote waarde. In de eerste plaats noodzaakt zij den vijand om te

komen opdagen met eene aanzienlijke gepantserde vloot; want elke niet gepantserde vloot en ook eene gepantserde, bestaande uit schepen van het charter onzer rannen, zou in onze *Buffels* en *Stieren* geduchte tegenstanders vinden, en door dezen ongetwijfeld met vrucht kunnen worden bestreden. Tegen eene aanzienlijke gepantserde vloot zal onze scheepsmagt passief moeten ageren en in eene achterwaartsche stelling, nevens het fort op den Zuidwal, den vijand met haar geschut verontrusten en, zooals reeds boven gezegd is, in flank en rug bedreigen. Mogt het aan de vereenigde pogingen van fort en schepen gelukken, de vijandelijke bodems belangrijk te ontredderen, dan kan onze scheepsmagt eene poging wagen om actief op te treden en den reeds gehavenden vijand te vernielen. Tot dit doel — de verdediging van de stelling den Helder — wenscht men te bestemmen het ramtoerschip *Prins Hendrik*, de ramschepen *Buffel*, *Stier*, *Schorpioen* en *Matador*, benevens de stoombatterij *de Ruyter*, en voorts het nog aanwezige houten materieel, voor zoover dit wordt geschikt geoordeeld en kan bemand worden.

Na door het bovenstaande aangewezen te hebben op welke beginselen de algemeene verdediging der stelling moet berusten en daarbij, zoo men vertrouwt, het nut en de noodzakelijkheid aangetoond te hebben van den bouw van een fort op den Zuidwal, zal men overgaan tot het bespreken der verbeteringen, welke de bestaande werken in deze stelling moeten ondergaan, en daarbij de gelegenheid hebben de noodzakelijkheid te doen uitkomen van den aanleg der in het ontwerp genoemde nieuwe batterij bij het Meteorologisch observatorium.

*Fort Kijkduin.* Het eerste gebrek aan dit fort, dat in het oog springt, is de gemetselde vuurtoren. Dat gebouw mag dáár niet blijven bestaan, omdat daardoor, bij een geschutstrijd met den vijand, de bediening van de kustbatterij geheel zou kunnen belet worden, aangezien elk projectiel dat de vijand tegen den toren schiet, stukken metselwerk zal doen afspringen en het plat en de batterij onveilig maken. Het bedoelde gebouw zal daarom vervangen moeten worden door een ijzeren toestel, die in oorlogstijd, des vereischt, weggenomen kan worden.

De overige verbeteringen van Kijkduin hebben hoofdzakelijk ten doel het vermeerderen van de zelfstandigheid van dit vooruitgeschoven werk, en bestaan in het wegbreken van de linker en regter sluitmuur van het fort, het vereenigen van de graacht der linker en regter flank met die van het reduit en het maken van afsluitingen door een gecreneleerden muur of beer; voorts het verbeteren van de dekking der metselwerken en van het aardewerk van het plat van het reduit, na opruiming van den vuurtoren, het dekken van het geschut op de kustbatterij door traversen en eindelijk het afslechten der duinen onder Huisduinen, tusschen Kijkduin en de stelling van den Helder.

*Fort Erfprins.* Onder de verbeteringen, welke dit fort moet ondergaan, behoort die van de linker face van bastion 4, welke face thans van den schouderhoek naar den saillant afloopt en daardoor uit zee wordt ingezien. In het gemis aan gedekt verblijf voor de bezetting, meent men te kunnen voorzien door het bouwen van bomvrije lokalen tegen de courtines 2—3, 3—4 en 4—5.

*Batterij Kaaphoofd.* In deze kustbatterij is geen logement voor de bezetting, hetgeen voor een op zich-zelf staand buitenwerk van dat gewigt een groot gebrek is, waarin voorzien dient te worden.

*Batterij bij het Meteorologisch observatorium.* Het is bij de stelling van den Helder van overwegend belang te achten dat eene vijandelijke scheepsmagt, welke mogt trachten den doorgang naar de reede te foreeren, op dat traject, voortdurend, onder het vuur der landbatterij gehouden wordt, opdat die scheepsmagt, bij het bereiken der reede, in een zooveel mogelijk ontredderen toestand verkeert. Hoewel de stelling over het geheel aan dien eisch voldoet, mag het evenwel de aandacht niet ontgaan dat, bijaldien de vijandelijke vloot tot regts van Kaaphoofd gevorderd is en verder doordringt, de Oostbatterij op ongeveer 2500 meter afstand het eerste vuur is, dat kan medewerken om haar te bestrijden; dat vuur kan bovendien aan de kustzijde nog gemaskeerd zijn door den uitspringenden hoek van den dijk bij het begin van den Helder. Door den grooten afstand en de maskering, zouden de aan-

vallende schepen uit die batterij weinig tegenstand ontmoeten; daarom wordt eene meer bij de hand gelegen batterij op den uitspringenden hoek van den dijk noodig geacht, ten einde de aanvallende schepen steeds onder werkzaam vuur te houden. Die batterij is verder noodig tot bestrijking van de thans uit geen ander werk geziene gedeelten van den zeedijk. Uit het punt, waar de nieuwe batterij zal aangelegd worden, heeft men een onbelemmerd uitzigt, zoowel naar Kaaphoofd als naar de Oostbatterij, en is de dijk op alle plaatsen, die uit laatstgemelde batterij niet bestreken kunnen worden, gezien, zoodat als de batterij bij het Meteorologisch observatorium gemaakt zal zijn, de geheele dijk van af Kaaphoofd tot de batterij Wierhoofd langs het buitenvlak gezien wordt.

Als kustbatterij dient de batterij tot ondersteuning van de batterijen, zoowel naar den kant van Kaaphoofd als naar de Oostbatterij, en om de schepen binnen de Helsdeur te bestrijden, en te beletten dat eene enkele batterij door den gelijktijdigen aanval van meerdere schepen in een ongunstigen toestand gebragt worde.

De batterij zal dienen te bestaan uit twee faces; de eene voor eene batterij op de Helsdeur, en de andere voor eene batterij op het Marsdiep en de reede gerigt, benevens eene flank aan elke zijde tot het bestrijken van de dijkskruinen en buitenglooijingen. Verder dient zij stormvrij te zijn, ook in de keel, en moet daarin logement voor de bezetting benevens kruidberging gevonden worden.

*Oostbatterij.* De Oostbatterij is zeer goed geplaatst, maar de inrigting dient op eene overeenkomstige wijze veranderd te worden als voor de nieuwe batterij bij het Observatorium is voorgesteld. De tusschen de Oostbatterij en het kruidmagazijn doorgaande weg kan, met het aldaar geplaatste stadsgebouw, niet blijven bestaan. Van stormvrijheid of beëindiging bestaat niets, terwijl logement en traveren ontbreken.

*Batterij Wierhoofd.* De plaatsing dezer batterij op zich-zelve is wel goed, maar ook hier ligt een weg tusschen de batterij en het kruidmagazijn. Bovendien heeft deze batterij aan de westzijde eene niet voldoende lange flank en aan de oostzijde geen, en is er gemis aan stormvrijheid en bomvrij logement. Ter voorziening in het gebrek der ongenoegzame flanken moet de geheele batterij vooruitgebragt worden.

*Oost- en Westoeverfort.* De verbeteringen in deze werken bestaan hoofdzakelijk in het wijzigen der rigting van de rechter flank van het reduit van het fort Westoever, ten einde de linie vóór Dirks Admiraal te flankeren, en het verbeteren van bedoeld reduit, terwijl in het gemis aan logement in dit fortgedeelte zoowel als in het Oostoeverfort, dient voorzien te worden. In laatstgenoemd fort moet bovendien de aarden batterij, welke tot dekking van de inundatiesluis is aangelegd, met de keelsluiting van het fort ingerigt worden tot verdediging van het Nieuwe Diep en de oostzijde der stelling.

*Fort Dirks Admiraal.* Dit fort, gelegen vóór den uitspringenden hoek van de linie van afsluiting aan de landzijde, wordt eenigermate van de duinen ingezien en moet daartegen door traveren en rugweringen beschermd worden. Bovendien zal in het gebrek aan logement in dit werk door den bouw van goed gedekte lokalen tegen den wal dienen voorzien te worden.

Het is verder noodzakelijk dat in de rigting der vuurlijn van het aarden reduit eene wijziging gebragt worde, zoodat de spoorbaan, die, van het zuiden komende, regt op het fort aanloopt, beter verdedigd wordt; ook behoort tot de noodige verbeteringen in het reduit het aanbrengen van teruggetrokken flanken, om de thans onverdedigde liniegraacht te bestrijken, en het maken van eenig logement voor troepen.

#### d. STELLING LANGS DEN IJSSSEL, DE WILLEMSVAART EN HET ZWARTE WATER.

Bij de algemeene beschouwingen over onze landsdefensie is uiteengezet, dat de verdediging van de rivier den Gelderschen IJssel ons in vele gevallen belangrijke voordeelen kan aanbrengen, en dat het dien ten gevolge bepaald noodig is dat reeds in vreedstijd eenige voorzieningen worden getroffen, welke moeten strekken om de verdediging der rivier te begunstigen. Uit het bijgebragte betoog moet gebleken zijn dat men, wel verre van den IJssel als eene absolute linie van defensie aan te merken, waar achter een klein leger, in elk geval en onder alle omstandigheden, aan eene groote overmagt

het hoofd zou moeten bieden, het al of niet verdedigen der rivier uitsluitend van de omstandigheden wil doen afhangen.

Daaruit volgt dat het geheel buiten de bedoelingen ligt de meergenoemde rivier tot eene permanente stelling in te rigten, en van eene *IJssellinie*, door sommigen voorgestaan, is bij de Regering dan ook geen sprake. Men is integendeel van oordeel dat de maatregelen, tot het in verdedigbaren toestand brengen van de rivier den IJssel, voor zooveel dit met de omstandigheden is overeen te brengen, het kenmerk moeten dragen van de vermoedelijke wijze van verdediging. Liet men evenwel na die maatregelen te nemen, men zou ten eenen male het voordeel prijs geven, dat de verdediging eener in het eigen land gelegen rivier aanbiedt en een verzuim plegen, hetwelk later niet meer te herstellen zou zijn.

Hetzelfde geldt ten aanzien van de bestaande bruggehoofden op de voornaamste rivier overgangen. Het zou toch een geheel verkeerde handeling zijn die in de keel geheel opene verdedigingswerken, wier bezit, na de ontruiming onzerzijds, den vijand geen nut hoegenaamd kan opleveren, op te heffen. Zoo doende zouden wij toch vrijwillig afstand doen van al de voordeelen, welke die werken ons kunnen opleveren, zonder daarvoor eenig ander voordeel in de plaats te verkrijgen. Nog onlangs heeft, op last van den eerst-ondergeteekende, eene verkenning van den IJssel plaats gehad. Het is toen gebleken dat, ten gevolge van de doorgaande werken tot rivierverbetering, de hydrographische toestanden met het jaar gunstiger worden voor de verdediging, en dat nu reeds, zonder overdrijving, kan gezegd worden dat de rivier de IJssel eene krachtige terrein-afscheiding vormt. Men kan thans aannemen dat, zelfs in gunstige tijden, geene doorwaadbare plaatsen in de rivier aanwezig zijn, die ten grondslag van vijandelijke operatiën kunnen strekken, om zonder het slaan van bruggen den overtocht te doen; maar ook zelfs zonder de gunstige waterstanden te beschouwen, is eene rivier als de IJssel hoofdzakelijk eene belangrijke verdedigingslijn als vereeniging van de punten waar de hoofdcommunicatiën te zamen komen, van de strategische knopen der wegen. In een openbaar stuk als deze toelichtende memorie tot meerdere bijzonderheden af te dalen betrekkelijk de vermoedelijke wijze van verdediging der meergenoemde rivier, komt niet raadzaam voor; en men bepaalt zich thans tot de mededeeling, dat het overtuigend gebleken is dat ons leger, bij zijne tegenwoordige samenstelling, in meer dan een geval, met goed gevolg de verdediging van de rivier den IJssel zal kunnen ondernemen. Met het oog op de daardoor te verkrijgen voordeelen van verschillenden aard ligt het voor de hand, dat de Regering tot geen ander besluit kon en mocht komen dan dat waartoe zij gekomen is, het reeds in vredestand treffen van voorbereidende maatregelen tot verdediging van de rivier den IJssel, wel te verstaan voor zoover dit zonder al te groote uitgaven kan plaats hebben.

Wat nu in de eerste plaats aangaat de bruggehoofden Doesburg, Zutphen en Deventer, hieromtrent diene, dat die bruggehoofden, al zou hunne inrigting ook doeltreffender kunnen zijn, in hun tegenwoordigen toestand geacht worden te kunnen voldoen aan het doel waarvoor ze behouden worden, wel te verstaan nadat enkele verbeteringen, welke uit het gewone onderhoud kunnen worden bestreden, zullen zijn ten uitvoer gelegd. Naar aanleiding evenwel van het bij herhaling tot den Minister van Oorlog gerigt verzoek om mede te werken tot eene uitlegging, in het belang der ingezetenen, van de vestingwerken van Zutphen en Deventer, is in het vorig jaar onderzocht, op welke wijze het best aan de opgegeven bezwaren kan worden te gemoet gekomen en zijn dien ten gevolge onderhandelingen met de betrokken gemeentebesturen aangeknoopt, waardoor de mogelijkheid zou kunnen ontstaan om aan die bruggehoofden eene verbeterde inrigting te geven, zonder dat daarvoor opzettelijke uitgaven voor het Rijk gevorderd worden; zullende de vereischte kosten dan gevonden worden uit de opbrengst van den verkoop der vrijvallende gronden, voor zooveel noodig aangevuld door eene bijdrage der betrokken gemeenten.

Een gebrek aan de drie bruggehoofden gemeen, bestaat in de ongenoegzame gemeenschap tusschen de beide rivieroeveren. Eene enkele brug toch kan daartoe, wanneer men zich den oorlogstoestand voorstelt, niet genoegzaam worden geacht. De

Regering is er dan ook op bedacht om middelen te beramen, ten einde verzekerd te zijn dat in oorlogstijd achter elk der bruggehoofden nog eene tweede brug aanwezig zij.

De spoorwegbrug te Westervoort wordt door het daarachter gelegen fort niet genoegzaam beschermd. Zelfs wanneer aan dit werk aanzienlijke sommen ter verbetering wierden ten koste gelegd, zou dat doel nog onvolkomen bereikt worden. Van dáár dat de voorkeur is gegeven aan het maken van een verdedigingswerk op de terreinstrook nabij den kop des IJssels, waardoor eene tweeledige uitkomst zal worden verkregen, vooreerst eene betere verdediging der spoorwegbrug, en ten andere het middel om meester te blijven van den kop der rivier en daardoor van de waterverdeling tusschen Rijn en IJssel.

Meer dan vroeger eischt de Beneden-IJssel, bij de verdediging des lands, onze aandacht. Zwolle toch, het punt van zamenkomst van den noordelijken en zuidelijken spoorweg, terwijl bovendien nabij deze plaats eene spoorwegbrug naar den linker IJsseloever voert, is bij de verdediging der rivier van veel belang te achten. Groote waarde moet derhalve worden toegekend aan de inundatie, welke, zonder nieuwe kunstmiddelen tot onderwaterzetting te vorderen, in oorlogstijd nabij deze plaats kan verkregen worden, en zich uitstrekt van den IJssel nabij het Katerveer, langs de Willemsvaart en het Zwarte Water. Zij eischt weinig troepen tot hare verdediging, en die troepen kunnen ten allen tijde den terugtocht volbrengen. Men is van oordeel dat de enkele werken, welke tot verdediging der hier bedoelde stelling vereischt worden, gevoelig in oorlogstijd zullen kunnen worden aangelegd, met uitzondering nogtans van eene batterij met gelegenheid tot veilige buskruidberging bij het spoorwegstation en van een gesloten verdedigingswerk op den rechter IJsseloever boven de spoorwegbrug. De aanleg dezer werken in vreedstijd is noodig, met het oog op het tot stand komen van de geprojecteerde spoorwegverbinding tusschen Almelo en Zwolle, waardoor de positie veel meer bedreigd en daarenboven een nieuw access geopend zal worden.

Gelijk bekend is wordt op den linker IJsseloever een aantal batterijen aangetroffen tot verdediging van vermoedelijke overgangspunten. Het ligt in de bedoeling die aarden batterijen te behouden, ten einde er in oorlogstijd, naar omstandigheden, zooveel mogelijk partij van te kunnen trekken.

#### e. STELLING VAN DE OVER-BETUWE MET DIE VAN NIJMEGEN.

Het groote nut, hetwelk de positie van Nijmegen, zoowel bij een aanval op het oostelijk, als bij een aanval op het zuidelijk frontier, kan aanbrengen, is bij eene vroegere gelegenheid door den eerst-ondergeteekende breedvoerig aangetoond. Ten einde niet in herhalingen te vervallen, neemt hij de vrijheid te verwijzen naar den brief, die, onder dagteekening van den 18den October 1868, te dezer zake door hem is gerigt aan den Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, naar aanleiding van een door den heer T. J. STELTJES aan genoemde Kamer ingediend en door deze aan hem, Minister, tot het bekomen van inlichtingen toegezonden adres, houdende verzoek om medewerking tot het slechten der vestingwerken van Nijmegen op den zuidelijken Waaloever, met uitzondering van het fort Kraijenhoff. Het is welligt niet geheel overbodig er nog in het bijzonder op te wijzen, dat de waarde der versterking van Nijmegen nog aanzienlijk zal toenemen, bij het te eeniger tijd tot stand komen eener spoorwegverbinding tusschen Arnhem en de provincie Noordbrabant, met overbrugging te Nijmegen.

De Minister van Oorlog vertrouwt dat de meerderheid der Vertegenwoordiging, na overweging zijner betooggronden en daarbij lettende op het, in een niet ver verwijderd verschiep, vermoedelijk nog toenemen van het gewigt der positie, zal erkennen dat het sloopen der bestaande vestingwerken op den zuidelijken oever een misslag zou zijn, die later op gene andere wijze zou zijn te vergoelijken dan door den aanleg van nieuwe verdedigingswerken.

Dat de stelling van Nijmegen hare gebreken heeft, de Minister van Oorlog heeft dit nimmer ontkend en zal zulks ook thans niet ontkennen; maar wel moet hij bepaald tegenspreken eene bewering, die wel eens is bijgebracht door hen die gaarne

Nijmegen als vesting zagen opgeheven, dat namelijk de voorziening in de gebreken der positie aanleiding zou geven tot kosten, die buitengerechtigd zijn tot het nut der stelling. Ware dit het geval, de Minister zou de eerste zijn om van het maken van nieuwe werken en het verbeteren der bestaande af te zien, vijand als hij is van elke uitgaaf, waarvan het nut en de noodzakelijkheid niet voldoende zijn bewezen. Hij hoopt hieronder aan te toonen, bij magte te zijn om met het op de Bijlage 2 uitgetrokken bedrag, dat wel door niemand buiten verhouding tot het daardoor te verkrijgen nut zal worden geacht, in de gebreken van het bruggehoofd Nijmegen op eene allezins voldoende wijze te voorzien.

De meest noodige verbetering is die van de omwalling der vesting. Hierbij wordt opgemerkt dat, aangezien de defensie der positie voor een goed deel moet berusten op de forten, de vesting niet meer dan de kern of het reduit is, en alzoo slechts bestand behoeft te zijn tegen een onverhoedschen aanval van een vijand, die tusschen de forten mogt zijn doorgedrongen. De stormvrijheid wordt door de hoogte der muren genoegzaam gewaarborgd, terwijl tot het bekomen van flankement, de torens van den hoofdwal zullen worden ingerigt door het daarin aanbrengen van schietgaten tot vuurmonden, op lage affuiten geplaatst. De bestaande bres in den walmuur zal, zoo als van zelf spreekt, hersteld en de hoofdwal daar ter plaatse weder onder profiel gebragt worden. Het noodige zal worden verrigt tot verbetering van de verdediging van het acces aan de Hunnerpoort. Eindelijk zullen de aardewerken, voor den hoofdwal gelegen, worden verwerkt tot eene doorlopende borstwering, met glacis en contrepente, en van genoegzame hoogte om het achtergelegen muurwerk der omwalling te onttrekken aan het gezigt van een buiten de vesting opgestelden vijand. Door het doen uitvoeren dezer werkzaamheden, waarvoor, blijkens de opgemaakte raming, een bedrag van f 150 000 wordt vereischt, zal op voldoende wijze in de gebreken des hoofdvals voorzien worden.

De noodzakelijkheid van een fort in den Ooipolder is vroeger betoogd. Thans wordt alleen vermeld dat het werk zoodanig zal worden aangelegd, dat het de bruggen en de keel der vesting dekt, den ongeziene dijk voorwaarts van het fort boven Lent flankeert, vuur brengt op den Kleefschen straatweg, de thans ongeziene bergkeelen Vrouwendaal, Mannendaal, Brouwersdaal en Hengstdaal, onder zijn vuur houdt en eindelijk den weg door den Ooipolder afsluit. Het fort zal zijn een gesloten aardewerk met natte grachten en eigen flankement, terwijl het zal bevatten eene behoorlijke kruid- en munitieberging en een wachtverblijf.

Het werk, aan te leggen op den heuvel, waarop de molen van Post geplaatst is, zal eene overeenkomstige inrigting hebben als het zoeven genoemde; de stormvrijheid zal hier evenwel moeten verkregen worden door den bouw van een vrijstaanden gecreneleerden muur in de drooge gracht. Bij een onderzoek ter plaatse is gebleken, dat het hierbedoelde fort op een zoodanig punt kan worden aangelegd, dat daardoor niet alleen aan den vijand kan worden belet, van deze hoogte de bruggen te beschieten, maar tevens ook het ongeziene terrein, voorwaarts van de Sterreschans, bestreken en het aanleggen van batterijen op den Kwakkenberg en de heuvels vóór Nijmegen, van waar thans gedeelten van de bekleedingsmuren gezien zijn, ten zeerste bemoeijelijk kan worden. Het groote nut en de doeltreffende plaatsing van het hier bedoelde verdedigingswerk is dus boven allen twijfel verheven.

Het fort Sterreschans, ten oosten der vesting op den bergrand gelegen, is aan die zijde niet voldoende stormvrij te noemen, daar de berghelling niet uit het fort bestreken kan worden. Van daar de noodzakelijkheid om, door eene geringe uitbreiding der schans, deze stormvrij te maken en voorts eene gedeekte nadering tot de vesting langs de berghelling en over den Kleefschen straatweg te kunnen tegengaan.

#### f. ZUIDELIJKE WATERLINIEN VAN ST.-ANDRIES TOT GEERTRUIDENBERG.

De stelling van 's Hertogenbosch eischt dringend verbetering. Zal die vesting met het ten zuiden daarvan gelegen geretrancheerd kamp aan hare bestemming kunnen voldoen, dan is het niet alleen noodig dat de Bommelerwaard voortdurend in ons

bezit blijft, maar ook dat de terugtogtsweg der troepen uit de stelling naar den Bom-melerwaard beter verzekerd zij dan thans het geval is. Om in dit hoofdgebrek der stelling te voorzien moeten de werken, ten oosten van de vesting gelegen, te weten de Orthenschans, de redoute de Herven en de linie van Hintham verbeterd worden.

Ten aanzien van de schans bij Orthen bestaan de voorgenomen verbeteringen in het verlagen van het muurwerk des torens en in verband daarmee ophoogen en verzwaren van de borstwering aan de zijde van den Maasdijk en van Hintham. De aarden dam in de keelgracht zal voorts door eene brug vervangen worden.

In de redoute te Herven, voorwaarts van de Orthenschans gelegen, ontbreekt gelegenheid tot onderkomen voor de bezetting. Men zal in dit gebrek voorzien, door den bouw van een bomvrij wachthuis, met een daaraan belendend kruidmagazijn.

In het gebastionneerd front van het verdedigingswerk, voorwaarts van Hintham, wordt genoegzame gelegenheid tot opstellen van geschut gemist, waarin verbetering moet gebracht worden.

Hiervoren is er reeds op gewezen, dat op het gedeelte der Bossche inundatie tus-schen Crevecoeur en St. Andries alleen bij voldoende wateraanvoer te rekenen valt, en wordt thans nog vermeld dat de middelen om den wateraanvoer naar dit gedeelte der inundatie meer te verzekeren, veelvuldige bezwaren en bovendien zulke groote kosten zouden doen ontstaan, dat aan de uitvoering van de daartoe strekkende plannen niet te denken valt. Die min gunstige toestand zal door den aanleg van spoorwegen ten zuiden van en evenwijdig aan den Maasdijk niet verbeteren; en met name door de geprojecteerde lijn Tilburg-'s Hertogenbosch-Nijmegen met onverdedigde brug over de Maas bij Ravenstein, zal de verdediging van het riviervak Crevecoeur St.-Andries veel bezwaarlijker worden. Van dáár de noodzakelijkheid om door den aanleg van nieuwe, en het verbeteren van bestaande werken in die bezwaren zooveel doenlijk te ge-moet te komen; zijnde het dan ook de bedoeling om achter den zuider Maasdijk, in de nabijheid van Maren, een verdedigingswerk aan te leggen en voorts de forten Nieuw St.-Andries en aan de Blaauwe Sluis te verbeteren. Het groote belang van een werk bij Maren springt dadelijk in het oog als men in aanmerking neemt dat het zoowel het fort Nieuw St.-Andries tegen beschieting van achter den zuider Maas-dijk zal vrijwaren, als dien dijk zelve afsluiten en daardoor het fort aan de Blaauwe Sluis, tegen den aanval van troepen, over den zuider Maasdijk oprukkende, grooten-deels zal beschermen.

Het valt niet te ontkennen dat door de ten westen der vesting gelegen baan van den Staatsspoorweg de verdediging belemmerd, en evenmin dat door de geprojecteerde lijn Gennep-Boxtel, waar langs eene vijandelijke troepenmacht uit Duitschland tot onder de muren van 's Hertogenbosch gebragt kan worden en een gemakkelijke aan-voer van aanvalsmaterieel kan plaats hebben, die vesting ten zeerste bedreigd is. Om in dien toestand verbetering aan te brengen is het noodzakelijk geacht de westelijke fronten der vesting uit te leggen, ten gevolge waarvan het station van den Staats-spoorweg binnen de enceinte zal komen te liggen, en de positie aanmerkelijk in kracht zal winnen.

Het werk dat bij Engelen zal worden aangelegd, kan zijn eene eenvoudige aarden redoute zonder enig gebouw. Het zal komen te liggen op de plaats van de vervallen schans en dient om de nadering des vijands door de onderwaterzetting langs den Nieu-wen of Aardappeldijk te beletten.

Komt de spoorweg van Tilburg naar de Langstraat tot stand, welke spoorweg de onderwaterzetting der Langstraatsche buitenvelden doorsnijdt en een toegang door die inundatie opent, dan ontstaat tevens de noodzakelijkheid om een werk aan te leggen ter verdediging van den toegang langs het evenbedoelde accès.

De vesting Geertruidenberg, welke, omgeven door eene eigen inundatie, het regter steunpunt vormt der onderwaterzetting van de Langstraat, verkeert op zich-zelve in een voldoende toestand. In oorlogstijd zullen evenwel eenige voorzieningen noodig zijn, ter afsluiting van de toegangen naar de vesting. Bovendien wordt het noodig geacht de onbeduidende batterij, welke thans bij de Drimmelsche sluis wordt aange-

troffen, te verbeteren en meer zelfstandig te maken, ten einde eene aftapping van de onderwaterzetting door genoemde sluis te kunnen verhinderen.

#### g. STELLING VAN WILLEMSTAD.

Het nauwe verband, dat tusschen de defensiewerken, behoorende tot deze stelling, en die, welke deel uitmaken van de positie in het land van Voorne, bestaat, geeft als van zelf aanleiding de verdediging van de Maasmonden en de vaarwaters, die toegang geven naar het Hollandsch Diep, gezamenlijk eenigzins nader toe te lichten dan in § 3 plaats vond.

De beide Maasmonden, het Scheur of Sluissche Diep, en het Brielsche Diep, vormen gewichtige toegangen naar het binnenste des lands. Wat het eerste betreft, moet evenwel worden opgemerkt dat, bij voltooiing van den nieuwen waterweg van Rotterdam naar zee, het Pan zal zijn afgedamd, zoodat het niet raadzaam zou zijn thans nog nieuwe werken tot verdediging van dezen riviermond aan te leggen. Bovendien zal het Scheur zoolang het nog niet afgedamd is, ook zonder permanente verdedigingswerken, gemakkelijk kunnen beschermd worden door middel van versperringen en torpedo's. Het Brielsche Diep, dat alleen voor schepen van zeer beperkten diepgang bevaarbaar is, wordt door de vesting Brielle met de daarbij gelegen havenbatterij afgesloten.

Aan het Haringvliet, den noordelijken toegang tot het Hollandsch Diep, heeft men thans alleen de vesting Hellevoetsluis. Tot betere verzekering van dit belangrijke vaarwater zal een werk moeten worden aangelegd bij de Hoornsche hoofden. Wanneer dit werk zal zijn voltooid en, evenals de vesting Hellevoetsluis, behoorlijk gewapend met zwaar kustgeschut en bovendien de vereischte versperringen en torpedo's zullen zijn geplaatst, dan bestaat er, naar men meent, weinig kans dat een vijand hier ter plaatse zal doordringen.

Nogtans zou de vijand kunnen beproeven om, na op de westkust van Voorne te zijn geland, tusschen de vestingen Brielle en Hellevoetsluis door te dringen of wel deze laatste van de landzijde te bemagtigen en zich zoodoende meester te maken van den toegang langs het Kanaal van Voorne. Ten einde elke poging van dien aard te verijdelen, dient de inundatiestelling in het land van Voorne, welke stelling alzoo moet behouden blijven.

De zuidelijke toegang tot het Hollandsch Diep, het Volkerak, wordt thans verdedigd door de forten Prins Frederik en de Ruyter, die evenwel 2200 meter van elkander verwijderd zijn. Het heeft tusschen de ondergeteekenden een punt van ernstige overweging uitgemaakt, of, ter verkrijging eener meer krachtige verdediging van het Volkerak, nog een fort zou moeten worden gebouwd op de Middenplaat, dan of het verkieslijker is te achten zich te bepalen tot eene verbetering der vaste middelen, die hier gevonden worden (ook aan de landzijde) en verder te vertrouwen op den steun van het drijvend materieel, dat in deze vaarwaters van zooveel beteekenis is, aangezien wij de kennis van het moeilijke vaarwater in ons voordeel, en te strijden zullen hebben tegen vaartuigen, welke de onze noch in grootte noch in waarde als oorlogsschip kunnen overtreffen. Aan die verbetering der bestaande werken is de voorkeur gegeven, niet alleen om de ontzaggelijke kosten die een fort op de Middenplaat zou eischen, en die het verbeteren der forten de Ruyter en Prins Frederik geenszins zou uitsluiten, maar wel hoofdzakelijk omdat het bedoelde drijvend materieel, in deze, door middel van versperringen en torpedo's af te sluiten vaarwaters, evenzeer kan dienen om een aanval langs het Volkerak te helpen afweren, als ter bestrijding des vijands op het Haringvliet of wel meer achterwaarts bij Willemstad, wanneer het hem mogt gelukt zijn, in weerwil der zeer belangrijke hinderpalen die hij op zijn weg zou ontmoeten, den doortogt langs de nauwe en moeilijk te herkennen vaarwaters van het Volkerak of het Haringvliet te forceren. In zoodanig geval zou het drijvend materieel moeten medewerken om den vijand te beletten op den noordelijken oever van het Haringvliet troepen aan wal te brengen.

Het drijvend materieel, tot deze verdediging vereischt, zal bestaan uit zeven monitors, waaronder vier voorzien van een ram, twee gepantserde drijvende batterijen, benevens twaalf stoomkanonneerbooten.



Deze laatste, met haar diepgang van 1,5 tot 1,8 meters, kunnen tevens, zoo noodig, worden aangewend in de Nieuwe en Oude Maas, het Spui, de Kil, de Merwede, de Waal enz., en op die stroomen voorzeker gewigtige diensten presteren.

Welke onderstelling men ook make, met opzigt tot een vijandelijken aanval die gericht is tegen het Hollandsch Diep, altijd blijkt de noodzakelijkheid dat de positie van Willemstad, zoowel van de zee- als van de landzijde zich in een krachtigen staat van tegenweer bevinde.

Bij de algemeene beschouwingen over onze landsverdediging is medegedeeld dat men heeft afgezien van het opmaken der uitgestrekte inundatiestelling tusschen Geertruidenberg en het Volkerak, de dusgenaamde linie van Mark en Dintel, welke hoofdzakelijk ten doel zou hebben den vijand de nadering te land tot den zuidelijken oever van het Hollandsch Diep te beletten. De bewegredenen welke tot dat besluit geleid hebben, zijn mede reeds vermeld. Men moet daarbij nog doen opmerken, dat in de nadering tot den zuidelijken oever van het Hollandsch Diep door een vijand, die alleen van de landzijde mogt aanvallen, geen ernstig bezwaar wordt gezien, en wel omdat onze op dien zecarm geposteerde scheepsmagt volkomen bij magte is om zoodanigen vijand elke poging tot het overgaan van den breeden stroom te beletten. Zelfs voor het geval van een gelijktijdigen aanval te land en over zee, zou het den vijand weinig baten dat zijne landtroepen tot het Hollandsch Diep genaderd waren, zoolang hij niet tevens den doortogt langs de vaarwaters, die naar het Hollandsch Diep leiden, en voorts dit laatste vaarwater zelf, geforceerd had. Om daartoe te geraken zou hij dan meester moeten zijn van de stelling van Willemstad, en die stelling mag alzoo met regt de sleutel der defensie aan deze zijde des lands genoemd worden.

Er ontbreekt evenwel veel aan, dan dat de positie Willemstad zou kunnen geacht worden eene inrigting te bezitten overeenkomende met haar gewigt. Behalve de verbeteringen, welke de vesting zelve, zoowel aan de zee- als aan de landzijde, zoomede de vooruitgeschoven forten aan de Bovensluis en de Hel, zullen moeten ondergaan, en die hoofdzakelijk bestaan in het verbeteren der aarde- en metselwerken, met het maken van gedekt logement en gelegenheid tot kruidberging, benevens in den bouw van een bomvrij laboratorium te Willemstad, is voorziening noodig, ten einde den vijand op een behoorlijken afstand van de vesting te houden en deze tegen beschieting van de landzijde te behoeden. Het betrekkelijk zwakke fort de Hel toch, waarop het bij den tegenwoordigen toestand grootendeels zal aankomen, is te dicht bij de vesting gelegen om den vijand op den gewenschten afstand te houden. Bovendien is dit werk, door de bogten der voorgelegene dijken, zeer moeilijk te verdedigen. Dien ten gevolge wordt de aanleg van een tweetal nieuwe gedetacheerde werken noodig geacht. Het eene zal komen te liggen nabij het punt van zamenkomst van den Stadschen dijk met den Krukweg, van waar de aanvaller gemakkelijk op een grooten afstand kan gehouden worden. Om den vijand te beletten dit werk van achter den Oud-Heyningschen dijk te bedreigen, en tot dekking voorts van het fort de Hel, zoowel als van het fort de Ruyter, wordt een tweede werk vereischt en wel op den Oud-Heyningschen dijk, bij de bogt ongeveer ter plaatse, waar vroeger het fort Oranje was gelegen.

Het fort de Ruyter kan, ten gevolge van zijne binnendijksche ligging, niet regtstreeks verhinderen dat de vijand aan de westzijde, langs het terrein buitendijks, de vesting bedekt nadert en bedreigt. Om die nadering te beletten, bestaat het voornemen aan genoemd fort eene uitbreiding buitendijks te geven, van waar de geheele strook gronds ten westen van den dijk gezien en verdedigd kan worden en bovendien een grooter aantal vuurmonden gezigt op het vaarwater verkrijgt. De verdere verbeteringen, welke dit werk, vooral ook met zijne bestemming als kustversterking, moet ondergaan, bestaan in het maken van logement voor 200 man, zoomede kruidberging onder den walgang. Voorts moet de toren van het bestaande fort verlaagd, en voor den ingang eene poterne gebouwd worden.

Met betrekking tot de stelling van Ooltgensplaat zij vermeld, dat ook het fort Prins Frederik moet worden voorzien van gedekt logement voor 200 man benevens kruidberging onder den walgang. Verder moet het aardewerk in dit fort worden verhoogd tot betere dekking van het te verlagen reduit, terwijl eindelijk ook het terreplein tot boven het peil, voor de onderwaterzetting bepaald, dient te worden opgehoogd.

Ten aanzien van de verdediging van den toegang tot de spoorwegbrug over het Hollandsch Diep nabij Moerdijk, dient dat de Minister van Oorlog niet dan na rijp beraad tot het besluit is gekomen, dat het volstrekt noodzakelijk is ter verdediging der bedoelde brug een verdedigingswerk aan te leggen. Aanvankelijk toch verkeerde hij in de meening dat het voldoende mogt geacht worden in oorlogstijd een der hoofdliggers af te nemen, en dat men daarop de verdediging kon laten aankomen. Bij rijper overweging is hij op die meening teruggekomen, en wel op grond dat, al neemt men aan dat het afnemen der hoofdliggers zonder groote bezwaren zal kunnen geschieden — hetgeen evenwel volstrekt niet zeker is, — men daarbij dan geheel afhankelijk is van het watergetijde en niet minder van weer en wind. Bij onstuimig weer toch is die operatie niet mogelijk, en het zou dus wel eens kunnen gebeuren dat het brugvak niet op den juisten tijd weggenomen kon worden en men daarmede te laat zou gereed komen, te meer daar men de spoorweg-communicatie toch wel zoo lang mogelijk in stand zal wenschen te houden. Daarenboven acht men het geraden die geheele, zoo kostbare brug zoolang mogelijk te beschermen. Om al die redenen is een verdedigingswerk op den zuidelijken oever volstrekt noodig.

#### h. STELLING IN HET LAND VAN VOORNE.

De verbeteringen, welke de vesting Brielle moet ondergaan, bepalen zich in de hoofdzaak tot het maken van een bomvrij defensief gebouw in de kustbatterij, gelegen aan den mond der haven. Deze batterij heeft bij de verdediging van het vaarwater eene gewichtige rol te vervullen; niettemin is zij, in weerwil van hare verwijderde ligging van de vesting, niet genoegzaam tegen overrompeling gevrijwaard, en mist zij gelegenheid tot gedekt verblijf voor de bezetting. Door het gebouw zoowel tot huisvesting als tot reductie in te rigten, zal een dubbel doel bereikt en in eene wezenlijke behoefte voorzien worden.

De batterij, waaruit de accessen verdedigd moeten worden, die door de onderwaterzetting tusschen Brielle en Hellevoetsluis, na het stellen der inundatiën, blijven bestaan, mogen niet uit het oog worden verloren, opdat zij in den toestand verkeeren van in oorlogstijd dadelijk opgemaakt te kunnen worden. Hetgeen daaraan op dit oogenblik reeds ontbreekt, zal bij het gewoon onderhoud der aardewerken bijgevoerd kunnen worden.

Onder het verbeteren van de aarde- en metselwerken der vesting Hellevoetsluis moet in de eerste plaats gerekend worden de vernieuwing van den ingestorten bekleedingsmuur van de rechter face van bastion n°. 8 en voorts het maken van eenige holle traversen met gelegenheid tot kruidberging op de zeefronten der vesting en het verbeteren der lunet vóór het kanaal van Voorne.

Het fort, dat zal worden gebouwd aan de Hoornsche hoofden, zal zijn een stormvrij aardewerk met krachtige tegemoetkomende en evenwijdige batterijen, zoomede met eene vervolgende batterij. Het zal zijn gelegen binnendijks en voorzien van veilige huisvesting en gelegenheid tot kruid- en munitieberging.

#### i. DE GREBBE-STELLING MET DE LINIE IN DE NEDER-BETUWE.

Onder verwijzing naar de beschouwing in § 3, ten betooge van het nut dat het behoud der bestaande werken in de Grebbe-stelling ten noorden van de rivier de Lek, en de verbetering der linie in de Neder-Betuwe oplevert, zij hier, ten aanzien van laatstgenoemde, nog medegedeeld dat in den loop van het vorige jaar eene verkenning heeft plaats gehad, ten einde tot een afdoend middel te geraken ter verbetering van de voeding der inundatie vóór deze linie, in verband met die tusschen Lek en Merwede. De uitkomst heeft echter aangewezen dat de uitgaven, gevorderd voor het verbeteren der linie door het maken eener hoogere prise d'eau, ten einde het water uit de rivier de Waal op de Linge, en voor de linie te brengen, zoo aanzienlijk zouden worden dat het meer dan twijfelachtig is of zij evenredig zouden wezen aan het nut, hetwelk daardoor te verkrijgen is.

Dien ten gevolge heeft men gemeend te moeten afzien van de middelen tot verbetering der hierbedoelde inundatie, en zal men zich hebben te bepalen tot het zooveel mogelijk partij trekken van het water der Linge tot bevordering van de

ontoegankelijkheid van het terrein vóór de linie, hetgeen in dit open, vlakke en doorsneden terrein, bestaande uit laag liggende landen, zeer goed zal kunnen plaats hebben. Daartoe zal men geraken door de Linge, ter plaatse waar zij door de linie gaat, af te dammen, hetgeen, evenzeer als het digten der in de linie bestaande overlaten, in oorlogstijd zal moeten geschieden.

Moeten de evenbedoelde werkzaamheden uit den aard der zaak tot oorlogstijd worden verschoven, waartegen trouwens geene ernstige bedenking bestaat, niet alzoo is dit het geval met het herstellen der linie zelve. Daartoe komt in de eerste plaats in aanmerking het opmaken en verbeteren van de posten aan de Spees en bij Ochten, zoodat de vleugels der stelling behoorlijk verzekerd zijn.

Voorts zullen de batterijen der linie opgemaakt moeten worden en meer relief bekomen dan zij thans bezitten. Over de geheele uitgestrektheid der linie zal de gracht op eene voldoende breedte en diepte moeten worden gebragt. De uitkomende grond kan gebruikt worden tot het opmaken van de batterijen en verder om aan den grondslag der overlaten, voor zoover deze noodzakelijk moeten behouden blijven, het maximum van hoogte te geven.

#### k. STELLING GRONINGEN-DELFTZIJL.

Wanneer de afdamming van het Reitdiep aan de Zoutkamp tot stand gekomen en daarin eene sluis gebouwd zal zijn, zullen in het belang der verdediging voorzieningen daar ter plaatse noodig wezen. Zoolang evenwel de juiste rigting der afdamming van het Reitdiep en de plaatsing der sluizen nog niet zijn vastgesteld, acht men het niet wel doehlijk nu reeds te bepalen welke werken bij die afdamming moeten worden aangelegd.

Met betrekking tot Groningen zij vermeld dat aan de vesting zelve geene gelden behoeven besteed te worden. Daarentegen wordt eene verbetering van de werken der linie van Helpman noodig geacht, met inbegrip van het voorzien in het noodige wachverblijf, en het maken van gelegenheid tot kruidberging in die werken.

De verbeteringen welke de vesting Delfzijl moet ondergaan, bestaan in het verzwaren der aardewerken van den hoofdwal, en het voorzien in het gebrek aan buskruidberging, ook op het te verbeteren kustfront; voorts in het verbeteren van het aardewerk, het aanbrengen van kruidberging en het verhoogen van de zelfstandigheid der Noordbatterij en in het maken van een klein gedekt wachthuis in het werk Kostverloren.

Het opmaken der batterijen bij Farmsum wordt noodzakelijk geacht, omdat, zonder die batterijen, Delfzijl niet te verdedigen is. Behalve het opmaken dezer batterijen en het daarin plaatsen van traversen moet nog voor gelegenheid tot kruidberging worden zorg gedragen.

Het wordt niet noodig geacht de kustbatterijen aan den mond der Eems te doen opmaken. Zulks kan gevoegelijk in oorlogstijd, voor zooveel noodig, plaats hebben. Wat de marine aangaat, rekt men dat voor den mond van de Eems vier stoomkanonneerbooten, in verband met de kustbatterijen, versperringen en torpedo's voldoende te achten zijn.

§ 7. Het totale bedrag van f 10 400 000, vereischt voor de uitvoering der nieuwe werken zoomede tot verbetering van bestaande werken, vindt in de bijlage n<sup>o</sup>. 2 dezer Memorie eene toelichting. Het kan niet overbodig geacht worden op te geven welke som in dat bedrag begrepen, is aan te merken als een gevolg van den aanleg van spoorwegen. De navolgende opgave kan daartoe strekken:

Spoorweg Boxtel-Gennep .....	f	250 000
„ Nijmegen-'s Hertogenbosch .....	„	250 000
„ van Tilburg naar de Langstraat .....	„	100 000
„ Amelo-Zwolle .....	„	90 000
„ van Amsterdam naar Amersfoort met zijtak Hilversum-Utrecht .....	„	450 000

Te zamen f 1 140 000

Deze som aftrekkende van het bovenopgegeven totale bedrag, blijkt dat de voltooiing van het vestingstelsel, bijaldien de kosten, veroorzaakt door den aanleg van nieuwe spoorwegen, niet gebragt waren ten lasten van den Staat, zou vereischen eene uitgaaf van f 9 260 000.

Wordt van de totale som van f 10 400 000 jaarlijks ongeveer f 1 730 000 verwerkt, dan zal het vestingstelsel in een tijdvak van zes jaren kunnen zijn voltooid, daar het wel niet mogelijk is telken jare eene volkomen gelijke som te verwerken, is in het ontwerp de bepaling opgenomen dat jaarlijks *minstens* anderhalf millioen gulden op de Staatsbegrooting zal worden uitgetrokken. Door die bepaling acht men den geregelden voortgang der werken genoegzaam verzekerd om op de voltooiing van het vestingstelsel in zes jaren te kunnen vertrouwen. En nu moge die termijn van zes jaren, bij eene oppervlakkige beschouwing, aan hen, die uitsluitend het oog gevestigd hebben op de voltooiing van het vestingstelsel, welligt te lang toeschijnen, deze bedenking zal hare waarde wel grootendeels verliezen, wanneer men weet dat, blijkens een op last van den Minister van Oorlog opgemaakten staat, houdende de volgorde, waarin de verschillende werken zullen worden uitgevoerd, onze hoofdverdedigingslijn, de Nieuwe Hollandsche waterlinie, zoowel wat de onderwaterzettingen en de middelen daartoe vereischt, als wat de verdedigingswerken aangaat, binnen drie jaren zal zijn voltooid.

Het spreekt overigens van zelf dat de Regering voornemens is de meest noodzakelijke werken het eerst te doen uitvoeren, en het is dan ook in overeenstemming met dat beginsel, dat de zoeven bedoelde staat is zamengesteld; terwijl hier nog kan bijgevoegd worden dat met het opmaken der ontwerp-bestekken voor het eerste jaar van uitvoering reeds een aanvang is gemaakt.

§ 8. Het verleen van concessie tot den aanleg van spoorwegen, in verband met de belangen der landsverdediging, heeft, in het vorige jaar, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal het onderwerp van breedvoerige besprekingen uitgemaakt. Het is toen gebleken dat omtrent de voorwaarde welke de Minister van Oorlog het van zijn plicht had geacht omtrent enkele der aangevraagde concessien en moeten stellen, ten einde te voorkomen dat de defensie benadeeld wierd, uiteenlopende meeningen werden voorgestaan.

Ten einde voor het vervolg moeilijkheden te voorkomen, heeft de Regering het wenschelijk geacht de regeling dezer aangelegenheid over te brengen op het gebied der wetgevende magt. Van daar de toevoeging aan het tegenwoordige wets-ontwerp van art. 5, zijnde daarbij niet alleen van spoorwegen, maar tevens van andere wijzigingen in het terrein sprake, welke verandering zouden doen ontstaan in het aangenomen vestingstelsel.

§ 9. Ten aanzien van de groote werken tot doorgraving van Holland op zijn smals en van den nieuwen waterweg van Rotterdam naar zee, wordt opgemerkt dat de ondergeteekenden geene vrijheid hebben gevonden om nu reeds voorstellen te doen ter voorziening in de verdediging der accessen die, bij het welslagen der beide ondernemingen, zullen ontstaan. Veel wenschelijker schijnt het een bepaald plan, voor zooveel de defensie dier toegangen aangaat, eerst dan voor te dragen, wanneer met volkomen zekerheid een oordeel zal kunnen worden uitgesproken over den invloed der nieuwe werken op de verdediging des lands.

*De Minister van Oorlog,*

J. J. VAN MULKEN.

*De Minister van Marine,*

BROCX.

BIJLAGE I. STAAT, houdende opgave van de liniën, stellingen, vestingen en verdedigingswerken, te zamen uitmakende het vestingstelsel van het Koninkrijk der Nederlanden.

a. *De Nieuwe Hollandsche waterlinie van de Zuiderzee langs Utrecht tot de Lek, van de Lek tot de Merwede en van daar door het land van Altena tot den Biesbosch.*

De vesting Naarden met het Ronduit, het Offensief en de werken aan de Karnemelksloot.

De vesting Muiden met het kasteel en de Westbatterij.

De bevestiging van Weesp, met de batterij de Roskam en de batterij aan de spoorwegbrug over de Vecht (1)

De forten Uitermeer, Hinderdam, Kijkuit (op de Kortenhoofsche Zuwe), Spion (op de Bloklaan), Nieuwersluis.

De forten Kraaijennest (aan de Tienhovensche vaart), aan de Klop, aan de Gagel, op den Ruigenhoekschen dijk, de Blaauwkapel, op den Voordorpschen dijk, op de Biltstraat, aan het Vossegat, bij Rijnauwen, bij Vechten; de lunetten op de Houtensche vlakke.

Het fort Wierickerschaas.

De stelling van Jutphaas; het fort te Honswijk met bijgelegen werken; het verdedigingswerk te Vreeswijk.

Het werk aan het Spoel; het fort te Everdingen en dat te Asperen met de wapenplaats.

De vesting Gorinchem met de batterijen op den Noorder-Lingedijk en te Dalem.

Het fort en de Lunet bij Vuren.

Het fort Loevestein.

De bevestiging van Woudrichem met aanhoorige batterij.

De positie in het land van Altena, bestaande uit het fort Altena en de daarbij gelegen batterijen, zoomede de batterij aan de Bakkerskil en het werk op den dam bij het Steurgat.

b. *De reduitstelling van Amsterdam, in aansluiting met de centrale Nieuwe Hollandsche waterlinie, benoorden Nieuwersluis, begrepen in a.*

De post bij Immetjeshorn, het fort op het Diemerbuitenveld en de post bij Diemerdam; de post aan de spoorwegbrug over den Diemen (2), de posten bij de Vinkebrug en de post aan het Weespertolhek.

De post aan de Geinbrug, de post in den Bijlmermeerpolder en het fort in den Laander en West-Bijlmerpolder. De posten aan de Bullewijk, de posten aan den Amstel en de post achter het Grootte Loopveld, alle bij Ouder-Amstel; de posten te Nieuwer-Amstel; de post op den Noorddijk; het fort Schiphol.

De forten aan het Nieuwe Meer, bij Sloten en bij Polanen; de posten op den Spaarndammer zeedijk en aan de Zwet bij Halfweg; de posten bij het Rhijnlandsche huis, op den Slaperdijk en bij het stoomgemaal te Spaarndam; de posten aan het Penningsveer en aan de Liebrug, het fort aan de Liède.

Het fort in den Achtersluispolder en dat aan de spoorwegbrug over het Noordzee-kanaal; de posten in Couhorn en te Kadoelen; de post aan de Slochterbrug; de post aan het Blaauwehoofd; het fort op den IJdoorn en het werk bezuiden het Kinselmeer.

c. *De stelling van den Helder.*

De forten Oost- en Westoever, de gemeenschapslinie met het fort Dirks-Admiraal, het fort Kijkduin, het fort Erprins met de batterij Kaaphoofd, de batterij bij het Meteorologisch observatorium, de Oostbatterij, de batterij Wierhoofd en het fort op den Zuidwal.

d. *De positie langs den IJssel, de Willemsvaart en het Zwarte Water.*

Het verdedigingswerk bij Westervoort en dat op de Koningspley.

Het bruggehoofd van Doesborgh.

(1) Bij het tot stand komen van den spoorweg van Amsterdam naar Amersfoort.

(2) Idem, Idem.

Het bruggehoofd van Zutphen met aanhoorige batterijen en het fort de Poll.

Het bruggehoofd van Deventer.

De stelling vóór Zwolle met de werken bij het spoorwegstation (1) en bij de spoorwegbrug (2).

De batterijen langs den IJssel.

e. *De stelling van de Over-Betuwe met die van Nijmegen.*

Het fort bij Pannerden.

De redoute bij Elden.

De forten op den regter Waaloever bij Lent.

Het bruggehoofd Nijmegen met de batterij achter den Ooidijk en de forten op den linker Waaloever, als: in den Ooipolder, bij den Witten Molen, Sterreschans, Uitgebrande Molen, Kijk-in-de-pot, de lunetten Bottendaal, de havenlunet en het fort Kraijenhoff.

f. *De zuidelijke waterliniën van St.-Andries tot aan Geertruidenberg.*

De vesting 's Hertogenbosch met de redoute bij Herven, het fort bij Orthen, de stelling bij Hintham, de forten St. Anthony en Isabella, en de verschanste legerplaats bij Vught; de werken bij Luttereind, het fort Nieuw St.-Andries, het verdedigingswerk bij Maren (3), het werk aan de Blaauwe Sluis; het werk bij Engelen en het fort Crevecoeur met aanhoorige batterijen.

De stelling van Heusden en de Langstraat met de werken aan de Hedikhuizer Sassluis, achter den Hoogen Maasdijk bij Hedikhuizen, tegenover de Bernsche hoeven, op den straatweg naar Elshout, achter den Elshoutse dijk en te Doeveren met bijgelegen batterij, benevens het werk op den spoorweg van Tilburg naar de Langstraat (4).

De vesting Geertruidenberg met de lunet op den regter oever der Donge, het werk aan de Drimmelsche sluis, de stelling bij Steelhoven, de batterij achter de Dongeburg en het retranchement van Waspik.

g. *De stelling van Willemstad, met het fort aan de spoorwegbrug over het Hollandsch Diep.*

De vesting Willemstad met de forten aan de Bovensluis, op den Stadschen dijk, op den Oud-Heyningschen dijk, de Hel en de Ruyter; het fort Prins Frederik, met de redouten en de linie te Ooltgensplaat en het werk bij Numansdorp.

Het fort aan de spoorwegbrug over het Hollandsch Diep.

h. *De stelling in het land van Voorne.*

De vesting Brielle met de Havenbatterij en met de batterijen tot dekking van de inundatie in het land van Voorne.

De vesting Hellevoetsluis, benevens het werk aan de Hoornsche hoofden.

i. *De Grebbo-stelling met de linie in de Neder-Betuwe.*

De versterkte linie van Krachtwijk af tot en met Rooden Haan met de daarvoor gelegen posten bij Aschat, bij den Roffelaar, bij Lambalge, bij den Engelaar en bij Daatselaar; de werken aan de Jufferwijk en op den Schalmwijk (bij Emmikhuizen) en het fort aan de Buurtsteeg; de werken bij Spakenburg en de positie aan de Grebbe.

De versterkte linie in de Neder-Betuwe met de werken aan de Spees en bij Oelthen.

k. *De stelling Groningen-Delfzijl.*

De bevestiging van Delfzijl met de batterijen om Farmsum.

De bevestiging van Groningen met de linie van Helpman.

De batterijen aan de Eems, bij Zoutkamp, en aan den mond van het afgesloten Reitdiep (5).

(1) en (2) Bij het tot stand komen der spoorwegverbinding Almelo-Zwolle.

(3) Bij het tot stand komen van den spoorweg van Tilburg langs 's Hertogenbosch en Ravestijn naar Nijmegen.

(4) Bij het tot stand komen van den spoorweg van Tilburg naar de Langstraat.

(5) Bij het tot stand komen van de voorgenomen afdamming van het Reitdiep.

BIJLAGEN 2. STAAT, houdende opgaaft der werken, alsnog uit te voeren tot voltooiing van het vestingstelsel, met eene raming der kosten.

a. NIEUWE HOLLANDSCHE WATERLINIE.

1. Het maken van damsluizen en waterkeeringen voor de kommen der Nieuwe Hollandsche waterlinie van den Biltchen straatweg tot aan den Gageldijk,

1. *Inundatie-middelen.*

2. Het maken eener waterscheidende keering langs den Vaartschen Rhijn.
3. Het maken van een kanaal en overlaat van het fort te Honswijk naar de Schalkwijksche wetering.
4. Het maken van een kanaal door de hooge gronden beoosten Jutphaas.
5. Het maken van eene damsluis in de Vecht te Nieuwersluis.
6. Het maken van eene inundatiekade langs de Tienhovensche vaart.
7. Het maken van een kanaal tot waterafvoer bij de sluis aan 't Spoel.
8. Het maken van eene sluis bij Tiel met afvoerkanaal naar de Linge.
9. Het verbeteren van den wateraanvoer door de Vurensche en Herwijnsche uitwateringsluizen.

2. *Verdedigingswerken.*

1. Het verbeteren der werken behoorende tot de stelling van Naarden met het maken van bomvrije gebouwen tot logement en kruidberging.
2. Het verbeteren der werken behoorende tot de bevestiging van Muiden met het kasteel en de Westbatterij, en het maken van bomvrije gebouwen voor logement en kruidberging.
3. Het opmaken en wijzigen der aardewerken van Weesp, met het maken van kruidberging daarin.
4. Het wijzigen en verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort Uitermeer, met het maken van kruidberging in de omwalling.
5. Het verbeteren van het fort Nieuwersluis.
6. Het verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort Kraaijennest aan de Tienhovensche vaart.
7. Het verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort aan de Gagel.
8. Het wijzigen van het aardewerk en het maken van kruidmagazijnen in de omwalling, zoomede bomvrije kazernen in het fort de Blaauwkapel.
9. Het maken van kruidmagazijnen in de omwalling van het fort op de Biltstraat.
10. Het verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort aan het Vossegat en het maken van kruidberging in de omwalling.
11. Het verbeteren der lunetten op de Houtensche vlakte.
12. Het verbeteren der stelling bij Jutphaas en het maken van kruidmagazijnen in de omwalling van het fort.
13. Het verbeteren der aardewerken van het verdedigingswerk te Vreeswijk en het maken van gedekt logement met kruidberging in dat werk.
14. Het verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort te Honswijk en bijgelegen werken, met kruidberging in de omwalling van het fort en de lunet achter de Snel.
15. Het verbeteren der aardewerken van den post aan 't Spoel, en het maken van gedekt logement met kruidberging.
16. Het verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort bij Everdingen met kruidberging in de omwalling.
17. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken van het fort te Asperen en het maken van gedekt logement met kruidberging in de wapenplaats.
18. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken, behoorende tot de bevestiging van Gorinehem met de batterijen op den Noorder-Lingedijk en te Dalem, en het maken van kruidberging in de omwalling der vesting.
19. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken van het fort bij Vuren en het maken van bomvrij verblijf met kruidberging in de lunet.

20. Het verbeteren van de aardewerken van het fort Loevestein.
21. Het verbeteren van de aardewerken van Woudrichem en het bestraten van den strategischen weg.
22. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken van het fort Altena en het maken van batterijen met logement en kruidberging achter de sluizen en bij den Uppelschen dijk.
23. Het maken van een werk op den dam van het Steurgat bij de Nieuwe Merwede met logement en kruidberging, en het opmakken van de batterij aan de Bakkerskil.

*b. REDUIT-STELLING VAN AMSTERDAM.*

1. Het maken van een fort op het Diembuitenveld.
2. Het maken van een post achter de spoorwegbrug over den Diemen.
3. Het verbeteren van den post n<sup>o</sup>. 14 achter de brug te Nieuwer-Amstel.
4. Het verbeteren van het fort Schiphol met den post op den Noorddijk.
5. Het maken van een fort bij Sloten.
6. Het maken van een fort bij Polanen.
7. Het maken van een werk met bomvrij wachthuis ter plaatse van post n<sup>o</sup>. 7; het verleggen der redoute en het verbeteren der lunet van den post n<sup>o</sup>. 6 (bij Halfweg).
8. Het verbeteren van het fort aan de Leide.
9. Het maken van een fort in den Achtersluispolder.
10. Het maken van een fort aan de spoorwegbrug over het Noordzee-kanaal.
11. Het maken van een verdedigingswerk bezuiden het Kinselmeer (tusschen Ransdorp en Durgerdam).
12. Het maken van een fort op den IJdoorn (bij Durgerdam).

*c. STELLING VAN DEN HELDER.*

1. Het maken van een fort op den Zuidwal.
2. Het verbeteren van het fort Kijkduin.
3. Het verbeteren van het fort Erfprins en het maken van bomvrije gebouwen daarin.
4. Het verbeteren van de kustbatterij Kaaphoofd.
5. Het maken van eene kustbatterij bij het Meteorologisch observatorium.
6. Het verbeteren van de Oostbatterij.
7. Het verbeteren en uitbreiden van de batterij Wierhoofd.
8. Het verbeteren van de forten Oost- en Westoever.
9. Het verbeteren van het fort Dirks-Admissaal en van het reduit van dat werk.

*d. STELLING LANGS DEN IJssel, DE WILLEMSVAART EN HET ZWARTE WATER.*

1. Het maken van een verdedigingswerk op de Koningspley nabij den kop van den IJssel.
2. Het maken van een verdedigingswerk bij de spoorwegbrug te Zwolle en van eene batterij bij het stationsplein aldaar.

*e. STELLING VAN DE OVER-BETUWE MET DIE VAN NIJMEGEN.*

1. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken der omwalling van het bruggehoofd Nijmegen c. a.
2. Het maken van een fort in den Ooipolder.
3. Het maken van een fort voorwaarts van de Sterreschans, op de hoogte van den Witten molen.
4. Het verbeteren van de Sterreschans.

*f. ZUIDELIJKE WATERLINIEN VAN ST.-ANDRIES TOT GEERTRUIDENBERG.*

1. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken van de schans te Orthen.
2. Het verbeteren van de redoute te Herven.
3. Het verbeteren van de stelling bij Hintham.



4. Het verbeteren van de forten aan de Blaauwe Sluis en het Nieuw St.-Andries en het maken van een verdedigingswerk nabij Maren.
5. Het uitleggen der westelijke fronten van de vesting 's Hertogenbosch.
6. Het maken eener aarden redoute nabij het dorp Engelen.
7. Het maken van een werk tot verdediging van den spoorweg van Tilburg naar de Langstraat.
8. Het verbeteren van het verdedigingswerk nabij de Drimmelsche sluis.

*g.* STELLING VAN WILLEMSTAD, MET HET FORT AAN DE SPOORWEGBRUG  
OVER HET HOLLANDSCH DIEP.

1. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken van Willemstad en de forten aan de Bovensluis en de Hel.
2. Het bouwen van een bomvrij laboratorium te Willemstad.
3. Het maken van een verdedigingswerk op den Stadschen dijk.
4. Het maken van een verdedigingswerk op den Ond-Heiningschen dijk.
5. Het verbeteren en uitbreiden van het fort de Ruyter aan het Volkerak.
6. Het verbeteren van het fort Prins Frederik te Ooltgensplaat
7. Het maken van een fort aan de spoorwegbrug over het Hollandsch Diep.

*h.* STELLING IN HET LAND VAN VOORNE.

1. Het maken van een bomvrij defensief gebouw in de Havenbatterij te Brielle.
2. Het verbeteren van de aarde- en metselwerken der vesting Hellevoetsluis.
3. Het maken van een fort aan de Hoornsche hoofden.

*i.* GREBBE-STELLING MET DE LINIE IN DE NEDER-BETUWE.

1. Het maken van een verdedigingswerk bij de Specs.
2. Het maken van een verdedigingswerk bij Ochten.
3. Het opmaken der linie tusschen Ochten en de Specs.

*k.* STELLING GRONINGEN-DELFIJL.

1. Het verbeteren der linie van Helpman.
  2. Het verbeteren der vestingwerken van Delfzijl en het opmaken der batterijen bij Farmsum.
-

## RAMING DER KOSTEN.

---

<i>a.</i> Nieuwe Hollandsche waterlinie:	
1. Inundatie-middelen .....	f 820 000
2. Verdedigingswerken.....	# 2 180 000
<i>b.</i> Reduit-stelling van Amsterdam.....	# 1 570 000
<i>c.</i> Stelling van den Helder.....	# 2 240 000
<i>d.</i> Stelling langs den IJssel, de Willemsvaart en het Zwarte Water. #	240 000
<i>e.</i> Stelling van de Over-Betuwe met die van Nijmegen.....	# 450 000
<i>f.</i> Zuidelijke waterlinien van St. Andries tot Geertruidenberg.....	# 995 000
<i>g.</i> Stelling van Willemstad, met het fort aan de spoorwegbrug over het Hollandsch Diep.....	# 1 035 000
<i>h.</i> Stelling in het land van Voorne.....	# 620 000
<i>i.</i> Grebbe-stelling met de linie in de Neder-Betuwe . . . . .	# 100 000
<i>k.</i> Stelling Groningen-Delfzijl.....	# 150 000
Te zamen.....	f 10 400 000

# STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

## VIIIste HOOFDSTUK.

### ONTWERP VAN WET.

Wij WILLEM III, enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren, salut! doen te weten:

Alzoo wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artt. 119 en 120 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1871, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

#### Iste AFDEELING.

##### *Kosten van het Departement.*

Art. 1. Traktement van den Minister *f* 12,000.—

Art. 2. Traktementen van de ambtenaren, onderofficieren en bedienden, toelagen aan officieren en mindere militairen, benevens fourragegelden van den Minister *f* 62,700.—

Art. 3. Bureau- en lokaalbehoefden, benevens drukwerk *f* 10,700.—

Totaal *f* 85,400.—

#### IIde AFDEELING.

*Traktementen, bureaukosten, toelagen en fourragegelden voor paarden van den grooten staf, den generalen staf (de kosten voor het bij dien staf te geven militair onderwijs daaronder begrepen), de administratie der armée en de provinciale en plaatselijke staven.*

Art. 4. Groote staf:

a. Adjudanten en ordonnance-officieren bij den Koning en de Prinsen uit den bloede *f* 38,170.—

b. Officieren in werkelijke active dienst *f* 25,498.—

Art. 5. Generale staf *f* 56,866.—

Art. 6. Administratie der armée *f* 32,900.—

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 87,221.—

Totaal *f* 240,655.—

## IIIde AFDEELING.

*Traktementen, soldijen, fourragegelden en verdere kosten van de verschillende wapenkorpsen, daaronder begrepen die van de officieren van gezondheid en der paardenartsen, en der instructeurs bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel, alsmede gratificatiën, te verleenen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, en begrafeniskosten van onvermogene militairen beneden den rang van officier, voorts schadeloosstelling voor schutterlijke dienst bij gemis van garnizoen.*

*Art. 8.* Wapen der infanterie, staf en korpsen, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 4,722,786.—.

*Art. 9.* Wapen der kavallerie, staf en korpsen, daaronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 1,687,793.—.

*Art. 10.* Wapen der artillerie, staf en korpsen, mitsgaders de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 2,136,726.—.

*Art. 11.* Wapen der genie, staf van het wapen en bataillon mineurs en sappeurs, mitsgaders bureaukosten en andere uitgaven voor de ingenieurs in de vestingen *f* 332,127.—.

Totaal *f* 8,879,432.—.

## IVde AFDEELING.

*Art. 12.* Remonte. *Memorie.*

## Vde AFDEELING.

*Koninklijke Militaire Akademie.*

*Art. 13.* Traktementen, soldijen en verdere kosten, na aftrek van de bijdragen, door het Departement van Koloniën te verstrekken, en van die, welke voor de opleiding der kadets en surnumeraire élèves (vreemdelingen) betaald worden *f* 76,910.—.

## VIde AFDEELING.

*Art. 14.* Reiskosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van ten dienste van het Rijk gedane uitschotten *f* 28,000.—.

## VIIde AFDEELING.

*Geneeskundige dienst.*

*Art. 15.*

*a.* Traktementen, toelagen en daggelden van de officieren van gezondheid, niet bij de korpsen ingedeeld, als ook van de ambtenaren en verdere geëmployeerden, zoo op het bureau van den inspecteur van de geneeskundige dienst, als bij het magazijn van geneesmiddelen, gelijk mede van de administrateurs en geëmployeerden bij de hospitalen, mitsgaders bijdragen aan de veeartsenijschool tot opleiding van kweekelingen voor de veterinaire dienst *f* 168,300.—.

*b.* Traktementen, toelagen en daggelden van het personeel (militair en burgerlijk) belast met en geëmployeerd bij het onderwijs der studenten voor de militaire geneeskundige en pharmaceutische dienst, en verdere uitgaven voor gemeld onderwijs, na aftrek van de bijdragen door de Departementen van Marine en Koloniën te verstrekken;

toelagen voor de bovenbedoelde studenten, bestemd voor de militaire geneeskundige dienst hier te lande *f* 15,575.—.

*Art. 16.* Materiëel van de geneeskundige dienst; kosten vallende op het verplegen van zieken, aankoop van medicijnen, meubelen in de zieken-inrigtingen, enz. *f* 216,750.—.  
Totaal *f* 400,625.—.

#### VIIIste AFDEELING.

*Art. 17.* Vuur en licht in de wachten *f* 20,000.—.

#### IXde AFDEELING.

*Art. 18.* Scheeps- en wagenvrachten en overvaartgelden, vergoeding voor geleden schade, uit het kontrakt wegens de transporten te water voorkomende *f* 50,000.—.

#### Xde AFDEELING.

*Materieel der artillerie en draagbare wapenen, met den aankleve van dien, onder beheer der artillerie staande.*

*Art. 19.* Jaarwedden van beambten, daggelden, soldijen, enz., voor werklieden (burgerlijke en militaire), verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en conducteurs, mitsgaders tegemoetkomingen, zoo bij de artillerie stapel- en constructie-magazijnen, bij de inspectie der draagbare wapenen te *Delft*, *Maastricht*, *Gorinchem*, *Dordrecht*, *Luik*, enz., en pyrotechnische werkplaatsen, als bij andere etablissementen tot het materieel der artillerie behorende *f* 218,785.—.

*Art. 20.* Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander, betrekking heeft, benevens het verstrekken van patronen aan vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel *f* 241,940.—.

*Art. 21.* Aanschaffing of aanmaak van patroonhulzen, met inbegrip van daartoe benoedigde werktuigen als anderzins *f* 67,650.—.

*Art. 22.* Practische artillerie-oefeningen, alsmede het nemen van proeven met torpedo's of watermijnen, met alles wat tot een en ander behoort *f* 9,000.—.

Totaal *f* 537,375.—.

#### XIde AFDEELING.

*Materieel der genie en al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren.*

*Art. 23.* Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefenings-terreinen, militaire gebouwen (die in de XIIde afdeeling daaronder niet begrepen), dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen en al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; werkgelden voor militairen, gebezigd wordende tot den arbeid aan fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie; werkzaamheden betreffende het bouwen en planten in de nabijheid van vestingwerken; koopen en huren van perceelen; kosten en ongelden bij het sluiten van aankooopen en overeenkomsten; afkoop van regten; verleenen van subsidiën voor uitvoering van werken; doen van waterpassingen, metingen en peilingen; opzigtkosten, schoonhouden van geniegoederen, enz. *f* 122,700.—.

*Art. 24.* Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan in het voorgaande artikel 23 bedoelde vestingwerken, militaire gebouwen, als anderzins *f* 39,300.—.

*Art. 25.* Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten plans, memoriën, reglementen, meet- en waterpas-instrumenten, gereedschappen tot meten en teekenen, enz. *f* 2,000.—.

*Art. 26.* Praktische oefeningen der mineurs en sappeurs, met de daarvoor noodige voorwerpen *f* 2,400.—.

Totaal *f* 166,400.—.

## XIIde AFDEELING.

*Kazernerij en al hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren.*

*Art. 27.*

*a.* Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van 's Rijks gebouwen (ook van die, door de gemeenten tot militair gebruik afgestaan), bestemd tot kazernen, stallen, rijloodsen, magazijnen, bakkerijen, hospitalen, infirmerien, zweminrigtingen als anderzins; aankoop van perceelen tot verbetering en uitbreiding dier gebouwen; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van regten; herstellingen en vernieuwingen van meubelen en verdere benoodigdheden in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd *f* 188,000.—

*b.* huur van gebouwen of gedeelten daarvan tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen. *f* 6,000.—

*Art. 23.* Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan in het voorgaande art. 27, lit. *a*, bedoelde gebouwen, als anderzins *f* 50,300.—

Totaal *f* 244,300.—

## XIIIde AFDEELING.

*Verschillende uitgaven.*

*Art. 29.* Defroijement van den amanuensis bij de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmagt *f* 1,200.—

*Art. 30.* Kosten tot verzekering en uitoefening der eredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkoming aan predikanten en onderwijzers, mitsgaders aan Rooms-katholieke en andere geestelijken in kleine garnizoenen *f* 8,400.—

*Art. 31.* Huur van gebouwen, exercitievelden en loodsen *f* 5,000.—

*Art. 32.* Kleine tegemoetkomingen, reiseelden, enz., aan gewezen militairen en weduwen en kinderen van militairen *f* 900.—

*Art. 33.* Drukwerk van onderscheiden aard ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken *f* 5,500.—

*Art. 34.* Huisvesting en voeding van lotelingen der nationale militia, en reiseelden van opgeroepen wordende en vertrekkende verlofgangers *f* 6,000.—

*Art. 35.* Kosten van het magazijn van kleeding, uitrusting, hospitaal-goederen, kampements-effecten, enz.:

*a.* tractementen, toelagen, bereaukosten, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloozen *f* 22,000.—

*b.* vernieuwing en onderhoud van kampements-effecten, voorwerpen van velduitrusting, enz. *f* 28,000.—

*c.* aanschaffing van ledergoed, enz., voor de schutterijen. *Memorie.*

Totaal *f* 50,000.—

*Art. 36.*

*a.* Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten op het topographisch bureau te vervaardigen *f* 3,200.—

*b.* tractementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden, renumerationen, enz., der geëmployeerden bij het topographisch bureau en verdere kosten dezer inrigting, na aftrek van hetgeen uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen in kleendruk van de door de topographische opname van *Java* verkregen overzichtskaarten der verschillende residentien *f* 17,250.—

Totaal *f* 20,450.—

*Art. 37.* Kosten wegens onderhoud van militaire huisgezinnen in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te *Ommerschans* en te *Veenhuizen* *f* 18,500.—

*Art. 38.* Gratificatiën *f* 12,000.—

Art. 39. Proceskosten van verschillenden aard. *Memoric.*

Art. 40. Subsidie aan het Invalidenhuis te Leiden *f* 5,000.—.

Art. 41. Het aanschaffen van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard en van eereteekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) *f* 1000.—.

Art. 42. Kosten, vallende op het kamperen van troepen *f* 69,000.

Art. 43. Kosten, vallende op telegraphische correspondentie *f* 100.—.

Art. 44. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht, enz., voor te houden examina voor officiers-rangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek *f* 100.—.

Art. 45. Kosten van het Hoofddcomité der Nederlandsche vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog, als reizen en verblijfkosten, huur van lokalen, toelage aan den secretaris, schrijfbehoeften, enz. *f* 1,000.—.

Totaal *f* 204,150.—.

#### XIVde AFDEELING.

*Overcomplete officieren, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten en wachtgelden.*

Art. 46. Overcomplete officieren, twee derde- en non-activiteitstraktementen *f* 40,000.—.

Art. 47. Pensioenen, gagementen en onderstanden *f* 1,420,000.—.

Art. 48. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, volgens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129) *f* 4,000.—.

Art. 49. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrigtingen van 's Rijks zee- en landmagt (wet van den 24sten Junij 1851, *Staatsblad* n°. 92) *f* 12,000.—.

Art. 50. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf BULOW VON DENNEWITZ en diens mannelijke afstammelingen in de regte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februarij 1814, n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Julij 1815, n°. 4) *f* 5,250.—.

Art. 51. Toelage aan J. S. A. ELBERTS, weduwe van den kapitein W. DE MAN, als schadeloosstelling voor een in 1825 aan haar toegekend, doch nimmer door haar genoten Rijkspensioen *f* 300.—.

Artikel 52. Wachtgelden *f* 9,000.—.

Totaal *f* 1,490,550.—.

#### XVde AFDEELING.

Art. 53. Onvoorziene uitgaven *f* 57,986.—.

Totaal *f* 12,481,783.—.

#### XVIde AFDEELING.

*Builengewone uitgaven.*

Materiëel der artillerie:

Art. 54. Aanschaffing en aanmaak van zwaar geschut tot kustverdediging met den aanleve van dien *f* 200,000.—.

Art. 55. Aanschaffing en aanmaak van nieuwe draagbare vuurwapenen met den aanleve van dien *f* 397,992.—.

Art. 56. Aanschaffing en aanmaak van patroonhulzen, met inbegrip van de daartoe benodigde werktuigen, als anderzins *f* 73,125.—.

Totaal *f* 671,117.—.

Materiëel der genie:

Art. 57. Voortzetting van de verbetering der middelen tot het stellen van de inundatiën der *Nieuwe Hollandsche waterlinie* met den aanleve van dien:

a. Het maken van damsluizen en waterkeeringen voor de kommen der waterlinie van den *Billschen straatweg* tot aan den *Gageldijk*, geraamd op *f* 102,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 37,000.—.

- b. Het maken van eene waterscheidende keering langs den *Vaartschen Rhijn*, geraamd op *f* 77,400, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 50,000.—
- c. Het maken van een kanaal en overlaat, van het fort te *Honswijk* naar de *Schalkwijksche Wetering*, verbetering van de aarde- en metselwerken van het fort en bijgelegen werken met buskruidberging in de omwalling en in de lunet achter *de Snel*, geraamd op *f* 317,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 200,000.—
- d. Het maken van een kanaal door de hooge gronden beoosten *Julphaas*; het verbeteren van de stelling en het maken van kruidmagazijnen in de omwalling van het fort, geraamd op *f* 101,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 81,000.—
- e. Het maken van eene damsluis in de *Vecht* te *Nieuwersluis* *f* 40,200.
- f. Het maken van een kanaal tot waterafvoer bij de sluis aan 't *Spoel*; verbeteren der aardewerken, het maken van een gedekt logement met kruidberging aan dien post en aan het fort bij *Everdingen*; geraamd op *f* 169,200, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 90,000.—
- g. Het maken van eene sluis bij *Tiel* met afvoerkanaal naar de *Linge*, geraamd op *f* 270,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 100,000.—
- h. Betalingen voor de reeds aanbestede werken *f* 31,900.—

Totaal *f* 630,100.—

Art. 58. Kosten van aanleg van nieuwe werken, uitbreiding van reeds bestaande, met den aanleve van dien:

- a. Verbetering der werken behoorende tot de stelling van *Naarden*, met het maken van bomvrije gebouwen tot logement en kruidberging, geraamd op *f* 180,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 20,000.—
- b. Verbetering der werken behoorende tot de bevestiging van *Muiden* met het kasteel en de *Westbatterij*; het maken van bomvrije gebouwen voor logement en kruidberging, geraamd op *f* 412,300, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 100,000.—
- c. Verbeteren der aarde- en metselwerken van het fort *Uitermeer*, met kruidberging in de omwalling, geraamd op *f* 100,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 35,000.—
- d. Verbeteren van de aarde- en metselwerken behoorende tot de bevestiging van *Gorinchem*, met de batterijen op den *Noorder-Lingedijk* en te *Dalem*, met kruidberging in de omwalling der vesting, geraamd op *f* 185,000, waarvoor thans wordt uitgetrokken *f* 80,000.—

Totaal *f* 235,000.—

Totaal Generaal *f* 14,018,000.—

ART. 2. Wanneer de som, in dit hoofdstuk uitgetrokken voor een der onderwerpen van uitgaaf, begrepen onder de artikelen 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 en 52, ontoereikend mogt worden bevonden, kan het ontbrekende bedrag, met inachtneming van het voorschrift van het 2de lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 40), aangevuld worden door overschrijving uit den post voor *onvoorziene uitgaven*, in hetzelfde hoofdstuk voorkomende

ART. 3. De in den loop van het dienstjaar voorkomende behoeften, het voorschreven Departement betreffende, welke hare omschrijving niet vinden in de artikelen van dit hoofdstuk, worden op den post voor *onvoorziene uitgaven* aangewezen. Die uitgaven worden bij de rekening omschreven en verantwoord in zoovele bijzondere posten, als zij gelijksoortige onderwerpen betreffen.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministeriële departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

den



## STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

### VIIIste HOOFDSTUK.

#### MEMORIE VAN TOELICHTING.

§ 1. Bij de zamenstelling van de begrooting van het Departement van Oorlog voor het dienstjaar 1871, deed zich al dadelijk de vraag voor of hierbij gelet moest worden op de buitengewone omstandigheid, waarin zich het leger bevindt, nu al de miliciens van de verschillende ligtingen zich onder de wapenen bevinden, er een grooter aantal paarden aanwezig zijn en er meerder gelden voor de voor verschillende behoeften moeten worden uitgegeven, — dan wel — of men de behoeften zal berekenen volgens den toestand waarin zich de krijgsmagt zal bevinden, zoodra de miliciens naar hunne haardsteden zijn teruggekeerd en het leger weer tot zijnen gewonen toestand op vredesvoet zal zijn gekomen.

Het laatste is na rijpe overweging in den Raad van Ministers door de Regering het verkieslijkst geacht. Mogt onverhoopt de buitengewone toestand, waarin het leger zich op dit oogenblik bevindt, nog in het jaar 1871 voortduren, dan ligt het in de bedoeling van de Regering het alsdan meerder benoodigde bij afzonderlijke wets-ontwerpen telkens voor een bepaald tijdvak aan te vragen.

Bij de toelichtingen ten aanzien van de thans ingediende begrooting, heeft de ondergeteekende zich dan ook geheel en al geplaatst op het standpunt zooals men was vóór den 20sten Julij 11., toen men reeds was begonnen de behoeften voor 1871 te berekenen, volgens den gewonen loop van zaken.

Het voornemen bestond dan ook, en dit wenscht hij nu in acht te nemen, om de behoeften voor 's lands verdediging te splitsen in gewone en buitengewone uitgaven, ten einde daardoor meer bepaald aan te wijzen, welke sommen, als weinig variërende, de gewone behoeften aantoonen, en de welke buitengewoon worden aangevraagd en als aflopend zijn te beschouwen.

Het zal wel niet behoeven te worden opgemerkt dat hier onder de buitengewone behoeften niet zijn begrepen, die welke een gevolg kunnen zijn van de tegenwoordige buitengewone omstandigheid, waarin het leger zich bevindt, maar alleen die, welke betrekking hebben op de aanschaffing van zwaar geschut, van draagbare vuurwapenen en de volooijng van het vestingstelsel.

Dat ook hier getracht is om de uitgaven binnen de naauwste perken te stellen, zal, zoo de ondergeteekende vermeent, al dadelijk kunnen blijken uit de volgende vergelijking:

Bij de wet van den 18den Januarij 1870 ( <i>Staatsblad</i> n°. 21), is voor het dienstjaar 1870 toegestaan.....	f 14,211,400.—
Bij die van den 26sten Mei 1870 ( <i>Staatsblad</i> n°. 80).....	„ 499,445.—
	<u>f 14,710,845.—</u>

Hiervan aftrekkende de kosten voor het wapen der <i>maréchaussée</i> , welke voor 1871 bij het Departement van Justitie zullen worden uitgetrokken, en in 1870 bedroegen.....	„ 235,300.—
	blijft.... f 14,475,545.—

Voor het jaar 1871 wordt aangevraagd:

gewone uitgaven.....	f 12,481,783.—
buitengewone uitgaven.....	„ 1,536,217.—
	<u>f 14,018,000.—</u>

Er wordt alzoo minder geraamd..... f 457,545.—

Bij deze vergelijking zijn de wetten van den 18den en 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n°. 103 en 141), waarbij gelden voor de dienst van 1870 werden toegestaan, buiten beschouwing gebleven, uit hoofde de eerstgenoemde slechts eene overschrijving van de dienst van 1868 op die van 1870 betrof en de laatste betrekking heeft op de tegenwoordige buitengewone omstandigheden.

§ 2. Ten aanzien van de levende strijdkrachten, die gedurende het jaar 1871 onder de wapenen zullen worden gehouden, wanneer het leger weêr geheel en al op vredesvoet zal zijn teruggekeerd, wenscht de ondergeteekende zich te bepalen tot de onderstaande in ronde getallen aangewezen hoeveelheden, waaronder de officieren evenwel niet zijn begrepen:

13,000 man kader en vrijwilligers;

7,300 miliciens, die krachtens de artt. 123 en 124 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) moeten dienen tot aanvulling van het inkompleet aan vrijwilligers;

10,400 miliciens die, in gemeld jaar ingelijfd, — voor zooveel zij tot de infanterie, de vesting-artillerie, de pontonniers en het bataillon mineurs en sappeurs behooren, gedurende acht maanden, de stukrijders bij den trein, die gedurende zes maanden, en de overigen, die gedurende een jaar tot eerste oefening onder de wapenen zullen blijven;

6,300 miliciens, bestemd tot het bijwonen der najaarsoefeningen, waartoe zullen worden bestemd de ongehuwde miliciens behoorende tot de ligting 1867.

Heeft men in het vorige en ook in dit jaar, tot vermindering van uitgaven, de vereniging van eenige troepen in de legerplaats bij Milligen achterwege gelaten, dit wenscht de ondergeteekende niet te zien bestendigd. Hij acht het hoogst nuttig en dus noodzakelijk om, wanneer het leger in zijn vorigen toestand is teruggebracht, aldaar, niet alleen, zoo als vroeger, een gedeelte van het leger op ruimer schaal te doen oefenen, maar die oefeningen te doen plaats hebben met troepenafdeelingen, die eene sterkte zullen bezitten, zoo als die is, wanneer zij op voet van oorlog zijn te zamen gesteld, en dat *al* de miliciens welke tot bijwoning van de najaarsoefeningen onder de wapenen komen, voor zooveel de infanterie betreft in genoemde legerplaats, en die der vesting-artillerie en mineurs in de legerplaats bij Zeist en Teteringen aan die oefeningen zullen deelnemen.

Tot dat einde zal van elk regiment infanterie een veldbataillon bestemd worden om gedurende eene maand in de vlakke bij Milligen te worden geoefend en daarbij worden ingedeeld al de tot de najaarsoefeningen opgeroepen miliciens van het regiment, waartoe dat bataillon behoort, waardoor die bataillons eene sterkte zullen verkrijgen gelijk aan die, welke zij op voet van oorlog, wanneer de miliciens van al de ligitingen onder de wapenen opkomen, zullen bereiken.

De veldekadrons kavallerie, die een deel van de kamperende troepen uitmaken, zullen alsdan eene sterkte van 126 paarden per eskadron bekomen, terwijl de batterijen artillerie uit zes stukken zullen bestaan, en voorzien van al de daarbij behoorende voertuigen zullen uitrukken.

Door de kamperende troepen op deze wijze zamen te stellen zal het voordeel worden verkeegen, dat de officieren en het verdere kader zal leeren te manoeuvreren met bataillons en verdere troepen-afdeelingen, zooals die in oorlogstijd zullen zijn zamengesteld, terwijl de miliciens, die daaraan deelnemen en welke tot de oudste ligting behooren, gedurende hunnen dienstdtijd tweemaal een kamp zullen hebben betrokken, en vóór hun ontslag uit de militaire dienst, een herhalingsoefening erlangen, noodig om de schutterijen, waarbij zij al spoedig worden ingedeeld, een groot aantal geoefende manschappen te verschaffen.

Afgescheiden van de bovenbedoelde oefeningen in de legerplaats bij Milligen, zal ook, even als ten dezen jare zou hebben plaats gehad, een gedeelte van de vesting-artillerie en van het bataillon mineurs en sappeurs bij Zeist en bij Teteringen worden geoefend, en zullen daaraan deelnemen de miliciens van de oudste ligting, welke tot die korpsen behooren en tot het bijwonen der najaarsoefeningen onder de wapenen zullen worden opgeroepen.

Ook zal worden voortgegaan om de torpedo-kompagnie, welke tijdelijk gedetacheerd is geweest te Hellevoetsluis, tot hare oefening in diep en sterk stroomend water, voor haar speciaal dienstvak te bekwamen.

Verder zullen op nieuw eenige forten, die tot ons verdedigingsstelsel behooren, worden bezet, ten einde de troepen bij voortdoring te oefenen in de wijze, hoedanig die verdedigd moet worden, een maatregel welke almede als zeer doelmatig is te beschouwen.

Wordt op de bovenomschreven wijze jaarlijks voortgegaan om het leger bij afwisseling te oefenen, dan zal met grond kunnen verwacht worden, dat het, wat de oefening betreft, niet ten achteren zal staan met andere natiën.

Natuurlijk zijn aan deze meer uitgebreide oefeningen meerdere uitgaven verbonden, doch hierin kan worden te gemoet gekomen, door den eersten oefeningstijd der miliciens bij het wapen der infanterie eenigzins te verkorten, en even als bij de overige troepen te voet op acht maanden te stellen, iets dat zonder bezwaar kan geschieden, uit hoofde het meer en meer blijkt, dat door de invoering van het nieuwe exercitieglement de eerste opleiding van den rekrut eene veel kortere tijdruimte vordert, terwijl de herhalingsoefeningen in de legerplaats bij Milligen ruimschoots zullen opwegen tegen een eenigzins langeren eersten oefeningstijd gedurende twee wintermaanden in de verspreid liggende garnizoenen.

§ 3. Voor de aanschaffing van de nieuwe draagbare vuurwapenen (geweren en karabijnen), alsmede voor de werktuigen, noodig tot de vervaardiging van de bij die wapens behorende patroonhulzen, zijn, voor zooverre daarvoor bij de wet van den 26sten Mei 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 80) gelden werden toegestaan, de kontrakten gesloten.

De leveringen zullen successivelijk plaats hebben en moeten in hun geheel zijn afgeloopen vóór ultimo Maart 1871.

De afleveringstermijnen heeft men eenigzins ruimer moeten stellen, omdat het wenschelijk is geacht, dat het leger in onze overzeesche bezittingen, dat nog geene achterlaadgeweren bezit, ten spoedigste en uiterlijk vóór het einde van het loopend jaar van de nieuwe geweren, stelsel DE BEAUMONT, te voorzien.

Intusschen is men voortgegaan om bij den geweerwinkel te Delft de voorhanden getrokken geweren tot achterlaadgeweren (stelsel SNIDER) te veranderen, zoodat wij thans in het bezit zijn van 81,700 geweren van die soort. Deze wijzigingen zijn nu gestaakt, dewijl er zal worden overgegaan om ook in genoemde werkplaats nieuwe geweren, volgens het stelsel DE BEAUMONT, te doen samenstellen.

Met het kanon van 24 centimeters zijn de proeven voortgezet en tot op eenen afstand van 768 meters gevraagd tegen de schijf gedekt met pantserplaten van 0,206 meters dikte.

Daarbij is gebleken dat de 144 kilogr. zware puntkogel op dien afstand de platen en de schijf geheel doorboorde, wanneer hij geschoten werd met eene lading van 24 kilogrammen prismatisch buskruid. Het vermogen van den vuurmond kan

das als zeer voldoende worden beschouwd, even als de deugdzaamheid van de projectilen van het Zweedsche kanonijzer.

Zoodra de tegenwoordige omstandigheden zullen hebben opgehouden te bestaan en over de officieren, leden der commissie van proefneming, die nu tot andere werkzaamheden zijn geroepen, zal kunnen worden beschikt, zullen de proeven met dien vuurmond worden vervolgd ter bepaling van de schootstafels, het onderzoeken der granaten, enz.

Van de reeds voor het zwaar geschut toegestane gelden zijn aangeschaft:

23 kanonnen;  
23 affuiten;  
1,400 projectilen, en  
30,000 kilogrammen prismatisch buskruid.

Met het in batterij stellen dier vuurmonden in de positie van Helder wordt geregeld voortgegaan.

Aangaande de vervaardiging van het prismatisch buskruid in de buskruidfabriek te Muiden, zij hier ter kennis gebracht, dat de eigenaars van gemelde fabriek zich beijverd hebben om eene dubbelwerkende pers, zooals die in Rusland gebezigd wordt, te doen aanmaken, zoodat genoemde kruidsoort nu in voldoende hoeveelheid, met grooten spoed, door deze partikuliere fabriek geleverd kan worden.

De proeven met de gladijzeren kanonnen van 80, 60 en 36 pond voorzien van bronzen buizen, worden steeds met ijver voortgezet; het laat zich aanzien dat het resultaat dier proeven gunstig zal uitvallen.

De wijziging van de gladijzeren kanonnen van 12 pond tot getrokken vuurmonden van gelijk kaliber, wordt naar gelang van de beschikbare middelen voortgezet; van 1 Januarij 1869 tot 1 Januarij 1870 zijn weder 44 stuks gewijzigd geworden.

§ 4. Ofschoon de ondergeteekende zich geveid had, dat het ingediend ontwerp van wet tot regeling van het vestingstelsel vóór de indiening der begrooting van 1871 behandeld en tot wet verheven zou zijn geworden, en in verband daarmede een gedeelte der gelden noodig tot voltooiing van het vestingstelsel op deze begrooting te kunnen uittrekken, zoo vermeent hij echter, dat het niet tot stand komen van genoemd wets-ontwerp voor hem geen reden kan opleveren om niet met kracht op den ingeslagen weg tot bereiking van die voltooiing voort te gaan.

Hij heeft zich daarbij nu uitsluitend bepaald tot werken in de Hollandsche waterlinie, overtuigd, dat, hoe ook het gevoelen omtrent sommige punten in gemeld wets-ontwerp tot verschil in zienswijze aanleiding zal kunnen geven, omtrent het verbeteren van de inundatiemiddelen en verdedigingswerken in gemelde linie, geen verschil van gevoelen kan bestaan.

Op grond van dien zijn op deze begrooting onder de buitengewone uitgaven eenige gelden aangevraagd tot aanvang, voortzetting of voltooiing van een gedeelte der werken, welke zijn aangewezen op den staat, welke onder n<sup>o</sup>. 5 bij meergemeld wets-ontwerp is overgelegd.

Ten aanzien van de buitengewone werken tot welke voortzetting of voltooiing voor het jaar 1870 gelden zijn toegestaan, heeft de ondergeteekende de eer het volgende te doen kennen:

Ofschoon de voltooiing van de verruiming van den Krommen Rijn eerst in het volgend jaar opgeleverd moet worden, zal evenwel, bij eventuele onderwaterstelling van de Nieuwe Hollandsche waterlinie, reeds gebruik van de sluis bij Duurstede kunnen worden gemaakt, tot welk einde de keerdam aan de buitenzijde dier sluis op een vervroegd tijdstip opgeruimd is geworden.

Van de vier forten bij Utrecht zijn die te Veechten en op de Voordorpsche en Ruigenhoeksche dijken reeds opgeleverd, bezet en ten deele bewapend.

Tot de volledige oplevering van het fort bij Rijnauwen, — hetgeen volgens kontrakt moet plaats hebben vóór het eindigen dezes jaars, — heeft de ondergeteekende zich verplicht gezien vier maanden uitstel te moeten verleenen, wegens den velen tegenspoed dien de aannemer bij de uitvoering van het werk heeft ondervonden van het water.

De ondergeteekende acht het werk evenwel reeds op zoodanige hoogte dat, ingeval de omstandigheden zulks noodzakelijk mogten maken, het binnen korten tijd in staat van verdediging zou kunnen worden gebragt.

Het fort op den Separatiedam bij Panneerden zal in dit jaar worden opgeleverd. In afwachting zijner voltooiing is evenwel, ten gevolge van de tijdsomstandigheden, als maatregel van voorzorg eene tijdelijke batterij aangebragt en bewapend op het waterkeerend glacis, tot bestrijking van den Boven-Rhijn.

De oplevering van het fort in den Laander- en West-Bijlmerpolder zal, zoo men vertrouwt, ook in dit jaar plaats hebben, met inachtneming van eenige bevolen wijzigingen in de peilen van hoogte der omwalling en diepte van grachten, ten einde aan de voltooiing en instandhouding van het aardewerk bevorderlijk te zijn.

Door den ondergeteekende is niet noodig geacht om ter vervanging van het ingestort gebouw in de keel eene aarden keelsluiting te doen aanbrengen. Het is voldoende voorgekomen om in tijd van oorlog daarin te doen voorzien door eene palissadering.

Desniettemin heeft de ondergeteekende voorzieningen aan den grachtsboord doen nemen, ten einde het middel daar te stellen om in het vervolg van tijd, des verkiezende, het fort ook met eene aarden borstwering in de keel te kunnen sluiten.

Na deze algemeene aanwijzingen zal de ondergeteekende overgaan tot toelichting van de bestaande verschillen tusschen de ramingen voor 1871 met hetgeen voor het dienstjaar 1870 is toegestaan.

#### Iste AFDEELING.

##### *Kosten van het Departement.*

§ 5. Voor het jaar 1870 is toegestaan. ....	f 87,625.—
thans wordt aangevraagd .....	„ 85,400.—
alzo verminderd .....	f 2,225.—

Het niet vervullen der betrekking van den tot lid van de Algemeene Rekenkamer benoemden referendaris rechtsgeleerde en die van adjudant van den Minister, benevens eenige verwisselingen bij het personeel, waaronder eenige zich bevinden aan wien eene geringe verhooging van traktement is toegekend, heeft aanleiding gegeven tot bovenstaande bezuiniging.

#### IIde AFDEELING.

##### *Verschillende staven en dienstvakken.*

§ 6. Aan het bij de behandeling der begrooting voor 1870 te kennen gegeven verlangen, om de officieren die als adjudanten en ordonnance-officieren bij Z. M. den Koning en de Prinsen van den bloede dienst doen afzonderlijk aan te wijzen, is thans voldaan.

Het is dringend noodzakelijk geacht om de betrekking van bevelhebber in de 4de militaire afdeeling, welke tot dusverre door den kommanderenden officier van het in die afdeeling gestationeerde regiment infanterie werd waargenomen, niet langer on vervuld te zien.

Dit, en eenige bevordering bij het personeel der adjudanten bij Zijne Majesteit den Koning en de Prinsen van den bloede, benevens eene wijziging in de klasse van de kapiteins bij den generalen staf, heeft aanleiding gegeven tot eenige meerdere uitgaven.

Voor 1871 wordt thans aangevraagd .....	f 240,655.—
voor 1870 is toegestaan .....	„ 233,176.—
alzo meer .....	f 7,479.—

#### IIIde AFDEELING.

##### *Verschillende wapenkorpsen.*

§ 7. In de samenstelling der verschillende staven en wapenkorpsen hebben sedert de indiening der begrooting voor 1870, slechts tijdelijk, wat de staven betreft,

eenige wijzigingen plaats gehad, die echter als een gevolg van de buitengewone omstandigheid, waarin het leger zich thans bevindt, zijn te beschouwen en alhier geene vermelding behoeven, uithoofde de begroting is opgemaakt in de veronderstelling dat de tegenwoordige toestand met 1<sup>o</sup>. Januarij aanstaande zal hebben opgehouden te bestaan.

Bij de wet van den 18den Januarij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 21) is voor de gewone behoeften van deze afdeeling toegestaan ..... f 8,970,242.—  
Thans wordt aangevraagd..... g 8,879,433.—

alzo minder..... f 90,810.—

Niettegenstaande bij het wapen der artillerie het getal der miliciens, die tot eerste oefening onder de wapenen zullen komen, grooter is dan in 1870, en daar ook thans gelden zijn uitgetrokken voor de miliciens der vestingartillerie, welke de na-jaarsoefeningen zullen bijwonen, heeft de vermindering van het tijdvak voor den eersten oefeningstijd der miliciens bij het wapen der infanterie thans, zooals hiervoren bij § 2 is te kennen gegeven, op acht maanden gesteld, aanleiding gegeven, dat met eenige verdere kleine verschillen, voor deze afdeeling, bovenstaande som minder wordt aangevraagd.

Het zal hier wel niet behoeven te worden opgemerkt dat bij deze vergelijking de som tot verhooging van deze afdeeling bij de wet van den 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141) toegestaan, buiten beschouwing is gelaten.

Bij deze afdeeling wordt overgelegd de staat der effective sterkte van het leger op den 1sten Julij 1870.

#### IVde AFDEELING.

##### *Remonte voor de korpsen kavallerie en artillerie.*

§ 8. De vraag heeft zich hier voorgedaan, welk gebruik zal worden gemaakt van de paarden, die thans voor de gelden bij de wet van den 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141) toegestaan, buitengewoon worden aangeschaft, indien het leger weêr geheel en al op vredesvoet zal zijn teruggesteld. Voor dat geval bestaat het voornemen om het aantal paarden dat tot aanvaling van de op reforme te stellen paarden moet dienen, daarvan af te zonderen en de overige publiek ten behoeve der schatkist te verkoopen.

Alsdan zullen er geene gelden voor de gewone remonte in 1871 noodig zijn, zoodat deze post voor *Memorie* op het wets-ontwerp is uitgetrokken.

#### Vde AFDEELING.

##### *Koninklijke Militaire Akademie.*

§ 9. Het getal der jongelingen, die in het jaar 1871 bij de Militaire Akademie tot officier zullen worden opgeleid bedraagt vermoedelijk:

*Voor de dienst hier te lande:* Infanterie 29; Kavallerie 13; Artillerie 41; Genie 13; — *voor de dienst in de Oost-Indische bezittingen:* Infanterie 12; Kavallerie 4; Artillerie 16; Genie 6; te zamen 134.

Bovenstaand getal is aanzienlijk minder dan in de vorige jaren en 50 minder dan in het loopend jaar het geval was. De reden daarvan is in de eerste plaats gelegen in de omstandigheid dat er, met het oog op de nieuwe regeling van het onderwijs volgens de wet van den 17den Julij 1869 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141), hetgeen in 1872 moet plaats hebben, en het in verband daarmede verplaatsen der alsdan nog aanwezende kadets naar Geertruidenberg, bij het in dit jaar plaats gehad hebbend examen geen plaatsen zijn opengesteld voor het wapen der kavallerie; terwijl in de tweede plaats door de vermindering van het aantal cursusjaren van 4 op 3, de eischen bij het toelatings-examen enigzins strenger zijn gesteld, terwijl juist bij velen het denkbeeld bestond, dat thans bij het laatste jaar van toelating op den ouden voet, het admissie-examen gemakkelijker zou zijn geweest, iets dat natuurlijk niets anders dan tot nadeel van de verdere vorming der kadetten zou strekken.

Ook mag hierbij niet onopgemerkt blijven, dat sedert 1868 niet meer *al* de kadets voor de Oost- en West-Indische bezittingen het onderwijs aan de Akademie kosteloos genieten en het aantal aspiranten voor die plaatsing daardoor aanzienlijk is verminderd.

De verwachting bestaat evenwel dat wanneer het onderwijs aan de Militaire Akademie zal zijn geregeld volgens de hiervoren aangehaalde wet, de hoogere burgerscholen een voldoende aantal aspiranten zullen kunnen leveren om jaarlijks de open te stellen plaatsen te vervullen.

Het minder aantal kadetten, dat gedurende het nieuwe studiejaar bij de Akademie aanwezig zal wezen, brengt natuurlijk te weeg, dat de kosten per hoofd meer zullen bedragen dan in 1870, gelijk meer gedetailleerd aan den voet van den toelichtenden staat, betreffende deze afdeeling is aangewezen.

Voor zoover de bijdragen voor rekening van het Departement van Oorlog betreft, zij hier vermeld dat die voor het jaar 1870 zijn vastgesteld op. . . . f 79,650.—

Er thans wordt aangevraagd. . . . . f 76,910.—

alzo verminderd. . . . . f 2,740.—

#### Vide AFDEELING.

##### *Reiskosten en vacatiën.*

§ 10. De bij de wet van den 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n°. 141) toegestane verhooging van f 5000 had slechts betrekking op de uitgaven, welke ten gevolge der buitengewone omstandigheden ten laste van deze afdeeling konden plaats hebben.

Tot den gewonen toestand teruggekeerd, zullen de uitgaven voor het hier bedoeld onderwerp ook wel bestreden kunnen worden met de som van f 28,000, gelijk aan die welke bij de wet van den 18den Januarij 1870 (*Staatsblad* n°. 21) voor de dienst van 1870 zijn toegestaan.

#### VIIde AFDEELING.

##### *Geneeskundige dienst.*

§ 11. Het getal der studenten die tot officier van gezondheid worden opgeleid en gedurende het studiejaar van 1871 aan het onderwijs zullen deelnemen, bedraagt:

voor de geneeskundige dienst hier te lande. . . . .	25
voor de zeemagt. . . . .	16
voor het leger dienstdoende in de Oost-Indische bezittingen. . . . .	52
idem in West-Indië. . . . .	2

Te zamen. . . . . 95

In de kosten daarvan, die voor het geheel de som van f 38,185 beloopt, wordt bijgedragen:

door het Departement van Marine. . . . .	f 5,168.—
door dat van Koloniën. . . . .	„ 17,442.—
en door het Departement van Oorlog. . . . .	„ 15,575.—

Gelijk aan de geraamde som. . . . . f 38,185.—

Voor 1870 is dit nitgetrokken ad. . . . . „ 35,880.—

Dus meer. . . . . f 2,305.—

Dit meerdere spruit voor doordien voor het grooter aantal studenten dat wordt toegelaten, meer voor het onderwijs aan het Athenaeum te Amsterdam en voor de uit te reiken diplomata zal moeten worden afgedragen.

De gang van het onderwijs kan in het algemeen als zeer bevredigend genoemd worden. Het laat zich dan ook aanzien, dat de 17 reeds tot kandidaat-arts bevorderde studenten zich verder zeer goed zullen kunnen bekwamen voor het hen wachtend geneeskundig Staatsexamen.

Voor het natuurkundig gedeelte van dit examen evenwel, zijn de resultaten, niet door den gang van het onderwijs, maar door de nog blijvende inrigting van het Staatsexamen, nog altijd minder vruchtbaar; nogtans heeft de aanvankelijke uitkomst daarvan in dit jaar meer hoop op eene betere toekomst doen koesteren. De verwezenlijking daarvan blijft voor een groot deel afhankelijk van eene bepaalde verandering in de opvolging der vele studievakken, waarin in één jaar examen moet worden afgelegd.

Het te dezen jare, in tegenwoordigheid van den inspecteur van de geneeskundige dienst der landmagt, door heeren repetitoren gehouden examen, leverde over het algemeen de bewijzen van goede vorderingen.

Ook het gedrag der studenten geeft, op eene enkele uitzondering na, stof tot volkomen tevredenheid.

Voor de geneeskundige dienst in het geheel, met inbegrip van bovenbedoeld onderwijs, wordt thans aangevraagd..... f 400,625.—

Voor de gewone dienst is voor 1870, bij de wet van 18 Januarij 1870 (*Staatsblad* n°. 21), toegestaan..... „ 400,585.—

Meer..... f 40.—

Alzoo eene geringe som meer.

Ook hier zijn de gelden voor de buitengewone behoeften in 1870 toegestaan, buiten beschouwing gebleven.

#### IXde AFDEELING.

##### *Scheeps- en wagenvrachten.*

§ 12. De gewone behoeften voor de te doene betalingen voor de scheeps- en wagenvrachten zullen waarschijnlijk gedurende het jaar 1871 bestreden kunnen worden met eene som, gelijkstaande met die, welke bij de wet van 18 Januarij 1870 (*Staatsblad* n°. 21) voor dit onderwerp is toegestaan.

De voor deze afdeeling bij de wet van den 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n°. 141) toegestane gelden, hebben alleen betrekking op de buitengewone omstandigheden, en zijn om die reden dan ook buiten beschouwing gelaten.

#### Xde AFDEELING.

##### *Materiëel der artillerie.*

§ 13. Voor de gewone behoefte van het materiëel der artillerie, gedurende het dienstjaar 1871, wordt aangevraagd de som van..... f 537,375.—

Bij de wet van den 18den Januarij 1870 (*Staatsblad* n°. 21) is voor 1870 toegestaan..... f 731,825.—

Hiervan aftrekkende de gelden, toegestaan tot aanschaffing van het zwaar geschut voor de kustverdediging, die nu bij de buitengewone uitgaven zijn overgebracht. . . „ 200,000.—

„ 531,825.—

dan blijkt het, dat er meer wordt aangevraagd voor de gewone behoeften..... f 5,550.—

Dit verschil ontstaat door eene vermeerdering van eenige toelagen aan officieren en controleurs bij de inspectie van de draagbare wapenen, ad..... f 510.—

door meerdere behoeften aan metalen, ad..... f 30,000.—

door een minderen aftrek wegens hetgeen door verstrekkingen beschikbaar zal komen..... „ 10,000.—

f 40,510.—

Hiervan af te trekken minder behoeften aan verwisselstukken f 12,410.—

idem voor patroonhulzen voor de achterlaadgeweren (stelsel SNIDER)..... „ 22,550.—

„ 34,960.—

gelijk aan het verschil..... f 5,550.—



De gelden hier, onder art. 21, voor de aanschaffing van patroonhulzen aangevraagd, zijn bestemd tot die voor de geweren stelsel SNIDER, terwijl die voor de nieuwe vuurwapenen onder de buitengewone uitgaven voorkomen.

Er is slechts op den aanmaak van 3 millioen patroonhulzen stelsel SNIDER gerekend, dat voldoende wordt geacht, uithoofde de voorraad zoodanig is, dat bij een verbruik van 2 millioen in het jaar, tegen den 1sten Januarij 1872, de voorraad hulzen en patronen te zamen 9 millioen zal bedragen. Van daar de reden, waarom voor dit onderwerp minder wordt uitgetrokken dan op de begrooting van 1870.

De meerdere behoefte aan metalen bepaalt zich hoofdzakelijk tot lood. Voor het aanmaken der puntkogels voor 3 millioen patronen voor de Snider-geweren, zal noodig zijn 125,000 kilogram en voor die van ruim  $5\frac{1}{2}$  millioen patronen voor de nieuwe draagbare vuurwapenen 150,000 kilogram, alzoo te zamen 275,000 kilogram lood, hetwelk, tegen den prijs van  $f$  22 de 100 kilogram, reeds de som van  $f$  60,500 bedraagt.

De ondergeteekende acht het niet ondienstig te doen kennen, dat door de uitbreiding der schietoefeningen bij het leger, bij de schutterijen en bij de scherpshutters-vereeningen, de gezamenlijke uitgaven daarvoor over het dienstjaar 1869 hebben bedragen  $f$  111,285,18, in tegenstelling van die over 1868, welke slechts  $f$  94,846,71 bedroegen.

Tevens zal men hebben ontwaard, dat aan de toezegging bij de behandeling der begrooting voor 1870 gedaan, thans gevolg is gegeven door de kosten voor de praktische oefeningen der artillerie en voor het torpedowezen, onder een afzonderlijk artikel uit te trekken.

Ook hier heeft men de buitengewone uitgaven, toegestaan bij de wet van den 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 144) voor het materieel der artillerie, buiten beschouwing gelaten

Bij deze afdeeling worden overgelegd:

a. de opgaven van den voorraad grondstoffen in de magazijnen der artillerie op den 1sten Januarij 1870;

b. de opgaven der vuurmonden, projectilen, enz. op genoemden datum in de magazijnen der artillerie opgelegd en bij de korpsen van het leger in gebruik;

c. de opgaven van het voornaamste materieel, dat in de verschillende artilleriewerkplaatsen te Delft, gedurende het jaar 1869 is aangemaakt.

## XIde AFDEELING.

### *Materieel der genie.*

§ 14. Ook bij deze afdeeling is gevolg gegeven aan het te kennen gegeven verlangen om de uitgaven voor gewoon onderhoud en voor werkzaamheden, die niet regtstreeks tot het gewoon onderhoud behooren, in afzonderlijke artikelen te splitsen; terwijl de gelden voor den aanleg van de nieuwe werken, welke tot voltooiing van het vestingstelsel dienden en vroeger wel afzonderlijk, doch onder deze afdeeling voorkwamen, thans, zooals bereids hiervoren bij § 1 is te kennen gegeven, onder de buitengewone uitgaven zijn gesteld.

De te doene uitgaven voor het gewoon onderhoud en der belangrijke herstellingen, heeft men tot het strikt noodzakelijke beperkt.

Hiervoor is bij de wet van den 18den Januarij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 21) voor de dienst van 1870 toegestaan.....  $f$  197,850.—

thans wordt voor 1871 geraamd:

Art. 23. Gewoon onderhoud.....  $f$  122,700.—

Art. 24. Belangrijke herstellingen..... " 39,300.—

————— " 162,000.—

alzo minder...  $f$  35,850.—

Zooals reeds hiervoren bij § 1 is te kennen gegeven, zijn ook bij deze vergelijking de gelden, toegestaan bij de wetten van den 18den en 24sten Julij 1870 (*Staatsbladen*

n<sup>o</sup>. 103 en 141), voor het materieel der genie buiten beschouwing gelaten; die bij laatstgemelde wet toegestaan, zijn bestemd geworden om al de vestingen en forten in staat van verdediging te brengen, en zelfs eenige nieuwe werken bij Zwolle en Nijmegen aan te leggen.

Bij deze afdeeling wordt eene opgave gevoegd van het gebruik dat gemaakt is van de voor 1870 toegestane gelden voor buitengewone uitgaven van het materieel der genie.

#### XIIde AFDEELING.

##### *Kazernering.*

§ 15. Even als bij de voorgaande afdeeling, zijn hier de gelden voor het gewoon onderhoud en die voor belangrijke herstellingen in afzonderlijke artikelen gesplitst.

Thans wordt voor het gewoon onderhoud en huur van gebouwen geraamd.	f 194,000.—
voor belangrijke herstellingen.....	„ 50,300.—
	f 244,300.—
Voor de dienst van 1870 is toegestaan.....	„ 210,900.—
	alzoo meer... f 33,400.—

Deze vermeerdering ontstaat, uithoofde op nieuw gelden worden aangevraagd om te Breda gebouwen in te rigten tot huisvesting van troepen en stalling van paarden, eene behoefte die thans op nieuw in hooge mate is gebleken, en waarin noodzakelijk dient te worden voorzien. Hoewel bij de behandeling der begrooting van het loopende jaar, waarbij die gelden reeds werden aangevraagd, daartegen bedenkingen zijn gerezen, vertrouwt de ondergeteekende, dat de Vertegenwoordiging thans geen bezwaar zal maken om deze gelden toe te staan.

#### XIIIde AFDEELING.

##### *Verskillende uitgaven.*

§ 16. Voor eenige artikelen tot deze afdeeling behoorende, zijn bij de wet van den 24sten Julij (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141) eenige meerdere gelden toegestaan.

Deze verhoogingen zullen, zooals bereids bij § 1 is te kennen gegeven, bij de volgende vergelijking niet in aanmerking worden genomen.

*Art. 33. Drukwerk.* De bezuinigingen, welke gaande weg ook hier worden betracht, hebben te weeg gebracht, om voor dit onderwerp de som van f 500 minder aan te vragen.

*Art. 36. Topographische inrigting.* De vermeerdering van de kosten voor deze inrigting, ontstaat hoofdzakelijk door eene noodzakelijk geachte aanvulling van personeel.

*Art. 37. Ommerschans en Veenuizen.* De vermindering van de veteranen-bevolking in de hiergenoemde gestichten, heeft op nieuw aanleiding gegeven om voor dit onderwerp van uitgave f 700 minder aan te vragen.

Op den 1sten Julij 1870 bestond de bevolking uit 238 hoofden, verdeeld in 103 gezinnen.

*Art. 42. Kosten voor kamperende troepen.* Zooals bereids bij § 2 is te kennen gegeven, zullen in het kamp bij Milligen vereenigd worden:

9 bataillons infanteaie, waarbij al de ongehuwde miliciens van de oudste ligting zullen worden ingedeeld;

4 eskadrons kavallerie;

2 batterijen veld-artillerie;

1 batterij rijdende artillerie;

1 kompagnie transporttrein;

om aldaar gedurende ééne maand te worden geoefend;

terwijl eenige kompagnien vesting-artillerie bij afwisseling, benevens een gedeelte van het bataillon mineurs en sappeurs in de legerplaatsen bij Zeist en bij Teteringen zullen worden vereenigd.

Ten einde de kosten daarvoor te kunnen bestrijden, is dit artikel, waarvoor op de begrooting voor 1870 slechts *f* 10,000 is uitgetrokken, met *f* 59,000 moeten worden verhoogd en gesteld op *f* 69,000.

Bij deze afdeeling wordt overgelegd de staat van de in 's Rijks magazijn van kleeding, uitrusting, enz. op den 1sten Januarij 1870 voorhanden kampements-effecten, voorwerpen voor de velduitrusting en de hospitaaldienst, mitsgaders van kleeding en legergoed voor de schutterijen en het leger.

#### *Maréchaussée.*

§ 17. Reeds meer dan eens is door de Vertegenwoordiging de wensch te kennen gegeven dat er een meerder verband bestond tusschen de maréchaussée en de rijksveldwacht, en dat dan ook de kosten voor gemeld wapen eigenaardiger zouden gesteld worden onder de uitgaven van het Departement van Justitie.

Om aan dit geuit verlangen een begin van uitvoering te geven, is de ondergeteekende met zijnen ambtgenoot van Justitie overeengekomen om al dadelijk de kosten voor de maréchaussée op de begrooting voor 1871 onder de uitgaven voor het Departement van Justitie te stellen, en alzoo het Departement van Oorlog daarvan te ontlasten.

#### XIVde AFDEELING.

##### *Overkomplete officieren, pensioenen, gagementen, enz.*

§ 18. *Art. 46. Non-activiteiten.* Ofschoon de hierbij overgelegde staat der officieren die op den 1sten Augustus jl. het non-activiteitstraktement genieten, slechts de som van *f* 31,366.73 aanwijst, wordt het echter raadzaam geacht voor dit onderwerp van uitgaaf eene gelijke som aan te vragen als voor het loopend jaar is toegestaan, uithoofde vooraf niet is te bepalen, in hoeverre er officieren zullen zijn die in de termen vallen om, krachtens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 128), op non-activiteit te worden gesteld.

*Art. 47. Pensioenen, enz.* Het vermoeden dat bij het opmaken der begrooting voor 1870 bestond, namelijk dat het gewone versterf eene vermindering van het bedrag der pensioenen zou toelaten, heeft zich niet bevestigd.

Het wordt alzoo noodzakelijk geacht, het bedrag met *f* 5000 te verhoogen en op *f* 1,420,000 te stellen, gelijk aan de som daarvoor in 1869 toegestaan.

*Art. 49. Pensioenen van mindere geëmployeerden, enz.* Ook dit artikel vereischt eene verhooging van *f* 1000; daarentegen kunnen de *wachtgelden* (art. 52) met *f* 3000 verminderd worden.

#### XVde AFDEELING.

##### *Onvoorziene uitgaven.*

§ 19. Aangezien de verschillende artikelen der begrooting met de meeste spaarzaamheid zijn berekend en het alligt zal kunnen plaats hebben, dat sommige onderwerpen van uitgaaf eene aanvulling zouden behoeven, zoo heeft de ondergeteekende het noodzakelijk geacht om dit artikel met de som van *f* 5089 te verhoogen, die, het zal wel niet behoeven te worden gezegd, zoo er geene overschrijving plaats heeft, van zelf als ongebruikt in de schatkist blijven berusten.

#### XVIde AFDEELING.

##### *Buitengewone uitgaven.*

§ 20. De gelden, welke bij deze afdeeling voor de dienst van 1871 worden aangevraagd, bepalen zich, zooals bij § 1 reeds is te kennen gegeven, tot de buitenge-

wone aanschaffingen voor het materiëel der artillerie en die tot voortzetting der voltooiing van het vestingstelsel (materiëel der genie).

Voor zooverre het eerstgemelde materiëel betreft, zij hier te kennen gegeven, dat op de begrooting van het dienstjaar 1870, bij art. 21 zijn toegestaan tot aanschaffing van zwaar geschut voor de kustverdediging. . . . . f 200,000.—

en bij de wet van den 26sten Mei 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 80), tot aanschaffing van nieuwe draagbare vuurwapenen en daarbij behoorende patroonhulzen. . . . . „ 499,445.—

Te zamen. . . . f 699,445.—

Thans wordt aangevraagd:

art. 54, voor aanschaffing van zwaar geschut. . . . . f 200,000.—

art. 55, voor nieuwe geweren en karabijnen. . . . . „ 397,992.—

art. 56, voor patroonhulzen bij die wapenen noodig. „ 73,125.—

\_\_\_\_\_ f 671,117.—

Alzoo minder. . . . f 28,328.—

Voor de hier aangevraagd wordende gelden zullen weer een gelijk getal zware vuurmonden van 24 centimeters met de daarbij behoorende affuiten en projectielen worden aangeschaft, als in 1870 plaats heeft.

Er zullen op nieuw kontrakten worden aangegaan tot de levering van:

10,000 geweren, stelsel DE BEAUMONT;

1500 karabijnen voor de kavallerie; en

500 karabijnen voor de mineurs en sappeurs;

terwijl er zal worden voortgegaan met den aanmaak van circa drie millioen patroonhulzen bij deze wapenen benodigd, waardoor de voorraad zal stijgen tot ruim 5½ millioen.

Overhaasting bij de aanschaffing van de hier bedoelde vuurwapenen acht de ondergeteekende niet raadzaam, vooral met het oog op eene zoo noodzakelijke naauwgezette keuring. Van daar dat hij zich slechts tot de aanschaffing van de bovenstaande getallen heeft bepaald.

Ten aanzien van de nieuwe geniewerken zij hier aan de aandacht gebragt dat daarvoor op de begrooting voor 1870 zijn toegestaan; bij

art. 26, tot voortzetting van de verbetering tot het stellen der inundatiën. f 163,000.—

art. 27, tot voltooiing van de forten nabij Utrecht. . . . . „ 744,000.—

art. 28, tot voltooiing van het fort op den Separatiedam tusschen de Waal en het Pannerdensch Kanaal, benevens voor betalingen van reeds aanbestede nieuwe werken. . . . . „ 208,000.—

Te zamen. . . . f 1,115,000.—

Thans wordt aangevraagd:

art. 57, tot voortzetting van de verbetering der middelen tot het stellen der inundatiën van de Nieuwe Hollandsche waterlinie. f 630,100.—

art. 58, voor de daarmede in verband staande verdedigingswerken. . . . . „ 235,000.—

\_\_\_\_\_ f 865,100.—

Alzoo minder. . . . f 249,900.—

De redenen welke tot de aanvraag dezer gelden hebben geleid, heeft de ondergeteekende reeds hiervoren bij § 4 vermeld.

*De Minister van Oorlog,*

J. J. VAN MULKEN.

## STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

### VIIIste HOOFDSTUK.

#### VOORLOOPIG VERSLAG.

§ 1. Bij de overweging van het wetsontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1871 werd in twee afdeelingen op den voorgrond gesteld, dat deze begrooting niet met juistheid beoordeeld kon worden zoolang de Kamer niet in de gelegenheid was gesteld, kennis te nemen van de wijze van besteding van het crediet van 4 millioen gulden, bij de wet van 24 Julij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141) toegestaan. Wel is waar werd bij § 1 der Memorie van Toelichting te kennen gegeven, dat deze begrooting was opgemaakt zonder daarbij te letten op de buitengewone omstandigheden, waarin ons land dezen zomer had verkeerd, maar het scheen toch nauwelijks betoog te behoeven, dat de uitgaven, ten laste van het buitengewoon crediet van 4 millioen gedaan, op de raming van verschillende hoofdstukken der begrooting een zeker invloed hadden moeten uitoefenen. De Regering had dit trouwens, voor zoover eene der afdeelingen — de vierde — betref, zelve reeds erkend; inmers voor de remonte, ten vorigen jare op f 161,350 berekend, waren dit jaar geene gelden uitgetrokken. En denkelijk zouden de posten voor de aanschaffing van materiëel, voor het onderhoud en de verbetering van vestingwerken anders geraamd zijn, wanneer niet een gedeelte van het toegestane krediet voor die onderwerpen besteed ware geworden. In elk geval scheen, met het oog op die omstandigheden, aan de becijfering, volgens welke deze begrooting f 457,545 lager heette te zijn dan die van het vorige jaar, slechts geringe waarde toe te kennen. In verband met deze beschouwingen werd, in alle afdeelingen, met nadruk de wensch te kennen gegeven, dat de Minister, bij zijne Memorie van Antwoord, een nauwkeurig verslag mogt willen voegen van de wijze, waarop het toegestane crediet van 4 millioen is besteed. Een lid heeft met betrekking tot het in deze paragraaf behandelde punt eene Nota ingediend, die onder lit. A. bij dit verslag is gevoegd.

§ 2. Het eindcijfer zelf gaf tot beschouwingen van verschillenden aard aanleiding. Eenige leden verklaarden tegen de som zelve van 14 millioen geen bezwaar te hebben, maar wel tegen die som beschouwd in verband met het resultaat, hetwelk daardoor verkregen werd. Zij zouden des noods in een zoo hoog cijfer voor de begrooting van Oorlog kunnen berusten, wanneer men hun aantoonde dat ten koste dier opofferingen de onafhankelijkheid des lands inderdaad, voor zooveel doenlijk,

verzekerd kon heeten. Maar de meening was bijna algemeen, dat, bij den tegenwoordigen toestand van ons krijgswezen, aan eene verdediging naauwelijks te denken viel. Zoowel de levende strijdkrachten als de zoogenaamde passieve verdedigingsmiddelen schenen in alle opzichten zooveel te wenschen over te laten, dat, wilde men het krijgswezen inderdaad in voldoende toestand brengen, nog vele millioenen voor buitengewone uitgaven besteed zouden moeten worden en het cijfer der gewone begrooting nog aanmerkelijk zou moeten stijgen. En al wilde men nu voor een oogenblik aannemen, dat de toestand onzer finantiën zoodanige oprijving der oorlogsuitgaven toeliet, dan bleef het nog de vraag, of die groote offers, kwam de nood werkelijk aan den man, wel veel zouden baten? Wanneer men toch lette op de kolossale strijdkrachten, waarover de groote Mogendheden heden ten dage beschikken en op de groote snelheid, waarmede deze tegen een vijandelijk land kunnen worden aangevoerd, dan scheen het inderdaad voor een kleinen Staat als de onze eene hopelooze onderneming om zich tegen overmagtige naburen te verdedigen. Dat men dus, zoowel met het oog op de aanvulling van het Indisch leger, als op de noodzakelijkheid om onze neutraliteit te handhaven, een leger van zekere sterkte onderhield, scheen niet af te keuren, maar verder moest men ook niet gaan. Men moest zich niet tot taak stellen dat leger zoodanig in te rigten als door de deskundigen noodig werd geacht om, in verband met de liniën en vestingen, de verdediging te voeren, want dat doel was toch onbereikbaar. Een dergelijk streven kon wel tot uitputting onzer finantiën leiden, maar het was meer dan twijfelachtig of langs dien weg ons zelfstandig volksbestaan te waarborgen ware. Was daarenboven, werd verder gevraagd, de beduchtigheid van sommigen, dat onze onafhankelijkheid in de naaste toekomst wel eens kon worden bedreigd, niet als overdreven en ongegrond te beschouwen? Bestaat er eenige reden om te veronderstellen, dat eenige Mogendheid ons zelfstandig volksbestaan zou willen vernietigen? Vroeger was meermalen beweerd, dat, brak er ooit een oorlog tusschen Pruissen en Frankrijk uit, Nederland onmogelijk buiten dien oorlog zou kunnen blijven. Nu waren die beide Mogendheden tegen elkander in het strijdperk getreden, maar geen van beiden had er aan gedacht ons in het geschil te betrekken. Zoo zouden de zaken ook in de toekomst zich wel toedragen, mits de Regering slechts, bij alle internationale quaestiën, met verstand en bedaardheid handelde. En daarom scheen het geheel verkeerd zich in vredestijd zoo sterk te wapenen tegen een oorlog, die denkelijk nooit komen zou.

Deze beschouwingen ontmoetten echter krachtige tegenspraak. De denkbeelden, zeide men, ontrent de gevaren, welke ons land kunnen bedreigen, zijn geheel van subjectiven aard. Niemand bezit daaromtrent de gave der voorspelling. Wie had, tien jaren geleden, kunnen denken, dat de jaren 1864, 1866 en 1870 door bloedige oorlogen gekenmerkt zouden worden? Dat de tegenwoordige oorlog, door een geheel ongedachten samenloop van omstandigheden, gelocaliseerd is geworden, bewijst niet dat latere oorlogen evenzoo beperkt zullen blijven tot de partijen, die aanvankelijk tegen elkander zijn opgetreden. Zelfs bestaat de mogelijkheid, dat deze oorlog nog een geheel anderen loop neme en een veel grooter omvang verkrijge dan tot hertoe het geval was. En niemand zal toch ontkennen, dat een land als het onze, hetwelk zulke nitmuntende zeehavens bezit, zeer ligt in eenen meer algemeenen oorlog zou kunnen betrokken worden. Zoolang daarenboven in Europa magt boven regt geldt; zoolang het systeem blijft gelden om alle groote politieke quaestiën door geweld op te lossen, hangt het behoud van den vrede van het toeval af en kan elk jaar eenen nieuwen oorlog aanbrengen. En dit gevaar zal in het vervolg nog grooter en nog meer dreigend zijn, nu, ten gevolge van dezen oorlog, het staatkundig evenwigt van Europa zoo geheel ten voordeele van eene der groote Mogendheden verbroken schijnt te zullen worden. Let men daarenboven op hetgeen in het buitenland omgaat; op de geschriften, die in Duitschland verschijnen, zoowel met betrekking tot onze zoogenaamde stamverwantschap als onze verdedigingsmiddelen, dan schijnt er wel eenige reden te bestaan om de toekomst met zorg te gemoet te zien. In elk geval mag het wijzer en voorzigtiger worden geacht een open oog te hebben voor de gevaren, die ons kunnen bedreigen, dan zich over te geven aan eene gerustheid, die door den toestand van ons werelddeel niet gewettigd wordt.

Wat overigens de bewering betreft, dat Nederland zich toch niet kan verdedigen, deze berustte, naar het oordeel der leden, wier gevoelen thans wordt teruggegeven, op minder volledige kennis van de natuurlijke kracht van ons land en van den omvang onzer hulpmiddelen. Het terrein tusschen de zee en de Utrechtsche linie is, uit een militair oogpunt, het sterkste dat welligt in Europa wordt aangetroffen; die linie zelve is, zonder belegering van een deel der werken, niet te nemen; de toegangen aan de zeezijde kunnen, even goed als de monden der Pruisische rivieren, door onze scheepsmagt, in verband met torpedo's en versperringen, worden beschermd. Het ontbreekt ons noch aan geld, noch aan menschen, en de smalle toegangen tot de Utrechtsche linie laten geene uitbreiding der vijandelijke strijdkrachten toe. Die geweldige overmagt van een vermoedelijken aanval, waarop altijd gewezen wordt, heeft hier derhalve weinig te beteekenen. Zoo de vijandelijke legers spoedig genobiliseerd kunnen worden, er bestaat geen enkele reden, waarom ons leger niet zoodanig ware in te rigten, dat het even spoedig mobiel zou kunnen zijn; dit is slechts eene quaestie van goed beleid en goede organisatie. Zoo, in den tegenwoordigen oorlog, de Fransche vestingen, die geheel aan eigen krachten overgelaten en voor een deel onvoldoende bezet waren, zich zoo lang verdedigd hebben, wat mag men dan niet verwachten van de verdediging van onze versterkte liniën en vestingen, die niet in te sluiten zijn, die dus steeds ondersteuning kunnen ontvangen, en die, door den aard van het terrein, zeer moeilijk te genaken zijn? Naar het oordeel dezer leden is eene langdurige verdediging van de hoofdprovinciën des lands ook thans nog, zoo goed als in de dagen van onze oorlogen tegen Spanje en Frankrijk, mogelijk, wanneer slechts voldaan wordt aan eenige voorwaarden, die tot het welslagen der verdediging onmisbaar zijn. De krachtige *wil* om zich tot het uiterste te verdedigen moet bij het geheele volk bestaan en de opperste leiding van de verdediging moet in handen zijn van een bekwaam man, aan wien volkomene vrijheid van handelen gelaten moet worden. Het spreekt overigens van zelf, dat de noodige middelen ter verdediging aanwezig moeten zijn, en dit is thans niet het geval. Ook naar het oordeel dezer leden kon de toestand van ons krijgswezen niet anders dan gebrekkig worden genoemd, maar zij meenden dat afdoende verbetering mogelijk was zonder verhooring van uitgaven. Die verbetering, werd gezegd, was minder eene quaestie van geld dan van goed beleid, en het laatste scheen bij het krijgswezen wel eens te hebben ontbroken.

§ 3. De feitelijke toestand van ons krijgswezen maakte, vooral in verband met het licht daarover bij gelegenheid der mobilisatie opgegaan, in alle afdelingen een punt van ernstige discussie uit. Het oordeel over dien toestand was algemeen zeer ongunstig, en de verklaring daaromtrent door den Minister bij gelegenheid der discussie over het Adres van Antwoord afgelegd, hadden bij meenigen bevreemding opgewekt. Men meende toch te weten, dat bij gelegenheid der mobilisatie leemten en onvolkomenheden aan den dag waren gekomen, van zoodanigen aard, dat zij, ware ons land werkelijk bedreigd geworden, verlamdend op de geheele verdediging gewerkt en die zoo goed als onmogelijk gemaakt zouden hebben. Gaarne bragt men hulde aan den spoed, waarmede de miliciens opgroepen en de verschillende korpsen van het mobiele leger op hunne standplaatsen gebracht zijn; ook verdiende de trouwe opkomst der miliciens en hunne bereidvaardigheid, ijver en pligtsbetrachting, waarover bij het leger slechts ééne stem was geweest, den grootsten lof. Maar kon dit ook niet het éénige lichtpunt genoemd worden bij de gansche mobilisatie? Was het niet gebleken dat ons leger, dat onze strijdmiddelen in het algemeen, in een toestand verkeerd waardoor ten volle de meening van hen werd geregtvaardigd, die altijd beweerd hadden dat wij niet gereed waren voor een oorlog? Had ieder deskundige niet moeten erkennen, dat het onmogelijk zou zijn geweest met ons leger, althans in de eerste weken na de mobilisatie, met eenige kans op een goeden uitslag, de verdediging te beproeven? Was er niet groot gebrek geweest aan kleeding- en uitrustingstukken van allerlei aard en had de hoedanigheid van sommige dier voorwerpen, met name van de sokken en schoenen — zaken, vooral voor de infanterie, de hoofdmagt, van zoo veel gewigt — niet zeer veel te wenschen overgelaten? Was er ook niet groot gebrek geweest aan patronen, en was het niet gebleken, dat vele

miliciens onbekend waren met de behandeling van het achterlaadgeweer? Zou het niet aan achterlaadgeweren ontbroken hebben, wanneer de schutterijen gemobiliseerd hadden moeten worden? Was het niet gebleken, dat de organisatie der schutterijen zeer verwaarloosd was, zoodat de geheele 1ste ban slechts 15 000 man telde en eerst na geruimen tijd een begin van organisatie vertoonde? Had over het algemeen de geoefendheid en de soliditeit der troepen aanvankelijk niet zeer veel te wenschen overgelaten? Had het niet bij alle korpsen aan officieren, hier en daar ook aan onderofficieren, in zoo hooge mate ontbroken, dat reeds nu — nu het nog vrede was, nu er nog geen verliezen waren geleden — toezigt, leiding en oefening dikwerf slechts op gebrekkige wijze hadden kunnen plaats vinden? En zou derhalve, waren wij werkelijk in den oorlog betrokken geworden, de feitelijke toestand niet deze zijn geweest: *dat wij met een half geoefend, gebrekkig uitgerust en gewapend, onvoldoende geëncadreerd leger — niet eenmaal van de noodige patronen voorzien — tegen den vijand hadden moeten optrekken?*

Op al deze vragen was, naar het oordeel der leden, welke zich over deze punten uitlieten, niets anders dan een toestemmend antwoord mogelijk. En wanneer zij nu daarbij in aanmerking namen, dat, blijkens het ontwerp-vestingwet, geene enkele linie, geene enkele vesting geacht kon worden in volkomen verdedigbaren toestand te zijn, dan meenden zij met het volste regt te mogen beweren, dat de toestand van ons krijgswezen zeer veel te wenschen overliet. Een der leden heeft zijne meening omtrent enkele der hier behandelde punten in eene Nota ontwikkeld, die onder lit. B bij dit Verlag wordt aangetroffen.

Als de oorzaak van dezen toestand werd door sommigen te ver gedreven zuinigheid beschouwd. Anderen waren daarentegen van meening, dat de reden meer in onoordeelkundig gebruik en verkeerde verdeling der gelden te zoeken was, en dat er aan het *noodige* vooral daarom zooveel ontbrak, omdat er steeds zoo veel was besteed voor *onnoodige* zaken. Nog de laatste dagen hadden daarvan merkwaardige voorbeelden opgeleverd. Terwijl er nog zoo veel te doen was aan de hoofdliniën des lands, waren toch, ten laste van het buitengewoon crediet van 4 millioen, aanzienlijke sommen uitgegeven om vestingen, die sedert jaren in verwaarloosden toestand verkeerden en waarvan het nut door velen betwijfeld werd, te verbeteren. Wierd, bij de behandeling der vestingwet, tot de opheffing van sommige dier vestingen besloten, de gedane uitgaven zouden als geheel verloren moeten worden beschouwd. De meeste der verrigte werken, in der haast tot stand gebracht, lieten daarenboven, naar men meende, uit meer dan een oogpunt zeer veel te wenschen over. In elk geval zouden zij, had de oorlog ook ons gegolden, eerst na den afloop gered zijn gekomen. Het nut dier werken was dus zeer betwistbaar, en de gedane uitgaven konden alleen dit praktische resultaat opleveren, dat nu, bij het op nieuw in te dienen ontwerp tot regeling van het vestingstelsel, minder geld voor sommige vestingen kon worden aangevraagd en derhalve de kansen om die vestingen in het vestingstelsel te behouden, waren verhoogd. Maar regtvaardigde dit de handeling om aanzienlijke sommen te besteden voor de IJssel-vestingen, Nijmegen, Groningen enz., en daarentegen weinig of niets tot verbetering van de Utrechtsche en Amsterdamsche linien te doen? En levert dit feit niet een treffend bewijs van de minder oordeelkundige wijze, waarop in het algemeen de verdeling van gelden bij het Departement van Oorlog wordt geregeld?

Een ander voorbeeld van nadere dagteekening, leverden, naar men meende, de bewegingen op, welke dezer dagen bij de veld- en rijdende artillerie zullen plaats vinden. Bij de ontbinding van het leger te velde werden de batterijen weder naar hare vroegere garnizoenen gedirigeerd. Daar aankomende, bleek het echter, wat het krijgsevenement had kunnen en moeten voorzien, dat er geen stalling was voor het vermeerdert getal paarden. En het gevolg was, dat de batterijen weder naar andere garnizoenen moesten worden gezonden, hetgeen natuurlijk tot groote kosten voor het Rijk en voor de individuen leidde. Zoo is eene batterij rijdende artillerie, die gestationeerd was geweest te Rosendaal, bij Arnhem, eerst naar Amersfoort gezonden, maar daar aangekomen, heeft ze last ontvangen naar Limburg te gaan. Evenzoo heeft de batterij rijdende artillerie, te Bostel gekantonneerd, eerst moeten marcheren



(drie rivieren over) naar Amersfoort, en nu wordt zij van daar weder gedirigeerd naar Venlo of Roermond. Zoo zouden er nog meer feiten zijn bij te brengen, die wel eenige kracht bijzetten aan de bewering, dat voor dezelfde sommen, die thans voor dit hoofdstuk worden besteed, een beter resultaat te verkrijgen ware.

Dit laatste denkbeeld werd door andere leden nog nader aangedrongen. Het was, naar hun oordeel, zeer goed mogelijk het krijgswezen in voldoende toestand te brengen zonder daarvoor hoogere sommen te besteden, wanneer slechts ons stelsel van legerinrigting op andere grondslagen werd gevestigd en geen weelderige organisatiën in stand gehouden werden. Algemeene dienstplicht en eene gelocaliseerde militia in den geest als de heer Stieltjes verlangde, beschouwde men als het eenige middel om inderdaad een leger te verkrijgen, dat in geval van oorlog iets zou beteekenen. Anderen gingen niet zóó ver en zouden reeds tevreden zijn wanneer, met behoud der tegenwoordige grondslagen, het gehalte der militia, door afschaffing der plaatsvervanging, werd verbeterd. Beide zienswijzen werden echter, op de bekende gronden, bestreden. Ten aanzien van het stelsel van algemeenen dienstplicht werd nog opgemerkt, dat zoodanig stelsel alleen dan tot eene goede uitkomst kon leiden, wanneer het Pruisische stelsel van legerinrigting en dus ook het daar vigerende landweerstelsel in zijn geheel werd overgenomen, en dit scheen voor ons land toch wel ondenkbaar. Algemeene dienstplicht, in den zin van het Zwitsersche stelsel toegepast, leidt slechts tot eene schijnvertooning. Vrij algemeen was men het echter daarover eens, dat de militiewet herzien behoorde te worden en dat eene schutterrijwet, ingerigt volgens het thans weder ingediende ontwerp, in den tegenwoordigen tijd voor de praktijk zonder waarde en eigenlijk een *anachronisme* is. Er waren leden, die in de wederindiening van het wetsontwerp tot regeling der schutterijen, zonder dat daarin veranderingen van beteekenis waren gebracht, een bewijs meenden te zien, dat de Regering zich geene juiste voorstelling scheen te maken van de eischen waaraan heden ten dage elke wapenmagt, ook indien zij niet bestemd is om in het open veld op te treden, moet voldoen.

Wat hiervan zij, eene zaak scheen vast te staan, dat de toestand van ons krijgswezen verre van bevredigend is. De inrigting en het gehalte onzer levende strijdkrachten laten veel te wenschen over en met de passieve weermiddelen is het niet beter gesteld. Zelfs is bij de mobilisatie gebleken, dat onze wetgeving ten aanzien van de onteigening en de inkwartiering het feitelijk onmogelijk maakt de liniën en vestingen tijdig in staat van verdediging te stellen en het leger op voet van oorlog te brengen. Kan de Minister van Oorlog het van zich verkrijgen die omstandigheden te ignoreren en openlijk te beweren, dat ons krijgswezen geene andere leemten aanbiedt dan de zoodanigen, die een natuurlijk gevolg zijn van den langdurige vredetoestand — de Vertegenwoordiging scheen het, naar het oordeel van zeer vele leden, aan zich zelve en aan de natie verplicht te zijn, dergelijken stand van zaken niet lijdelijk aan te zien. De krijgszaken zijn in de laatste jaren, op aandrang der Kamer, ten onzent met eene openbaarheid behandeld, waarvan welligt geen tweede voorbeeld in die mate is aan te wijzen. Maar tot hiertoe heeft die openbaarheid nog tot niets anders geleid dan dat het buitenland met al de onvolkomenheden en zwakheden van ons krijgskundig stelsel bekend is geworden; de verschillende geschriften in de Fransche en Hoogduitsche taal over ons defensiewezen verscheenen, leveren het bewijs, dat men in het buitenland gretig van de aangeboden gelegenheid gebruik heeft gemaakt. Het doel der openbare behandeling van deze gewichtige aangelegenheid — hervorming en verbetering — is derhalve niet bereikt. Maar op de Regering en de Vertegenwoordiging blijft de plicht rusten de gebreken, door het gevolgde stelsel van openbaarheid bekend geworden, weg te nemen en ons krijgswezen zoodanig in te rigten, dat wij de toekomst met eenig vertrouwen te gemoet kunnen gaan. De hooge begrootingen van Oorlog zijn in de laatste jaren, dan eens op deze, dan eens op andere, meer of minder beteekenende gronden, goedgekeurd, maar het scheen thans niet meer te verantwoorden op dien weg voort te gaan, zonder eenige zekerheid te verkrijgen dat met de bestaande middelen inderdaad 's lands onafhankelijkheid te verdedigen zou zijn.

§ 4. In verschillende afdelingen werd verder nog de vraag behandeld op welke

wijze de Kamer tot de juiste kennis van den werkelijken toestand van ons krijgswezen kon geraken. Wat men daarvan wist, beruiste op mededeelingen en beschouwingen van deskundigen, in en buiten de Kamer, maar niet op officiële gegevens. Toch waren deze noodig om de Vertegenwoordiging in staat te stellen een juist, vooral een volledig oordeel te vellen. Daarom verlangden sommigen, dat de Minister mogt kunnen goedvinden de rapporten, tijdens de mobilisatie van het leger, bij hem ingekomen, voor zoover ze konden strekken om licht over den toestand van het krijgswezen te verspreiden, aan de Kamer over te leggen. Anderen waren meer voor eene parlementaire enquête gestemd, die dan tevens den toestand van onze linien en vestingen zou moeten gelden. Zoodanige enquête, die zich welligt aanvankelijk tot de zoogenaamde passieve weermiddelen zou kunnen bepalen, kon dan tevens strekken om aan de Kamer het noodige licht te geven ten aanzien van het aan te nemen stelsel van verdediging. Tegen deze laatste opvatting kwamen echter sommige leden met kracht op. Stelsels van verdediging, werd door hen opgemerkt, worden beheerscht door politieke, financiële en krijgskundige gronden. Zij kunnen daarom alleen beoordeeld en vastgesteld worden door staatslieden, mits deze tevens krijgskundige kennis bezitten, of door krijgskundigen, die tevens staatslieden zijn. De militaire specialiteiten, die bij eene enquête gehoord zouden worden, waren dus, hoe bekwaam ze in hun speciale vak mochten wezen, niet de aangewezen personen om een algemeen plan voor 's lands verdediging te beoordeelen of te ontwerpen. Eene enquête over „stelsels van verdediging” zou derhalve even geringe resultaten geven als de vroeger gehouden enquête over „stelsels voor de marine.” Om tot praktische resultaten te leiden, moet eene enquête loopen over *bepaalde feiten*. Hoedanig is het gesteld met de geoefendheid, de uitrusting, de wapening onzer troepen; hoedanig met getal en gehalte van het kader; welke zijn de gebreken van deze linie of van die vesting; zijn de voorstellen tot verbetering, die bij het ontwerp-vestingwet worden gedaan, doelmatig en volledig; — zie daar allen vragen, waarop een juist antwoord alleen door de militaire specialiteiten te geven is en die derhalve zeer goed het onderwerp eener enquête kunnen uitmaken. In dien geest ingerigt zou eene enquête ongetwijfeld leiden, niet alleen tot eene juiste kennis van den werkelijken toestand, maar zij zou ook de middelen tot verbetering doen kennen. Hiertegen werd echter aangevoerd dat op die wijze en kostbare tijd verloren zou gaan, en dat al de gegevens, ten gevolge van een parlementair onderzoek te verkrijgen, toch tot geene verbetering zouden leiden wanneer niet het bestuur der krijgskzaken in handen was van een man, in staat om als hervormer op te treden en 's lands krijgswezen uit zijn onvoldoenden toestand op te heffen. Maar zulk een Minister had, om te weten wat hem te doen stond, geene enquête noodig, en zou daardoor meer belemmerd dan gebaat worden.

Meer algemeen dan het denkbeld eener enquête, vond de meening bijval, dat van de zijde der Kamer met den meesten ernst bij den Minister zelf zou worden aangedrongen op eene openhartige blootlegging van den toestand. Men zag niet voorbij, dat dergelijke mededeeling voor den Minister hare eigenaardige bezwaren had. De positie van den Minister zou onhoudbaar worden, wanneer hij de leemten en onvolkomenheden van het krijgswezen aan de Vertegenwoordiging kenbaar maakte, zonder dat hij tevens de middelen wist aan te wijzen, die tot verbetering kunnen leiden. Maar mogt dit eene reden zijn om den werkelijken toestand te verbergen? De Minister, die zoo handelde, laadde eene niet minder zware verantwoordelijkheid op zich dan die Fransche maarschalk, die, vóór het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog, in de Kamer van Vertegenwoordigers verklaard had, dat hij volkomen voor den oorlog gereed en het leger tot „de laatste knoop aan de slobkousen der soldaten” ten strijde uitgerust was. Hij deed zoo doende eene bedriegelijke gerustheid ontstaan, die voor het vaderland wel eens de noodlottigste gevolgen hebben kon. En daarom meende men van dezen Minister te mogen verwachten, dat hij zijne langdurige en cervolle loopbaan niet zou willen sluiten zonder aan de Vertegenwoordiging de volle waarheid omtrent den toestand van ons krijgswezen te hebben gezegd.

§ 5. De houding der Regering ten aanzien van de vrijwillige scherpschutters gaf in meest alle afdelingen tot eene meer of minder scherpe kritiek aanleiding. Die

houding scheen toch van zekere weifeling en zwakheid niet vrij te pleiten. Vooral had men daarbij het oog op de circulaire van den Commissaris des Konings bij den Nederlandschen weerbaarheidsbond van den 22sten September jl., waagbij zijdelings een blaam geworpen werd op de wijze van oefening der militia. De verantwoordelijke Minister van Oorlog moest, zeide men, dergelijke inmenging van niet-verantwoordelijke personen op de zaken, zijn Departement betreffende, niet toelaten. De grondslagen van den constitutionelen regeringsvorm worden door zoodanige inmenging aangetast. En dit vooral was te bedenkelijker, omdat het niet het eenige van dien aard was, hetwelk zich in den laatsten tijd had voorgedaan.

Afgescheiden van het hier bedoelde feit, werd in de meeste afdelingen in beschouwingen getreden over de inrigting der vrijwillige scherpschutterskorpsen en hunne verhouding tot de overige strijdkrachten van den Staat. Algemeen bragt men hulde aan het beginsel van vrijwillige wapenoefening en aan den ijver en de toewijding dergenen, die getoond hadden geene moeite te ontzien om zich te wapenen en voor den oorlog te bekwamen. Maar even algemeen werd de militaire organisatie van vele dier korpsen en het Koninklijk besluit van 12 Mei 1867 (*Staatsblad* n°. 49), waardoor die organisatie was gesanctioneerd, afgekeurd. Men deed opmerken, dat, blijkens de ondervinding van vele oorlogen, zulke meer of minder georganiseerde korpsen vrijwilligers, in den regel meer last dan voordeel aanbragten, en dat, zoo zij soms goed hadden gevochten, hunne aanwezigheid toch ook niet zelden belemmerend op de krijgshandelingen had gewerkt. Ook werd er op gewezen, dat, blijkens de kennisgeving in den Pruisischen *Staats-Anzeiger* van den 27sten Augustus jl. (*Staats-Courant* van 31 Augustus) de Pruisen dergelijke korpsen slechts dan als militaire korpsen erkennen, wanneer zij door officieren uit het leger worden aangevoerd. Mogt dit beginsel algemeen worden aangenomen, dan zouden onze scherpschutterskorpsen — waarvoor geene officieren beschikbaar zijn — zich, in geval van oorlog, toch dadelijk moeten ontbinden. Intusschen hebben, bij gelegenheid der jongste mobilisatie, verscheidene dier korpsen verklaard zich ter beschikking van het bestuur van Oorlog te willen stellen, onder voorwaarde, dat zij in hun geheel zouden blijven, hetgeen dus, feitelijk, hierop zou nederkomen, dat de leden dier korpsen, in geval van oorlog, geen deel aan de verdediging zouden nemen. Het is dus duidelijk, dat hieromtrent voorziening noodig is. De Regering had zich met de scherpschutterskorpsen eigenlijk evenmin moeten inlaten als met de boogschutterijen en dergelijke vereenigingen; maar nu dit in 1867 geschied en de zaak in een verkeerd spoor gebragt is, moet de Regering thans wel tusschenbeiden komen om aan de vrijwillige wapenoefening eene betere rigting te geven. Het Koninklijk besluit van 12 Mei 1867 zou, naar veler oordeel, ingetrokken, de militaire organisatie der vrijwillige korpsen opgeheven moeten worden. Overigens zou men aan de vrijwillige scherpschutters, wat kleeding en huishoudelijke inrigting van hunne vereenigingen betreft, geheele vrijheid kunnen laten, maar er diende bepaald te worden, dat de leden in geval van oorlog nimmer „en corps” maar slechts hoofd voor hoofd, bij het leger of de schutterijen kunnen worden opgenomen. Ten aanzien van deze laatste punten waren de meeningen nagenoeg eenstemmig, en met aandrang werd de wensch geuit, dat de Regering de noodige maatregelen in den aangeduiden geest mogt willen nemen.

#### AFDEELING. I.

*Art. 2.* De hoofd-intendant, tevens secretaris-generaal, was, naar men meende te weten, tijdens de mobilisatie nog aangewezen om de betrekking van hoofd-intendant bij het leger te velde te vervullen. Dergelijke cumulatie van betrekkingen, die onmogelijk te gelijker tijd door één persoon goed kunnen worden waargenomen, vond bij vele leden afkeuring.

#### AFDEELING II.

*Art. 4, a.* Wat den vorm betreft, is nu voldaan aan den vroeger uitgesproken wensch om alle als adjudanten en ordonnancen dienstdoende officieren in een post

bijeen te brengen. Maar de zaak zelve is even gebrekkig geregeld gebleven. Voor den ritmeester 1ste klasse, die boven de formatie aanwezig is, en de 5 ordonnance-officieren, moeten toch andere officieren dienst verrigten, en men had gewenscht, dat aan deze verkeerdheid een einde mogt worden gemaakt. Wel verre van in dien zin te handelen, is de zaak nu nog verergerd door een kapitein van de rijdende artillerie, op gelijke wijze, te detacheren. Ook voor dien officier moest nu weder een ander de dienst waarnemen. Aan deze onbillijkheid diende een einde te komen en men drong er ernstig op aan, dat het getal adjudanten en ordonnance-officieren binnen de grenzen zou worden gehouden van het organieke besluit, hen betreffende, of dat een nieuw Koninklijk besluit genomen wierd, ten gevolge waarvan de plaatsen dezer officieren bij het eigenlijke leger zouden kunnen aangevuld worden.

*Art. 4, b.* Enkele leden betuigden hun leedwezen, dat de Minister geen gebruik had gemaakt van de gelegenheid, die de mobilisatie hem had aangeboden, om het getal generaals te verhoogen en eene indeeling in divisien en brigades — eene oorlogsindeeling — tot stand te brengen. Door andere leden werd het afgekeurd, dat de zoo onpraktische indeeling in territoriale kommandementen was behouden. Wanneer men deze afschafte en — met opheffing van het regementsverband en gelijktijdige vorming van zelfstandige bataillons — de tegenwoordige regementskommandanten tot den rang van brigade-kommandanten verhief, dan kon, zonder verhooging van uitgaven, eene indeeling in divisien en brigades worden verkregen.

Het werd ook afgekeurd, dat de Minister, in stede van aan de Kamer eene weloverdachte nieuwe formatie van den grooten staf voor te dragen, in den aanvang van dit jaar als het ware bij verrassing één bevelhebber meer had aangesteld. Door aan dien bevelhebber slechts den rang van kolonel te geven, had het den schijn als of men het besluit der Kamer, in 1867 ten aanzien der generaals genomen, cerbidigde, terwijl het toch voor de hand lag, dat aan dezen kolonel later de rang van generaal-majoor gegeven zou worden. Op dien rang had hij trouwens evenveel aanspraak als zijne ambtgenooten, en wanneer de Minister een afzonderlijken chef voor de 4de militaire afdeeling noodig achtte, dan behoorde hij er ook niet tegen op te zien om aan de Kamer het voorstel te doen op haar besluit terug te komen.

Bij deze gelegenheid werd tevens opgemerkt, dat de plaatsing van twee generaals in eene zelfde linie van verdediging — de een als kommandant van de linie, de ander als kommandant van de troepen in die linie — uit een praktisch oogpunt aan groote bedenking onderhevig scheen. Zoo de bezwaren, aan dergelijke regeling verbonden, zich welligt, tijdens de mobilisatie, niet hadden doen gevoelen, in geval van wezenlijken oorlog moesten daaruit ongelegenheden van allerlei aard voortvloeijen.

Aan deze opmerking knoopte zich de vraag, welke de voornemens der Regering zijn met de beide generaals, die thans worden beschouwd als in active dienst te zijn, zonder dat hun een werkkring is aangewezen. Men begreep wel, dat, tengevolge van de mobilisatie, enkele officieren thans overkompleet moesten zijn, maar hunne positie behoorde dan toch geregulariseerd te worden.

*Art. 5.* De opmerking, aan het slot van het vorige artikel gemaakt, werd hier herhaald voor de twee hoofdofficieren van den generalen staf, die in hetzelfde geval als de beide generaals verkeerden.

Ook werd de vraag gedaan of de ondervinding van den afgeloopen zomer niet had geleerd, dat de zamenstelling van den generalen staf voor oorlogstijd onvoldoende is?

*Art. 6.* Gelijke vraag werd in éne afdeeling gedaan ten aanzien van het personeel der intendance, maar deze werd al dadelijk door sommige leden in ontkennenden zin beantwoord.

### IIIde AFDEELING.

Ten aanzien van de spoedige opkomst der miliciens bij hunne korpsen werd bij deze afdeeling nog opgemerkt, dat die opkomst in nog veel korter tijd zou hebben plaats gevonden, wanneer de korpsen in vaste garnizoenen met een vasten kring van aanvulling voor de militia gelegerd waren. Ingeval van oorlog is elke dag, elk uur

tijdwinst bij de mobilisatie voor ons eene levensquaestie. En men moet niet voorbij zien, dat, ware ons land dezen zomer werkelijk bedreigd geworden, de bijcentrekking der manschappen, ten gevolge van de veel grootere verzendingen aan materieel en van de opheffing der magazijnen, die nog altijd aan de grenzen worden in stand gehouden, veel vertraging zou hebben ondervonden. Overigens scheen de trouwe opkomst der miliciens uit alle deelen des lands wel als een bewijs te kunnen gelden, dat er weinig grond bestaat voor de meermalen geuite vrees, als zouden, bij de aanneming van een zeer geconcentreerd defensiestelsel, de miliciens uit de buitenprovinciën niet opkomen; het was nu toch gebleken, dat zij zich haasten hunne korpsen te bereiken, zonder zich eerst af te vragen of het leger aan den IJssel of bij Utrecht zal worden geplaatst.

De aandacht van den Minister werd gevestigd op de omstandigheid, dat de miliciens, die van hunne garnizoenen huiswaarts keerden, soms een geheel dag reizende zijn geweest zonder dat hun cenig reisgeld werd verstrekt. Er zijn voorbeelden geweest van miliciens, die, na een groot deel van den dag in den spoorrein te hebben doorgebracht, nog ongeveer 5 uren hadden te marscheren om hunne woonplaats te bereiken, en voor wie toch niets werd te goed gedaan. Die menschen, zonder geld zijnde, bleven dien ten gevolge ook zonder eten, en deze zuinigheid scheen wat al te ver gedreven. Evenzoo scheen er reden tot klagen te bestaan met opzigt tot de tegemoetkomingen, die aan officieren zijn verstrekt. Sommige officieren, en met name zij, die tijdelijk bij de staven gedetacheerd waren geweest, hadden zich tot groote uitgaven verplicht gezien, maar waren daarvoor naar men meende op onvoldoende wijze schadeloos gesteld. Voor de gehuwde onderofficieren en manschappen, die hunne gezinnen in hunne garnizoenen hadden achtergelaten, was niets gedaan, ofschoon die gezinnen soms de door hen bewoonde lokalen hadden moeten ontruimen. De officieren zelven hadden ten deele in het onderhoud dier gezinnen moeten voorzien.

Nog werd opgemerkt, dat bij alle korpsen vele manschappen aan de dienst onttrokken waren geworden, om werkzaam te zijn bij den aanmaak van kleedingstukken. Kon men hieromtrent niet het voorbeeld van andere landen volgen, waar de kleeding en de schoenen machinaal worden vervaardigd? Tevens zou op die wijze een einde komen aan den arbeid in de gevangnissen ten behoeve van het leger, waarbij de hoedanigheid der kleedingstukken niet anders dan winnen kon. Over die hoedanigheid toch waren de klagen dezen zomer algemeen.

De vraag werd eindelijk nog gedaan, waarom, tijdens de mobilisatie, bij het groote gebrek aan officieren, geen gebruik was gemaakt van de diensten der officieren van het Oost-Indische leger, waarvan zoo velen zich ter beschikking van het krijgshoofdstaaf hadden gesteld.

*Art. 8* De voornemens van den Minister ten aanzien van de oefening der infanterie schenen aan verschillende leden onverklaarbaar. De Minister was vroeger altijd een voorstander geweest van een eersten oefeningstijd van twaalf maanden. Als Minister had hij aanvankelijk dien tijd op tien maanden gesteld, zoo het heette omdat tot stand gekomen vereenvoudigingen in de reglementen en in de wijze van behandeling van het geweer, eene verkorting van den oefeningstijd toelieten. Nu ging de Minister, op dezelfde gronden, weder een stap verder en vergenoegde hij zich met eene oefeningstijd van acht maanden, en dit, terwijl juist in den afgelopen zomer gebleken was, hoeveel de geveendheid der manschappen van dit wapen te wenschen overliet. Die oefeningstijd was dus blijkbaar eene zeer rekbare zaak, die bij dezen Minister grootendeels beheerscht scheen door de som, die hij voor dit artikel wilde besteden. Overigens scheen het onmoedig aan den Minister, die met het wapen der infanterie zoo goed bekend is, te doen opmerken, dat vereenvoudigingen in reglementen en exercitiën geen zoo grooten invloed op den duur van den oefeningstijd kunnen hebben als hier wordt aangenomen. Het langdurige bijeenzijn is noodig — niet om den soldaat invidueel te oefenen — maar om de troepen dat *verband* en die *soliditeit* te brengen zonder welke zij tegenover den vijand niet zijn te gebruiken. De behandeling van het geweer en het werktuigelijke der verschillende bewegingen is in weinige weken te leeren, maar daardoor — het voorbeeld der mobiele garden

in Frankrijk bewijst zulks wel — verkrijgt men nog geen soldaten. Een eerste oefeningstijd van twaalf maanden, met eenige weken in de volgende dienstjaren voor de herhalingsoefeningen, schijnt, althans voor een deel der infanterie, noodig, en daarom werd het plan van den Minister om alleen de ligting van 1867 voor de najaars-oefeningen op te roepen, door enkele leden afgekeurd. Men zou nu wel één voltallig bataillon verkrijgen per regiment, maar die bataillons zouden bestaan uit menschen, die niet bij elkander behoorden. Het hoofddoel der najaarsoefeningen moest zijn de soldaten, die in geval van oorlog naast elkander moeten strijden, ten minste in vreedstijd eenigzins onderling bekend te maken en zich te vergewissen in hoeverre kleeding en uitrusting voor het geheel aanwezig wareu. Maar juist dit hoofddoel wordt door 's Ministers regeling niet bereikt.

*Art. 9.* Het heeft de aandacht getrokken dat bij dit artikel, even als bij art. 40, op den toelichtenden staat sommen zijn afgetrokken voor incompleet aan paarden. Dit zal noodzakelijk moeten gewijzigd worden, daar toch, althans in de eerste maanden van 1871, van zoodanig incompleet geen sprake kan zijn.

Bij gelegenheid der mobilisatie zijn 900 miliciens opgeroepen, waarvoor echter geen paarden aanwezig zijn geweest. Deze kavalleristen hebben meest met de schep gewerkt en patronen gemaakt. Bewijst dit niet dat de kritiek, die in de Kamer met opzigt tot de verhouding tusschen het getal manschappen en paarden is gemaakt, juist is geweest?

Heeft de ondervinding ook niet bewezen, dat het getal hoofdofficieren bij de kavalerie te groot is? Men schijnt althans zonder eenig bezwaar bij sommige regementen een hoofdofficier te kunnen missen. Met welk doel is, voor den tijd van de mobilisatie, een inspecteur van de remonte geereëerd?

De Minister wenscht de eskadrons in het aanstaande kamp op 126 paarden te brengen. Mag men hierin een blijk zien, dat hij de juistheid der vroeger gemaakte aanmerkingen omtrent de geringe getalsterkte der eskadrons erkent?

*Art. 10.* Zou de Minister ook kunnen mededeelen wat de ondervinding heeft geleerd omtrent de doelmatigheid der wettelijke bepalingen betreffende de onteigening van paarden, alsmede omtrent de bruikbaarheid der paarden, die langs dien weg verkregen zijn. Men meende dat bij gelegenheid dezer onteigening veel noodloozen omslag was gemaakt, en dat de regeling dezer zaak bij het Ministerie van Oorlog blijkbaar onvoldoende was voorbereid. Welke prijzen zijn gemiddeld, met inbegrip van de kosten der keurings-commissiën, besteed?

Het zou aan eenige leden aangenaam zijn, wanneer de *staat der effectieve sterkte van het leger* zoodanig wierd ingerigt, dat daaruit kon blijken hoeveel paarden bij de verschillende wapens, dus ook voor de voertuigen der infanterie, de parken enz. in geval van mobilisatie, noodig zouden zijn.

Is het juist dat het korps rijdende artillerie steeds zwaarigheid blijft maken om getrokken vuurmonden te ontvangen, zoodat daarbij thans slechts 12-fers worden aangeetroffen, en is de Minister niet in staat in deze quaestie te beslissen?

Met nadruk is ook de vraag gedaan, of niet, bij de troepenbewegingen van dezen zomer, overtuigend gebleken is, dat, in ons land, met zijne vele rivieren en dijken, rijdende batterijsn veel minder doelmatig dan veldbatterijsn zijn?

De opmerking is ook gemaakt, dat de ondervinding nu toch de juistheid had aangetoond der bedenkingen, ten vorigen jare tegen de reorganisatie der vesting-artillerie gemaakt. Toen was gezegd, dat die nieuwe organisatie, in geval van oorlog, onhoudbaar zou blijken te zijn, en de Minister was dan ook verplicht geweest daarop gedeeltelijk terug te komen, zoodra het leger op oorlogsvoet werd gebracht. Een nieuw bewijs, zeide men, van de ligtvaardigheid, waarmee men bij het bestuur van Oorlog van de eene organisatie tot de andere overgaat.

Met opzigt tot den oefeningstijd van de miliciens der vesting-artillerie werd door één lid opgemerkt, dat een tijd van 5 maanden voldoende was voor het meerendeel der manschappen, mits dat de oefeningen goed geleid werden. Langduriger oefening

was slechts noodig voor een deel der manschappen, voor de werkzaamheden van technischen aard bestemd. Hij achtte het daarom onnoodig al de miliciens der vesting-artillerie 8 maanden onder de wapens te houden.

*Art. 11.* Men vroeg of de ondervinding van dezen zomer niet had doen zien, dat het korps mineurs en sappeurs te zwak, of althans, dat het getal pionnier-troepen te gering is?

De aandacht van den Minister werd op nieuw gevestigd op het ondoelmatige van de zoogenaamde genie-stellingen. In tijd van oorlog is een eerstaanwezend ingenieur een zelfstandig persoon. In tijd van vrede echter is hij, ten gevolge van die stellingen, ondergeschikt aan den eerstaanwezende in eene andere vesting. Waartoe? En tot welk een omslag in de behandeling van zaken moet dit aanleiding geven? Dergelijke opmerking werd gemaakt ten aanzien van de zoogenaamde artillerie-kommandementen.

#### Vde AFDEELING.

Vrij algemeen werd opgemerkt dat de Akademie op te kostbaren voet is ingerigt, hetgeen nu vooral in 't oog springt, nu het getal kadets zoo gering is. Men zag wel niet voorbij, dat juist bij een klein getal kadets de kosten voor leeraren enz. betrekkelijk altijd hoog moeten zijn, omdat het getal leeraren niet in dezelve reden als het getal kadets verminderd kan worden; maar men meende toch, dat eene minder rijkelijke inrigting mogelijk ware. Vooral had men hierbij het oog op de twee hoofdofficieren, die aan het hoofd zijn geplaatst. Voor 134 jongelieden telt de Akademie 34 officieren, 6 burgerlijke beambten, 43 onderofficieren en 73 oppassers voor de jongelieden en de stallen; totaal 156 hoofden. Bij het zien van zulke cijfers kan het geen verwondering baren, dat de kosten voor elk kadet f 1335 bedragen.

Enkele leden wenschten den Minister nogmaals opmerkzaam te maken op de bezwaren aan de voorgenomen verplaatsing naar Geertruidenberg verbonden, niet alleen voor het docerend personeel, maar ook voor het onderwijs zelf. Wat het laatste punt betreft, dacht men vooral aan de lessen in de scheikunde en in het paardrijden, die juist in het leerprogramma voor het laatste studiejaar eene belangrijke plaats innemen, maar te Geertruidenberg onmogelijk goed gegeven kunnen worden. Ware het dan nog niet beter deze jongelieden een jaar bij een der korpsen te plaatsen, of anders het tijdstip van invoering der wet met een jaar te verlengen?

#### VIIde AFDEELING.

Algemeen werd twijfel geopperd of de inrigting van het materieel van onze geneeskundige dienst wel aan de eischen van den tijd beantwoordt. Men had hier niet alleen het oog op den achterlijken toestand van transportmiddelen en instrumenten, maar ook op de gebrekkige inrigting der hospitalen, die voor het meerendeel niet aan de eischen voldoen. Men betwijfelt of in dezen tak van dienst wel de noodige belangstelling werd betoond, en wees er onder anderen op hoe, tijdens de mobilisatie, de wenschen van die officieren van gezondheid, die in Duitschland en Frankrijk praktische kennis wenschten op te doen, niet zeer bevorderd waren geworden. Door betere indeeling van de officieren van gezondheid en door gebruik te maken van de aangeboden diensten van burger-geneesheeren had men zeer goed een 4-tal officieren van gezondheid, telkens door anderen te vervangen, naar het oorlogstooneel kunnen zenden. Eerst thans was aan enkelen de vergunning verleend om zich derwaarts te begeven. Men drong er op aan, dat aan dien maatregel uitbreiding mogt worden gegeven en dat het Gouvernement de kosten van dergelijke uitzending geheel voor zijne rekening zou nemen. De reeds meermalen te kennen gegeven wensch, dat de rangen van officier van gezondheid en apotheker 3de klasse mogten worden opgeheven, werd — ook in verband met den maatregel, daaromtrent door den Minister van Marine genomen — op nieuw aangedrongen.

De toestand der hospitalen maakte verder nog een punt van opzettelijke bespreking uit. Men wees er op, dat in Amerika, ook voor gewone tijden, tijdelijke houten barakken boven de dure steenen hospitalen werden verkozen. De laatsten worden na eenige jaren dienst te hebben gedaan, foyers van besmetting; de houten barakken kunnen, na eenige jaren, verlaten worden. Dergelijke barakken, op geschikte punten opgesteld, konden, in tijd van vrede, als er weinig zieken zijn, tot huisvesting dienen van de miliciens der verschillende ligtingen, die voor de najaarsoefeningen moeten opkomen en die thans niet worden opgeroepen, zoo het heet uit gebrek aan localiteit.

De vraag is gedaan aan welke oorzaken het groote percent zieken in verschillende forten, met name van de Utrechtsche linie, moet worden toegeschreven, en waarom werden de manschappen, in stede van in de reduits, niet in tenten daarbuiten gelegerd? De reden moet denkelijk in den onvoldoenden voorraad van tentmaterieel gezocht worden; maar hoe zal men zich dan redden in oorlogstijd, wanneer het noodig kan zijn een groot deel van het leger in een of meer kampen te vereenigen en er daarenboven tenten behooren aanwezig te zijn ten behoeve der ziekenverpleging enz.? Nog werd bij deze afdeeling geklaagd over de inrigting der kampen te 's Bosch en Utrecht. Dat te 's Bosch is voor oorlogstijd — als de inundatiën gesteld zijn — onbruikbaar, en ook in de Utrechtsche linie is nagenoeg niets voorbereid om een aanzienlijk getal troepen te doen kamperen. Het gevolg kon wel niets anders zijn dan dat, in geval van oorlog, de miliciens op ongunstige terreinen gelegerd zouden worden en dat er vele ziekten zouden ontstaan, die allernadeeligst op de verdediging zouden werken.

#### Xde AFDEELING.

Niettegenstaande alle verklaringen, vroeger door den Minister gedaan, was het nu, naar enkele leden meenden, onbetwistbaar gebleken, dat de voorraad patronen te gering was en de hoedanigheid te wenschen overliet. De voorraad hulzen enz. dient zeker 20 millioen te zijn. Volgens de opgaven des Ministers zal de voorraad hulzen en patronen echter op 1 Januarij 1871 slechts 9 millioen bedragen. Dit cijfer is veel te gering en onder die hulzen zijn denkelijk nog vele gebruikten. Met den meesten ernst werd er in alle afdeelingen op aangedrongen, dat de Minister voor 't minst voor eene voldoende hoeveelheid patronen zou zorgen. Des noods konden dan andere uitgaven van minder dringenden aard achterwege worden gelaten.

*Art. 19.* De Minister heeft vroeger te kennen gegeven, dat hij voornemens was de voorwerpen, die niet in de etablissementen te Delft volstrekt gemaakt mochten worden, bij particulieren te herstellen. Deze maatregel zou denkelijk tot vermindering van het zeer hooge bedrag van dit artikel kunnen leiden. Men vroeg of er reeds een begin van uitvoering aan dien maatregel gegeven was.

*Art. 20.* De wensch is uitgesproken, dat de zorg voor de torpedo's geheel aan de Marine mogt worden overgedragen. Van eene andere zijde werd gevraagd of het Departement van Oorlog reeds over een zekeren voorraad torpedo's beschikte, en hoe de Minister dacht over de aanschaffing van mitrailleuses. Is de prijs der mitrailleuses ook, bij benadering, op te geven?

#### XIde AFDEELING.

De handelingen der Regering met opzigt tot den aanleg van fortificatiewerken bij Zwolle, werd vrij algemeen ernstig gelaakt. Een lid ging zelf zoo ver, van die handelwijze inconstitutioneel te noemen. Het scheen toch, naar zijn oordeel, moeilijk met gezonde constitutionele begrippen overeen te brengen, dat een Minister, zonder met de Vertegenwoordiging te raadplegen en met eene wet tot regeling van het vestingstelsel in 't verschiep, eene opene stad met fortificatiewerken omgaf. Men wilde volstrekt niet het regt van den Minister van Oorlog betwisten om, in geval van werkelijken oorlog, werken aan te leggen overal waar het hem goeddacht, maar



hier was met den aanleg der werken voortgegaan nadat het reeds zonneklaar was, dat wij geen aanval hadden te duchten; zelfs werd aan die werken thans nog gewerkt. De batterijen, bij Zwolle aangelegd, hadden dus geenszins een tijdelijk, voorbijgaand karakter, en wel degelijk had men hier met eene poging te doen om, buiten de Verteegenwoordiging om, eene stad niet behoorende tot ons vestingstelsel, daarin op nemen. Voor het geval van oorlog hadden daarenboven die werken — aangenomen zelfs, dat zij op doelmatig gekozen punten waren gelegd — toch van geen nut kunnen zijn, daar zij, toen de troepen huiswaarts keerden, nog niet voltooid waren. Deze laatste omstandigheid gaf aan andere leden aanleiding tot de opmerking, dat de onmogelijkheid om dergelijke werken in oorlogstijd tot stand te brengen, nu gelukkig praktisch gebleken was, zoodat men vertrouwde dat daarvan in de vestingwet geen sprake meer zou zijn. Nog deed men opmerken, dat de ondervinding ook nu had geleerd, dat het aanleggen van fortifikatiewerken met behulp van gewone soldaten tot niets kan leiden, en dat het in alle opzichten veel verkieslijker is daarvoor steeds geoeffende aardwerkers te nemen.

Enkele leden wenschten gevraagd te hebben of de meeningen van den minister, ten aanzien van de waarde der vestingen, door de gebeurtenissen van den tegenwoordigen oorlog niet gewijzigd waren, en in hoeverre die gebeurtenissen aanleiding konden geven tot veranderingen in ons stelsel van defensie. Met opzigt tot dit laatste punt maakten enkele leden de opmerking, dat de gebeurtenissen in Frankrijk, naar hun inzien, de onmogelijkheid overtuigend bewezen en het gevaar duidelijk aangetoond hadden van de verdediging van onze uitgestrekte zoogenaamde buitenliniën.

Zou het den Minister ook mogelijk zijn met juistheid op te geven, hoe veel de nieuwe forten te Utrecht en het fort te Pansterdam meer gekost hebben dan de oorspronkelijke raming? Hoe groot zal de totale som zijn, waarop het fort in den Bijlmermeer-polder komt te staan?

Een lid zoude het op hoogen prijs stellen indien de Bijlage n<sup>o</sup>. 87 kon aangevuld worden met eene opgave van de gedane uitgaven sedert 1864, te weten sedert het jaar, waarover de laatste Staatsrekening loopt.

#### XIIde AFDEELING.

De meeste leden waren volstrekt niet gezind om de gelden tot het bouwen van eene kaserner te Breda, ten vorigen jare geweigerd, thans toe te staan. De redenen, toenmaals door den Minister daarvoor bijgebracht, waren toen onvoldoende geoordeeld, en nieuwe redenen werden thans niet opgegeven. De Minister, zeide men, had de beslissing der Kamer behooren te eerbiedigen. Indien elke zaak elk jaar op nieuw geïnstrueerd moest worden, dan kwam er aan de discussie nimmer een eind. Tevens werd gevraagd op hoeveel de totale kosten der verbouwing waren geraamd?

De vraag werd ook gedaan waarom geene gelden worden aangevraagd tot verbetering van de kazernering in sommige vestingen? Men wees op 's Bosch en Groningen, ook op Utrecht, waar toch altijd veel troepen vereenigd zullen moeten wezen. In vestingen zullen toch wel in de eerste plaats goede kazernen aanwezig dienen te zijn. En indien dit niet het geval is, dan kan dit, gelijk dezen zomer, onder anderen te Groningen en te Hellevoetsluis, is gebleken, tot groot ongerief voor de ingezetenen leiden. Wat de kazernering te 's Bosch betreft, heeft de Minister daarenboven ten vorigen jare eene bepaalde toezegging gedaan. Bij deze gelegenheid werd ook gevraagd waarom dezen zomer te Hellevoetsluis, tot kazernering der troepen, geen gebruik was gemaakt van de ledig staande marinegebouwen?

Nog werd aangedrongen op het verlaten der garnizoensplaatsen in de provinciën, welke niet bestemd zijn om in de regtstreeksche verdediging te worden opgenomen. Daartegen werd echter opgemerkt, dat, afgescheiden van de groote kosten, welke een dergelijke maatregel na zich zou slepen, eene zekere verspreiding der garnizoenen aan eene spoedige mobilisatie bevorderlijk kon zijn.

Ook werd 's Ministers bijzondere aandacht gevestigd op het oprigten van cantines in de garnizoensplaatsen. Groote lof werd toegezwaaid aan de officieren, die daartoe

het initiatief hadden genomen, maar men twijfelde of de sympathie der Regering voor deze zoo hoogst nuttige zaak wel bijzonder groot was. Het moest althans bevreemding wekken, dat te 's Hage, dus onder het oog van den Minister en in eene stad, waar jaarlijks zoo vele miliciens vereenigd worden, zoodanige cantine niet eenmaal bestaat.

#### XIIIde AFDEELING.

*Art. 30.* Op nieuw werd door sommige leden verlangd dat het officiële kerkgaan mogt worden afgeschaft. Andere leden wenschten dien maatregel behouden te zien. Van eene andere zijde werd er op aangedrongen, dat de manschappen des Zondags niet tot militaire oefeningen zouden worden verplicht, zooals dezen zomer in sommige garnizoenen het geval schijnt te zijn geweest.

*Art. 42.* Men wenschte den Minister in overweging te geven het kamperen, nu het geheele leger zoo juist onder de wapenen was geweest, tot een ander jaar te verschuiven, en liever voor deze f 69,000 geweren of patronen aan te koopen.

*Art. 45.* Naar het oordeel van sommigen kon dit subsidie, bij de ruimte van geld waarover het Hoofd-comité thans beschikt, gerust ingetrokken worden.

#### XIVde AFDEELING.

*Art. 46.* Er zijn officieren sedert jaren op non-activiteit, hetgeen tegen de bedoeling der wet is, en ten gevolge kan hebben, dat zij een hooger pensioen ontvangen dan waarop zij, strikt genomen, aanspraak konden maken. Gaarne zouden men zien, dat tegen deze verkeerde toepassing der wet wierd gemaakt.

#### XVIde AFDEELING.

Tegen de splitsing in de gewone en buitengewone uitgaven werd door sommige leden groot bezwaar gemaakt. Zij deed denken aan een finantiël tijdvak uit onze geschiedenis, waarin de finantiën juist niet op de meest voortreffelijke wijze beheerd zijn geworden. De splitsing werd echter door anderen, juist met het oog op betere controle, verdedigd.

*Art. 54.* Terwijl enkele leden van meening waren, dat met de aanschaffing van dit geschut te weinig spoed werd gemaakt, vroeger anderen of niet nu reeds voor kustgeschut een grooter kaliber noodig was. Dat het Departement van Oorlog vuurmonden van 24 centim., het Departement van Marine vuurmonden van 23 centim. aanschafte, werd op nieuw afgekeurd.

*Art. 55.* Door vele leden werd verlangd, dat grooter spoed zou worden gemaakt met de aanschaffing Beaumont-geweren. Het is volstrekt noodig het leger spoedig geheel met de nieuwe geweren te bewapenen, opdat de schutterijen het tegenwoordige Snider-geweer zouden kunnen ontvangen. Er zijn nu geen achterlandgeweren in voorraad om de schutterijen te bewapenen, en daarenboven, in geval van oorlog, wapens uit te reiken aan allen, die daarom vragen. De toestand in ons land zou in dit opzigt, ware onze onafhankelijkheid dezen zomer bedreigd geworden, erger zijn geweest dan in Frankrijk. De Minister zegt, in de Memorie van Toelichting, dat in dit opzigt niet met overhaasting moet worden gehandeld, maar tusschen deze en de langzaamheid, waarmede het Gouvernement te werk gaat, ligt nog eene groote kloof.

De vraag is verder gedaan hoe het gesteld is met de levering der geweren, waarvoor bij de vorige begrooting de gelden zijn toegestaan. Die geweren zullen denklijk wel niet worden afgeleverd, zoodat, wordt de zaak niet krachtig aangevat, de eerste nieuwe geweren eerst in 1872 zullen worden ontvangen.

*Art. 57.* De wijze, waarop de hier aangevraagde gelden over de verschillende posten worden verdeeld, gaf tot ernstige bedenking aanleiding. Ook hier bleek het weder, zeide men, dat de verdeling der gelden bij dit Departement niet zelden op weinig oordeelkundige wijze geschiedt. Wanneer men de posten van artt. 57 en 58

te zamen beschouwt, dan zal, in het volgende jaar, als het voorstel van den Minister wordt goedgekeurd, te gelijk begonnen worden aan *twaalf* verschillende werken. Overal zal iets gedaan worden, maar nergens iets gereed komen. Waarom niet die geheele som van *f* 865,000 voor vier of vijf van de meest noodzakelijke verbeteringen besteed en de overigen tot een volgend jaar uitgesteld? Langs dien weg, zou, althans een praktisch resultaat worden verkregen. De posten tot verbetering van de inundatiën der Utrechtsche linie kunnen geen uitstel lijden. Wat daarvoor noodig is, moet dit jaar geschieden. Andere posten, bijv. die van art. 57 sub *f* en *g* en van art. 58 sub *b*, *c* en *d*, kunnen des noods tot een volgend jaar worden verschoven.

Tegen den post 57 *g* hadden enkele leden nog al bezwaar. Zij meenden, dat het beoogde resultaat op eenvoudiger wijze ware te bereiken door gebruik te maken van de bestaande, en des noods te verbeteren, sluis bij Tiel, waardoor het water op de Oude Linge kan komen; ook dit water zou dan verbreed en verdiept moeten worden. Mogt dit juist zijn, dan zou het ontworpen toevoerkanaal kunnen vervallen. Gaarne ontving men hieromtrent eenige opheldering.

De vraag werd ook gedaan of de sluis te Nieuwersluis, met het oog op de belangen der scheepvaart, niet tevens tot schutsluis diende te worden ingerigt.

Met opzigt tot het toevoerkanaal bij de sluis aan 't Spoel werd opgemerkt, dat het kanaal, zoo lang de sluis niet hersteld was, weinig zou baten. Voor die herstelling zijn op de begrooting van hoofdstuk V gelden uitgetrokken, maar de vraag is, of men daarmede in 1871 zoo ver zal vorderen, dat met het kanaal een begin kan worden gemaakt.

Ten slotte werd nog de meening voorgestaan, dat sluizen als die aan 't Spoel, in 't algemeen militaire inundatiesluizen, onder het beheer van de militaire genie behoorden te staan.

*Art. 58, a.* De stelling te Naarden eischt verbetering, vooral wat het zoogenaamde „offensief” en het werk Ronduit betreft. De werken van het offensief zijn voor het doel, zonder eenigen twijfel, te onbeduidend; de legerplaats heeft gebrek aan water; er zijn geen terugtogtswegen. Ware het nu niet beter dit punt, aan den eersten aanval blootgesteld, en van zoo hoog gewigt voor eene krachtige verdediging van de Utrechtsche linie, althans in goeden toestand te brengen, in stede van daarvoor de onbeduidende som van *f* 20,000 (als 1ste termijn van eene totale uitgifte van *f* 180,000) uit te trekken? De verdere werken zijn minder dringend noodig; wat het fort Uitermeer betreft (art. 58 *c*), scheen het zelfs, met het oog op den Oosterspoorweg, welke daar langs moet loopen, ongeraden thans reeds tot verbetering over te gaan.

#### ARTIKEL 2.

Bij geen der burgerlijke Departementen is het de gewoonte de artikels, het personeel betreffende, vatbaar voor overschrijving te maken. Met het oog op het gebruik in het afgelopen dienstjaar van de gegeven bevoegdheid gemaakt, had men ernstig bezwaar tegen de opname der artt. 2, 4, 5, 6 enz in dit begrotingsartikel. Enkele leden spraken den wensch uit, dat de Minister nog mogt kunnen goedvinden de begrooting in dit opzigt te wijzigen.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, op 18 October 1870.

DE BIEBERSTEIN.

STIELTJES.

STORM VAN 'S GRAVESANDE.

FRANSEN VAN DE PUTTE.

DE ROO VAN ALDERWERELT.

## NOTA LIT. A.

Gebruik makende van de bevoegdheid, bij art. 25 van het Reglement van Orde gegeven, neemt de ondergeteekende de vrijheid het volgende als *Nota* over te leggen.

Hij zal zich dit jaar onthouden van uitvoerige bemerkingen op de begroting van Oorlog, bij dit onderzoek in deze sectie, omdat hem de gegevens ontbreken om met kennis van zaken over *deze* begrooting te oordeelen. Om zulks te kunnen doen, zou hij:

1°. moeten weten wat er gedaan is met de buitengewone gelden, in Julij jl. voor het budget van Oorlog toegestaan;

2°. moeten kennen het Voorloopig Verslag over de defensiewet, met de daarbij behorende *Nota's* der HH. KNOOP en DE ROO VAN ALDERWERELT.

Hij zal zich dus thans moeten bepalen tot de mededeeling van eenige hoofdbewaren tegen het beleid van den Minister van Oorlog, in de hoop dat later nog de gelegenheid zich zal opdoen, om, beter ingelicht, de begrooting meer in onderdeelen te kunnen behandelen.

Den Haag, 7 October 1870.

T. J. STIELTJES.

## NOTA LIT. B.

Bij de discussiën over het *Ontwerp-Adres van Antwoord op de Troonrede*, heeft de heer Minister van Oorlog eene voorstelling van den toestand van ons krijgswezen gegeven, die de ondergeteekende toen „zeer optimistisch gekleurd” heeft genoemd. Hij neemt thans de vrijheid dat oordeel enigzins toe te lichten, en zal daarbij de rede van den Minister van 26 September jl. als punt van uitgang nemen.

De Minister, sprekende over hetgeen tijdens de mobilisatie is verrigt, zegt, *Bijblad* bladz. 24, 3de alinea: „onze vestingen en forten zijn gearmeerd en tegen onverhoedschen aanval in gereedheid gebracht.”

Volgens de informatiën van den ondergeteekende ware het meer juist geweest te zeggen: dat meer dan *zes weken* na het begin der mobilisatie (de officiële datum van het begin der mobilisatie is 16 Julij) de bewapening der Utrechtsche linie nog niet geheel voltooid was; dat in het fort te Vechten, gelegen op den hoofdtoegang tot de Utrechtsche linie, bestemd om met 100 vuurmonden te worden bewapend, niet meer dan 40 à 50 kanonnières (waarvan de meesten denkelijk nooit met scherp geschoten hadden) zijn geweest; dat in verschillende andere hoogst belangrijke forten van de Utrechtsche linie slechts kleine artillerie-detachementen, geheel onvoldoende voor de bediening der stukken en gekommandeerd door *onderofficieren*, waren geplaatst, terwijl het — omdat zoo menige onnutte of schadelijke grensvesting óók artillerie vorderde — aan officieren en kanonnières tot eene behoorlijke bezetting van de Utrechtsche forten ontbrak.

De waarheid schijnt ook te zijn, dat, toen de troepen huiswaarts keerden, niet-tegenstaande de uiterste inspanning van alle betrokken officieren en minderen, geene enkele linie en geene enkele vesting in geheel verdedigbaren toestand verkeerde, noch de Amsterdamsche, noch de Utrechtsche linie, noch de positie Groningen-Delfzijl, noch de IJssel-linie, noch Nijmegen, noch 's Bosch, noch de Grebbe-linie, noch de kustversterkingen.

De ondergeteekende brengt gaarne hulde aan de werkzaamheid, door den heer Minister van Oorlog in de dagen der mobilisatie betoond, maar hij mag niet verbergen, dat de wijze waarop de werkzaamheden aan onze vaste verdedigingsmiddelen zijn geleid, naar zijn oordeel niet van groot beleid schijnt te getuigen.

Indien men, in stede van tijd en krachten te verspillen aan de *onmogelijke* taak om de sedert jaren verwaarloosde grensvestingen in den tijd van eenige weken in weerbaren toestand te brengen, alle beschikbare middelen had aangewend ten behoeve van de Utrechtsche en Amsterdamsche liniën, dan waren deze althans in korten tijd

in meer voldoende toestand te brengen geweest. Nu zijn de zoogenaamde *buitenliniën* ten deele oorzaak geweest, dat het hart des lands niet genoeg beschermd was. Het is duidelijk, dat, wierd onze onafhankelijkheid ooit werkelijk bedreigd en dan op gelijke wijze gehandeld, die buitenliniën de oorzaak zouden kunnen zijn van onzen ondergang. (1)

De Minister zegt, bladz. 24, 2de alinea: „In den tijd van zes dagen waren alzoo de miliciens opgeroepen en was het leger georganiseerd. Maar nu is het duidelijk dat, aangezien de troepen sinds 1830 niet mobiel waren geweest, bij zulk eene plotselinge mobiel-verklaring er bepaald hier en daar leemten zijn bevonden, leemten die evenwel in zeer korten tijd zijn opgeruimd geworden.” En lager, 4de alinea: „Wij hadden dus in den tijd van zes dagen een leger van bijna 59,000 man en 5,000 paarden onder de wapenen. Onze batterijen zijn in zeer korten tijd op 6 stukken gebragt, zoodat wij 100 (denkelijk wordt bedoeld 108) stukken in het veld hebben, geheel gereed, niet om een offensiven oorlog te voeren (?), maar om de neutraliteit te handhaven.”

Tot zoover de Minister. De ondergeteekende gelooft te mogen beweren: dat het leger wel in den tijd van zes dagen *bijeengebragt*, maar hoegenaamd niet *georganiseerd* was, ten minste wanneer men het woord „georganiseerd” in den gezonden zin opvat, dat wil zeggen, dat het leger behoorlijk ingedeeld, geëncadreerd en uitgerust was. Georganiseerd in dezen was, streng genomen, het leger nog niet, toen het ontbonden werd, want ook toen ontbraken er nog vele zeer noodige zaken en liet de bruikbaarheid van hetgeen aanwezig was — afgescheiden nog van de quaestie van geoefendheid van het personeel, waarvoor beneden — nog in sommige opzigten vrij wat te wenschen over.

De ondergeteekende veroorlooft zich verdere vragen, of er niet *weken* zijn verlopen eer alle manschappen van het leger voorzien waren van de meest onmisbare kleeding- en uitrustingsstukken, als schoenen, sokken, kapotjassen, broodzakken, veldflesschen, zoodat zelfs o. a. bij het regiment grenadiers en jagers, in het laatst van de maand Augustus (dus 5 à 6 weken na het begin der mobilisatie) nog niet geheel in de behoefte aan schoenen was voorzien? Of er niet insgelijks weken zijn verlopen eer in de Utrechtsche forten de noodige kribben of schragen aanwezig waren? Of aan het gemis dier schragen — aan de omstandigheid, dat de manschappen verplicht zijn geweest weken achtereen met hunne stroozakken op de vochtige steenen vloeren te liggen — het groote ziekte-cijfer van de bezettingen der Utrechtsche forten niet voor een groot deel moet worden toegeschreven? (2)

De ondergeteekende vraagt nog, of er dan geen gebrek is geweest aan patronen voor de infanterie, zoodat de schietoefeningen niet of schaars hebben plaats gehad? Het *aanwezige* cijfer bedroeg naar zijne informatiën nog niet de helft van het *benodigde* cijfer voor het geval van oorlog, en daarenboven waren er *zeer vele* onbruikbare of minder goede patronen. Deze becijfering geldt alleen het leger; voor de schutterijen waren er geen patronen hoegenaamd in voorraad.

Eindelijk schijnt de bewering, dat „onze batterijen in zeer korten tijd op 6 stukken zijn gebragt,” nog wel eenige toelichting te behoeven. In het begin van September toch hadden sommige batterijen hare 6 stukken nog niet volledig bespannen. Wat de voertuigen der batterijen betreft, meent de ondergeteekende te weten, dat, toen het leger ontbonden werd, alle bepanningen nog niet compleet waren.

De voertuigen voor de korpsen der verschillende wapens hebben — met uitzondering van de voertuigen voor enkele staven — in het geheel geene bespanningen ontvangen.

(1) Het volkomen gemis van wettelijke bepalingen ten aanzien van al hetgeen den tijd van *voorbereiding* voor den oorlog betreft, was eene andere hoofdrede waarom de liniën en vestingen nergens in verdedigbaren toestand zijn kunnen gebragt worden; hierbij heeft men te denken aan de opruiming van alle voor de verdediging nadeelige terreinvoorwerpen en het aanbrengen van tijdelijke verdedigingsmiddelen op de toegangen tot de verschillende posten, het voorbereiden der inundatiën enz., alle zaken welke niet uitgesteld kunnen worden tot dat de oorlog werkelijk verklaard is. Hieromtrent is spoedige voorziening noodig.

(2) De ondergeteekende heeft dat cijfer voor sommige forten hooren begrooten op 15%, en zelfs op 20%. — het ziekte-cijfer, dat gewoonlijk voor *belegerde* vestingen wordt aangenomen.

De Minister zegt, bladz. 24, 7de en 8ste alinea: „Wat bij de genie ontbrak, is aangevuld. Voor de pontonniers en de mineurs zijn de voertuigen tot gereedschap aanwezig.”

„De telegrafische verbinding van de forten met het centrum te Utrecht is ook gereed; in de Utrechtsche linie is men nog bezig om de onderlinge verbinding te voltoojen.”

De ondergeteekende meende vernomen te hebben, dat onze pontons, wat getal en inrigting betreft, onvoldoende zijn gebleken tot het leggen van de noodige bruggen over onze groote rivieren; dat de middelen tot het oprigten van veldtelegrafen nóg ontbreken en dat de vaste telegrafische verbinding — hoe krachtig daaraan ook, tijdens de mobilisatie, gewerkt is — nóg onvolledig is; de ondergeteekende heeft daarbij vooral op onderaardsche en onderzeesche verbinding (bij Willemstad, Helder-Textel enz.) het oog.

Wanneer de heer Minister van Oorlog dus beweert, dat wij „in den tijd van zes dagen een leger van bijna 59,000 man onder de wapenen hadden,” dan schijnt die bewering slechts in zooverre juist, dat er 59,000 vrijwilligers en miliciens bijeen waren, maar kan men zulk eene verzameling van menschen een *leger* noemen?

Een „leger,” daardoor zal men toch moeten verstaan eene wapenmagt, die in *strijdvaardigen* toestand is, die tegenover den vijand kan worden gebruikt. En dit schijnt met die 59,000 man naauwelijks in de tweede helft van Augustus het geval te zijn geweest. Nog liet toen het *gehalte* en de *aanvoering* vrij wat te wenschen over.

De *aanvoering*, omdat de organisatie van ons leger, wat indeeling en kader betreft, is eene *vrede*-organisatie, zonder noodzakelijkheid geheel afwijkende van de organisatie, die in oorlogstijd vereischt wordt. Noch de divisien, noch de brigades, noch de staven zijn bij ons in vreedestijd georganiseerd, hetgeen toch, zonder verhooging der begrooting, geschieden kan. In stede van in dit opzigt het goede voorbeeld van Pruisen te volgen, waar men de inrigting van het leger in vreedestijd zoo veel doenlijk heeft doen naderen tot de inrigting van het leger in oorlogstijd, zijn wij bij Frankrijk ter schole gegaan, waar, als de oorlog uitbreekt, het geheel leger — op de zoogenaamde legers van Parijs en Lyon na — moet worden georganiseerd. Het gevolg is vooreert *tijdverlies*; in de tweede plaats *desorganisatie*. Want om de divisien en brigades enz. zamen te stellen, moet nu het leger tot zekere hoogte uiteengehaald en moeten de korpsen van hunne beste officieren beroofd worden, die eensklaps moeten optreden onder nieuwe verhoudingen en bij troepen, die hen niet kennen en die aan hen onbekend zijn. Daarenboven zijn de kaders van ons leger — voor vreedestijd te sterk — voor oorlogstijd geheel ongenoegzaam: een gebrek, waarin alleen door de invoering van militie-kader is te voorzien.

Het *gehalte*, omdat de intellectuele ontwikkeling van onze miliciens — ten gevolge van de *plaatsvervoering* — gering is, en de hedendaagsche wijze van oorlogvoeren — bovenal de oorlogsvoering in ons land — meer dan ooit, ook in de laagste rangen van het leger, intelligentie vordert. Niet minder omdat steeds verzuimd is de ligtingen, tot het houden van herhalings-oefeningen, jaarlijks onder de wapenen te roepen, zoodat de miliciens, eensklaps opgeroepen, meer burger dan soldaat zijn. Eerst na eenige *weken* van zamenzijn, kan eene dergelijke agglomeratie van meer of minder geoefende menschen op den naam van *strijdvaardig leger* aanspraak maken.

De ondergeteekende wil nu nog niet eenmaal spreken van de geringe geoefendheid der vesting-artillerie — voor ons land een hoofdwapen — noch van den geheel onvoldoenden toestand, zoowel wat organisatie, uitrusting als oefening betreft, der schutterijen, waardoor deze wapenmagt, die voor 't minst als bezettingen had moeten kunnen dienen, voor dat doel — enkele korpsen welligt uitgezonderd, — geheel onbruikbaar was; dit werd sedert lang algemeen erkend en men is op middelen tot verbetering bedacht.

Maar hij acht het zijnen pligt te constateren, dat de voorstelling van den Minister, als zoude bij deze mobilisatie slechts enkele leenten zijn ontdekt, natuurlijk gevolg van een langdurigen vredestoestand en waarin zeer spoedig is voorzien kunnen

worden, niet wel met de werkelijkheid schijnt overeen te brengen. Er is, in den laatsten tijd, veel gesproken over den gebrekkigen toestand van het Fransche leger; de ondergeteekende is overtuigd dat de toestand van ons leger in vele — niet in alle — opzichten even gebrekkig, zoo niet gebrekkiger is. De hierboven medege-  
deelde feiten spreken daarenboven luide genoeg. Zijn die feiten juist, welke waarde is er dan te hechten aan de verklaringen der Regering? Zijn die feiten onjuist; is de ondergeteekende, die zijne informatiën ter rechter- en ter linkerzijde heeft moeten opdoen, naar het oordeel der Regering, verkeerd ingelicht geworden, eene parlementaire enquête zou welligt kunnen strekken om te doen uitkomen welke in deze de waarheid is — tenzij de Regering, door overlegging van de rapporten, tijdens de mobilisatie bij het Departement van Oorlog ingekomen, aan de Vertegenwoordiging het noodige licht mogt kunnen geven. Maar *licht*, op welke wijze ook te verkrijgen, is noodig. Deze *eenige* gelegenheid om den toestand van ons krijgswezen te leeren kennen, *zoo als die werkelijk is*, mag men niet onbenut voorbij laten gaan. Het ware, naar de bescheiden meening van den ondergeteekende, niet te verantwoorden, de bevolking nog langer met zulke groote personele en finantiële lasten te bezwaren, wanueer het waar mogt zijn, zoo als naauwelijks aan redelijken twijfel onderhevig schijnt, dat de toestand onzer weermiddelen geenszins van dien aard is, dat de verdediging des lands met enige hoop op goed gevolg kan worden gevoerd.

's Gravenhage, 2 October 1870.

J. K. H. DE ROO VAN ALDERWERELT.

---

## ONTWERP VAN WET. — N<sup>o</sup>. 2.

---

WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien, of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzakelijkheid is gebleken eener wijziging in het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1870:

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goed vinden en verstaan bij deze:

### EENIG ARTIKEL.

De navolgende artikelen van het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1870, vastgesteld bij de wetten van den 18den Januarij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 21), 26sten Mei 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 80), 18den Julij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 103) en 24sten Julij 1870 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141), worden bij deze verhoogd als volgt:

Het 9de artikel (IIIde afdeeling), Wapen der kavallerie, staf en korpsen enz., met de som van *zeven en zestig duizend gulden* (ƒ 67 000), en alzoo gebragt op *een millioen acht honderd zeven en dertig duizend negen honderd acht en zeventig gulden* (ƒ 1 837 978).

Daardoor wordt het totaal van de IIIde afdeeling gebragt op *elf millioen twee honderd vijf duizend een honderd een en veertig gulden* (ƒ 11 205 141), en wordt de omschrijving van die afdeeling gewijzigd en aangevuld als volgt:

„Traktementen, soldijen, fourrage-gelden en verdere kosten van de verschillende wapenkorpsen, daaronder begrepen die van de officieren van gezondheid en der paardenartsen, en der instructeurs bij de schutterijen en de vereenigingen tot vrijwillige oefeningen in den wapenhandel; voorts: gratificatiën te verleenen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen; begrafenis-kosten van onvermogene militairen beneden den rang van officier; kosten van schutterlijke diensten bij gemis van garnizoen; kosten wegens diensten van militairen, behoorende tot of bestemd voor de dienst van de landmagt in de Overzeesche bezittingen en het vaste kader van het koloniaal werfdepôt.”

Het 16de artikel (VIIde afdeeling), Materieel van de geneeskundige dienst, kosten vallende op het verplegen van zieken, aankoop van medicijnen enz., met de som van *achtien duizend gulden* (f 18 000) en alzoo gebragt op *twee honderd twee en zestig duizend zes honderd en vijftig gulden* (f 262 650).

Daardoor wordt het totaal der VIIde afdeeling gebragt op *vier honderd negen en veertig duizend vier honderd vijf en tachtig gulden* (f 449 485).

Het 18de artikel (IXde afdeeling), Scheeps- en wagenvrachten en overvaargelden enz., met eene som van *vijftig duizend gulden* (f 50 000), en alzoo gebragt op *een honderd vijftien duizend gulden* (f 115 000).

Het 20ste artikel (Xde afdeeling), Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van materieel der artillerie, der drangbare wapens, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen enz., met de som van *zeven en twintig duizend gulden* (f 27 000), en alzoo gebragt op *twee honderd zeven en tachtig duizend drie honderd en vijftig gulden* (f 287 350).

Daardoor wordt het totaal der Xde afdeeling gebragt op *een millioen drie honderd vijf en vijftig duizend twee honderd zeventig gulden* (f 1 355 270).

Het 29ste artikel (XIIde afdeeling), Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van 's Rijks gebouwen (ook van die, door de gemeenten tot militair gebruik afgestaan), bestemd tot kazernen, stallen, rijloodsen enz., met de som van *dertig duizend gulden* (f 30 000), en alzoo gebragt op *twee honderd vier en dertig duizend negen honderd gulden* (f 234 900).

Daardoor wordt het totaal der XIIde afdeeling gebragt op *twee honderd veertig duizend negen honderd gulden* (f 240 900).

Het 36ste artikel (XIIIde afdeeling), Kosten van het magazijn van kleeding, uitrusting, hospitaal-goederen, kampements-effecten enz., met de som van *twee honderd dertien duizend acht honderd gulden* (f 213 800), en alzoo gebragt op *twee honderd drie en tachtig duizend acht honderd gulden* (f 283 800).

Daarentegen wordt verminderd :

Het 19de artikel (IVde afdeeling), Remonte, met de som van *drie honderd vier en dertig duizend acht honderd gulden* (f 334 800), en alzoo gebragt op *zeven honderd een en veertig duizend vijf honderd vijftig gulden* (f 741 550), en wordt de omschrijving van die afdeeling gewijzigd en aangevuld als volgt:

„Remonte: kosten bij de opvordering van paarden, volgens art. 30 der wet van 14 September 1866 (Staatsblad n°. 133); vergoeding voor het geleiden naar de plaatsen voor de keuring aangewezen, en terug, van niet door het Rijk overgenomen paarden.”

Het 23ste artikel (XIde afdeeling), Onderhouden, herstellen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, militaire gebouwen enz., met de som van *dertig duizend gulden* (f 30 000), en alzoo gebragt op *zes honderd zeven en zestig duizend acht honderd vijftig gulden* (f 667 850).

Daardoor wordt het totaal der XIde afdeeling gebragt op *een millioen acht honderd vier en vijftig duizend twee honderd vijftig gulden* (f 1 854 250).

Het 43ste artikel (XIIIde afdeeling), Kosten, vallende op het kamperen van troepen, met de som van *een en veertig duizend gulden* (f 41 000), en alzoo gebragt op *negen en zestig duizend gulden* (f 69 000).



Daardoor wordt het totaal der XIIIde afdeeling, met inbegrip der verhooging van het 36ste artikel, gebragt op vijf honderd zeven duizend acht honderd vijftig gulden (f 507 850).

Laeten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministeriele departementen, autoriteiten, collegien en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

---

### MEMORIE VAN TOELICHTING. — N<sup>o</sup>. 5.

---

Het zal, zoo als de ondergeteekende vertrouwt, geredelijk worden erkend, dat bij de aanvraag tot verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1870, vastgesteld bij de wet van den 21sten Julij jl. (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 141), niet al de buitengewoon te doene uitgaven, welke het gevolg zouden zijn van de te nemen maatregelen tot handhaving onzer neutraliteit, vooraf met naauwkeurigheid waren te berekenen.

Thans, nu de Regering het geraden heeft geacht om de miliciens, die buitengewoon onder de wapenen waren opgekomen, naar hunne haardsteden terug te doen keeren en de staven en korpsen, welke ten gevolge van de opstelling van het mobile leger andere standplaatsen hadden bekomen, naar hunne vorige garnizoenen zijn teruggekeerd, is het mogelijk geweest een meer juist overzicht te maken van hetgeen werkelijk voor de onderscheidene onderwerpen van uitgaaf noodig wordt geacht. Hiertbij is gebleken dat eenige artikelen der begrooting niet voldoende zullen zijn om al de uitgaven te bestrijden, welke daarop dienen te worden geaffecteerd, en dat, hoewel tot aanvulling van sommigen gebruik kan en ook zal worden gemaakt, deze uit den post voor onvoorziene uitgaven (art. 55) aan te vullen, er enkele artikelen zijn, waarvoor eene aanvulling of verhooging noodzakelijk zal wezen.

Die aanvulling vordert evenwel geene verhooging der begrooting,

Het tekort op laatstbedoelde artikelen kan gedekt worden door overschrijving van artikelen, waarop gelden zullen vrijvallen, zoo als dit in de bij deze Memorie overgelegde opgave (bijlage lit. A) nader is aangewezen.

Zonder in uitgewerkte berekeningen te zijn getreden, heeft de ondergeteekende in de mede hierbij gevoegde bijlage lit. B aangewezen, welke buitengewone uitgaven hebben moeten plaats hebben, door de genomen maatregelen tot handhaving onzer neutraliteit, waarvoor bij de hiervoren genoemde wet eene som van f 4 000 000 is toegestaan, en waaruit tevens zal kunnen blijken, niet alleen dat die som voldoende is om alle reeds gedane en nog te doene betalingen daarvan te bestrijden, maar dat er zeer waarschijnlijk nog een niet onbelangrijk overschot zal bestaan.

Tot het niet verder voortgaan met de aanschaffing van het aangewezen getal paarden, bepaaldelijk voor den trein der artillerie en de administratie bestemd, werd al spoedig besloten toen de verwachting bestond dat de miliciens naar hunne haardsteden zouden terugkeeren en daardoor gebrek zou ontstaan aan manschappen tot behoorlijke verzorging der paarden.

In het wets-ontwerp wordt tevens eene wijziging voorgesteld in de omschrijving van de 3de en 4de afdeeling van het VIIIste hoofdstuk der begrooting, dienst 1870, noodzakelijk om bij de vereeniging van de hierna vermelde uitgaven geene bezwaren bij de Algemeene Rekenkamer te ontmoeten.

Ten aanzien van de 3de afdeeling heeft het betrekking op de toegekende schadeloosstellingen aan de leden der dienstdoende schutterijen, die bij het vertrek der

troepen uit de garnizoenen, dáár, waar zulks dringend gevorderd werd, de wach-  
ten hebben betrokken, en wijders op de buitengewone kosten, die het gevolg zijn  
geweest van de verplaatsing naar, en het tijdelijk verblijf van het koloniaal werf-  
depôt te Helder, welke uitgaven in het belang van het leger hier te lande hebben  
plaats gehad, en, even als die voor de schutterlijke diensten, eigenaardig onder de  
3de afdeling dienen te worden verevend.

Opzigtelijk de 4de afdeling is het noodzakelijk om daar in rekening te kunnen  
valideren, de kosten welke in sommige gemeenten, die tot verzamelplaatsen voor de  
opgevoerde paarden hebben gediend, daarvoor gemaakt zijn, alsmede de vergoedin-  
gen toegekend voor de heen- en terugreis der eigenaars van paarden, welke wel  
aangeboden maar niet voor het Rijk zijn overgenomen; uitgaven die natuurlijk onder  
de kosten voor de aanschaffing der paarden behooren te worden gerangschikt.

*De Minister van Oorlog,*

J. J. VAN MULKEN.

## STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

### VIIIste HOOFDSTUK.

#### MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

Mogt blijkens het Voorloopig Verslag van de Commissie van Rapporteurs over het Iste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1871, door een paar leden eene afkeurende stem zijn uitgebragt over de houding door het Ministerie in den afgelopen zomer aangenomen en over de maatregelen door het oorlogsbestuur tot handhaving onzer neutraliteit te dier tijd genomen, — de ondergeteekende had wel kunnen verwachten, dat dit bij de behandeling van het wetsontwerp betreffende de begrooting van zijn Departement door die leden zou zijn herhaald, maar niet dat eene zoo scherpe kritiek over het bestuur van oorlog den hoofdinhoud zou uitmaken van het gevoelen van de Kamer, in het Voorloopig Verslag omtrent het wetsontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting, dienst 1871, onder dagteekening van den 18den October jl. uitgedrukt; en dit te minder, na de welwillende beoordeeling zijner handelingen in § 2 van het Voorloopig Verslag over het Iste hoofdstuk der begrooting, zonderling genoeg, mede op den 18den October jl. kenbaar gemaakt.

Dit, de ondergeteekende wil het niet verzwijgen, heeft hem bevreemd, en alvorens over te gaan tot de beantwoording van het Voorloopig Verslag betreffende het Departement van Oorlog, wenscht hij aan de Vertegenwoordiging kenbaar te maken, dat de inhoud van gemeld Verslag hem aanleiding heeft gegeven aan Zijne Majesteit den Koning het verzoek te rigten, hem een eervol ontslag uit zijne tegenwoordige betrekking wel te willen verleen.

§ 1. Bij deze paragraaph wordt algemeen en met nadruk de wensch te kennen gegeven, dat bij deze Memorie van Antwoord een naauwkeurig verslag worde gevoegd van de wijze waarop het bij de wet van den 24sten Julij l. (*Staatsblad* n°. 141), toegestane crediet van vier millioen is besteed.

Dit reeds geschied zijnde bij het wetsontwerp, dat onder dagteekening van den 22sten October jl. aan de overwegingen der Kamer is aangeboden, vermeent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar den staat lit. B, overgelegd hij de Memorie van Toelichting, welke dat wetsontwerp vergezeld.

Dat de uitgaven, die ten laste van dat buitengewoon crediet hebben plaats gehad, zoo als in twee afdeelingen op den voorgrond wordt gesteld, een zekeren invloed op de raming van sommige uitgaven voor 1871 hadden moeten uitoefenen, kan de ondergeteekende niet toestemmen, — eene vermindering zou hij ook niet wenschelijk

achten, dewijl die ramingen zoo naauw mogelijk hebben plaats gehad, zoodat voor de aanschaffing van materieel en de verbetering van vestingwerken, de nagevraagde gelden als hoogst noodig zijn te beschouwen. Alleen voor de remonte kon dit geschieden en daarom is deze post op de begrooting voor memorie uitgetrokken.

En wat nu de becijfering betreft, volgens welke deze begrooting  $f$  457 545 lager dan die voor 1870 wordt aangewezen, en waaraan, volgens het Verslag, weinig waarde wordt toegekend, — de leden die dit te kennen hebben gegeven, zullen toch wel willen inzien, dat al worden van die som de in 1871 bij uitzondering niet benodigde gelden voor de remonte ten bedrage van  $f$  161 350 afgetrokken, de raming voor 1871 evenwel circa drie tonnen gouds minder blijft dan voor 1870 is toegestaan.

§ 2. Dat de ondergeteekende niet deelen kan in de beschouwingen van eenige leden bij den aanhef van deze paragraaf medegedeeld, waarbij wordt te kennen gegeven, dat het verkeerd is zich in vredestijd te wapenen tegen een oorlog die denkelijk nooit zal komen, en het daarenboven twijfelachtig zou zijn, ook dan wanneer het leger behoorlijk ingerigt ware en onze liniën van verdediging in staat van tegenweer zijn gesteld, langs dien weg ons zelfstandig volksbestaan te waarborgen, zal hij wel niet behoeven te verzekeren.

Hij betreurt het echter zeer, dat dergelijke uitdrukkingen worden aangetroffen in een openbaar Staatsstuk, dat is uitgegaan van de vertegenwoordigers der Nederlandsche natie. Hij kan en mag niet aannemen, dat deze ontmoedigende taal weerklink zou vinden bij het Nederlandsche volk, en hij vindt een waarborg voor die meening in de krachtige tegenspraak, welke de aangehaalde beschouwingen bij andere leden mogten ontmoeten. Hij beaamt dan ook ten volle, wat door laatstbedoelde leden is te kennen gegeven, en wil daarbij nog dit voegen, dat naar zijne zienswijze het toenemen van gevaar voor de bedreiging van ons zelfstandig volksbestaan wel ten allen tijde in rechte verhouding zal zijn tot de mate van verwaarloozing van het krijgswezen.

Het blijft een waar woord, dat eene natie, welke de middelen verwaarloost om hare onafhankelijkheid te handhaven, die onafhankelijkheid niet waard is. Zoo op één Staat in Europa de verplichting rust om zijne onafhankelijkheid, des vereischt, gewapenderhand te verdedigen, het is op ons land met zijn roemvol verleden, met zijne terreingesteldheid zoo bij uitstek gunstig voor de verdediging, en met zijne krachtvolle en vrijheidlievende bevolking. Maar om ons te kunnen verdedigen moeten wij het bovenal ernstig *willen*, en daar, waar die *wil* bestaat en zich door de genomen maatregelen ook naar buiten openbaart, zijn reeds kansen op het behoud der zelfstandigheid verworven.

Dat dit de wensch der natie is, valt niet te betwijfelen; zij is meermalen en nog onlangs zeer duidelijk gebleken.

Dat nog niet alle middelen, hoofdzakelijk de *passive*, tot onze verdediging aanwezig zijn wordt gereedelijk toegestemd. Het streven der Regering is dan ook om daartoe te geraken, waartoe nog gedurende eenige jaren buitengewone uitgaven zullen worden vereischt, die, hoe ook over te toepassing van de aan te wenden middelen de gevoelens nog mogen verschillen, zoo als de ondergeteekende vertrouwt, gereedelijk zullen worden toegestaan.

§ 3. Bij deze paragraaf wordt in het breede de feitelijke toestand van het leger beoordeeld en de niet zeer bemoedigende veronderstelling geuit, dat het bij de in den zomer van dit jaar plaats gehad hebbende zamentrekking van het leger ten volle zou zijn gebleken, wij niet gereed waren voor den oorlog en het onmogelijk zou zijn geweest in de eerste weken, met eenigen kans op eenen goeden uitslag, de verdediging te beproeven.

Treurige ervaring, zoo zij juist ware. Men zal niet beweren, dat het te zamen-gesteld leger, op den eersten dag zoodanig was, als het zou moeten zijn om op dien dag ten strijde te trekken, iets dat wel altoos bij onverwachte gebeurtenissen

bij het mobiliseren van troepen en vooral bij een militieleger, dat zich sedert de laatste 40 jaren niet op voet van oorlog had bevonden, het geval zal wezen, maar wat hier wordt te kennen gegeven, moet ten sterkste worden tegengesproken.

Ten einde de Vertegenwoordiging in de gelegenheid te stellen een en ander uit het ware oogpunt te beschouwen, zal de ondergeteekende kortelijk den toestand herinneren, waarin men zich op den 16den Julij jl. bevond, toen de Regering avonds van den vorigen dag het besluit had genomen om tot handhaving onzer neutraliteit de miliciens van alle ligtingen der verschillende korpsen onder de wapenen te doen opkomen. De ligting van het jaar 1865 was ontslagen, de miliciens van de ligting 1870, behoorende tot de troepen te voet, waren in den loop van de maand Mei bij de korpsen aangekomen en in hunnen eersten oefeningstijd; die van de vorige ligting had men op den 14den en 15den Julij met groot verlof naar hunne hardsteden doen vertrekken; de scherpshutters van de verschillende regementen infanterie, die tot hunne oefening eenigen tijd in de kampplaats bij Milligen waren vereenigd geweest, keerden op dien dag tot hunne korpsen terug; de kampen bij Zeist en bij Teteringen werden ingerigt, ten einde aldaar eenige artillerietroepen en de mineurs te doen legeren tot hunne oefening, en bij de hoofdadministratiën der korpsen hield men zich onledig om den bepaalden voorraad van kleeding- en uitrustingsstukken, door het kleeden der miliciens van de ligting van 1870 tijdelijk verminderd, weder op het voorgeschreven maximum te brengen.

Nu werd op den 16den Julij bevolen dat de miliciens van al de ligtingen onder de wapenen moesten opkomen; zij waren den 20sten Julij aanwezig en op den 22sten Julij had het leger, verdeeld in drie divisien, elk van twee brigades, benevens nog drie afzonderlijke brigades, op eene gezamenlijke sterkte van 35 000 hoofden, 2 800 paarden en 86 stukken geschut, als observatieleger de aangewezen standplaatsen ingenomen, terwijl in de vestingen en forten de noodige bezettingen waren gelegd ten getale van ruim 21 000 hoofden (waaronder 7000 man vesting-artillerie).

Dat het leger op dien dag niet in allen deele was zamengesteld en uitgerust zoo als het op oorlogsvoet behoort te zijn, was niet alleen hier het geval, maar zal overal het geval zijn, waar legers die zich op voet van vrede bevinden onverwachts moeten worden gemobiliseerd. Zelfs bij het zoo voortreffelijke Pruisische leger werden na den veldtogt van 1866 gepaste veranderingen in kleeding en uitrusting ingevoerd, ten gevolge van de bij die gelegenheid ontdekte leemten en gebreken.

Van daar dan ook dat in andere Rijken de mobiëlverklaring van het leger meest altijd wordt voorafgegaan door een voorbereidenden toestand (Kriegbereitschaft-rassemblement), en het is dan ook een zoodanige toestand, welke men zich bij de beoordeeling had behooren voor te stellen. Gebrek aan officieren tot vervulling van verschillende kommandementen, tot aanvulling van den generalen staf en der militaire intendance, op wier inkrimping vroeger zoo aanhoudend door de Vertegenwoordiging aangedrongen en dan ook toegegeven is geworden, gaf aanleiding, dat men bij de korpsen hulp had moeten zoeken, waardoor natuurlijk hier en daar eenige leemten in het kader bij de korpsen ontstond, welke echter zouden zijn aangevuld zoodra het leger op voet van oorlog zou worden gesteld, in welk geval ook het getal luitenants bij de kompagnien zou zijn vermeerderd, waarvoor de daartoe door de korpskommandanten als daarvoor geschikt in aanmerking gebragte onderofficieren ten getale van 214 bij het hoofdbestuur genoteerd en alles voor hunne benoeming voorbereid was. Dar hiertoe niet is overgegaan, zal nu toch wel tot geen verwijt kunnen strekken.

Het reservekader werd opgeroepen, de vrijwillige werving voor onbepaalden tijd geopend, de mobilisatie van den 1sten ban der dienstdoende schutterij voorbereid, de levering der benodigde paarden opgesteld, de opvoeding geregeld, de hoofdadministratiën der korpsen aangeschreven dat, zoo door het kleeden der ligting van het loopende jaar, de aanvulling van den bepaalden voorraad nog niet door de leveranciers in zijn geheel had plaats gehad, „zij met afwijking van de daaromtrent bestaande voorschriften, het benoedigde, dáár en wáár dit op de beste wijze te ver-

krijgen was, uit de hand konden aankopen", terwijl al verder de kleeding voor de dienstdoende schutterij bij eene eventuele mobilisatie benoodigd, werd aangemaakt en opgelegd; al te maal voorzieningen, die toch niet op vredesvoet worden bewerkstelligd, maar altoos eerst dan plaats hebben wanneer het voornemen bestaat om een leger op voet van oorlog te stellen.

Ook moet hier niet uit het oog worden verloren, dat bij een dreigend oorlogsgevaar, het mobile leger gewoonlijk in zijn geheel gekantonneerd of in een of meer kampen gelegerd wordt, waardoor de kazernering binnen 'slands onmiddellijk vervalt. Hier echter had juist het tegendeel plaats, zoodat in de plaatsen, waar de troepen verblijf moesten houden, — men was nog niet in tijd van oorlog, — de kazernen als het ware overbevolkt werden en de voor die troepen benoodigde nachtliggingen van elders moesten worden aangevoerd.

Zoo was de toestand en dit waren de aanvankelijk genomen maatregelen, toen de troepen met de meestmogelijke snelheid, dit wordt ten minste niet gegispt, op den 22sten Julij, zoo als hierboven is gezegd, de hen aangewezen standplaatsen hadden bezet.

En nu de kritiek van de ongenoemde deskundigen in het Voorloopig Verslag opgenomen:

*Groot* gebrek aan kleeding en uitrusting van allerlei aard, heeft niet kunnen bestaan.

Tot staving daarvan zij opgemerkt, dat de taak der hoofdadministratiën is, en zij daaraan nog werden herinnerd, van te zorgen dat de onderdeelen van het korps van het noodige worden voorzien, en nu kan uit de volgende recapitulatie op de rapporten, die iedere week door de korpsen aan het Departement van Oorlog werden gezonden van de voornaamste voorwerpen van kleeding, die in hunne magazijnen als voorraad waren opgelegd, blijken, wat in voorraad aanwezig was, nadat de miliciens opgekomen waren en gekleed waren.

De eerste van die rapporten bevat eene opgave van den voorraad op 1 Augustus, alzoo kort nadat de manschappen onder de wapenen waren gekomen.

RECAPITULATIE op de wekelijksche rapporten van den voorraad in de magazijnen der korpsen opgelegd, waaronder niet zijn begrepen de goederen bestemd voor de schutterijen en den voorraad in het magazijn te Delft aanwezig.

Aanwijzing op den 1, 8, 15, 22 en 29 Augustus, 5, 12, 19 en 26 September 1870.

*Kapotten*: 2533, 2707, 3404, 3416, 3959, 4073, 4327, 5222, 6504.

*Mouwvesten*: 16,551, 17,500, 17,590, 17,032, 16,990, 17,663, 17,488, 17,742, 17,732.

*Stalbuizen*: 1300, 1396, 1323, 1313, 1370, 1336, 1352, 1322, 1371.

*Pantaloens*: 15,316, 16,701, 16,395, 15,882, 15,624, 15,984, 16,956, 17,305, 18,228.

*Rijbroeken*: 1230, 1244, 1446, 1426, 1593, 1545, 1185, 1428, 1350.

*Kwartiermutsen*: 19,654, 20,595, 20,768, 20,412, 20,755, 21,241, 21,558, 22,163, 22,895.

*Schacots*: 2874, 2805, 3931, 3389, 3745, 4153, 4322, 4155, 4581.

*Paren schoenen*: 6,058, 6,921, 7,737, 7,841, 19,112, 12,405, 14,613, 16,820, 18,465.

*Hemden*: 37,039, 41,989, 42,671, 42,622, 42,927, 46,152, 48,087, 52,399, 54,203.

*Onderbroeken*: 35,256, 36,665, 36,838, 35,631, 34,731, 34,975, 35,662, 39,882, 41,903.

*Paren sokken*: 25,969, 32,803, 37,329, 43,405, 49,464, 55,125, 61,313, 68,777, 82,159.

*Betketels*: 6,807, 8,959, 9,338, 9,149, 10,264, 12,206, 12,771, 12,942, 13,815.

Heeft hier of daar, wellicht het gevolg van buitengewone groote of kleine taille van enkelen, of soms door onvolledige aanvragen van de onderdeelen der korpsen, of mindere voortvarendheid bij de hoofdadministratiën, het een of ander ontbroken, dan is dit niet van die beteekenis geweest, dat zulks een nadeeligen invloed op de bruikbaarheid van de troepen, die niet bestemd waren voor een veldtocht in ver verwijderde gewesten, zou hebben uitgeoefend. Een soldaat die een goede lakensche kwartiermuts bezit, zal even bruikbaar zijn als hij, die een schacot tot hoofddekseel heeft, en al mogt het hier of daar het geval zijn geweest, dat in de eerste dagen sommige manschappen slechts van één paar nieuwe schoenen waren voorzien, omdat, zoo als hiervoren is te kennen gegeven, de maximum-voorraad door eene toevallige omstandigheid nog niet was aangevuld, hierin kon en is dan ook ten spoedigste voorzien.

De Pruisische soldaat moet, wanneer hij onder de wapenen komt, een paar goede schoenen en een goed hemd medebrengen, en hiervoor zijn de gemeentebesturen verantwoordelijk gesteld.

De soldaten waren van schoenen en sokken voorzien volgens de modellen, sedert lang bij het leger in gebruik en waarmede zij tot dusverre al hunne diensten, alle marschen, zoo in de garnizoenen als in de kampen, zonder bezwaar verrigten; alleen bij de 3de divisie hebben langduriger marschen plaats gehad en door den bevelhebber van dat onderdeel van het leger is te kennen gegeven, dat dit gepaard ging met de grootste orde, zonder overspanning, zonder zieken en... zonder achterblijvers! Zou dit kunnen plaats hebben als het schoeisel zoo ellendig was? Van waar, mag men vragen, nu in eens die hooge afkeuring? Heeft men soms hier of daar niet passende schoenen uitgereikt, of wordt er niet op gelet dat wollen voorwerpen bij het wasschen meerder zorg vereischen dan linnen of katoenen stof? Dan is dit de schuld geweest van hen, die er op hadden moeten letten, en nu misschien de klagten hebben geuit.

Gebrek aan patronen! Ieder soldaat was voorzien van 50 stuks, en bij elk veldbataillon bevond zich een gevulde patroonkasson. Slechts bij één regiment bedroeg die voorraad iets minder (37 stuks per hoofd), en dit was ontstaan omdat het, door zijne overhaaste verplaatsing, niet uit het magazijn daartoe aangewezen, de voor hetzelfde bestemde patronen heeft doen afhalen. Nog bij een bataillon van een ander korps bestond een tijdelijk inkompleet, doordien er bij de bestaande wetgeving op het vervoer van buskruid, geen voldoende gebruik kon worden gemaakt van de versnelde middelen van vervoer. Natuurlijk werd hierin dadelijk voorzien, zoodra men dit te weten kwam.

Wordt soms bedoeld de voorraad in de verschillende artillerie-magazijnen, te dien aanzien zij te kennen gegeven, dat men in staat was aan ieder der 15000 schutters die met achterlaadgeweren zijn gewapend geworden, 50 patronen te kunnen uitreiken en dan nog een voorraad aanwezig bleef ten bedrage van 1 150 000 stuks, om de patroonkassons aan te vullen, enz. De voorraad was aldus aanvankelijk toereikend, en tot de aanvulling daarvan werd met overpoosden ijver bij de patroonfabriek gearbeid, alwaar gemiddeld per dag 40 000 stuks werden vervaardigd.

Men gelieve verder te letten op hetgeen hierna bij de Xde afdeling wordt medegedeeld.

Van achterlaadgeweren was de infanterie in haar geheel voorzien; 15 000 stuks werden al dadelijk aan de verschillende gemeentebesturen ten behoeve van den 1sten ban der dienstdoende schutterijen uitgereikt, en nu bevindt zich nog een getal van 22 600 achterlaadgeweren in de artillerie-magazijnen als voorraad opgelegd. En wat de onbekendheid met de behandeling van het achterlaadgeweer betreft, dit was alleen het geval met de oudste ligting, die ook daarom juist bestemd was om tot bijwoning van de najaarsoefeningen onder de wapenen op te komen.

Het zal wel ter naauwernood behoeven vermeld te worden dat ook de miliciens binnen enkele dagen met de bewuste behandeling volkomen vertrouwd waren.

Met welk regt kan er beweerd worden, dat de organisatie der schutterij is verwaan-

loosd? Steunt de tegenwoordige organisatie niet op wettelijke bepalingen? En zoolang dit niet door andere zijn vervangen — een wetsontwerp is bij de Kamer aanging — moet en kan de tegenwoordige zamenstelling niet anders dan aan de bestaande wet worden getoetst; — en weet men dan niet dat de Minister van Oorlog in tijd van vrede geen de minste bemoeienis heeft met de inwendige zamenstelling der schutterijen, die dan eerst aanvangt, wanneer zij mobiel verklaard en aan het leger worden toegevoegd? Aan aandrang tot spoed heeft het van wege het Departement van Oorlog niet ontbroken.

Naarmate men in het bezit van paarden geraakte, werden de batterijen successievelijk gecompleteerd, en dit ging zoo spoedig, dat reeds in de eerste dagen van Augustus eenige 4pounds-batterijen en op den 22sten dier maand al de batterijen veldrijdende artillerie van het voor oorlogsvoet bepaalde getal paarden waren voorzien.

Op den 19den Augustus werden aan het hoofdkwartier en aan de staven der divisien en brigades de bespannen ziekenwagens, karren voor geneesmiddelen en bagaadjekarren verstrekt, en hiermede zou ten behoeve der korpsen successievelijk zijn voortgegaan, indien de omstandigheden niet zoodanig waren veranderd, dat het geraden werd geacht de paarden voorloopig te Utrecht te doen verblijven.

Dat het gehalte van een militieleger bij den aanvang van zijne vereeniging niet vergeleken kan worden met dat zamengesteld uit in den oorlog geharde soldaten; dat ons leger uit een jeugdig kader bestaat (het was op vredesvoet voltallig); dat onze militie-soldaten minder geoefend zijn dan die van andere Rijken, waar zij drie of meer jaren tot eerste oefening onder de wapenen blijven, — wie zal dit ontkennen; maar, nu in deze paragraaf, met cursief gedrukte letters, eene zoo ongunstige verklaring over ons leger is afgelegd, wil de ondergeteekende aan de leden der Vertegenwoordiging, welke zich in de maand Julij jl. te 's Gravenhage bevonden en die — het waren er velen — bij herhaling aan hem hunne ingenomenheid betuigden over de goede houding en het martiaal voorkomen der troepen tot de 1ste brigade van de 1ste divisie behorende, de vraag gerigt hebben, of zij thans, door de zogenoemde deskundigen ingelicht, met bovenbedoelde ongunstige beoordeeling kunnen instemmen?

Nog eens moet de ondergeteekende het herhalen, dat het leger nog niet *op voet van oorlog* was gesteld; dit moet niet uit het oog worden verloren, en vooral niet door sommige onvergenoegde beoordeelaars, die dit — misschien in hun persoonlijk belang — hadden gewenscht en daarin zijn teleurgesteld geworden.

Het leger was vereenigd en opgesteld om des gevorderd onze neutraliteit te handhaven, zoo die op het een of ander punt werd bedreigd, en dit zou het ook wel met goed gevolg hebben kunnen doen. Van dat standpunt had men behooren uit te gaan bij de beoordeeling van de in den afgelopen zomer plaats gehad hebbende gebeurtenissen.

Wat de bedenkingen betreft omtrent den onvoldoenden toestand van onze vestingen en versterkte plaatsen, de beschouwingen daarover kunnen, zooals de ondergeteekende vermeent, doelmatiger behandeld worden, zoodra het wets-ontwerp tot voltooiing van ons vestingstelsel aan de Kamer zal worden ingediend, en bij die gelegenheid zal het kunnen blijken, in hoe verre de Vertegenwoordiging genegen zal zijn door het toestaan van de noodige gelden de voltooiing met kracht te doen voortzetten. Maar, — en dit is eene opmerking die toelichting vereischt, — terwijl er nog zooveel te doen was aan de hoofdlinien des lands, zijn er aanzienlijke sommen uitgegeven om vestingen, die sedert jaren in verwaarloosden toestand verkeerden en waarvan het nut door velen betwijfeld werd, te verbeteren; en dit is — volgens het Verslag — eene onoordeelkundige handeling.

Om dit met juistheid te beoordeelen, moet de ondergeteekende de vraag doen, wat er verondersteld kon worden op het tijdstip toen er besloten werd onze neutraliteit te handhaven? Wist men toen op welk terrein, aan den Beneden- of Boven-Rhijn, de oorlog gevoerd zou worden, en zoo het eerste plaats had, waren dan niet onze grenzen bedreigd geworden? En dat die veronderstelling niet zoo ten eenen



male ongegrond was te beschouwen, zou kunnen blijken uit Duitse tijdschriften, waarin het belang van Pruisen werd betoogd om, bij eenen eventuelen oorlog met Frankrijk, zich spoedig in het bezit te stellen van de Maaslinie, en Maastricht, Venlo, Grave en Nijmegen te doen bezetten; daartegen diende gewaakt te worden, en zoo lag het dan ook in den aard der zaak, dat voor onze bruggehoofden op den IJssel, voor die op de Waal en Maas, alsmede voor de positie Groningen-Delfzijl, maatregelen van voorzorg moesten worden genomen. Waren die plaatsen dan reeds uit de rij onzer versterkingen weggenomen? En wat toch zou de beoordeeling geweest zijn indien er eens niets aan de bedoelde vestingen ware verrigt, de grenzen werkelijk overschreden en die sterkten in geheel onverdedigbaren toestand gevonden en als het ware zonder slag of stoot bezet waren geworden? (\*)

Het is zoo gemakkelijk eene kritiek uit te oefenen over plaats gehad hebbende gebeurtenissen, maar om vooruit te zien wat gebeuren kan is zoo gemakkelijk niet.

Dat de meeste werken in de haast zijn tot stand gebracht, ligt in den aard der zaak en zal wel altoos bij onverwachte oorlogstoestanden het geval wezen, terwijl, hoe onvolkomen de hier bedoelde werken ook mogen geweest zijn, zij toch al spoedig het hunne zouden hebben bijgedragen tot eene meer krachtige verdediging.

En zal hieruit nu de gevolgtrekking kunnen worden afgeleid over de min oordeelkundige wijze waarop in het algemeen de verdeeling van gelden bij het Departement van Oorlog wordt geregeld? Zal dit kunnen blijken uit het aangehaalde voorbeeld, ten aanzien van de bewegingen bij de veld- en rijdende artillerie, indien men weet wat daarvan zij en dat zij zich tot het volgende heeft bepaald:

Het was bij het hoofdbestuur zeer goed bekend, dat door het vermeerderd aantal paarden in de gewone garnizoensplaatsen der batterijen, geen genoegzame stalling aanwezig was.

Om de inlevering van het materieel en het met groot verlot zenden der miliciens gemakkelijk te maken, moesten sommige der batterijen uit de gemeenten waar zij tijdens de mobilisatie gekantonneerd waren, voorloopig in of nabij hunne vorige garnizoensplaatsen terug gebragt worden. Zoo er in het garnizoen plaats te kort kwam, waren de chefs gemagtigd het overkomplete tijdelijk te doen kantonneren in de omliggende gemeenten, tot dat de middelen tot kazernering van de manschappen en het stallen der paarden in andere garnizoenen waren ingerigt. Op die wijze zijn er in het geheel van de veld-artillerie twee batterijen te Leiden en eene te Zutphen en van de rijdende artillerie slechts eene batterij te Venlo in garnizoen gekomen, terwijl de overigen in of voor een klein gedeelte nabij de gewone garnizoensplaatsen zijn overgebragt. Door deze regeling werd juist bereikt wat, volgens het Voorloopig Verslag, uit het oog was verloren, namelijk bezuiniging, want zonder de belangen van de dienst te schaden, heeft men zooveel doenlijk den last der inkwartiering verminderd en daardoor tevens de schatkist gebaat.

Het zou, zoo wordt in het Verslag al verder beweerd, zeer goed mogelijk zijn het krijgswezen in voldoende toestand te brengen, zonder hogere sommen te besteden, wanneer slechts ons stelsel van legerinrigting op andere grondslagen wierd gevestigd en geen weelderige organisatiën in stand gehouden werden. Weelderige organisatiën!! — groote woorden voorzeker, mag men vragen, waar bestaan zij dan bij ons leger? —

Algemeene dienstpligt, zoo als eenige leden dit op het voetspoor van Pruisen verlangen, doch door anderen niet wordt voorgestaan, zou voorzeker onze strijdkrachten, die dan alleen aan militia 75 000 man zouden tellen, belangrijk vermeerderen, maar boven en behalve dat de Grondwet dit verbiedt, zouden daardoor de uitgaven niet verminderen, want door het kleeden en gedurende het slechts acht maanden

(\*) Dat men het in België uit hetzelfde gezichtspunt heeft beschouwd kan blijken uit de omstandigheid dat — daargelaten hetgeen aan de Antwerpsche werken geschied is — te Luik de beide forten geheel voor den staat van beleg gewapend, de borstweringen zooveel doenlijk verzaard, traversen aangelegd, palissaderingen in de inspringende wapenplaatsen van den bedekten weg aangebragt, de boomen die op het glacis stonden omgehakt werden; enz. Op dezelfde wijze zijn bewapend de vestingen Diest en Dendermonde, benevens de citadellen van Namen en Gent.

onder de wapenen houden van het zoo aanzienlijk hooger contingent, zouden er minstens een millioen guldens per jaar meer worden uitgegeven, de tevens noodzakelijke vermeerdering van het kader, buiten rekening latende. Algemeen dinstplicht in den zin van het Zwitsersche stelsel toegepast, leidt, — het wordt erkend, — tot schijnvertooning.

In Zwitserland twijfelt men zelfs aan de deugdelijkheid der legerinrigting en is men op verbetering bedacht, en dat het zoogenaamd localiseren der militie in den zin, zooals door den heer STIELTJES wordt verlangd, voordeel of verbetering zou aanbrengen, kan met grond worden tegengesproken.

Verder te gaan dan thans reeds geschiedt, namelijk om de miliciens zooveel doenlijk in te lijven bij de korpsen, die in of nabij hunne woonplaats garnizoen houden, is niet mogelijk.

De ondergeteekende wil niet ontkennen, — hij heeft het reeds meermalen gezegd, — dat het zedelijk en verstandelijk gehalte der militie door afschaffing van de plaatsvervangende en nommerwisselaars kan verhoogd worden; bij eene herziening der militiewet, — in het Voorloopig Verslag verlangd, — kan daarop alsmede op eene verhooging van het jaarlijksch contingent bepaaldelijk worden aangedrongen.

Tegen het ongunstig oordeel ten aanzien van het ingediend wets-ontwerp omtrent de schutterij, — nu als een *anachronisme* beschouwd, — zal de ondergeteekende alleen aan het gevoelen van andere leden der Kamer herinneren, die eenige maanden geleden in het Voorloopig Verslag betreffende dat wets-ontwerp te kennen gaven: „dat zij verbetering van meer dan eenen aard zal aanbrengen en sommige der daarbij gehuldigde hoofdbeginselen allezins bijval verdienen.” Doch hoe dit ook zij, nu vele leden het noodzakelijk hebben geacht, als in eenen adem alles af te keuren wat bestaat, vermeent de ondergeteekende zich te mogen onthouden, met ten aanzien van elk punt, in bijzonderheden af te dalen tot wederlegging van het aangevoerde.

Dat er eene meer op oorlogsvoet geschoeide organisatie dient te worden aangenomen, en de kaders van sommige wapenkorpsen vermeerderd moeten worden, is bij de mobilisatie ten duidelijkste gebleken, en dat onze passieve verdedigingsmiddelen aangevuld moeten worden, de ondergeteekende heeft het reeds hiervoren te kennen gegeven; hij wenschte er nog bij te voegen, dat ook het gehalte der militie dient te worden verbeterd. Is men daarvan overtuigd, dan hoopt en vertrouwt hij, dat wanneer de Minister van Oorlog die hem zal opvolgen, het geraden zal achten om de reeds bij het Departement van Oorlog in bewerking zijnde voorstellen tot verbetering der levende strijdkrachten (legerorganisatie), tot eenige wijzigingen in de wetten op de onteigening, de inkwartiering en de spoorwegen, bij de Kamer in te dienen, bij de Vertegenwoordiging die ondersteuning en medewerking zal vinden, welke noodig zijn om een en ander tot stand te brengen.

§ 4. De behandeling der vraag, op welke wijze de Kamer tot eene juiste kennis van den toestand van ons krijgswezen zou kunnen geraken, leidde bij sommige leden tot het denkbeeld eener parlementaire enquête; meer algemeen vond de meening bijval om bij den Minister zelf op eene openhartige blootlegging aan te dringen, en werd het vertrouwen ten slotte — zij het ook met eene minder kiesche vergelijking — uitgedrukt, dat de ondergeteekende zijne loopbaan niet zou willen sluiten, zonder aan de Vertegenwoordiging de volle waarheid omtrent den toestand van ons krijgswezen te hebben kenbaar gemaakt.

Waaruit blijkt dat de toestand van ons krijgswezen zoo ellendig is als de door zoogenaamde deskundigen wordt voorgesteld en die als het ware met een sluier is bedekt geworden? Men zal ons leger toch niet willen vergelijken met het zoo krachtvol en ons in getalsterkte zoo verre overtreffende Pruisische leger? Reeds bij beantwoording van de vorige paragraaf heeft de ondergeteekende doen uitkomen, dat die toestand met veel te donkere kleuren wordt geschetst. Er bestaan bij hem geene redenen, welke dan ook, die hem zouden kunnen bewegen

om dien toestand gunstiger voor te stellen dan hij werkelijk bestaat; hij heeft meer dan eens doen uitkomen, dat hij bekend is met hetgeen aan ons krijgswezen ontbrekt en welke middelen tot verbetering dienen te worden aangewend.

Reeds heeft hij ten aanzien van het vestingstelsel de ten deze gewenschte mededeeling aan de Vertegenwoordiging kenbaar gemaakt. Een wets ontwerp tot regeling der schutterijen is bij de Kamer aanhangig, die, zoo hij ware aangebleven, gevolgd zou zijn geworden door een tot wijziging der militiewet, terwijl daarna een wetsontwerp tot vaststelling der legerorganisatie zou zijn ingediend; en wenscht men nu reeds te weten welke verbeteringen hij bij de voorgenomen legerorganisatie op het oog had, gaarne wil hij die hier in korte trekken mededeelen; zij zijn;

1°. Vermeerdering der getalsterkte van onze levende strijdkrachten.

De ondervinding nu opgedaan bij de plaats gehad hebbende gebeurtenissen en de vermoedelijke uitkomst van den tegenwoordigen oorlog, heeft overtuigend doen blijken, dat de getalsterkte onzer levende strijdkrachten, die vóór die gebeurtenissen welligt voldoende waren, thans te gering zijn om het vaderland te kunnen verdedigen, en dit blijft, wat men ook moge beweren, eene waarheid, ook dan, wanneer men mogt besluiten, hetgeen door den ondergeteekende zeer zou worden betreurd, om een meer geconcentreerd verdedigingstelsel aan te nemen dan is voorgesteld bij de in de vorige zitting ingediende wet tot voltooiing van het vestingstelsel. De vermeerdering van het leger zal kunnen worden verkregen, zoo als bereids hiervoren is te kennen gegeven, door wijziging der militiewet, namelijk om de getalsterkte der militie op 55 000 man (3000 voor de marine) voltallig te houden (1), terwijl de schutterijwet moet kunnen toelaten, dat die wapenmagt een gehalte bezit — die zij thans mist — om te kunnen dienen tot het bezetten der vestingen en forten en gedeeltelijk tot eene reserve voor het leger.

2°. Verbetering van het gehalte van het leger.

Dit is alleen te verkrijgen, zoo als bij § 3 is vermeld, door afschaffing van de plaatsvervanging en nommerverwisseling. Deze maatregel dient tevens gepaard te gaan met de invoering van vrijwilligers voor één jaar en het jaarlijks onder de wapenen doen opkomen van de militie tot hare oefening.

3°. Uitbreiding der kaders.

Noodzakelijk bij de invoering van vrijwilligers voor één jaar en de meerdere oefening der militie, want daaruit zullen niet alleen militie-korporaals, maar ook militie-onderofficieren en zelfs militie-officieren gevormd kunnen en moeten worden, om in tijd van oorlog als zoodanig te kunnen optreden.

4°. Indeeling van het leger.

Het is wenschelijk dat er terug worde gekomen op de vroegere indeeling van divisien en brigades reeds op voet van vrede, alsmede dat in het algemeen de inwendige organisatiën der verschillende troepenkorpsen zoodanig geregeld worden, dat de overgang van den vredestoestand op den voet van oorlog in den kortstmogelijken tijd kunne worden tot stand gebragt,

5°. Vermeerdering der staven en korpsen.

Inzonderheid van den generalen staf en de intendance, zoo als hiervoren in de 2de afdeling reeds is aangegeven.

*Infanterie.* Vermeerdering van twee luitenants per bataillon voor speciale diensten en uitbreiding van het depôt van het regiment grenadiers en jagers tot op vijf kompaniën.

*Kavallerie.* Zamenstelling van de reserve- en depôt-eskadrons, voorzien van een genoegzaam getal afgerigte paarden, om in vredetijd de rekruten te oefenen, de veldeskadrons ten allen tijde aan te vullen om eene sterke te hebben van 116 paarden, en wijders in oorlogstijd in de ordonnancedienst te kunnen voorzien.

(1) Daartoe behoeft slechts de 1ste alinea van art 2 der militiewet te vervallen.

*Artillerie.* Inrigting der batterijen, om ten allen tijde met zes stukken en twee voertuigen te kunnen uitrusten; uitbreiding van den transporttrein en de vesting-artillerie; oprigting van eene kompagnie vuurwerkers en toevoeging aan het korps pontonniers van het noodige personeel en materieel tot het overbruggen van groote rivieren.

*Genie.* Vermeerdering van het korps mineurs en sapeurs met twee kompagnien, waarvan ééne tot depôt.

De ondergeteekende moet het herhalen, dat hij voor geene openbaarheid in de regeling van ons krijgswezen schroomt en gaarne daaromtrent in gemeenschappelijk overleg met de Vertegenwoordiging zou zijn getreden. Men zou hem dan ook bereid gevonden hebben naar waarheid aan te wijzen, wat wij bezitten en nog behoeven om ons krijgswezen op een goeden voet te brengen, en daartoe zouden de wetsontwerpen hierboven genoemd, de beste gelegenheid hebben aangeboden.

§ 5. De kritiek over de houding der Regering ten aanzien der vrijwillige scherp-schutters, kan niet anders dan aan onbekendheid worden toegeschreven van hetgeen door de Regering ten deze is verrigt.

De ondergeteekende schroomt niet dit alsnog mede te deelen.

Van weifeling of zwakheid zal in zijne handelingen geen spoor gevonden worden.

Van de circulaire van den Commissaris des Konings bij den Nederlandschen Weerbaarheidsbond, waarvan het Verslag gewaagt, is noch bij den ondergeteekende noch bij het Departement van Binnenlandsche Zaken mededeeling ontvangen.

Zoodra echter de Regering kennis droeg van de uitnodiging tot het bijwonen der oefeningen, die van wege enkele vereenigingen tot vrijwillige oefeningen in den wapenhandel tot de milicien-verlofgangers werd gerigt, is onmiddellijk door zijnen ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken, in overleg met hem, aan de Commissarissen des Konings in de provinciën, de volgende aanschrijving gerigt:

„Het is aan de Regering gebleken dat door besturen van vereenigingen tot bevordering van 's lands weerbaarheid of door kommandanten der uit die vereenigingen opgerigte korpsen, de verlofgangers der nationale militie hier en daar zijn uitgenoodigd om deel te nemen aan de oefeningen, welke door de leden van die vereenigingen worden gehouden.

„Die uitnodigingen kunnen alligt bij de manschappen der militie, voorzeker tegen de bedoeling van hen die zoodanige uitnodiging hebben gedaan, de volkomen onjuiste meening doen ontstaan, dat bedoelde miliciens verplicht zouden zijn daaraan gevolg te geven.

„Het behoeft geen betoog dat op de manschappen der militie geene andere dienstverplichtingen rusten dan hun bij de artt. 183—186 der Grondwet en, in overeenstemming daarmede, bij de wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 72) zijn opgelegd.

„Oproepingen van miliciens tot verplichte deelneming aan de oefeningen in den wapenhandel kunnen alleen van de Regering uitgaan.

„In overleg met mijnen ambtgenoot van Oorlog verzoek ik u de aandacht van de gemeentebesturen hierop te willen vestigen, en hen zoowel namens mijnen bedoelden ambtgenoot als van mijnentwege uit te noodigen, de verlofgangers der militie dienovereenkomstig bij openbare kennisgeving te doen inlichten, dat, wanneer zij vrijwillig aan de bedoelde oefeningen willen deelnemen, dit aan hen wordt vrijgelaten, doch dat voor hen *geenerlei verplichting* tot deelneming aan de oefeningen van vereenigingen tot bevordering van 's lands weerbaarheid bestaat. Gelief de gemeentebesturen tevens op te merken, dat zij niet verplicht zijn te voldoen aan aanvragen van besturen van die vereenigingen ter bekoming van opgaven der in de gemeente verblijf houdende verlofgangers der militie.”

Van inmenging van niet verantwoordelijke personen in de zaken het Departement

van Oorlog betreffende, hier geen sprake zijnde, acht de ondergeteekende de verzekering overbodig dat hij die ook niet zou dulden.

Eenig ander feit van dien aard is hem niet bekend.

In de jongste maanden was hij niet in de gelegenheid om de vereenigingen tot vrijwillige oefeningen in den wapenhandel voor te lichten omtrent de wijze waarop zij ten meesten nutte van het vaderland werkzaam kunnen zijn, en dit geschiedde naar aanleiding der mededeeling van het bestuur van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond, dat de weerbaarheid zich ter beschikking stelde van het vaderland, om op de eerste roepstem des Konings zich individueel of korpsgewijze aan te sluiten bij leger of schutterij. Toen werd aan het bestuur deswege dank gezegd, en tevens te kennen gegeven: dat reeds eene gelegenheid was geopend voor velen om dat loffelijk besluit aanvankelijk ten uitvoer te leggen, daar de *Staats-courant* Zijner Majesteits besluit van den 18den Julij 1870, n°. 9, bevatte, waarbij onder anderen is bepaald:

Dat mannen van 17- tot 50jarigen leeftijd tot eene vrijwillige verbindtenis voor onbepaalden tijd, doch minstens zoo lang de militie buitengewoon onder de wapenen wordt gehouden, worden toegelaten, en wel bij zoodanig korps van het leger waarop zij hunne keus vestigen en waarvoor zij geschikt worden bevonden.

Voorts werd medegedeeld dat door den Koning was toegestaan, dat leden van scherpshutterskorpsen, zich vrijwillig voor onbepaalden tijd bij een der korpsen van het leger verbindende, aanvankelijk de uniformkleeding mogten blijven dragen, die zij zich aangeschaft hebben. Hun werd tevens vergund buiten de kazernen te wonen en geen deel te nemen aan de menage.

Aan voormeld bestuur is eindelijk nog te kennen gegeven, dat zij, die door huiselijke of maatschappelijke omstandigheden genoodzaakt zijn in de plaats hunner inwoning te verblijven, maar toch aan de lokale verdediging verlangen deel te nemen, zoodra de stelling of vesting in welker nabijheid zij wonen ernstig werd bedreigd, zich ter beschikking behoorden te stellen van den bevelhebber aan wien die verdediging is opgedragen.

Blijkt nu uit het vorenstaande dat er bij de Regering eenige weifeling bestaat nopens de bestemming die zij wenscht, dat in tijden van oorlog aan de leden der weerbaarheidskorpsen gegeven wordt? Zij acht het in de eerste plaats wenshelijk dat die leden zich individueel bij het leger of bij de schutterijen aansluiten, alwaar zij door hunne bedrevenheid in het schieten, en de verdere bekwaamheden die zij in de gelegenheid zijn geweest zich eigen te maken, gepaard met hunne meer verstandelijke ontwikkeling boven de miliciens en de gewone schutters, gewigtige diensten kunnen bewijzen, en ook al spoedig die graden zullen kunnen terug bekomen welke zij bij hunne weerbaarheidsafdeeling hadden.

En aangenomen dat er scherpshutterskorpsen waren, die den wensch te kennen gaven om in geval van oorlog vereenigd te blijven, zou dit dan niet even goed kunnen plaats hebben als met de vrijwillige jagerkorpsen die in 1830—1831 bij ons leger hebben bestaan, en bij den aanvang hunner aansluiting bij het leger zeker minder geoefend waren, dan de tegenwoordige scherpshuttersvereenigingen?

Een zoodanig korps op last des Konings opgericht, zamengesteld en erkend als tot het leger te behooren, is als militair korps gelijk aan de overigen, en de officieren daarbij ingedeeld, worden in allen deele behandeld als de overige officieren van het leger.

De verdere beschouwingen in het Verslag voorkomende omtrent de inrigting der vrijwillige scherpshuttersvereenigingen en hunne verhouding tot de overige strijdkrachten, bewijzen dat de geschiedenis dezer zaak niet algemeen bekend is.

Eenige inlichting ter zake kan mitsdien nuttig zijn.

Reeds in 1866 hadden zich verscheidene scherpshuttersvereenigingen gevormd; de meeste hadden bereids bevelhebbers en officieren gekozen en eene uniformkleeding

nangenomen, toen zij zich tot het Departement van Oorlog wendden om instructeurs, wapenen en munitie te bekomen. Het stellen van algemeene regelen voor die verstreking werd derhalve noodzakelijk, evenzeer als het bepalen der voorwaarden waarop de Regering hare medewerking aan de zaak wilde verlenen.

Het Koninklijk besluit van den 12 Meiden 1867 (*Staatsblad* n°. 49) is daaraan zijn oorsprong verschuldigd.

Bij dat besluit werd aan de vereenigingen die eenvoudig burgerlijk zijn ingerigt, gelijke bescherming en medewerking toegezegd als aan de overigen.

#### AFDEELING I.

*Art. 2.* Dat de hoofdintendant, tijdens de mobilisatie van het leger reeds als zoodanig werkzaam, bestemd werd om wanneer het leger op voet van oorlog zou worden gesteld, daarbij in die betrekking op te treden, ligt in den aard der zaak.

In dat geval zou de ondergeteekende wel maatregelen hebben genomen dat de werkzaamheden van secretaris-generaal tijdelijk door een ander persoon werden waargenomen.

Zal men soortgelijke regelingen van de dienst niet aan den verantwoordelijken Minister kunnen overlaten?

#### AFDEELING II.

*Art. 4, a.* Met het oog op de meerdere uitgaven, circa f 15 000, die het gevolg zouden zijn geweest wanneer de bij deze paragraaph aangeduide officieren definitief bij den grooten staf geplaatst en bij de korpsen waartoe zij behooren, door anderen zouden zijn vervangen, is dit niet geschied.

De opmerking moet hier tevens worden gemaakt dat bij het organiek besluit betreffende de samenstelling van den grooten staf, het getal ordonnance-officieren onbepaald is.

*Art. 4, b.* Zoo als reeds hiervoren bij § 4 is te kennen gegeven, hield de ondergeteekende zich onledig met het ontwerpen van eene wet op de legerorganisatie, waarbij tot grondslag is aangenomen eene indeeling van het leger in divisien en brigades, iets dat natuurlijk op de samenstelling der staven van invloed moet wezen.

Om hier nu in niets te prejudiciëren achtte hij het niet geraten van de gelegenheid gebruik te maken, die de mobilisatie aanbod om het getal der generaals te vermeerderen. Men bedriegt zich echter wanneer men meent dat door dergelijke indeeling de territoriale kommandementen zouden kunnen vervallen, wier onpraktische indeeling wel beweerd maar nog niet bewezen is, en die juist met het oog op eenen eventueelen oorlogstoestand noodzakelijk dienen te worden behouden. Dat de afschaffing van die kommandementen, met eene daarmede gepaard gaande opheffing van het regements-verband en daarstelling van zelfstandige bataillons aanbeveling verdient, is reeds meer dan eens en nog ten vorigen jare bij de behandeling der begrooting voor 1870, op bladz. 9 der Memorie van Beantwoording, door den ondergeteekende bestreden; doch hoe dan ook de denkwijzen hierover mogen zijn, dit kan bij de behandeling der wet op de legerorganisatie een punt van opzettelijke overwegingen uitmaken en vermeent de ondergeteekende dat het thans onmoedig is hierover verder uit te weiden.

Op de bewering dat de Minister als bij verrassing een bevelhebber meer ter aanstelling had voorgedragen en, dit noodig achtende, het voorstel daartoe vooraf aan de Kamer had moeten onderwerpen, vermeent de ondergeteekende te mogen vragen, of thans op de begrooting niet de tractementen voor vier bevelhebbers, die ook den rang van kolonel kunnen bezitten, staan uitgetrokken?

Van eene plaatsing van twee generaals in eene zelfde linie van verdediging is den ondergeteekende niets bekend. Men zal hier toch niet doelen op de omstandigheid dat

bij de onlangs plaats gehad hebbende mobilisatie, de bevelhebber als frontier-kommandant niet tevens met het bevel over de in zijn frontier gestationeerde troepen van het *mobile leger* belast was? Mogt dit het geval wezen, dan kan de ondergeteekende de geruststellende verklaring afleggen dat dit, in geval van oorlog, geene ongelegenheden zouden hebben te weeg gebracht.

Wat voorts de vraag betreft, welke de voornemens der Regering zijn met de twee generaals, die bij de plaats gehad hebbende mobilisatie in activiteit zijn gesteld, hierop strekke tot antwoord dat aan die opperofficieren zoo spoedig doelijk een werkring zal worden aangewezen.

*Art. 5.* Aan de hier bedoelde twee hoofdofficieren van den generalen staf is reeds eene betrekking aangewezen en hunne positie geregeld.

Nu zoo kort na de in 1868 plaats gehad hebbende organisatie van den generalen staf een grooter getal officieren noodig waren en de stafschool nog te kort bestond om een genoegzaam aantal voor de stafdienst opgeleid te hebben, was hiervan het natuurlijk gevolg dat er gebrek bestond even als het nu — en dit diene tot beantwoording der vraag gesteld bij

*Art. 6* — voldoende is gebleken, dat het tegenwoordig bestaande personeel der intendance onvoldoende is om in die gewigtige dienst te velde beoorlijk te kunnen voorzien.

Het voornemen bestond dan ook om bij het bovenbedoeld wetsontwerp op de legerorganisatie en den generalen staf en de intendance zoodanig in te rigten, dat de thans ondervonden bezwaren niet meer kunnen bestaan.

### AFDEELING III.

Deze afdeeling vangt aan met de aanprijzing van het stelsel van localisering der militie, reeds hiervoren bij § 3 kortelijk behandeld.

Wat de voorstanders zich daarvan ook mogen voorstellen, het wordt door den ondergeteekende met overtuiging herhaald, dat het zeker, indien het wierd toegepast zoo als de voorstanders het wenschen, in de praktijk zou falen.

Ten aanzien van de miliciens, die uit hunne garnizoenen huiswaarts keeren, is bij eene in 1842 vastgestelde instructie voorgeschreven, dat zij die meer dan 30 kilometers (mijlen) moeten afleggen om hunne woonplaatsen te bereiken, reisgeld genieten, en dat zij die in detachement vereenigd in eene plaats aankomen waar het detachement wordt ontbonden, zoo dit na des middags ten 12 ure geschiedt en zij niet in die plaats te huis behooren, aanspraak hebben op huisvesting en voeding, waarvan echter door den man geen gebruik behoeft te worden gemaakt, zoo hij er de voorkeur aan geeft zich, in stede van den volgenden dag, dadelijk naar zijne haardstede te begeven.

Dit voorschrift met oordeel toegepast voorziet ten volle in de behoefte van den man. Het geval waarop hier waarschijnlijk wordt gewezen, dat een milicien eene langdurige reis heeft gemaakt zonder dat hij op dien dag voor 's Rijks rekening is gevoed, heeft werkelijk plaats gehad, ofschoon dit het gevolg is geweest van het door den man te kennen gegeven verlangen, om op den dag van aankomst in het nachtkwartier waar hij gevoed zou zijn geworden, dadelijk huiswaarts te keeren, heeft dit toch aanleiding gegeven, om den kommanderenden officier, die den marsch heeft geregeld, teregt te wijzen.

De schadeloosstellingen aan de officieren toegekend zijn geregeld bij het Koninklijk besluit van den 25sten Julij jl. n°. 25 (Rec. militair 1870, bladz. 122); dat die voor de officieren tijdelijk bij de staven gedetacheerd onvoldoende zijn geweest, kan de ondergeteekende niet toegeven, en zoo hier soms bedoeld worden die officieren, welke zich al dadelijk een paard hebben aangeschaft, waartoe nog geene bevelen waren gegeven, dan zij hier vermeld dat er informatiën worden genomen, welk verlies bij verkoop dier paarden is of zal worden geleden, en het voornemen bestaat hun daarin te gemoet te komen.

Van klagten omtrent de gezinnen van gehuwde militairen die in de garnizoenen zijn achtergebleven, en in wier onderhoud ten deele door de officieren zou zijn voorzien, draagt de ondergeteekende geen kennis.

Daar waar voor die gezinnen kosteloze huisvesting is gevraagd, is dit dadelijk verleend.

Dat hier en daar bij volslagen gebrek aan burgerarbeiders — zij waren zelfs voor hooger loon niet te bekomen — tijdelijk eenige militairen bij de meesters kleeder- en schoenmakers werkzaam zijn geweest, is hoofdzakelijk veroorzaakt omdat ook aan de korpsen werd opgedragen de spoedige confectie van kleedingstukken, noodig bij eene eventuele mobilisatie der dienstdoende schutterij. Al spoedig werden er echter bevelen gegeven dat de soldaten niet verder aan de werkelijke dienst mogten worden onttrokken.

Het gebruik van machines tot de vervaardiging van kleeding en schoeisel, wordt aan de werklieden der korpsen overgelaten, en velen maken daarvan ook gebruik. Om dit, zoo als in sommige groote Rijken het geval is, op eene uitgebreide schaal voor 's Rijks rekening te doen plaats hebben, komt niet aanbevelenswaardig voor; en wat nu de hier geuite klagte over de confectie der kleedingstukken in de gevangnissen betreft, te dien aanzien mag de ondergeteekende zijne bevreending niet verzwijgen, namelijk dat die klagten wel aan de leden der Kamer, maar niet aan hem als Minister wierden kenbaar gemaakt, waartoe de gelegenheid bestaat bij de indiening der driemaandelijksche dienstberigten nopens de vervaardigde kleeding in 's Rijks gevangnissen.

En wat nu verder de vraag betreft, waarom tijdens de jongste mobilisatie geen gebruik is gemaakt van de diensten der vele officieren van het Oost-Indische leger, die zich ter beschikking van het krijgsgestuur hebben gesteld, het antwoord ligt voor de hand, namelijk dat daartoe volstrekt nog geene behoefte bestond.

Had men het leger *op voet van oorlog* moeten stellen, voorzeker had men dan beschikt niet alleen over diegenen, welke zich daartoe hadden aangeboden, maar ook over de bruikbaren onder hen door wie het aanbod tot dienstpraestatie niet was gedaan. Reeds had men alles ten deze voorbereid, en de ondergeteekende acht het der vermelding wel waardig, dat, ware men tot dien maatregel moeten overgaan en dat ook de dienstdoende schutterij zou zijn gemobiliseerd, er over een getal van plus minus 250 officieren had beschikt kunnen worden, waaronder ongeveer 200 behoorden herkomstig van het Oost-Indische leger.

*Art 8.* Dat de voornemens van den ondergeteekende ten aanzien van de oefening der infanterie aan verschillende leden zoo onverklaarbaar toeschijnen, mag wel eenige verwondering baren? Aan het slot van § 2 der Memorie van Toelichting tot dit wets-ontwerp behoorende vermeent hij zich tocht omtrent den tijd van duur der eerste oefening duidelijk te hebben verklaard.

Hoezeer hij voorheen een voorstander van een eersten oefeningstijd van twaalf maanden moge zijn geweest, komt het hem thans voor, dat door de invoering van het nieuwe exercietiereglement de eerste opleiding van den rekrut eene veel kortere tijdruimte vordert. De ondervinding gedurende den afgelopen zomer ten deze opgedaan weersprekt die stelling volstrekt niet. De som, die door den korteren oefeningstijd wordt bespaard, kan doelmatiger worden besteed voor het houden van herhalings-oefeningen in de legerplaats bij Milligen. Die oefeningen hebben — en hiertegen meent de ondergeteekende wel geene tegenspraak te zullen ontmoeten — vrij wat meer nut dan het zamenzijn in de garnizoenen, gedurende twee *winter* maanden, van de manschappen eener ligting, die reeds 8 maanden, onder de wapenen is geweest.

Van het beschikbaar krijgen van gelden ten koste van de geocendheid van het leger kan derhalve hier geen sprake zijn, zoodat de bewering als of de oefeningstijd der militie bij den ondergeteekende eene zeer rekbare zaak zou wezen, slechts beheerscht door de som, die hij daaraan wil ten koste leggen, door hem ten sterkste moet worden tegengesproken.

Dat het langdurige bijeenzijn der militie noodig is om in de troepen *verband* en



*soliditeit* te brengen mag in vele opzigten aanbevelenswaardig zijn te achten, maar dat onze troepen, na een meer beperkt bijeenzijn tegenover den vijand niet zouden zijn te gebruiken, mag niet voetstoots worden toegegeven. Ons leger is geen leger voor een aanvallenden oorlog bestemd; het heeft eene geheel andere roeping te vervullen en behoeft niet aan zoodanige hooge eischen te beantwoorden als aan de legers van groote Mogendheden moeten worden gesteld. De zijdelingsche vergelijking van onze legermagt met de mobiele garden in Frankrijk wordt naar het oordeel van den ondergeteekende dan ook door niets gewettigd.

Gaarne zou de ondergeteekende zien dat al de ligtingen jaarlijks de najaarsoefeningen bijwoonden, doch de aanmerkelijke kosten verbonden aan eene zoodanige oproeping tot het bijwonen der najaarsoefeningen, ook in de verschillende legerplaatsen, hebben hem, met het oog op andere noodzakelijk geachte uitgaven, doen besluiten die oproeping slechts uit te strekken tot de ligting van 1867 en de manschappen van die ligting zoodanig te doen oefenen als in de Memorie van Toelichting breedvoerig is omschreven. Ook moet hierbij niet uit het oog worden verloren, dat de kazernen geen ruimte genoeg bevatten om een zoo groot aantal manschappen te huisvesten, want al mogten zij in kampen worden vereenigd, zij zouden toch bij opkomst en vertrek eenige dagen dienen te worden gekazerneerd, en van inkwartiering bij de ingezetenen zou in dat geval wel geen sprake kunnen zijn.

Het bezwaar dat de manschappen, die op deze wijze bij een bataillon tijdelijk worden bijeengevoegd, elkander niet kennen, weegt bij den ondergeteekende niet op tegen het nut om officieren en kaders te oefenen in het manoeuvreren met kompagnien en bataillons op oorlogstrekke.

*Art. 9.* In de Memorie van Toelichting die het thans in behandeling zijnde wetsontwerp, vergezelt, heeft de ondergeteekende te kennen gegeven, dat hij zich bij het opmaken der begroting voor zijn Departement op het standpunt heeft gesteld, zoo als men zich bevond vóór den 20sten Julij jl. Van daar dat er even als gewoonlijk op den toelichtenden staat eenige gelden zijn afgetrokken voor inkompeet aan paarden.

Aangezien er bevelen zijn gegeven om al de paarden, welke voor de dienst ongeschikt worden bevonden, successievelijk te verkoopen, weet men nog niet met juistheid, hoeveel paarden op den 1sten Januarij van het volgend jaar aanwezig, en uit de gelden, voor 1871 aangevraagd, verzorgd zullen moeten worden. Het is wel te verwachten dat dit getal en bij de kavallerie en bij de artillerie (art. 10) grooter zal zijn dan op den toelichtenden staat is uitgetrokken. Blijkt dit nu werkelijk het geval te zijn, dan zal dit van zelf aanleiding geven tot het indienen van een wetsontwerp tot verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting, dienst 1871, welke meerdere uitgaven, zooals zich laat aanzien, wel zullen kunnen worden bestreden uit het overschot dat gemeld hoofdstuk over het dienstjaar 1870 zal opleveren.

Tot toelichting van hetgeen verder bij dit artikel ten aanzien van de kavallerie wordt te kennen gegeven, zij onder de aandacht van de Vertegenwoordiging gebracht, dat, alhoewel over het algemeen in mindere mate dan bij de overige korpsen van het leger, er bij de regimenten kavallerie voortdurend een inkompeet aan vrijwilligers bestaat.

De verhouding welke tusschen het getal personen, kader en manschappen, en het getal paarden, in de organieke samenstelling van de eskadrons moet bestaan tot verzekering, zoo van de behoorlijke verzorging der paarden als van den gergelden gang der oefeningen en de verdere diensten in het garnizoen is — de ondervinding heeft het aangetoond — 5 man (kader en ruiters te zamen) op 4 paarden.

Van dáár de noodzakelijkheid, zoowel elders als hier te lande, om jaarlijks door miliciens aan te vullen, wat er aan vrijwilligers ontbreekt.

Het even onvermijdelijk als natuurlijk gevolg hiervan is, dat elke ligting miliciens die in het genot van groot verlof gesteld wordt, van dit oogenblik af aan voor de dienst als het ware overkompeet geraakt, althans bij den aanvang eener mobilisatie, wanneer nog moet worden overgegaan tot aanschaffing van meerdere paarden.

Het zou intusschen niet billijk zijn geweest, wanneer men om deze reden alleen de miliciens der kavallerie van de algemeene oproeping der ligtingen welke onlangs heeft plaats gehad, zou hebben vrijgesteld, en daarom heeft men het beter geacht ook hen op te roepen en tot zoodanige andere diensten te bezigen als de behoefte van het oogenblik vorderde.

Hoezeer de taak welke onlangs aan het mobile leger was opgedragen, door den ondergeteekende niet kan worden beschouwd als een *voldoenden* maatstaf ter beoordeeling of het getal hoofdofficieren bij de kavallerie te groot is, zal bij het in te dienen ontwerp tot vaststelling der legerorganisatie, ook dat punt in naauwgezette overweging kunnen worden genomen.

Het doel waarmede gedurende den tijd der mobilisatie een inspecteur van de remonte werd aangesteld, is, dat de Minister, met het oog op zijne verantwoordelijkheid, het noodig heeft geacht, zich door een deskundig en bevoegd hoofdofficier gaandeweg te doen voorlichten en omtrent de werking van een zoo kostbaren maatregel als het even ontijdig als onverwacht aanschaffen van een zoo groot getal paarden, en omtrent den gang van de dienst en de instructie bij de depôts onder omstandigheden, die sedert 1830 en 1831, toen een generaal met het toezigt over die troependeelen belast was, niet meer waren voorgekomen.

Wat betreft het gestelde cijfer van 126 paarden voor de eskadrons die het volgend jaar zullen kamperen, zij hier opgemerkt, dat daaronder ook begrepen zijn de officierspaarden, zoodat die eskadrons juist op de sterkte bij de formatie bepaald, de bedoelde oefening zullen bijwonen.

*Art. 10.* Bij het ten uitvoer leggen van den maatregel tot opvoeding van paarden is het gebleken dat de wijze waarop dit volgens de voorschriften, opgenomen in het Staatsbesluit van den 29sten Maart 1867 (*Staatsblad* n<sup>o</sup>. 18) moest geschieden, eenigzins omslagtig is. Het was een maatregel van buitengewonen aard, die het eerst in werking werd gesteld, en waarvan men bij het Departement van Oorlog niet willekeurig mogt — en dan ook niet heeft afgeweken, — zoodat hier geen sprake kan zijn van noodloozen omslag bij, en onvoldoende voorbereiding door gemeld hoofdbestuur. Intusschen zal de opgedane ondervinding aanleiding kunnen geven tot het voorstel eener wijziging van gemeld Staatsbesluit.

Ten aanzien van de bruikbaarheid der paarden langs dezen weg te verkrijgen, heeft de verkregene ondervinding doen zien dat het nog al moeilijk is om voor de militaire dienst geschikte paarden te bekomen, althans de kavallerie, of men zou moeten overgaan om kostbare rijpaarden op te vorderen.

Het getal paarden dat ter keuring is aangeboden, bedroeg in de zeven gewesten (Noordbrabant, Gelderland, Overijssel, Groningen, Drenthe en Limburg) 2297 en hieruit zijn slechts kunnen worden aangenomen 93 paarden voor de kavalerie en 412 stuks voor de artillerie, hoewel er gerekend was, uit de opgenoemde gewesten, 334 voor de kavallerie en 924 voor de artillerie te zullen verkrijgen. Met inbegrip der kosten van de keuringscommissiën enz. heeft de prijs gemiddeld voor elk paard f 382 bedragen.

Wat de vraag betreft om in de sterktestaten, die in tijd van vrede worden opgemaakt, het getal paarden aan te wijzen, dat in tijd van oorlog noodig zal wezen, zoo bij de korpsen als bij het voerwezen, de parken, enz., moet de ondergeteekende doen opmerken, dat dit niet met juistheid zou kunnen geschieden, dewijl bij eene mobilisatie het alsdan noodig getal paarden afhankelijk is van de verschillende toestanden, waarin het leger gesteld kan worden en dit op het noodige getal paarden, voor het voerwezen, voor de parken, voor den pontontrein enz. een aanmerkelijken invloed kan uitoefenen.

Op de hier gestelde vraag, of het juist is dat het korps rijdende artillerie zwaarheid blijft maken om getrokken vuurmonden te ontvangen, zal de ondergeteekende de vraag stellen, welk denkbeeld er dan wel bestaat omtrent de ondergeschiktheid bij het leger, en of het denkbaar is, dat een korps zoo iets zou durven weigeren en een Minister niet in staat zou zijn hier te beslissen?

Onjuiste inlichtingen hebben voorzeker tot deze vraag aanleiding gegeven. De zaak is deze:

In der tijd is aan het regiment veld-artillerie en aan het regiment rijdende artillerie het verslag gezonden van de hier te lande genomen vergelijkende proeven tusschen getrokken en gladde veldkanonnen, met opdracht om het gevoelen der gezamenlijke officieren te doen kennen omtrent de meest gewenschte wapening der batterijen. De uitslag was dat bij de veld-artillerie in het algemeen het getrokken geschut, doch bij de rijdende door het grootste gedeelte het glad geschut als het doelmatigste werd voorgesteld.

Na rijp beraad is de Minister tot het besluit gekomen tot de algemeene invoering van het getrokken veldgeschut, en aangezien bij de veld- en bij de rijdende artillerie batterijen met getrokken, en anderen met gladde kanonnen voorhanden waren, bepaalde de ondergeteekende, dat aanvankelijk de rijdende artillerie in haar geheel van gladde vuurmonden zou worden voorzien en het materieel van de daarbij aanwezende twee batterijen getrokken te verwisselen met het materieel van twee batterijen der veld-artillerie met gladde kanonnen. Tijdens de mobilisatie zijn er nog twee batterijen der veld-artillerie van getrokken stukken voorzien en hiermede zal men bij dat regiment vervolgen tot dat de drie nog van gladde kanonnen voorziene batterijen getrokken geschut zullen hebben bekomen, om daarna ook aan te vangen met de verwisseling bij de rijdende artillerie.

Of het bij de troepenbewegingen, die in de afgelopen zomer hebben plaats gehad, niet overtuigend gebleken is, dat in ons land rijdende batterijen veel minder doelmatig zijn? Op deze vraag kan tot antwoord strekken, dat dit bij die gelegenheid niet is noch kon bewezen worden, om de eenvoudige reden, dat de troepen niet geageerd maar eenvoudig van standplaatsen verwisseld hebben en daar opgesteld zijn gebleven.

Dat bij het overtrekken van rivieren bij eene batterij rijdende artillerie eenige paarden meer moeten worden overgezet, zal toch wel tot dat overtuigend bewijs niet kunnen strekken.

Is hier het verwijt van ligtvaardigheid, waarmede van de eene organisatie tot de andere wordt overgegaan, wel gegrond? Kan men beweren dat een wapen eene nieuwe organisatie ondergaat, wanneer bij een of meer korpsen een paar officieren meer en wel voor speciale diensten worden aangesteld, omdat het bleek dat er eenige officieren tot andere diensten waren bestemd? Iets dat wel altoos het geval zal wezen, wanneer het leger op voet van oorlog wordt gebragt; dat echter hier het geval nog niet was.

De ondergeteekende vermeent dit te mogen betwijfelen, evenals hij het met dat lid niet eens is, die bij de vesting-artillerie een tijdvak van 5 maanden voldoende acht voor de eerste oefening der miliciens.

De eerste 5 maanden zijn ja voldeende te achten tot hunne vorming tot soldaat en tot het aanleeren der exercitiën, maar het zijn juist de laatste drie maanden, die bestemd zijn om hen te oefenen in de artillerie-werkzaamheden in de magazijnen als anderszins.

*Art. 11.* De ondervinding van dezen zomer heeft de meening bevestigd dat het korps mineurs en sapeurs, vooral met het oog op de pionniersdienst, te zwak is. Om hierin te gemoet te komen, werden bij eenige brigades onderofficieren en soldaten van andere korpsen, die de oefeningen in de pionniersdienst hadden bijgewoond, onder bevel van een zaakkundig officier, bestemd om pionnierswerkzaamheden te verrigten.

Het voornemen bestond bij den ondergeteekende, om dit nader, bij de legerorganisatie, vast te stellen en de noodige gereedschappen aan de korpsen te doen uitreiken. Dit neemt echter niet weg dat men op uitbreiding van het korps bedacht is geweest, en alleen overwegingen van finantiëlen aard hebben daarvan terughouden.

Bij de indeeling in stellingen is de leidende gedachte geweest haar derwijze te bewerkstelligen, dat, in tijden van gevaar en oorlog, voor elke als zelfstandig werkend te beschouwen linie een hoofdofficier der genie kon worden aangewezen, die

met alle bijzonderheden van de dienst in dat gedeelte vertrouwd was, zoo als dan onder andere het geval was in de linien van Utrecht, Amsterdam, Noordbrabant, Groningen, Delfzijl, terwijl plaatsen, waarbij het uitsluitend op het onderhoud van gebouwen aankwam, gevoegd werden bij die stelling, waarin of waarbij ze gelegen waren. Intusschen heeft de ondergeteekende reeds een begin van uitvoering gegeven aan zijn voornemen om het aantal stellingen eenigzins te beperken, en de rigting der begrooting draagt daarvan de blijken. Bij de verdere toepassing deden zich evenwel bezwaren voor, die zorgvuldige overweging verdienen, zoodat het met het oog op de in behandeling gebleven en eerlang op nieuw in te dienen vestingwet, raadzaam is voorgekomen eene definitieve gewijzigde regeling te verschuiven tot dat over het lot van evenbedoeld wets-ontwerp zal zijn beslist.

Onjuist is evenwel de voorstelling als of bij de tegenwoordige regeling de eerstaanwezende ingenieur in eene vesting ondergeschikt is aan den eerstaanwezenden ingenieur in eene andere vesting. Het mag toch niet uit het oog worden verloren, dat, alleen uit zucht tot spaarzaamheid, aan den stellingkommandant in diens standplaats de betrekking van eerstaanwezenden werd opgedragen; had dit niet het geval behoeven te zijn, vermoedelijk zou er de voorkeur aan gegeven zijn die kommandanten der genie uitsluitend te belasten met werkzaamheden in verband met het geheel hunner stelling. Er behoeft onder anderen slechts gewezen te worden op het zoo belangrijk onderwerp der inundaties, om te doen uitkomen dat er in eene stelling niet volstaan kan worden met een aantal uitsluitend *locale* ingenieurs. Hoe aanlokkend het stelsel van zelfstandige eerstaanwezende ingenieurs oogenschijnlijk ook weze moge, bij eenig nadenken zou het al spoedig verderfelijk blijken voor het algemeen verband, dat alsdan slechts ten koste van voor de schatkist bezwarende uitgaven zou kunnen worden hersteld en bevorderd.

#### AFDEELING V.

De bewering dat de Koninklijke Militaire Akademie met het oog op het thans geringe aantal kadets op te kostbaren voet zou zijn ingerigt, heeft schijnbaar wel eenigen grond, maar ook slechts schijnbaar, omdat die inrigting geheel in een tijdperk van overgang verkeert.

Het aantal kadets is wel is waar gaandeweg verminderd en daarmede heeft men voor zooveel mogelijk eene vermindering van het aan de Akademie werkzaam zijnde personeel gepaard doen gaan, maar in hoofdzaak is zij op denzelfden voet ingerigt gebleven als voorheen, zoodat van geene ingrijpende reorganisatie tot dusver sprake kon zijn.

Het gaat echter niet wel aan, uit dezen overgangstoestand gevolgtrekkingen af te leiden en daaraan beschouwingen vast te knopen. Zoolang die toestand nog voortduurt, kan van de beide kolonels aan het hoofd dezer inrigting geplaatst, geen van beiden worden gemist; ieder hunner heeft zijn afzonderlijken werkring.

Het voornemen bestaat evenwel om bij de aanstaande organisatie der Akademie de betrekking van kommandant te supprimeeren en daarvoor een subaltern officier, als directeur der studien, in de plaats te doen treden.

De bezwaren verbonden aan de voorgenomen verplaatsing van een studiejaar naar Geertruidenberg acht de ondergeteekende niet van zoodanigen aard als door enkele leden wordt voorgesteld. Dat het onderwijs onder die tijdelijke verplaatsing zou lijden, kan door hem niet worden toegegeven; die verplaatsing kan hoogstens eenigen last veroorzaken voor het onderwijzend personeel, maar daaraan mag het nut van den maatregel niet worden opgeofferd.

De lessen in de scheikunde zullen even goed te Geertruidenberg als te Breda kunnen worden gegeven. De toestellen en instrumenten daarbij te gebruiken zijn niet van zoodanigen omvang en hoeveelheid of zij zullen wel in eenige weinige kisten kunnen worden verpakt.

Met het onderrigt in het paardrijden is echter een ander geval. Die lessen kun-

nen inderdaad bezwaarlijk te Geertruidenberg worden gegeven, en de ondergeteekende stelde zich dan ook voor, dat het daarheen is te leiden, dat de kadets, die hun laatste studiejaar in die plaats moeten vertoeven, gedurende hunne beide eerste studie jaren zooveel lessen in de rijkunst zullen ontvangen als anders in de drie jaren te zamen, terwijl hier tevens niet moet worden voorbijgezien, dat er dit jaar geen kadets voor het wapen der kavallerie zijn aangenomen. Op deze wijze zullen de bedoelde kadets te Geertruidenberg geen rijkunstig onderrigt meer ontvangen, zonder dat daardoor nadeel aan hunne opleiding wordt toegebracht. Gedurende hun verblijf in de legerplaats bij Teteringen, aan het einde van hun laatste studiejaar, wordt hun op nieuw de gelegenheid tot paardrijden gegeven, waardoor het bezwaar komt te vervallen, dat zij in het jaar onmiddellijk hunne benoeming tot officier voorafgaande, in het geheel niet in het rijden zouden worden geoefend.

Met het oog op het vorenstaande, acht de ondergeteekende het geenszins wenschelijk, de hierbedoelde kadets gedurende een jaar bij de korpsen te plaatsen.

Met het denkbeeld om het tijdstip van invoering der wet regelende het militair onderwijs bij de Akademie een jaar te verschuiven, kan hij zich evenmin vereenigen. Daardoor toch zouden de belangen van het leger, voor zooveel de aanvulling van officieren betreft, benadeeld en die van vele burgers noodeloos worden gekrenkt.

#### AFDEELING VII.

Tegenover den algemeenen geopperden twijfel, of de inrigting van het materieel van onze geneeskundige dienst wel aan de eischen van den tijd voldoet, een twijfel die alleen aan de onbekendheid met het onderwerp kan worden toegeschreven, vermeent de ondergeteekende te mogen stellen de gunstige verklaringen van bevoegde deskundigen. Dit is onder meer anderen geschied door den geheimraad LANGENBECK, hoogleeraar in de heekunde te Berlijn, chef van de hulpkorpsen van het Roode Kruis, — zeker een bevoegd beoordeelaar, — die ten aanzien onzer transportmidelen verklaarde, dat zij uitmuntend en hoogst praktisch waren.

De instrumenten bij de geneeskundige dienst in gebruik, zijn naar de eischen des tijds vervaardigd, en kunnen, wat hunne deugdelijkheid betreft, gerust de proef van vergelijking met andere doorstaan. Een ruime voorraad daarvan benevens meer toestellen zijn in 's Rijks magazijnen te 's Gravenhage voorhanden, zoodat voor de leden der Kamer de gelegenheid bestaat zich van hunne deugdelijkheid te overtuigen.

Mogen de gebouwen tot hospitalen en infirmerien bestemd, niet in allen deele als volmaakt zijn te beschouwen en zelfs hier en daar verbeteringen behoeven, — wat de inwendige inrigting en hoofdzakelijk de verpleging van den zieken soldaat betreft, dit laat niets te wenschen over.

Wat het vermoeden betreft dat in dezen tak van de dienst minder belangstelling zou worden betoond, en dit zou zijn gebleken door het niet zenden van eenige officieren van gezondheid naar het oorlogstooneel, moet men in de eerste plaats opmerken dat het bij den aanvang van den krijg, met het oog op eene stipte handhaving onzer neutraliteit, niet raadzaam werd geacht, militaire geneesheeren derwaarts te zenden, en ten anderen, — al had men daartoe willen overgaan, — zij bij het groote aantal troepen, dat zich onder de wapenen bevond, niet gemist konden worden, zoo zelfs, dat men hier en daar de hulp van burgergeneesheeren behoefde. Zoodra echter de omstandigheden zulks gedoogden, heeft de ondergeteekende met de meeste vrijgevigheid aan een getal van 18 officieren van gezondheid vergunning verleend zich naar het buitenland te mogen begeven en zich ter beschikking te stellen van het hoofdcmité van het Roode Kruis.

Betreffende den op nieuw te kennen gegeven wensch om bij de landmagt de rangen van officier van gezondheid en apotheker der 3de klasse op te heffen, wordt in herinnering gebracht hetgeen dienaangaande bij de behandeling der begrooting van het loopend dienstjaar is medegedeeld, namelijk dat het vooralsnog niet wenschelijk wordt

geacht, omdat de thans aanwezende officieren van gezondheid der 3de klasse niet het Staatsexamen hebben afgelegd.

Wat in algemeenen zin de toestand der hospitalen betreft, heeft de ondervinding zoowel in Amerika, in de Krim als ook bij ons in de kampen geleerd, dat houten gebouwen met zeer goed gevolg tot verpleging van zieken kunnen worden gebezigd, — maar of zij boven steenen hospitalen te verkiezen zijn, kan zoo gaaf niet worden toegestemd. Immers de verpleging van zieken in houten gebouwen zal hier te lande gedurende de wintermaanden wel niet dan bij hooge noodzakelijkheid zijn aan te raden, en het is nog zeer aan twijfel onderhevig, of zulke barakken bij langdurig gebruik niet evenzeer en misschien nog veel meer foyers van besmetting zouden worden dan de steenen gebouwen, die alleen dan bronnen van besmetting worden, wanneer zij niet volgens de regelen der hygiëne ingerigt en volgens die regelen worden bewoond; en om dergelijke barakken op geschikte punten opgesteld, in tijd van vrede, als er weinig zieken zijn, te bestemmen tot huisvesting van de miliciens der verschillende ligtingen, die voor de najaarsoefeningen moeten opkomen, dit zal bij eenig denken wel als onpraktisch worden erkend, in de eerste plaats omdat het niet raadzaam is om gebouwen die in de zomermaanden tot ziekenverpleging hebben gediend, in het najaar te bezigen tot huisvesting van troepen, en ten anderen, omdat er bij het opkomen onder de wapenen van al de miliciens, natuurlijk een grooter aantal zieken verpleegd zoude moeten worden en alsdan die houten gebouwen voor de zieken niet kunnen worden gemist.

De reden waarom de manschappen in de reduits der forten, niet in tenten daarbuiten werden gelegerd, moet niet gezocht worden in een onvoldoenden voorraad van tent-materieel, want dat was daartoe voorhanden, en al ware zulks het geval niet geweest, dan zou alligt door den bouw van hutten daarin zijn te gemoet gekomen, maar in het streven om de troepen, althans tot op zekere hoogte, te gewinnen aan een toestand, als waarin zij bij een werkelijken oorlog zouden verkeeren.

In de kazematten behooren eigenlijk geene nachtlegers zooals in de kazernen worden gebruikt; zij zouden aldaar te veel ruimte innemen. Om die reden legt men en zijn ook gelegd planken op de steenen vloeren, en daarop de stroozak.

Troepen, die bij oorlog onder dak en in het genot zijn van stroozak en dekens, hebben geene reden tot billijke klagten over hunne eigenlijke huisvesting, en zoo er klagten geuit zijn, dan kan dit alleen geschied zijn door hen, die het verschil tusschen eene huisvesting in de garnizoenen en in de kazematten niet van het ware krijgsmansstandpunt weten in te zien.

De klagt over het groote aantal zieken in de forten, kan, met uitzondering van het fort de Bildt, wel als overdreven worden beschouwd, als men het aantal zieken vergelijkt met dat van het garnizoen te Utrecht. Dit kan blijken uit de volgende cijfers: van den 22sten Julij tot den 15den September werden van de verschillende forten in het hospitaal te Utrecht opgenomen, van eene gemiddelde sterkte van 1850 manschappen 587 zieken, derhalve 3,15 per cent. Van het garnizoen te Utrecht, bij eene gemiddelde sterkte van 1950 hoofden, werden opgenomen 672 zieken, dus 2,90 per cent.

Vele oorzaken hebben hier, zooals gewoonlijk het geval is, te zamen gewerkt, om dit eenigzins hoogere cijfer te weeg te brengen. Het waren de vele vermoeijende diensten bij eene buitengewoon warme weersgesteldheid in het laatst der maand Julij, het overmatig gebruik van koud water, later de vele regens en de koudere weersgesteldheid, en het ongewone van het verblijf in de kazematten.

Van den beginne af aan is men bedacht geweest en is er gezorgd voor luchtverversing, drooge ligging, door van tijd tot tijd het stroo te vernieuwen, en ook reeds spoedig is er overgegaan op de verschillende forten tenten op te slaan.

Dat het kamp te 's Bosch bij gestelde inundatiën onbruikbaar zou wezen, valt moeilijk aan te nemen, daar het gemiddeld 0,7 meter boven het hoogste inundatiepeil is gelegen. Iets anders is het of drainering van het kamp op uitgebreider schaal dan reeds vroeger ten gevalle der schietbaan plaats vond, niet wenschelijker zou

wezen en hierop zal dan ook bij de onderhoudswerken geleidelijk kunnen worden acht geslagen.

De grondgesteldheid (zware klei) van het aanvankelijk bij Utrecht betrokken kamp, gaf bij den velen regen aanleiding tot eene verplaatsing der troepen in de legerplaats bij het station de Bildt, dat op den duur goed heeft voldaan. Het getal der zieken in de beide kampen was betrekkelijk niet aanzienlijk.

Met betrekking tot de klacht dat er niets wordt voorbereid om in de Utrechtsche linie een aanzienlijk aantal troepen te doen kamperen, moet de ondergeteekende doen opmerken, dat bij het bezetten dezer linien, voor zooveel de niet in de forten gelegerde troepen aangaat, het stelsel van kamperen met dat van kantonneren wel altijd hand aan hand zal moeten gaan. Geschikte gronden voor uitgebreide kampe-menten worden achter de Nieuwe Hollandsche waterlinie niet gevonden.

#### AFDEELING X.

Zooals reeds hiervoren bij de beantwoording van § 3 van het Voorloopig Verslag is aangewezen, was op den 20sten Julij jl. de voorraad van patronen niet als *te gering*, maar ook niet als *zeer ruim* te noemen. Tusschen die twee uitersten ligt een middenterm, en deze heeft de ondergeteekende op het oog gehad bij de bepaling, dat de aanmaak in den loop van dit jaar zoodanig zou worden geleid, dat op 1 Januarij de voorraad hulzen en patronen 8 millioen zou bedragen, berekend tegen 120 patronen per man (50 bij zich en 70 in reserve), dus voor 59 000 man infanterie en schutterij 7 080 000 stuks en een voorraad voor de versterkte plaatsen van circa een millioen; — met welker vermeerdering natuurlijk successievelijk zal worden voortgegaan.

Dat die voorraad op genoemd tijdstip aanwezig zal zijn, laat zich niet betwijfe- len, want op 1 October jl. bedroeg ze . . . . .	5 881 999 stuks;
in het 4de kwartaal wordt door de patronenfabriek vervaardigd	
26 000 per dag × 75 werkdagen . . . . .	1 950 000 „
de firma ENTHOVEN moet nog leveren . . . . .	1 000 000 „

---

8 831 999 stuks.

De ondergeteekende mag de opmerking niet achterwege laten, dat vooral in den laatsten tijd wel eens eene te overdreven voorstelling wordt gemaakt omtrent het munitie-verbruik in den oorlog bij troepen gewapend met achterlandgeweren, en acht het niet ondienstig hier in herinnering te brengen, dat de Pruisische bataillons, welke in den veldtocht van 1866 bij Nachod en Skalitz langdurige vuurgevechten leverden, niet meer hebben verschoten dan gemiddeld 22 à 23 patronen per man, terwijl eene andere berekening tot de uitkomst heeft geleid, dat drie Pruisische legers (het 1ste, het 2de en het Mainleger) in dien geheelen veldtocht, met inbegrip van verloren en onbruikbaar geworden munitie, niet meer verbruikt hebben dan gemiddeld 7 patronen per infanterist.

Dat de voorraad op den 20sten Julij niet ruimer was, moet aan de volgende omstandigheid worden toegeschreven. In het laatst van het vorige jaar bleek het overtuigend, dat de messingen hulzen niet voldoende bestand waren tegen bewaring in de magazijnen, zoodat het raadzaam werd geacht de proefnemingen af te wachten, die tot eene meer duurzame huls moesten leiden. In Maart jl. werd voorloopig eene huls van dun gesoldeeld rood koperplaat aangenomen, die wel eene belangrijke verbetering aanbragt en met welker fabricatie dan ook met kracht werd aangevangen, tot dat het gelukte eene patroonhuls van getrokken rood koperplaat zamen te stellen, die aan alle eischen bij het schieten voldoet en buitendien aan groote stevigheid eene zeer groote duurzaamheid paart, zoodat alsnu met grond vertrouwd kan worden, dat patronen met dergelijke hulzen, na vele jaren opgelegd te zijn geweest, nog in volkomen bruikbaren staat zullen verkeerren.

Wat de bewering betreft, als zoude een groot deel der patronen voorzien zijn van reeds gebruikte hulzen, deze kan niet in allen deele juist zijn, want sedert het voorjaar 1869 heeft men geen gebruikte hulzen tot scherpe patronen meer ingerigt, en buitendien waren de korpsen gemagtigd, alle minder bruikbare patronen tegen andere te verwisselen. Eene herinnering daaraan, die eenige dagen na de mobilisatie geschiedde, had ten gevolge, dat er nog een gering aantal patronen werden ingeleverd tot verwisseling.

De ondergeteekende zou niet ongenegen geweest zijn, om nog in den loop van het volgende jaar een grooter aantal patronen te doen aanmaken dan waarvoor gelden zijn aangevraagd, en zou dan ook, te gelijk met de aanvraag tot verhooging der uitgaven voor de fourrages, waarvan hiervoren bij art 9 melding is gemaakt, voor dit onderwerp eenige gelden meer hebben aangevraagd.

*Art. 19.* Tot antwoord op de hier gedane vraag, zij te kennen gegeven, dat er bepaaldelijk een begin is gemaakt met sommige voorwerpen, die niet volstrekt in 's Rijks werkplaatsen te Delft moeten aangemaakt worden, bij particulieren te doen vervaardigen. Dit heeft onder anderen plaats gehad met pontons, torpedo's, handspaken, granaatdraagbanden, houten kogels voor granaatkartetsen, enz.

*Art. 20.* Met den wensch dat de zorg voor de torpedo's geheel aan de Marine mogt worden overgedragen, kan de ondergeteekende zich zeer wel vereenigen, en zou dan ook deswege gaarne met zijn ambtgenoot van dat Departement in gedachtenwisseling zijn getreden.

Wat den voorraad betreft waarover beschikt kan worden, zij hier te kennen gegeven, dat 200 schoktorpedo's met al het materieel tot het vullen en leggen benooidigd, in drie magazijnen is opgelegd, als bestemd om te dienen tot afsluiting van een bepaald aangewezen gedeelte der vaarwaters bij Pannerden, Willemstad en Brielle.

De aanmaak van opgenoemde en van slapende torpedo's wordt voortgezet, terwijl op dit oogenblik ook proeven met electro-schoktorpedo's op den Drempel bij Helder worden genomen.

De aanschaffing van mitrailleuses acht de ondergeteekende zeer wenschelijk.

Thans is er tot verdere voortzetting van de proeven eene mitrailleuse besteld met loopen gelijk aan die van de geweren (stelsel DE BEAUMONT), aanbevelenswaardig om eventueel de bij die geweren behoorende patronen te kunnen aanwenden. De prijs van een zoodanig voorwerp zal de som van f 3850 niet te boven gaan.

## AFDEELING XI.

Met nadruk meent de ondergeteekende te mogen opkomen tegen de gegrondheid der aanmerking als zou hij, ten aanzien van de werken bij Zwolle, inconstitutioneel gehandeld hebben. Tot dergelijke voor een verantwoordelijk Minister hoogst bezwarende aanmerking — ook al is zij slechts van één lid afkomstig — ware mogelijk alleen dan eenige grond geweest, bijaldien het wets-ontwerp tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel zich op dat oogenblik in openbare beraadslaging bevonden en daarbij een algemeene tegenstand, nopens de bedoelde werken, zich openpaard had. Het tegendeel is waar; de positie bij Zwolle is altijd op goede gronden als hoogst belangrijk voor onze verdediging beschouwd. In den afgevoelen zomer gold het de verzekering van het door de Regering aangenomen en ook door het buitenland erkend stelsel van gewapende onzijdigheid. Tot die verzekering was de Minister, in verband met den belangrijken spoorwegknoop bij Zwolle, verplicht naar zijn vermogen met alle inspanning bij te dragen, en mogt hij dit doen op eene andere wijze dan naar de beginselen van een wets-ontwerp dat nog eerst onlangs door hem zelve was ingediend? De ondergeteekende kan er bijvoegen dat hij in dezen gehandeld heeft op eene wijze als het meest met eene ware behartiging van 's lands weerbaarheidsvermogen overeenkomt. Te Nijmegen toch, alwaar door den opperbevelhebber van het leger eene schipbrug noodzakelijk werd geacht om ons leger



of een gedeelte daarvan over de rivier de Waal te brengen, behoorde die brug, door het aanleggen van twee batterijen in den Ooypolder en op den Kwakkenberg, gedekt te worden. Naar gelang toch het gevaar voor overlast van de in oorlog gewikkelde Mogendheden minder dreigend werd, deed hij aan de bedoelde werken, zoo te Zwolle, te Nijmegen als elders, in verband met voornoemd wets-ontwerp, een gehalte geven als meer overeenkwam met de behoefte niet alleen tegen een onverhoedschen, maar ook tegen een meer geregelden aanval; doch altijd onder voorbehoud dat men er steeds zooveel mogelijk op bedacht moest blijven, de werken ieder oogenblik in zoo kort doenlijken tijd tegen een onverhoedschen aanval in staat van tegenweer te kunnen stellen. Aldus handelende begreep hij een vrij aanmerkelijk bedrag van het buitengewoon crediet voor de verdedigingswerken in mindering te kunnen doen strekken van hetgeen volgens het door hem voorgestaan stelsel toch steeds gevorderd zou worden, om aan die werken eene meer blijvende waarde te verzekeren en te voorkomen dat men niet telkens, bij gevaar van oorlog, tot dezelfde uitgaven zou moeten overgaan. Hiermede is dan ook de opmerking beantwoord, ten aanzien der onderstelde onmogelijkheid om dergelijke werken in oorlogstijd tot stand te brengen, voor zooveel althans het nu gebeurde tot die opmerking aanleiding heeft gegeven; terwijl daarbij nog moet worden gewezen op de vertraging, welke de wet op de onteigeningen in de gegeven omstandigheden, waarbij nog niet tot eene verklaring van in staat van oorlog te zijn behoefde te worden overgegaan, op het verkrijgen van de noodige gronden heeft uitgeoefend.

In de behoefte tot spoedige bezineming is door eene geringe wijziging der wet te voorzien, en die wijziging, het is reeds bij § 3 te kennen gegeven, kan worden voorgesteld.

Dat het doen opwerpen van aardewerken door militaire arbeiders in allen opzichte verwerpelijk moet geacht worden, kan de ondergeteekende, — althans voor vredes-tijd — geenszins zoo onvoorwaardelijk toegeven, mits mea zich van de hieraan verbonden voordeelen geen al groot denkbeeld vorme.

Een stellig oordeel nopens den invloed, dien de tegenwoordige oorlog op de waarde van vestingen en linien zou moeten uitoefenen, laat zich naar de meening van den ondergeteekende nog niet op degelijke gronden uitspreken. Dit zal later, bij de behandeling der vestingwet, wanneer de omstandigheden, waaronder de aanval en verdediging der Fransche versterkingen heeft plaats gehad, zich meer volledig en naar waarheid laten beoordeelen. Hij is intusschen van oordeel, dat eerst na den afloop van bedoelden oorlog zal kunnen worden beslist, welke defensiewerken in ons land verlaten of behouden moeten blijven.

Ter beantwoording van de hier voorkomende vraag, hoeveel de vier forten te Utrecht en het fort te Pannerden meer gekost hebben dan de oorspronkelijke raming, zij te kennen gegeven dat de kosten van de vier forten bij Utrecht door des Ministers voorganger werden geraamd op f 1 618 000.

Het bleek al spoedig dat die raming veel te laag was gesteld, grootendeels omdat voor den aankoop van gronden aan veel hooger eischen moest worden voldaan dan daarvoor aanvankelijk geraamd was, zoodat de ondergeteekende voorgelicht door eene daartoe benoemde commissie en door den inspecteur-generaal van fortificatiën, ze heeft geschat op f 2 361 900. Zij zullen echter niet meer bedragen dan f 2 276 000.

Het fort te Pannerden is oorspronkelijk geraamd op f 504 000 en de kosten bij oplevering zullen slechts f 500 000 bedragen, en wat nu de vraag omtrent de gezamenlijke kosten van het fort in den Bijlmermeerpolder betreft, die zullen of f 256 200 te staan komen.

Ter voldoening van het verlangen, door een lid te kennen gegeven, wordt hiernevens, tot aanvulling van de bijlage n<sup>o</sup> 87, eene opgave gevoegd van de gedane uitgaven sedert 1867 (1864 is zeker een drukfout) te weten sedert het jaar, waarover de laatste staatsrekening loopt.

## AFDEELING XII.

Met leedwezen heeft de ondergeteekende gezien dat de Kamer weinig gezind scheen te wezen om de gelden toe te staan welke zijn aangevraagd voor het inrigten van artilleriegebouwen te Breda tot huisvesting van troepen en stalling van paarden. Hij vermeent dienvolgens nogmaals te mogen wijzen op het groote belang dat er door hem in gesteld wordt om het middel daar te stellen tot huisvesting en stalling van twee escadrons cavalerie en eene batterij veldartillerie te Breda, ten einde hun daár-zijn dienstbaar te maken voor de oefening der kadetten bij de Militaire Akademie, voor die der officieren bij de stafschool geplaatst, ook voor de jonge officieren, die bij de applicatie school hunne verdere opleiding zullen ontvangen, en bovendien om alsdan in de provincie Noordbrabant vier veld-escadrons van een en hetzelfde kavalierie-regiment te bezitten, namelijk 2 te 's Bosch en 2 te Breda.

Indien tot vermeld doel eene geheel nieuwe kazerne gebouwd en tot dat einde hoogst belangrijke uitgaven gedaan zouden moeten worden, zou de ondergeteekende niet op de in het vorige jaar, te dezer zaak, genomen beslissing zijn teruggekomen, doch nu de gebouwen (met uitzondering van den ziekenstal) voorhanden zijn en de totale kosten der verbouwing niet meer zullen bedragen dan daarvoor in de begrooting is uitgetrokken, zou het te betreuren zijn indien er tot bereiking van het vermelde doel en tevens tot het verkrijgen van geschikte ruimte tot huisvesting van troepen en stalling van paarden, waaraan toch zoo groote behoefte is, geen gebruik wierd gemaakt van de bestaande en anders tot geen militair doel dienende artillerie-gebouwen aldaar. De ondergeteekende vertrouwt dan ook dat de Kamer, bij nadere overweging van het bovenstaande, nog zal kunnen goedvinden om de gelden, die voor bedoelde inrigting zijn aangevraagd, toe te staan. Hij kan er nog bijvoegen dat wanneer onverhoopt hiertegen bezwaren bestaan, er dan gelden zullen moeten gevraagd worden tot aanbouw van stallen, op eene andere plaats, uithoofde daaraan groote behoefte bestaat.

Dat er geene buitengewone gelden zijn aangevraagd tot verbetering van de kazerne-nering in sommige vestingen, is hoofdzakelijk een gevolg van de daarvoor gevorderde belangrijke uitgaven. De ondergeteekende wil gaarne erkennen dat hij ook doordrongen is van de behoefte niet alleen aan goede kazernen, maar ook aan gebouwen voor magazijnen, die hoofdzakelijk te Utrecht en te Amsterdam aanwezig dienen te zijn; doch hij is tegen het beginsel om belangrijke kosten te besteden aan oude gebrekkige gebouwen, vermits het doel daarmede niet voldoende bereikt zou worden en de voordeelen die daardoor worden verkregen, op lang na niet opwegen tegen de kosten. Zoo bijv. is er onderzocht geworden welke kosten er gevorderd zouden worden om de Tolbrug-kazerne te 's Bosch te verbeteren, door het maken van een nieuwen toegang naar dat gebouw. Uit dat onderzoek is gebleken dat, behalve de kosten voor het maken van den weg zelve en van de daarmede in verband staande afsluitingen enz., alleen voor den afstand van het daartoe noodige terrein meer dan f 10 000 wordt geëischt, en ofschoon nu die gronden bij eene geregelijke onteigening welligt voor een minder bedrag zouden kunnen worden verkregen, heeft de ondergeteekende evenwel vermeend van zijn voornemen tot verbetering van den toegang tot deze op zich-zelve reeds gebrekkige kazerne te moeten afzien, vermits de kosten in elk geval niet geëvenredigd zouden zijn aan het nut dat daardoor zou worden verkregen.

De ondergeteekende is dan ook tot de overtuiging gekomen dat men bezwaarlijk tot doelmatige uitkomsten zal geraken zonder tot den bouw van geheel nieuwe kazernen en stallen over te gaan, waaraan evenwel groote uitgaven verbonden zijn en waartoe niet overal behoorlijke gelegenheid bestaat. Het heeft althans eene punt van onderzoek uitgemaakt, of er te 's Bosch behoorlijk terrein voorhanden is om daarop eene kazerne te bouwen, doch uit dat onderzoek is gebleken dat zulks het geval niet is en dat men de uitlegging der stad, — welke in het ontwerp van wet tot vaststelling en voltooiing van het vestingstelsel is opgenomen, — zou dienen af te wachten om, zonder in buitensporige uitgaven voor de onteigening van gronden te vervallen, het noodige terrein voor den bouw eener kazerne aldaar te verkrijgen.

Wat verder de hier gestelde vraag betreft; waarom dezen zomer te Hellevoetsluis tot kazernering van troepen geen gebruik was gemaakt van de ledigstaande marinegebouwen, moet de ondergeteekende doen kennen, dat hij deswege bij den garnizoenskommandant inlichtingen heeft gevraagd en van dien officier ten antwoord bekomen „dat bij hem geene marinegebouwen bekend zijn waarin dezen zomer troepen hadden kunnen worden gekazerneerd.”

En wat nu de oprigting van cantines in de garnizoensplaatsen betreft, dit wenscht de ondergeteekende, voor zooveel in zijn vermogen is, te bevorderen. Tijdens hij zich in het voorjaar bij gelegenheid eener inspectie te Breda bevond, overtuigde hij zich van de uitmuntende inrigting der cantines bij het 6de regiment infanterie.

Hierin vond hij aanleiding aan den kommandant van dat korps op te dragen een verslag in te zenden nopens de oprigting, wijze van beheer en verdere inrigting der cantines in de kazernen van gemeld regiment, en dat verslag is opgenomen in eene aflevering der bij het Departement van Oorlog uitgegeven wordende militaire verslagen, rapporten en memoriën, ten einde de aandacht van de overige korpskommandanten op deze voortreffelijk ingerigte cantines te vestigen en ze ter navolging aan te bevelen.

Behalve te Breda bestaan reeds in verschillende andere garnizoenen goede cantines en daarin wordt gaandeweg verder voorzien.

#### AFDEELING XIII.

*Art.* 30. Met betrekking tot de door sommige leden verlangde afschaffing van het officieel kerkgaan der militairen, vermeent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar hetgeen daaromtrent reeds vroeger en nog in zijne Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag omtrent de begrooting voor het loopend dienstjaar werd in het midden gebragt.

Het zal wel niet noodig zijn op te merken, dat de ondergeteekende het niet wenschelijk acht, dat in vredestijd, in gewone omstandigheden, op Zondag militaire oefeningen worden gehouden; dit geschiedt dan ook nimmer.

Is het leger evenwel mobiel, op oorlogsvoet, dan kan de Zondag niet altoos als rustdag worden aangemerkt; de opperbevelhebber van het leger regelt alsdan de werkzaamheden, zooals door hem het meest dienstig wordt geacht.

*Art.* 42. In de Memorie van Toelichting welke het thans in behandeling zijnde wetsontwerp vergezelde, heeft de ondergeteekende, zooals hij vermeent, op deugdelijke gronden de noodzakelijkheid aangetoond dat, aanvang nemende met het jaar 1871, jaarlijks een gedeelte van het leger in kampen vereenigd en op de wijze daarbij aangewezen geoefend worde.

Ongaarne zou hij dus zien, dat hierin eene verandering wierd gebragt en hij zou er ten sterkste op hebben blijven aandringen, dat in het volgend jaar de kampen worden betrokken, zooals door hem is voorgesteld.

*Art.* 45. Nu de Nederlandsche menschlievendheid zich ten dezen jare weder zoo schitterend heeft doen kennen, en door ruime giften in geld en goederen de Nederlandsche vereeniging van het *Roode Kruis* in staat heeft gesteld belangrijke hulp te verleenen aan gekwetste en zieke militairen van de legers der thans oorlogvoerende Staten, zou de ondergeteekende het betreuren, dat juist daarin aanleiding zou worden gevonden om de geringe bijdrage, die van wege het Rijk aan het hoofdecomité, hoofdzakelijk voor zijne huishoudelijke inrigting, wordt verstrekt, thans zou worden ingetrokken.

#### AFDEELING XIV.

*Art.* 46. De bedoeling der wet is dat ieder officier, die *tijdelijk* voor de activ<sup>e</sup> dienst ongeschikt is, op non-activiteit worde gesteld en in die positie blijve zoo lang

hij voor de dienst niet weder geschikt of wel daartoe niet voor altijd onbekwaam wordt geoordeeld.

Dit wordt dan ook volstrekt niet uit het oog verloren, gelijk nog blijken kan uit de omstandigheid, dat in het laatst van het vorige jaar al de officieren, die sedert meer dan een jaar ter zake van lichaamsgebreken op nonaactiviteit waren, op last van den ondergeteekende aan een opzettelijk geneeskundig onderzoek onderworpen zijn geworden, ten einde te kunnen nagaan, of er zich onder hen bevonden, die, hetzij in de active dienst hersteld dan wel op pensioen behoorden gesteld te worden. Van eene verkeerde toepassing der wet kan hier alzoo volstrekt geen sprake zijn.

#### AFDEELING XVI.

De reden welke aanleiding heeft gegeven tot eene splitsing der begrooting van het Departement van Oorlog in gewone en buitengewone uitgaven, heeft de ondergeteekende in den aanhef der Memorie van toelichting die het wetsontwerp vergezelt, te kennen gegeven. Het geschiedt eenvoudig om aan te toonen, welke sommen, als weinig variërende, de gewone jaarlijkse behoeften bevatten en die, welke buitengewoon noodig zijn en als aflopend zijn te beschouwen.

Art. 54. Indien de bestellingen, zooals tot dusverre geschied is, jaarlijks gedaan worden, kan de aanschaffing der kanonnen van 24 centimeter niet spoediger plaats hebben, aangezien het getal dat de fabrikant gedurende het jaar aan de Nederlandsche Regering kan afleveren, afhankelijk blijft van de bestellingen die hij ten behoeve van andere Rijken aanneemt of aangenomen heeft.

Het sluiten van een kontrakt voor de levering van het geheel benodigde aantal zware vuurmonden, zou aanleiding kunnen geven dat er jaarlijks meer konden worden afgeleverd, doch hier tegen bestaan ook bezwaren, en wel voornamelijk omdat de ringen, sluitstukken en affuiten in Frankrijk vervaardigd moeten worden, en de aannemer der vuurmonden daarvan afhankelijk is.

Wat de vraag betreft of niet nu reeds voor kustgeschut een grooter kaliber noodig was, zij te kennen gegeven, dat de behoefte daaraan nog niet wordt gevoeld, aangezien de uitwerking van de kanonnen van 24 centimeter thans nog voldoende is tegenover gepantserde schepen, die, wat hunnen diepgang betreft, in onze zeegaten en riviermonden kunnen doordringen. Mogelijk is het evenwel, dat later eenige kanonnen van grooter kaliber tot de bewapening van enkele onzer kustbatterijen vereischt zullen worden, doch dit zal afhangen van den uitslag der pogingen, die thans in Engeland geschieden, om zeer zwaar gepantserde schepen van betrekkelijk geringen diepgang te bouwen en waarvan de nog niet beproefde en nog niet in dienst gestelde *Devastation* en het ramschip *Rupert* de typen zijn.

Wat de te kennen gegeven afkeuring betreft omtrent het verschil in kalibers voor het zwaar geschut bij de zee- en landmagt, zij hier opgemerkt, dat een mondlaadkanon van groot kaliber voor de wapening der opene kustbatterijen een onbruikbaar kanon zou zijn, en omdat de bediening te talrijk moet wezen, en te veel aan het vijandelijke granaatkartets- en kartetsvuur blootgesteld wordt, wijders omdat de hijschtoestel tot projectielen niet op doelmatige wijze aangebragt kan worden.

Het terugbrengen van het kanon tot het laden bij onvoldoenden terugloop, zou toch een talrijk personeel of eene zeer zamengestelde inrigting aan de affuiten vorderen; de hijschtoestel zou niet anders dan op de monding van den vuurmond geplaatst kunnen worden; het laden zou veel tijd vereischen en een gedeelte der bedieningsmanschappen zou ter hoogte van de monding grootendeels ongedekt staan.

De kamerlaadkanonnen van groot kaliber hebben, daarentegen, op ongedekte kustbatterijen geplaatst, bijna geen der opgenoemde nadeelen.

En nu zal men mogen vragen: had het Ministerie van Oorlog een mondlaadkanon tot kustgeschut moeten aannemen, alleen omdat de Marine dergelijken vuurmond voor hare monitors en ramschepen noodig achtte?

Is eenvormigheid in wapening bij de zee- en landmagt, *ten opzichte van het zwaar geschut*, eene zoo volstrekt gewenschte zaak, dat daaraan belangrijke voordeelen moeten worden opgeofferd?

Zullen de gevallen zoo veelvuldig voorkomen, waarin de wapening der schepen door de gedeeltelijke ontwapening der kustbatterijen voltallig gemaakt zal worden, of omgekeerd; want er zal toch wel geen sprake zijn, om eene zekere hoeveelheid van deze kostbare vuurmonden in voorraad op te leggen? Zijn deze vuurmonden zoo verplaatsbaar, dat aan den zoo even besproken maatregel tijdens eenen oorlog gedacht zal kunnen worden?

Zijn er buitendien affuiten te ontwerpen gelijktijdig bruikbaar voor schepen en achter hooge aarden borstweringen? De keuze van het Ministerie van Oorlog viel voor de wapening onzer kustbatterijen op het Fransche scheeps- en kustgeschut van 24 cm., model 1864—66, dat na vele en zeer sterke proeven in Frankrijk goed bevonden en ingevoerd was; een stelsel dat buitendien aanbeveling verdient om zijne eenvoudige inrigting en betrekkelijk geringe kostbaarheid.

Door het invoeren van dit stelsel, doch toegepast op het door de zeemagt aangenomen kaliber van 23 cm., zou het nemen van nieuwe en tijdroovende proeven hier te lande noodzakelijk en welligt de definitive invoering en de aanmaak der vuurmonden een of meer jaren vertraagd geworden zijn, zonder dat daarom het beoogde voordeel verkregen had kunnen worden, aangezien zelfs bij het aannemen van hetzelfde kaliber, dezelfde helling, diepte en vorm van trek, de projectielen der kamerlaadkanonnen, wegens hunne hogere nokken, waarmede zij in de trekken geforceerd worden, toch niet in de mondlaadkanonnen te gebruiken zouden zijn.

Geen reden bestond er alzoo om het kaliber van 23 cm. te kiezen bij het aannemen van een kamerlaadkanon; doch zeer veel pleitte het er voor om het Fransche kanon van 24 cm. onveranderd in te voeren.

*Art. 55.* Hiervoren bij § 3 is reeds vermeld, dat onze infanterie geheel van achterlaadgeweren voorzien is, dat er in den afgelopen zomer voor 15,000 man dienstdoende schutterij zulke geweren zijn uitgereikt en nog een getal van 22,000 stuks achterlaadgeweren in voorraad zijn opgelegd.

Hieruit zal toch wel kunnen blijken, dat onze toestand, ware onze neutraliteit geschonden geworden, niet zoo bedroevend zou zijn geweest als ook hier wordt voorgesteld.

Dat de toestand waarin Frankrijk zich thans bevindt, bij het aangaan van het kontrakt met den heer DE BEAUMONT, tot de levering van geweren volgens zijn stelsel, ware vooruit te zien, zal toch wel niet beweerd worden, en de vertraging welke daardoor in de aflevering zal ontstaan, kan men evenmin aan den ondergeteekende wijten. Intusschen blijft hij gebonden aan het bestaande kontrakt tot den 18den December aanstaande, datum waarop bij nietlevering het kontrakt kan en ook zal worden opgezegd.

Intusschen zijn nu reeds maatregelen beraamd om in dat geval de geweren waarvoor de gelden bij de begrooting voor dit jaar zijn toegestaan, toch nog in 1871 te doen vervaardigen.

*Art. 57.* Onderhanden genomen werken zoo spoedig mogelijk te doen afmaken ligt ook in de bedoelingen van den ondergeteekende, maar eensdeels werken de bestaande bepalingen nopens het in bezit nemen van vereischte percelen in den regel zoo ongunstig op den gang dier werken, en ten anderen heeft het gelijktijdig aan het werk stellen van een groot aantal werklieden, dáár, waar 't er om te doen is in een kort bestek en onderling verband aanmerkelijke aarde en metselwerken tot stand te brengen, zooveel bezwaren in, dat het niet wel doenlijk wordt, een eenigzins belangrijk en ingewikkeld werk in hetzelfde jaar te doen aanvangen en te voltooien. Van daar dat steeds meerdere werken te gelijk dienen te worden onderhanden genomen, maar, zooals de leden van de Kamer uit de aanvraag blijken kan, blijft het daarbij steeds een ernstig streven, althans de werken voor de *Nieuwe Hollandsche waterlinie*, binnen den kortstnmogelijken tijd te doen aanleggen.

De rooster van indeeling met betrekking tot de uitvoering van het wetsontwerp tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel opgemaakt, stelt daaromtrent een termijn van 3 jaren na vaststelling van de wet. Al die werken maken te zamen een geheel; het Rijksbelang brengt mede dat zij in onderling verband worden uitgevoerd, opdat de kosten daarvan door geen dubbele grondverplaatsing als anderszins worden vermeerderd.

Dat het beoogde resultaat met betrekking tot de hoogere prise d'eau bij Tiel, op eenvoudiger wijze zou zijn te verkrijgen dan is voorgesteld, meent de ondergeteekende te mogen betwijfelen. Daar het in de eerste plaats te doen is om water op de Bencden-Linge te brengen, zal een enkele blik op de kaart voldoende zijn om te doen zien, dat de aangewezen weg bezuidwesten Tiel langs door de Tielsche Wetering naar de Tielsche sluis aan de Linge, verre de voorkeur verdient boven dien welke in het Voorloopig Verslag wordt aangewezen, waarbij niet alleen door het water een omweg van meer dan een uur zou gemaakt moeten worden, maar men daarenboven op veel meer kosten van aanleg zou dienen te rekenen. In de bestaande omstandigheden wordt toch het water door een 40 meter lange in den Bandijk gelegen duiker van 0,4 meter middellijn gevoerd in de stadsgracht, waarin zich aan de noordzijde wel een dergelijke kortere duiker bevindt ter gedeeltelijke loozing van dat water naar den kant der Oude Linge, maar deze loopt eigenlijk dood en ontvangt dat water slechts middellijk door den toevoer uit onderscheiden slooten.

De in 't Voorloopig Verslag aangeduide leiding van het water, zou dan ook naar de meening van den ondergeteekende niet zijn in 't belang van het land, maar uitsluitend in dat van de eigenaars der gronden langs de Doodse (Oude) Linge, die het natuurlijk gaarne in bevaarbaren staat zouden willen gebragt zien.

Door de sluis aan den Angstel binnen Nieuwersluis, blijven de belangen van de scheepvaart in tijd van oorlog zoo lang mogelijk verzekerd.

De ontworpen damsluis behoeft slechts te zijn een door schotbalken af te sluiten penanten-stelsel, waarbij in tijd van vrede geenerlei bezwaar voor de geregelde scheepvaart verbonden is.

De herstellingen in 1871 te verrigten aan de sluis bij 't Spoel, zijn niet van dien aard, dat zij de werkzaamheden voor het bedoelde kanaal zouden belemmeren.

Met betrekking tot de werken aan het Spoel enz., schijnt ook uit het oog verloren te worden, dat uit oekonomische inzigten betrekkelijk grondberging enz., hiermede verbonden werd de verbetering van het fort te Everdingen, en het voor 1871 aangevraagde bedrag slechts een gedeelte is van het geheel benoodigde voor de werken bij den Zuider Lekdijk.

Dat alle inundatiesluizen onder regstreeksch beheer van de militaire genie dienden te staan, zou de ondergeteekende gereedelijk kunnen beamen, indien alsdan wegens de kosten van onderhoud of vernieuwing al wederom het totaal bedrag zijner begrooting geen verhooging moest ondergaan. Hierbij dient bovendien nog in aanmerking genomen te worden dat de bedoelde, buiten onderhoud der genie gebleven sluisen, door den waterstaat zijn gebouwd.

*Art. 58, a.* De f 20 000 uitgetrokken om in 1871 besteed te worden aan de verbetering van de stelling Naarden, zijn juist voor het verkrijgen van de nog ontbrekende terugtogtswegen met bruggen, welk werk een op zich-zelf stand geheel kan vormen en niet met de overige werken tot verbetering van de stelling in verband behoeft gehouden te worden.

Bij de voorgenomen verbetering van het fort Uitermeer, wordt bereids in het oog gehouden wat er ten aanzien van den Oosterspoorweg, waarvan thans de aldaar te volgen rigtingen en hoogten met juistheid bekend zijn, op dit punt gevorderd wordt.

*Art. 2.* De redenen waarom het bij het Departement van Oorlog niet, doch bij de burgerlijke Departementen wel, de gewoonte is om de artikelen het personeel betreffende, niet vatbaar voor overschrijving te maken, zal wel voornamelijk daarin zijn gelegen, dat voor het burgerlijke en militaire personeel verschillende voorschrif-

ten nopens den ingang en het ophouden van de traktementen in werking zijn. Zoo zal het onder anderen bij het burgerlijk ambtelijk personeel nimmer voorkomen dat gelijktijdig twee titularissen in betaling zijn, omdat bij benoeming het traktement ingaat met den 1sten van het kwartaal, volgende op den datum van benoeming en bij het aftreden of overlijden van een ambtenaar het tractement wordt genoten over het volle kwartaal, waarin het aftreden of overlijden plaats heeft.

Bij de militaire officieren geldt echter den regel, dat het traktement van den benoemde ingaat met den dag waarop hij zich tot het aanvaarden van zijne nieuwe functie op reis begeeft, en het genot van traktement voor hem, die wordt vervangen, voortduurt tot en met den dag waarop hij heeft opgehouden dienst te doen. Gedurende den tijd der reis van den benoemde totdat hij de functien van zijnen voorganger heeft overgenomen, wordt mitsdien voor dezelfde betrekking aan twee titularissen het tractement betaald, iets wat meermalen plaats heeft, wanneer officieren wegens administrative werkzaamheden of andere oorzaken, niet dadelyk buiten dienst kunnen worden gesteld, terwijl voor slechts een persoon het tractement op de begrooting is uitgetrokken. Zoo ook kan het voorkomen, dat, onder anderen door overplaatsing bij den generalen staf, meer gelden voor vergoeding wegens aanschaffing van paarden en kosten voor verandering van uniform noodig zijn, dan uit den begrootingspost kunnen worden bestreden; dat verhooging van rang of verandering van klasse van officieren in dezelfde dienstbetrekking blijvende, tot meerdere uitgaven leidt; dat de bedragen der fourragegelden, waarvoor geen vaste maatstaf van betaling kan bestaan, omdat die in verband met de prijzen van het paardenvoeder moeten worden geregeld, meer uitgaven vorderen, en er dus bij hooge prijzen gelegenheid moet bestaan om het ontbrekende uit den post voor het onvoorziene te bestrijden.

Ten aanzien van art 2 kan bovendien, in het bijzonder, door tijdelijke behoefte wegens vermeerdering van werkzaamheden, zooals dit in den loop van dit jaar heeft plaats gehad, — of het doen verrigten van speciale werkzaamheden, — noodig zijn, het personeel, zij het dan ook tijdelijk, te versterken.

Moest men voor de gevallen waarin dit noodig is, de bevoegdheid missen om uit het onvoorzien te kunnen beschikken, dan zou tot vermijding van het telkeus indienen eener wijzigings-wet voor geringe bedragen, voor sommige artikelen het cijfer onnoodig tot een hooger bedrag moeten worden opgevoerd, of wel, tot nadeel van de dienst, door het eenigen tijd onvervuld laten van opvallende betrekkingen, getracht moeten worden, binnen de perken van het uitgetrokkene te blijven, iets wat de ondergeteekende meent dat niet in de bedoeling van de Vertegenwoordiging kan zijn gelegen.

Heeft de ondergeteekende getracht om al de opmerkingen en bedenkingen in het Voorloopig Verslag opgenomen omstandig te beantwoorden, zoo vermeent hij zich daardoor te kunnen onthouden om ook nog de beide Nota's bij dat Verslag overgelegd, afzonderlijk te behandelen.

De Nota van den heer STIELTJES heeft dit eigenlijk ook niet, en wat de Nota van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT betreft, waarin men hoofdzakelijk terug vindt, wat reeds hier en daar, wat beknopter, in het Voorloopig Verslag is opgenomen, zoo zal de beantwoording van dat Verslag ook kunnen strekken tot antwoord op zijne Nota.

Of de gemaakte opmerkingen opgehelderd en wederlegd zijn, zal uit het antwoord kunnen blijken, en de ondergeteekende zou ook niet geschroomd hebben, dit later bij eene openbare behandeling der begrooting nader aan te toonen.

*De Minister van Oorlog,*

J. J. VAN MULKEN.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and a list of the names of the staff members who have been engaged in the work.

The second part of the report deals with the financial statement of the organization. It shows the income and expenditure for the year and the balance sheet at the end of the year. It also shows the details of the various items of income and expenditure and the names of the persons who have contributed to the income.

The third part of the report deals with the accounts of the various projects and the results achieved. It shows the progress of the work done and the results achieved in each of the projects. It also shows the names of the persons who have been engaged in the work and the names of the persons who have contributed to the income.

The fourth part of the report deals with the accounts of the various projects and the results achieved. It shows the progress of the work done and the results achieved in each of the projects. It also shows the names of the persons who have been engaged in the work and the names of the persons who have contributed to the income.

The fifth part of the report deals with the accounts of the various projects and the results achieved. It shows the progress of the work done and the results achieved in each of the projects. It also shows the names of the persons who have been engaged in the work and the names of the persons who have contributed to the income.

The sixth part of the report deals with the accounts of the various projects and the results achieved. It shows the progress of the work done and the results achieved in each of the projects. It also shows the names of the persons who have been engaged in the work and the names of the persons who have contributed to the income.

The seventh part of the report deals with the accounts of the various projects and the results achieved. It shows the progress of the work done and the results achieved in each of the projects. It also shows the names of the persons who have been engaged in the work and the names of the persons who have contributed to the income.

The eighth part of the report deals with the accounts of the various projects and the results achieved. It shows the progress of the work done and the results achieved in each of the projects. It also shows the names of the persons who have been engaged in the work and the names of the persons who have contributed to the income.



# STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

## VIIIste HOOFDSTUK.

### NOTA VAN WIJZIGING.

De aanhef van artikel 1 wordt gelezen als volgt :

„Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1871, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt, behoudens het bepaalde bij artikel 4 dezer wet, vastgesteld als volgt :

*Artikel 5* van de IIde afdeeling (Generale staf) wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 64,115.

Het totaal van de IIde afdeeling wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 247,904.

*Artikel 8* van de IIIde afdeeling (Wapen der infanterie) wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 4,729,760.

*Artikel 9* van de IIIde afdeeling (Wapen der kavallerie) wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 1,734,593.

*Artikel 10* van de IIIde afdeeling (Wapen der artillerie) wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 2,404,060.

*Artikel 11* van de IIIde afdeeling (Wapen der genie) wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 338,101.

Het totaal van de IIIde afdeeling wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 9,206,514.

*Artikel 12* der IVde afdeeling (Remonte) wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 78,000.

*Artikel 42* van de XIIIde afdeeling (Kosten vallende op het kamperen van troepen) wordt uitgetrokken voor *Memorie*.

Het totaal van de XIIIde afdeeling wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 135,150.

Het totaal van het VIIIste hoofdstuk wordt uitgetrokken op een bedrag van *f* 14,361,331.

Het wets-ontwerp wordt aangevuld met een nieuw artikel, luidende als volgt :

#### „ARTIKEL 4.

„De uitgaven krachtens deze wet voor het dienstjaar 1871 te doen, zullen niet te boven gaan de helft der sommen in *Artikel 1* dezer wet uitgetrokken.

„Hiervan zijn uitgezonderd de sommen uitgetrokken in de *artikelen 12, 54, 55, 56, 57 en 58*, welke voor het geheel bedrag worden toegestaan.”

## NOTA VAN TOELICHTING OP VORENSTAANDE NOTA VAN WIJZIGING.

De Nota tot wijziging van het bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ahangige wets-ontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1871, strekt in de eerste plaats om in bedoeld wets-ontwerp te doen opnemen de noodzakelijke verhoogingen van sommige onderwerpen van uitgaaf, te weten :

1°. voor de traktementen enz. van de twee generaals en de twee hoofdofficieren van den generalen staf, die ten gevolge de in den zomer van dit jaar plaats gehad hebbende gebeurtenissen in activiteit zijn gesteld en waardoor het getal officieren bij den generalen staf, bij den staf der infanterie en bij het korps ingenieurs, mineurs en sapeurs, bij Zijner Majesteits besluit van den 22sten September jl., n°. 5, tijdelijk is vermeerderd ;

2°. voor het meerder benoodigde voor de fourrages ten behoeve van de paarden bij de kavallerie en artillerie, waarvan een grooter aantal aanwezig is dan waarvoor de fourragegeldten in den toelichtenden staat staan uitgetrokken, almede een gevolg van de in den loop van dit jaar genomen maatregelen tot handhaving onzer neutraliteit, terwijl ook de hogere prijzen der fourrages, die bij de in de maand September plaats gehad hebbende publieke aanbesteding zijn bedongen, eene aanvulling van de daarvoor uitgetrokken geldten noodzakelijk maakt;

3°. voor de remonte ten behoeve van de korpsen kavallerie, — noodzakelijk, omdat het is gebleken, dat, zoo dit tot een voigend jaar werd uitgesteld, er door versterf, afmaak en afzonderlijken verkoop wegens ongeneeslijke ziekten of gebreken, — weder een tekort aan het komplot zou ontstaan, hetgeen, zoo als ten dezen jare het geval is geweest, niet zoo spoedig kan worden aangevuld, als het belang van de dienst zou vorderen, wanneer de kavallerie-korpsen op voet van oorlog moeten worden gesteld. Een staat aanwijzende de berekening van hetgeen volgens het hiervoren onder de punten 1, 2 en 3 vermeldte noodig wordt geacht, is hierbij gevoegd.

In de tweede plaats strekt deze Nota van Wijziging om in afwachting van de definitieve vaststelling der begrooting van het Departement van Oorlog geene geldten uit te trekken voor de kosten der kamperende troepen.

Wijders bevat deze Nota het voorstel om, nadat het hiervoren vermeldte in het wets-ontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1871 is opgenomen, de helft der sommen in dat wets-ontwerp voorkomende, voorloopig voor de behoeften van het dienstjaar 1871 toe te staan, met uitzondering evenwel van de geldten benoodigd voor de remonte (art. 12) voor die tot de aanschaffing van het zwaar geschut voor de kustverdediging, van nieuwe draagbare vuurwapenen en patroonhulzen (art. 54—56) en voor de geldten tot voortzetting en aanleg van nieuwe werken in de Hollandsche waterlinie (art. 57 en 58), waarvan het noodzakelijk wordt geacht het geheele bedrag toe te staan, dewijl er zekerheid moet bestaan, dat wanneer de daarvoor te doene aanbestedingen, — die ten spoedigste dienen te geschieden, — hebben plaats gehad, over de geldten in hun geheel beschikt zal kunnen worden.

*De Minister van Oorlog,*

J. J. VAN MULKEN.

## STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1871.

### VIIIste HOOFDSTUK.

#### EINDVERSLAG.

ARTIKEL I. Bij het onderzoek in de afdelingen der Kamer van de wijzigingen, welke in het wets-ontwerp tot vaststelling van het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1871 zijn gebragt, met het doel om den geregelden gang van de dienst gedurende de eerste zes maanden van dat dienstjaar te verzekeren, hebben zeer vele leden te kennen gegeven, dat de aard en omvang der wijzigingen hunne bevreemding hadden opgewekt. Geheel afgescheiden van de vraag, welke inrigting eene credietwet als deze in het algemeen behoort te hebben — eene vraag, waaromtrent reeds bij het Iste hoofdstuk eene uitvoerige gedachtenwisseling had plaats gevonden — kon het toch, naar deze leden meenden, wel aan geen twijfel onderhevig zijn dat in zoodanige credietwet, zonder dringende reden, geene posten behoorden voor te komen, die noodwendig tot discussie aanleiding moesten geven. Van dit standpunt uitgaande meenden zij de verhoogingen, welke thans bij verschillende artikelen werden voorgesteld, zoowel als het behoud van sommige posten, waartegen, blijkens het Voorloopig Verslag, betreffende het VIIIste Hoofdstuk, bedenkingen gezeten waren, geheel onverdedigbaar te mogen noemen. Meer bepaald hadden zij hierbij het oog op de verhoogingen van de artt. 5, 8 en 11, en op het behoud van den post voor eene kazerne te Breda (art. 28), alsmede op de ongewijzigde handhaving van de artt. 57 en 58.

Wat de beide laatste artikelen betreft, wenschte men den Minister, onder verwijzing naar de bedenkingen daartegen in het Voorloopig Verslag opgeteekend, in overweging te geven om de posten 57 *f* en 57 *g*, 58 *b*, *c* en *d* te doen vervallen. De daarbij bedoelde werken kunnen uitstel lijden, en 's Ministers opvolger zou daaromtrent eene andere meening dan het tegenwoordig hoofd van het bestuur van oorlog kunnen toegedaan zijn. Tevens werd op nieuw de wenschelijkheid betoogd van zamentrekking der verschillende posten van de artt. 57 en 58 in dien zin, dat de totale thans aangevraagde som over niet meer dan drie of vier werken werd verdeeld.

Met meer kracht en meer algemeen nog werd op de weglating aangedrongen van den post van *f* 41,150 voor het inrigten van gebouwen tot kazernering te Breda. Die post heeft ten vorigen jare de goedkeuring der Kamer niet kunnen verwerven, en reeds daarom scheen het zich van zelf te verbieden deze quaestie, thans, bij eene credietwet, aanhangig te maken. Maar daarenboven zou, wierden deze gelden toegestaan, op de vrije beslissing van den lateren Minister worden vooruitgelopen.

Ten aanzien van de verhoogingen van de artt. 5, 8 en 11 werd in meer uitvoerige beschouwingen getreden. Het leger, zeide men, is, toen de militia huiswaarts keerde, weder geheel gebragt op den voet, waarop het zich vóór de mobilisatie bevond, maar

waarom is dan dezelfde gedragslijn niet gevolgd met opzigt tot de twee generaals en de twee hoofdofficieren van den generalen staf, wier traktementen thans bij deze credietwet worden uitgetrokken? Het belang der zaak vorderde, dat de indeeling in divisien en brigades, die tijdens de mobilisatie tot stand was gekomen, behouden bleef, en wanneer dit geschied ware, zou de plaats van enkele der hierbedoelde officieren tevens als van zelven aangewezen zijn geweest. Nu de oude indeeling weder onveranderd hersteld is, schijnt er, allermint wat de beide hierbedoelde generaals betreft, reden te bestaan om deze officieren in active dienst te behouden. Die opero-officieren genieten nu het volle traktement aan hunnen rang verbonden, terwijl zij geen dienst verrigten. Eene onhoudbare positie, die zeker aan de betrokken personen zelven niet aangenaam kan zijn. De wensch werd daarom uitgesproken, dat de Minister, zoo hij het noodig achtte de beide meerbedoelde generaals in active dienst te houden, hun ook een bepaalden werkring mogt willen aanwijzen. De bezwaren, welke aan hunne indeeling bij het leger verbonden schijnen te zijn, moeten door dezen Minister opgeheven en niet op zijn opvolger overgebracht worden.

De vraag werd voorts gedaan waarom de verschillende verhoogingen, bij deze Nota van wijziging voorgedragen, inzonderheid de verhooging voor de traktementen der generaals, niet reeds in de oorspronkelijke begrooting waren opgenomen? Bij de Memorie van Toelichting, welke die begrooting vergezeld, had de Minister sterk doen uitkomen, dat door hem voor het dienstjaar 1871 eene som van ruim f 450,000 minder dan voor 1870 werd aangevraagd. Toen de juistheid dier berekening, onder andere door verwijzing naar uitgaven, die ten onregte waren achterwege gelaten, bij het Voorloopig Verslag was bestreden, had de Minister bij § 1 der Memorie van Beantwoording, doen opmerken, dat, zelfs al werden die uitgaven opgenomen, zijne begroting nog circa drie tonnen gouds lager was dan die van het vorige jaar. Dat die opgave niet geheel juist was, blijkt nu echter tastbaar. Ten gevolge toch der voorgedragen verhoogingen is de begrooting nu ongeveer drie en een halve ton gouds hooger dan de eerst ingediende en zelfs (de kosten der maréchaussée in rekening brengende), ruim f 385,000 hooger dan die voor het dienstjaar 1870 (wet van 18 Januarij 1870, *Staatsblad* n°. 21),

De leden, welke deze opmerking maakten, hadden daarbij niet zoozeer ten doel kritiek te oefenen ten aanzien van de berekeningen des Ministers, maar wilden deze cijfers in verband gebracht zien met de becijfering van den Minister van Financiën in zijn Antwoord op het Voorloopig Verslag over hoofdstuk I der Staatsbegrooting. Van de verhooging der begrooting van Oorlog met ongeveer drie en een halve ton gouds werd in dat Antwoord met geen enkel woord melding gemaakt, en hieruit nam men aanleiding tot de vraag, of de Minister van Financiën dan niet met de voorgestelde verhooging in kennis was gesteld?

Eindelijk meenden enkele leden er bij den Minister nog op te moeten aandringen, dat hij mogt kunnen goedvinden eene grootere som aan te vragen voor den aankoop van nieuwe geweren en den aanmaak van patronen. De voorraad van bruikbare patronen is, naar hun oordeel, ongetwijfeld te gering, terwijl zij de aanschaffing van slechts 10,000 Beaumont-geweren — vooral nu de gelden, ten vorigen jare toegestaan, ongebruikt hebben moeten blijven — als eene zeer onvoldoende voorziening meenden te moeten beschouwen. Bij zoodanige langzame aanschaffing kan het jaren duren, eer ons leger zoodanig gewapend is als de hedendaagsche eischen medebrengen. Daarenboven is het aanschaffen van zulke kleine hoeveelheden te gelijk, zeer zeker nadeelig voor de schatkist, daar het geen betoog behoeft dat de kosten per geweer te hooger stijgen, naarmate de hoeveelheid, die in eens wordt aanbesteed, kleiner is.

ARTIKEL 4. Het heeft de aandacht getrokken, dat in de tweede alinea, onder de posten, welke voor het geheele bedrag worden uitgetrokken, de post van art. 28 (kazerne te Breda) niet voorkomt. De gelden, daarvoor op de begrooting gebragt, zouden dus, wierd deze post aangenomen, slechts voor de helft worden toegestaan. Doch hoe nu, indien de opvolger van den Minister tegen die verbouwing gestemd mogt zijn? Blijf de post op de voorgedragen credietwet behouden, dan scheen art. 28 in deze alinea te moeten worden opgenomen, maar men meende het vertrouwen

te mogen uitdrukken, dat de Minister, om de beraadslagingen niet noodeloos te rekenen, den geheelen post zou gelieven terug te nemen.

Bij deze gelegenheid werd door het lid, hetwelk bij het Voorloopig Verslag eene opgave had gevraagd van de gedane uitgaven voor fortificatiewerken sedert 1864, onder dankbetuiging voor de gedeeltelijke voldoening aan dat verlangen, nog de wensch geuit, dat de verstrekte opgaven mogten worden aangevuld met de gedane uitgaven over 1865 en 1866. De laatste Staatsrekening toch, welke aan de Kamer is medegedeeld, is niet die van 1867, maar van 1864, en dit laatste jaartal was dus niet, zoo als in de Memorie van Beantwoording over hoofdstuk VIII wordt verondersteld, eene drukfout.

De Commissie van Rapporteurs heeft, overeenkomstig de bepalingen van het Reglement van Orde, deze opmerkingen in een Eindverslag zamengevat, maar acht de daarin behandelde punten van genoeg gewigt om den wensch uit te spreken, dat daarop alsnog van Regeringswege een schriftelijk antwoord gegeven worde.

Aldus vastgesteld den 19den December 1870.

DE BIEBERSTEIN.  
STIELTJES.  
STORM VAN 'S GRAVESANDE.  
FRANSEN VAN DE PUTTE.  
DE ROO VAN ALDERWERELT.

## STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSJTAAR 1871.

### VIIIste HOOFDSTUK.

#### MEMORIE VAN BEANTWOORDING OP HET EINDVERSLAG.

Bij het Eindverslag van de Commissie van Rapporteurs, betreffende de wijzigingen welke in het in behandeling zijnde wets-ontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1871 zijn voorgesteld, wordt het wenschelijk geacht, om in het zoo even genoemd wets-ontwerp, dat nu het karakter van eene credietwet zal aannemen, geene posten op te nemen, die noodwendig tot discussie aanleiding moeten geven, en worden daarbij bepaaldelijk eenige artikelen aangewezen, die men zou wenschen of te zien gewijzigd of wel te doen vervallen.

Voor zooverre doenlijk aan dit te kennen gegeven verlangen wenschende te voldoen, zal de ondergeteekende de eer hebben, alsnu zoo beknopt mogelijk de veranderingen aan te wijzen, welke in het primitief ingediend wets-ontwerp noodig worden geacht; terwijl hij ter bevordering van duidelijkheid het raadzaam heeft geacht hierbij een nader ontwerp van wet over te leggen.

#### IIde AFDEELING.

*Art. 5.* Het voor don generalen staf uitgetrokken bedrag wordt vermeerderd met f 7249.00; zijnde de traktementen, enz. van de twee majoors waarmede die staf is vermeerderd

Het is gebleken dat er, ongeacht of het leger al dan niet in divisien en brigades is ingedeeld, behoefte bestond aan eene uitbreiding van het personeel bij dien staf; aan deze hoofdofficieren is dan ook thans reeds een bepaalde werkkring aangewezen, en om die reden wordt het wenschelijk geacht, het artikel met de opgegeven som te verhoogen.

#### IIIde AFDEELING.

*Art. 8.* Volgens het te kennen gegeven verlangen, is dit artikel niet verhoogd met het traktement, enz. voor een luitenant-generaal; deze opperofficier zal nu, in afwachting eener nieuwe organisatie, op non-activiteit worden gesteld, — dat, ware door den ondergeteekende zijn ontslag niet aangevraagd, niet noodig zou zijn geweest, want dan zou die organisatie spoedig zijn ingediend.

*Artt. 9 en 10.* Deze artikelen zijn respectievelijk met de sommen van f 46,800 en f 267,334 verhoogd voor het meerder benoedigde voor de fourrages, blijkens de berekeningen, gevoegd bij de Nota van wijziging, onder dagteekening van den 12den dezer maand aan de Kamer overgelegd.

*Art. 11.* Ook dit artikel is niet verhoogd geworden, zoodat ten aanzien van den opperofficier, voor wien dit noodig werd geacht, gehandeld zal worden even als hier-  
voren bij art. 8 is te kennen gegeven.

#### IVde AFDEELING.

*Art. 12.* Dit artikel is uitgetrokken voor een bedrag van *f* 78,000. De redenen welke daartoe hebben geleid, zijn aangewezen in punt 3 der Nota van Toelichting op de Nota van wijziging aan de Kamer, onder dagteekening van den 12den dezer maand, toegezonden.

#### XIIde AFDEELING.

*Art. 28.* Volgens het te kennen gegeven verlangen, is dit artikel verminderd met de aangewezen som van *f* 41,150, bestemd voor het inrigten van stallen enz. te Breda.

De ondergeteekende moet hier opmerken, dat, afgescheiden van de noodzakelijkheid, dat er ten behoeve van het onderrigt bij de stafschool en de Militaire Akademie, eenige kavallerie en artillerie te Breda aanwezig zij, er behoefte aan stallen voor de veld-artillerie bestaat; — het gebrek aan stallen brengt thans te weeg, dat voor een gedeelte der veld-artillerie, dat bij de ingezetenen wordt gehuisvest, dagelijks *f* 190 wordt betaald, hetwelk zou vermeden worden, indien er over Rijks-stallen kon worden beschikt.

#### XIIIde AFDEELING.

*Art. 42.* De voor het kamperen van troepen uitgetrokken som van *f* 69,000 is thans, in afwachting van de definitive vaststelling der begrooting, niet aangevraagd.

Om in niets te praëjudiciëren ten aanzien van het overbrengen der kosten voor het wapen der *maréchaussée* op de begrooting van het Departement van Justitie, is het nu ook noodig om die uitgaven weder op de begrooting van Oorlog over te brengen en alzoo laatstgemelde te vermeerderen met eene nieuwe afdeeling, te weten:

#### XIVde AFDEELING.

*Art. 46.* En daarvoor uit te trekken eene som van *f* 235,300, gelijk aan die, welke voor de dienst van 1870 is toegestaan.

#### XVde (nu XVIIde) AFDEELING.

*Art. 57 (nu 58).* Naar aanleiding van het te kennen gegeven verlangen komt hetgeen onder punt *a* van dit artikel is aangevraagd te vervallen, en acht men het noodig om de som onder punt *b* aangevraagd met *f* 27,400 te verhoogen en alzoo te stellen op *f* 77,400.

Wijders kunnen vervallen de gelden onder de punten *f* en *g* van bovengemeld artikel uitgetrokken.

*Art. 58 (nu 59).* Ook hier heeft men de gelden onder de punten *b*, *c* en *d* doen vervallen.

Wat intusschen het te kennen gegeven verlangen betreft, om de door bovenbedoelde wijzigingen op de aangevraagde gelden thans vrijvallende sommen over de andere werken te verdeelen, dit wordt niet wenschelijk geacht, want al werden voor die werken meer gelden toegestaan dan thans zijn aangevraagd, er zou toch geen zekerheid bestaan dat zij in het dienstjaar verwerkt zouden kunnen worden.

Na alzoo de voorgestelde wijzigingen in het primitief ingediend wets-ontwerp te hebben aangewezen, wenschte de ondergeteekende, ter verdere beantwoording van het uitgebragt Eindverslag, nog te doen kennen;

1°. Dat hij voor het oogenblik niet in de gelegenheid is om aan de beide generaals, die thans overkompleet zijn, enen bepaalden werkkrlng aan te wijzen. Zoo als hiervoren is te kennen gegeven staat dit in verband met de nieuwe organisatie, welke de ondergeteekende reeds heeft ontworpen, en zeker binnen korten tijd ter goedkeuring aan den Koning zou hebben aangeboden, doch die hij thans in zijne

tegenwoordige positie niet kan bewerkstelligen. Bij die organisatie is wel van het denkbeeld uitgegaan om het leger ook in tijd van vrede in divisien en brigades in te deelen, doch daarbij zijn tevens andere schikkingen in verband gebragt, die bij eene invoering van die organisatie gelijktijdig moeten plaats hebben, zoodat om die reden het niet raadzaam werd geoordeeld de tijdelijke indeeling van het leger te doen behouden.

2°. Het zal, zoo de ondergeteekende vertrouwt, niet noodig worden geacht om op nieuw in becijferingen te treden omtrent het al of niet juiste der berekening wegens het meerder of minder bedrag van het verschil van het eindcijfer der ingediende begrooting voor 1871 met die van het vorig jaar, en dit te eerder omdat het eindcijfer nu toch door de voorgestelde wijzigingen werkelijk minder is dan aanvankelijk is geraamd.

3°. Om nu nog meerder gelden tot den aanmaak van nieuwe geweren en patronen aan te vragen, dan thans op de begrooting voorkomen, wordt niet noodzakelijk geacht, te meer nu er maatregelen zijn genomen om de gelden ten vorigen jare voor dit onderwerp toegestaan, niet ongebruikt te doen verblijven, maar daarvoor het bepaalde getal geweren stelsel de Beaumont, in het jaar 1871, zoo spoedig doenlijk aan te schaffen, te gelijk met die, waarvoor thans gelden zijn aangevraagd.

4°. Aangezien de som voor de kazerne te Breda thans niet is aangevraagd, komt daardoor de vraag, waarom onder de artikelen in art. 4 voor het geheel bedrag aangegeven, art. 28 niet was opgenomen, van zelf te vervallen.

Ten slotte heeft de ondergeteekende de eer hierbij over te leggen de gevraagde opgaven van hetgeen voor fortificatiewerken is besteed gedurende de jaren 1865 en 1866.

's Gravenhage, 22 December 1870.

*De Minister van Oorlog,*

VAN MULKEN.

Bij het nader aangeboden *Gewijzigd Wets-ontwerp* zijn uitgetrokken.

IIIde AFDEELING. *Art. 8.* Wapen der Infanterie enz. *f* 4,722,786.—

*Art. 11.* Wapen der Genie enz. *f* 332,127.—

Totaal der IIIde Afdeeling *f* 9,193,566.—

XIIde AFDEELING. *Art. 28.* Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan rijksgebouwen *f* 9,150.—

Totaal der XIIde Afdeeling *f* 203,150.—

XIIIde AFDEELING. *Art. 42.* Kosten vallende op het kamperen van troepen, thans voor *Memorie* uitgetrokken.

Totaal der XIIIde Afdeeling *f* 135,500.—

XIV (Nieuwe) AFDEELING. *Art. 46.* Traktementen, soldijen, huisvesting en verdere kosten van het wapen der maréchaussée, alsmede gratificatiën te verleenen aan met ligchaamsgebreken ontslagen wordende maréchaussées *f* 235,300.

XIV AFDEELING is geworden XV AFDEELING.

XV " " " " XVI

Totaal der gewone uitgaven *f* 13,006,316.—

*Buitengewone uitgaven.*

XVIde AFDEELING, thans XVIIde AFDEELING. Materieel der Genie.

*Art. 57* (nu 58) *a* vervalt. *b* Thans in zijn geheel uitgetrokken voor *f* 77,400.—  
*f* en *g* vervallen.

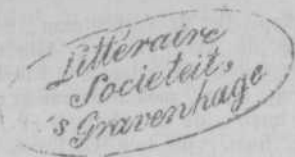
Totaal van *Art. 58* *f* 450,500.—

*Art. 58* (nu 59) *b*, *c* *d* vervallen.

Totaal generaal *f* 14,127,933.—

De uitgaven krachtens dit nu aangenomen wets-ontwerp zullen niet te bovengaan de helft der daarvoor uitgetrokken sommen, met uitzondering van de *Art. 12*, 55, 56, 57, 58 en 59, welke voor het geheele bedrag worden toegestaan.





## BIJLAGE I.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 4.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand Januarij 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

—\*—  
BENOEMD.

Tot direct. van het garn.-hospit. te Amsterdam: de 1ste luit.-kwart. F. van Thiel, van het reg. gren. en jagers. Bij het reg. gren. en jagers, tot adj.: de 1ste luit. K. Henry, van het korps. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit.-adj. H. J. G. Benschop, van het reg. gren. en jagers. Bij het 5de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. J. C. Harsveldt, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. H. Sasburg, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. jonkh. L. D. Meijer, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luits. S. A. Lutz, van den staf der inf. werkz. bij het Min. v. Oorlog, en R. K. Tückermann, van het 3de regem. inf. Bij het 7de regem. inf., tot adjud.: de 1ste luit. B. J. J. Magnin, van het korps. Bij het instruct.-bat, tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. M. L. Burgdorffer, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. J. Tonckens, van het korps. Bij de 2de komp. hospit.-sold., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. W. F. K. R. Weber, komm. der komp. — Bij het wapen der kav., bij het 1ste reg. huss., tot ritm. van de 2de kl.: de ritm. van de 3de kl. E. van Wickevoort Crommelin, instr. bij het korps. Bij het 2de reg. huss., tot paardenarts van de 2de kl.: de paardenarts van de 3de kl. R. J. Schouten, van het regt. veld-art. Bij het 3de reg. huss., tot ritm. van de 1ste kl.: de ritm. van de 2de kl. A. J. M. C. baron de Posson, van het korps, ged. als adj. bij Z. M. Bij het 4de reg. huss., tot ritm. van de 1ste kl.: de ritm. van de 2de kl. E. D. Geukama Bakker, van het korps; tot ritm. van de 2de kl.: de ritm. van de 3de kl. jonkh. W. van Loon, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. L. L. D. van den Steen van Ommeren, van het korps. — Bij het wapen der art., bij den staf van het wapen, tot magazijnm. der art. van de 3de kl. te Woudrichem: de serg. J. Scheppers, van het 2de reg. vest.-art. Bij het reg. veld-art., tot paardenarts van de 3de kl.: de veearts D. van Esveld. Bij het reg. rijd.-art., tot paardenarts van de 1ste kl.: de paardenarts van de 2de kl. J. J. Hinze, van het 3de reg. huss.

### *Overgeplaatst.*

Bij het reg. gren. en jagers: de kap. H. M. Verkouteren, van het 1ste inf. Bij het 8ste reg. inf., de 2de luit. M. de Ras, van het 1ste reg. inf. Bij het wapen der kav., bij den staf van het wapen: de ritm. der 2de kl. jonkh. L. J. H. Teding van Berkhout, van het 1ste reg. huss., met bestemming om bij de K. M. A. werkzaam te zijn. Bij het 1ste reg. huss., de 1ste luit. H. P. van Raden, van het 2de reg. huss. Bij het 2de reg. huss., de 1ste C. L. A. Schrassert Bert, van het 4de reg. huss. Naar Naarden, de kap. J. G. Bosch, magazijnm. der art. van de 1ste kl. te Willemstad. Naar Willemstad, de 1ste luit. A. A. Reijns, magazijnm. der art. van de 2de kl. te Woudrichem.

### *Eervol ontheven,*

uit zijne betrekking van ordonnance-officier bij Z. M., de 1ste luit. der art. op non-activiteit J. F. baron Taets van Amerongen, ordonnance-officier bij Z. M., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

### *Gedetacheerd bij het M. v. O.*

De kap. S. A. Lutz, van het 6de regement infanterie.

### *Eervol ontslagen.*

De officier van gezondh. 2de kl. M. W. C. Gori, van het 1ste reg. vest.-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

### *Gepensionneerd.*

De kapt. J. C. Smisjaerts, van het reg. gren. en jagers en A. J. Krafft, van het 6de reg. inf., en zulks voor laatstgenoemde op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kap. A. J. F. Meijl, magazijnm. der art. te Naarden, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kap. der inf. op non-activiteit, F. W. J. E. T. Leicher.

### *Overleden.*

De kap. F. J. Hogendoorn, direct. van het garniz.-hospitaal te Amsterdam.

## **b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.**

### *Benoemd.*

Tot instruct. bij de kav. van den barissan van Madura, de 1ste luit. van het reg. Oost-Ind. kav. J. J. Bijleveld, met bepaling, dat hij als zoodanig bij zijn korps zal worden gevoerd voor memorie; bij den barissan te Pamakassan (Madura); bij de inf.: tot 2den luit., de adj. onderoffic. Raden Djojo Poespito, van het korps; bij de art.: tot 2den luit., de serg.-maj. Patra Boeding, van het korps; — bij het wapen der inf.: tot kap. bij het 15de bat., J. van Wessem; bij het 7de bat., P. E. J. H. van Dompseleer; bij het 14de bat., J. F. G. Slors; tot 1sten luit.: bij het 8ste bat., J. F. van Mourik, adj. bij het korps, met bepaling, dat hij ook zoodanig in zijne tegenw. betrekking zal continuëren; bij het 1ste bat., J. N. J. Ketelaar; bij het 12de bat., J. de Frees; tot expedit. bij de dir. der genie (milit. ambt. 3de kl.), A. L. Donchij; tot comm. der eerste mil. afd. op Java, de kol. E. C. van Daalen; tot komm. der Padangsche boventlanden, de luit.-kol. C. L. St. A. M. de Roy van Zijdewijn; tot chef van den staf in de eerste mil. afd. op Java, de kap. van het 9de bat. inf. J. F. Haus, met bepal., dat hij als zoodanig bij zijn wapen zal worden gevoerd à la suite; tot adj.-boekh. bij het hoofdb. der mil. administr. (milit. ambt. 3de kl.), G. J. de Haan; bij het pers. van de geneesk. dienst in Oost-Indie, tot apot. van de 3de kl.: de kweekel. voor de pharmaceutische dienst J. G. Milius, J. W. Slangen en J. van Selms. Bij het person. van de geneesk. dienst in West-Indië, tot apoth. van de 3de kl.: de kweekeling voor de pharmaceutische dienst, K. Milius; tot plaatsel.-komm. te Soerabaja, de luit.-kol. der inf. op non-act. H. A. M. Latour.

### Bevorderd.

Tot luit.-kol.: de maj. C. H. A. Raedt van Oldenbarneveld, als chef van het mat. bij het hoofdbureau; tot luit.-kol. bij het mat., de maj. H. G. Boumeester, met bep. dat hij ook als zoodanig in zijne betr. van dir. van den art.-constructiewiukel zal werzk. blijven; tot maj. bij het mat., de kapt. H. L. Kilian, als komm. der art. in de 3de afd. op Java; tot kap. bij het pers., de 1ste luit. J. C. F. bar. van Heerdt, van het pers.; tot 1sten luit., bij het pers., de 2de luit. M. J. A. L. Riese, van het pers., met bep. dat hij ook als zoodanig in zijne betr. van adj. bij den komm. der veld- en bergbatt. op Java zal werkzaam blijven; tot kol.-komm. der inf. te Willem I, de luit.-kol. G. P. de Neve; tot mil. ambt. 2de kl., de teekenaar bij het topogr. bureau der genie-dir. (mil. ambt. 3de kl.), M. G. F. Bajetto; tot apoth. 2de kl., bij het garn. te Soerakarta H. G. Stamm; bij het groot mil.-hosp. te Samarang M. V. van Lissa; tot maj., de kap. jhr. C. H. C. Flugi van Aspermont, thans met verlof in Nederland.

### Geplaatst en overgeplaatst.

Bij het dep. van oorlog: de gen.-maj. N. H. W. S. Whitton, komm. der 1ste mil. afd. op Java; de kap. der inf. P. A. A. Collard, chef van den staf in de 1ste mil. afd. op Java, met bep., dat hij ook als zoodanig zal blijven gevoerd à la suite. — *Overgeplaatst*: als komm. der art. in de 2de mil. afd. op Java, de luit.-kol. J. H. Betz, thans komm. der art. in de 3de mil. afd. op Java; bij de mil. geneesk. dienst: bij het garn. te Bojolali, de offic. van gez. 2de kl. J. J. Postma, van het groot mil.-hospit. te Samarang; bij de gen. dienst der W.-afd. van Borneo, de offic. van gez. 2de kl. W. F. Berghuis van Woortman, van het garn. te Bojolali; bij de geneesk. dienst van Celebes en onderh., de offic. v. gez. 2de kl. A. de Graag, van de geneesk. dienst te Timor-Koepang, en de offic. van gez. 3de kl. G. A. Giesbers, thans ter beschikking te Soerabaja; bij het grootmil.-hosp. te Willem I, de offic. van gez. 3de kl. J. G. Tijthooff, van de gen. dienst ter Sumatra's-Westkust; bij de gen. dienst der Lampongsche dist., de offic. van gez. 3de kl. f. B. Heesen, van het garniz. te Anjer (Bantam); bij het garn. te Anjer (Bantam), de offic. van gez. 2de kl. R. W. Deibel, van het groot mil. hosp. te Weltevreden (Batavia); bij het groot mil.-hosp. te Willem I (Samarang), de apoth. 3de kl. A. Machielse, van het garn. te Soerakarta; bij het groot mil.-hosp. te Soerabaja, de apoth. 3de kl. H. Feenstra, van het groot mil.-hosp. te Willem I. — Voor den tijd van 5 jaren bij het leger in Oost-Indië: de offic. van gez. 3de kl. W. Smith, van het 7de reg. inf.

### Eervol ontslagen.

De 2de luit. der inf. op non-act., G. A. Monhemius; als instruct. bij de kav. bij den barissan van Madura, de 1ste luit. van het reg. O.-Ind. kav., J. R. von Michalofski; de kol. der kav. L. A. Abbink; de gew. opz. over de zadelm. bij den art.-constructiew. te Soerabaja, J. Jellem; de gewez. spijsverz. bij het groot mil. hosp. te Amboina J. Henslaar; bij het wap. der art.: de luit.-kol. P. Schellenbach en de kol. der art. jhr. F. W. R. Flugi van Aspermont; de kapits. der inf. B. C. F. Hamers, C. T. de la Chaux en C. H. A. F. Catenius.

### Tweejarig verlof naar Nederland verleend:

aan de kapits. der inf. C. J. G. de Bruin en H. van Heijningen en aan den 1sten luit. der inf. J. B. E. ter Beek.

---

### CORRESPONDENTIE.

Het ingezonden Artikel: *Een woord over terreinkennis*, alsmede de aan de Redactie gerichte brief over het laden der geleidraden, zullen in het volgende Nummer geplaatst worden.

Door gebrek aan ruimte zijn eenige Boekaankondigingen niet geplaatst kunnen worden.

---

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Main body of faint, illegible text, appearing to be a dense paragraph or list of entries.

## BIJLAGE II.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N°. 2.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand Februarij 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

#### BENOEMD.

Tot direct. van het garn.-hospit. te Maastricht: de 1ste luit.-kwart. W. F. A. Schoevers, van het 2de reg. vest.-art. Bij het wapen der inf. Bij den staf van het wapen, ten einde bij het D. V. O. werkzaam te zijn, tot 1sten luit.: de 2de luit.-kwart. P. G. Asmus, van het reg. gren. en jagers. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. A. G. F. de Petit, van het reg. gren. en jagers; tot 1sten luit.-kwart.: de 2de luit.-kwart. J. H. H. Vogel, van het korps. Bij het 2de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luits. J. A. Schoenmaeckers en D. G. baron Sloet van Zwanenburg, beiden van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. J. C. Valter, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. Q. W. F. de Flines van Beverwijk, van het 6de reg. inf. Bij het 6de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. Y. Riethagen, van het korps. Bij het wapen der kav. Bij het 2de reg. huss., tot majoor: de ritm. W. F. baron van der Capellen, van het 1ste reg. huss.; tot ritm. van de 3de kl.: de 1ste luit. C. L. A. Schraassert Bert, van het korps. Bij het 3de reg. hussaren, tot ritmeester van de 1ste klasse: de ritm. der 2de klasse G. Holtius, van het korps; tot ritm. van de 2de kl.: de ritm. der 3de kl. C. A. L. Brender a Brandis, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. C. A. van Soelen, van het korps; tot paardenarts van de 2de kl.: de paardenarts van de 3de kl. J. S. van der Wurff, van het 4de reg. huss. Bij het 4de reg. huss., tot paardenarts van de 2de kl.: de paardenarts van de 3de kl. J. Lameris, van het korps. Bij het wapen der art. Bij het reg. veld-art., tot paardenarts van de 2de kl.: de paardenarts van de 3de kl. J. G. S. Arntz, van het korps. Bij het 3de reg. vest.-art., tot administ. van kleeding en wapen.: de kap. H. Bolk, direct. van het garniz.-hospit. te Maastricht. Bij het person. van de geneesk. dienst der landm., tot apoth. van de 2de kl.: de apoth. der 3de kl. H. J. van Wisseling en W. K. Voskuil, beiden van het person. — Den rang verleend van majoor: aan de gepens. kops. J. C. W. von Phaffenrath, J. F.

van Manen, H. Eilbracht en J. J. Phaff, alsmede aan den gepens. kap.-magazijnm. der art. J. van den Berghe en den gepens. kap.-administ. van kleeding en wapening W. M. Visser.

*Overgeplaatst.*

Bij het 1ste reg. inf.: de 2de luit. C. Roelants, van het 4de reg. inf. Bij het 2de reg. inf.: de 2de luit. R. H. Troost, van het 6de reg. inf. Bij het 3de reg. inf.: de 2de luit. P. D. Bazendijk, administ. van kleeding en wapen. van het 5de reg. huss. Bij het 5de reg. inf.: de kap. C. M. W. Kamps, van het 3de reg. inf., gedetach. bij het kolon. werf-depôt. Bij het 7de reg. inf.: de kap. A. A. A. A. van Laak, van het 1ste reg. inf.; de 1ste luit. J. van Aalst, administ. van kleeding en wapen. bij het 2de reg. inf. Bij het 1ste reg. huss.: de 1ste luit. P. N. J. Thirion, van het 2de reg. huss. Bij het 2de reg. huss.: de paardenarts der 3de kl. W. J. P. van Oppenraay, van het reg. rijdende art. Bij het 4de reg. huss.: de paardenarts der 3de kl. H. Mars, van het 3de reg. hussaren.

*Verplaatst.*

Naar Gorinchem, de 1ste luit. G. G. Canter Cremers en de 2de luit. C. J. Polvliet, beiden van het bat. mineurs en sappeurs..

*Belast met het toezigt over de rij- en hoefsmidschool.*

De majoor W. F. baron van der Capellen, van het 2de reg. hussaren.

*Gedetacheerd bij het koloniaal werf-depôt.*

De kap. C. L. D. Muschart van het 1ste en de kap.-administ. van kleeding en wapening H. J. G. Gosenson, van het 3de reg. inf.

*In active dienst hersteld en wel bij de 1ste komp. hospitaal-soldaten met bestemming om het bevel over die komp. te voeren.*

De 1ste luit. der inf. op non-activiteit H. J. Verboom.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kap. K. H. J. J. Hirschmann, van het 4de reg. inf. en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kap. A. C. L. van Son, van het 5de reg. inf. en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luit. J. L. Thehoff Noëls, van het 1ste reg. inf. en zulk op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Eervol uit zijne tegenwoordige kommando ontheven en overgeplaatst bij het 4de reg. inf.*

De 1ste luit. F. Britt, kommand. der 1ste komp. hospitaal-soldaten.

*Gepensionneerd.*

De majoor J. Paulus, kommand. der divisie Maréchaussée van Noordbrabant en Zeeland, en zulks op de door hem gedane aanvraag, onder toekenning van den rang van luit.-kolonel; de kap. J. A. de Vassy, van het 7de reg. inf. en D. Jongkees, administ. van kleeding en wapening bij het 3de reg. vesting-art.; de kap. T. ter Haar, magazijnm. der art. van de 2de kl. te Breda en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de 1ste luit. jonkh. G. W. van der Does, van het 4de reg. huss.; en H. C. Lucas, administ. van kleeding en wapening van het 7de reg. inf.

*Overleden.*

De gener.-majoor J. A. van den Bosch, adjud.-gener. van Z. M., chef van den gener. staf; de majoor W. de Fremery, van het 2de reg. huss.; de kap. J. B. Tonnet, administ. van kleeding en wapening bij het 2de reg. inf., gedetacheerd bij het koloniaal werf-depôt.

## BENOEMD.

Tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw: de kolonels P. J. Amiot, kommand. van het 6de; L. J. Issels, kommand. van het 3de reg. inf.; C. J. Booms, kommand. van het algem. dep. van discipl., en G. H. J. Michelhoff, kommand. van het 2de reg. huss. en de kap.-ingenieur A. J. van Prehm.

Tot Ridder der Orde van de Eikenkroon: de kap. A. J. W. van der Schriek, van den generalen staf, toegevoegd aan den chef van dien staf.

### *Vergunning verleend*

tot het dragen der Engelsche medaille voor het bijwonen der expeditie naar Abyssinië, aan den 1sten luit. T. W. J. Buys, van het algem. dep. van discipline;

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der Fraus Joseph-orde, hem door Z. M. den Keizer van Oostenrijk geschonken, aan den gepens. 1sten luit. der kav. J. F. W. Boucoud;

tot het aannemen en dragen der versierselen van ridder 3de kl. der orde van St. Stanislaus, hem door Z. M. den Keizer aller Russen geschonken, aan den 1sten luit. jonkh. V. A. de Pesters, van het reg. veld-art., ordonnance-offic. van Z. M.

## b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

### *Benoemd.*

Tot adjud. bij het 1ste bat. inf., de 1ste luit. L. F. M. Schulze, van het 5de bat.; tot adj. bij den kommand. der W. Afd. van Borneo, de 2de luit. L. Ruedi; tot exped. bij de 1ste en 2de afd. van Oorlog, P. L. Hissink; tot teekenaar bij het topogr. bur. der genie-dir., L. Donnadieu; tot spijsverz. bij het groot milit. hosp. Willem I, J. A. Brilleman; tot plaats. komm. te Soerabaja, de kol. der inf. op non-akt., P. F. L. von Hombracht; tot dir. van het groot milit. hosp. te Samarang (mil. ambt. 1ste kl. de mil. ambt. 2de kl., P. G. de Booij, exped. bij de 1ste afd. van het Dep. van Oorlog; tot hospitaalm. van het garniz.-hosp. te Padang (mil. ambt. 2de kl.) de mil. ambt. 3de kl., J. M. van Zeverter, thans belast met de waarn. dier betrekking; tot magazijnm. van het afd. kleedingmagaz. te Samarang (mil. ambt. 2de kl.), de mil. ambt. 3de kl., F. S. Schottelink, 1ste comm. bij het groot milit. hosp. te Soerabaja; tot spijsverz. bij het groot milit. hosp. te Weltevreden (mil. ambt. 3de kl.), de adjud. onderoffic. hospitaalm., J. Groenhart; tot komm. van het reg. O.-Ind. kav. de luit.-kol. P. C. Hoolboom, van dat wapen, thans met de waarn. belast; bij het person. van de geneesk. dienst der landm. in Neêrl.-Indië, tot offic. van gezondh. der 3de kl., den heer J. M. W. van der Hoeven.

### *Bevorderd.*

Bij het wapen der inf., tot majoor bij het Dep. van Oorlog, de kapits. P. A. A. Collard en A. H. F. C. F. Rödlich; tot kap., de 1ste luit. J. H. Scheiner; tot 1sten luit., de 2de luits. H. J. L. de Bank Langenhorst en P. H. J. Oosthout; tot kap., de 1ste luit. A. G. C. E. W. von den Bussche Ippenbun; tot 1sten luit. de 2de luit. P. van den Blijk; tot 1sten luit. bij het korps genie en sappeurs, de de 2de luit. van dat korps E. J. C. Heiligers.

### *Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij de geneesk. dienst: bij het groot m. hosp. te Weltevreden, de apoths. 3de kl. F. A. C. Valkendof en W. Pontier; bij het groot hosp. te Sourabaja, de apoths. 3de kl. E. T. Schröder en G. C. de Groot, allen uit Nederl. aangekomen; bij de geneesk. dienst ter Sumatra's Westk. en onderh., de offic. van gez. der 1ste kl. A. E. Neeb, van verlof uit Nederl. teruggekeerd; bij het wapen] der inf.: bij het 10de bat., de 2de luit. W. J. Bosboom, uit Nederl. aangekomen; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk., de kap. C. G. H. F. van Schendel; bij het subsidis-

tenten-kader te Batavia, de kap. C. J. Kuoote, beiden van verlof uit Nederl. teruggekeerd; bij het 7de bat., de 1ste luit. P. F. A. van Stuive; bij het 9de bat., de 2de luit. W. C. Nieuwenhuyzen; bij het 16de bat., de 1ste luit. A. H. de Bruin, de drie laatsten uit Nederl. aangekomen, waarvan de eerste en derde van verlof terug; bij het 5de bat. inf., de maj. B. Loggere. — *Overgeplaatst*: bij het 3de bat. inf., de kap. J. B. Mock, van het 13de bat.; bij het 5de bat., de 1ste luit. C. Deykerhoff, van de garn.-komp. der Lamp. distr.; bij het 8ste bat., de kap. H. van Heijningen, van het garn.-bat. van Palembang; bij het 11de bat., de 2de luit. F. A. F. E. E. V. Werdmuller von Elga, van de garn.-komp. der Lamp. dist.; bij het 16de bat., de 1ste luit. J. H. IJssel de Schepper, van het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en onderh.; bij dat bat. de 2de luit. W. P. Stutterheim, van het 16de bat.; bij het garn.-bat. van Banka, de 1ste luit. T. Munder, van het 12de bat.; bij dat der Z. en O.-Afd. van Borneo, de 2de luit. P. G. Bole, van het 14de bat.; bij het 2de bat., de kap. J. B. van Overvest en de 2de luits. W. F. A. van der Noorda, H. L. F. Ligtenberg en J. Tetar van Elven, de twee eersten van het 13de, de twee laatsten van het 9de en 11de bat. bij het 5de bat., de 2de luit. H. H. Mensinga, van het garn.-bat. der 2de mil. afd. op Java; bij het 9de bat., de kap. H. C. V. A. Demmeni, van het garn.-bat. van Riouw en onderh.; bij het 11de bat., de kap. R. D. W. Koops en de 1ste luits. R. J. G. M. de Bruijn en W. Munder, van het garn.-bat. van Banka, het 16de bat. en het garn.-bat. van Palembang; bij het 13de bat., de kap. O. H. J. Muller, van het 2de bat.; bij het wapen der art.: bij het person., de 1ste luit. W. W. C. Suringar, van het materiëel; bij het mater., de 1ste luit. L. K. Chevallerau, van het person.; bij het 8ste bat. inf., de maj. W. E. F. van Heemskerck, van het 5de bat.; bij den gen. dienst ter Sumatra's Westk., de offic. van gez. 2de kl. H. Greve, van het groot mil. hosp. te Soerabaja; bij het groot mil. hosp. te Soerabaja, de offic. van gez. 2de kl. A. Ten Bosch, van den gen. dienst ter Sumatra's Westk.; bij het garn. te Soeracarta, de offic. van gez. 2de kl. J. W. F. E. Sikkes, van den gen. dienst ter Sumatra's Westk.; bij den gen. dienst der Moluks. eil., de apoth. 3de kl. S. C. A. Lens, van het groot mil. hosp. te Samarang.

#### *Eervol ontslagen.*

Op verzoek, de diriger. offic. van gez. 1ste kl. C. W. F. Mogk; wegens lichamelijke ongeschiktheid voor de mil. active dienst, met behoud van regt op pens., de 2de luit. der inf. C. H. van Meeuwen; op verzoek, met regt op pens., de luit.-kol. der inf. H. A. M. Latour.

#### *Op non-activiteit gesteld.*

De 1ste luit. der inf. A. S. H. Booms, van het 15de bat.; de 2de luits. J. W. Evers en W. O. van der Sluis Veer, van het 9de en 6de bat.

#### *Tweejarig verlof naar Nederland verleend:*

aan den opzigter over den timmermanswinkel bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja P. A. Panser; aan den grav. bij het lithogr. établissem. der genie-dir. W. D. Wiemans; aan den 1sten luit. der inf. J. Waagen; aan den 1sten luit. der art. J. J. Kolsch; aan den kol. der inf. D. L. de Brabant; aan den komm. bij het hoofdbur. der mil. administ. (mil. ambt. 3de kl.) C. F. Hermann en aan den kap. der art. J. G. Boekholt.

---

### CORRESPONDENTIE.

Het ingezonden artikel: *Het Voorschrift op de Wapenen en Schietoefeningen en De Geschiedenis van het Schieten*, kan eerst in de April-aflevering geplaatst worden.

#### ERRATA.

Bladz. 43, regel 14 v.b., staat: 500 passen, lees: 300 passen.  
 „ 56, „ 20 v.o., „ Juni, „ Juli.

---



Litteraire  
Societät  
's Gravenhage

## BIJLAGE III.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 3.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand Maart 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

#### BENOEMD.

Tot lid van de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmagt, de kolonel N. Mac-Leod, kommandant van het reg. gren. en jagers, buitengewoon adj. van Z. M. Bij het wapen der inf. Bij het 3de reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit.-adj. D. J. H. van Aken, van het korps; tot adj.: de 1ste luit. J. G. Portegies, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. F. V. Quadekker, van het 6de reg. inf.; tot 2den luit.: de kadet J. F. A. de Rooij, herkomstig van de K. M. A. Bij het 5de reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. J. C. T. C. Hackstroh, van het reg. gren. en jagers. Bij het 8ste reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit. M. de Ras, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij het 3de reg. vesting-artillerie, tot 2den luit.: de kadet A. M. Hoedt, herkomstig van de K. M. A. Bij het reg. rijdende art., tot 2den luit.: de kadet jhr. W. J. P. van den Bosch, herkomstig van de K. M. A. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. H. E. Beekman, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luits. J. Drabbe en H. T. Schalken, beiden van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. G. J. de Jongh en W. Badon Ghijben, beiden van het korps. Bij het bat. mineurs en sappeurs, tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. H. Bolken, van het korps.

#### Overgeplaatst.

Bij het reg. gren. en jagers: de 1ste luits. F. H. Knebel, van het 2de, B. van Erp Taalman Kip, van het 4de, F. C. W. von Horn, van het 6de, F. A. de Perponcher, van het 7de reg. inf., alsmede de 1ste luit. J. A. P. Theunissen, van het Instr.-bat. Bij het 2de reg. inf.: de kap. J. L. Mulder, van het 5de reg. inf. Bij het 2de reg. hussaren: de 1ste luit. C. G. G. Vertholen de Salve de Bruneton, van het 3de reg. hussaren.

*Eervol ontheven uit zijne betrekking van adjudant.*

De 1ste luit.-adj. F. Ypeij, van het 1ste reg. hussaren, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kap. J. W. L. Kamps, van het 2de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kap. A. J. den Exter van den Brink, van het 3de reg. inf.; de kap. J. Waldeck, van het 7de reg. inf.; de kap.-kwartierm. J. H. G. Karis, van het reg. rijdende art.; de kap. A. J. van Prehn, van het korps ing., min. en sapp.; de kap. N. H. Nierstrasz, van het korps ing., min. en sapp.; de officier van gezondh. der 2de kl. J. Dijkgraaf, van het reg. gren. en jagers.

**b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.**

*Benoemd.*

Tot kommand. der 3de milit. afd. op Java, de kolonel, kommand. der inf. te Willem I G. P. de Neve; tot milit. komm. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de luit.-kolonel van het 8ste bat. inf. K. F. Schultze. — Bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indië, tot 2den luit.: de kadet G. F. P. van Emmerik, herkomstig van de K. M. A.

*Bevorderd.*

Bij het wapen der inf., tot kolonel, komm. der inf. te Willem I, de luit.-kol. A. J. E. Diemont; tot luit.-kolonel bij het 8ste bat., de majoor W. E. F. van Heemskerk, van het korps; tot majoor bij het 15de bat., de kap. J. C. Albrecht, van het korps; bij het korps genie en sapeurs, tot kolonel, directeur der genie en inspecteur der sapeurs de luit.-kolonel van dat korps A. W. Egter van Wissekerke.

*Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij het gr. mil.-hosp. te Samarang, de offic. van gez. 3de kl. M. L. van Söhsten; bij de gen. dienst van Sum. Westk., de offic. van gez. 3de kl. H. van Lokhorst; bij het gr. mil.-hosp. te Batavia, de offic. van gez. 3de kl. H. Mitrea; bij het gr. mil.-hosp. te Willem I, de offic. van gez. 3de kl. A. M. J. Belsius; — bij de inf.: bij het 2de bat., de kap. F. C. L. Reuling; bij het 4de bat., de 2de luit. G. A. Raaijmakers; bij het 7de bat., de kap. J. D. de Bruyn; bij het 10de bat., de 2de luit. J. van der Maaten; bij het 12de bat., de 1ste luit. P. W. H. du Pon; bij het 4de bat., de 1ste luit. A. H. Ouwens en de 2de luit. C. E. Makkink; bij het 6de bat., de kap. R. F. van Rhijn; bij het 12de bat., de 2de luit. H. Stutterheim; bij het garn. van Banka, de 1ste luit. H. W. de Groot; bij het garn.-bat. der Mol.-eil., de 2de luit. H. C. P. de Bruijn; bij het 6de bat., de 1ste luit. H. L. J. F. Smeets; bij het 14de bat., de 2de luit. H. E. O. van Cattenburch; bij het 15de bat., de kap. C. B. H. van Deutekom, en de 1ste luit. B. Biorn. — *Overgeplaatst*: bij de mil. adm., als asp.-intend., de 2de luit.-kwart. W. B. Filet en W. Bedier de Prairie; bij de inf.: bij het 2de bat., de 1ste luit. J. C. Bicker, van de mil. verkenningen der genie; bij het 4de bat., de 1ste luit. E. Heck, van het 6de bat.; bij het 5de bat., de kap. A. H. F. C. F. Rödlisch, van het garn.-bat. der Mol. eil.; bij het 6de bat., de 2de luit. A. Velu, van het garn.-bat. van Banka; bij het 8ste bat., de kap. C. E. Sepp, van het 4de bat.; bij het 9de bat. de kap. C. J. Knoote en de 2de luit. J. D. Milder, resp van het subsist.-kader te Batavia en het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo; bij het 13de bat. de kap. H. M. Terstege, van het subsist.-kader te Soerabaja; bij het 14de bat., de 1ste luit. F. C. L. van Raaij, van het garn.-bat. van Palembang; bij het garn.-bat. 2de mil. afd. op Java, de 1ste luit. W. Tengbergen, van het 8ste bat.; bij het garn.-bat. van Riouw, de kap. J. J. G. Hennequin, van het 9de bat.; bij

het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de 1ste luit. B. P. P. Steever, van het 12de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes, de 1ste luit. M. J. Stevels, van dat der Mol. eil.; bij de mil. school te Meester-Cornelis, de 2de luit. J. A. de Bruijn, van het 12de bat., met bepaling dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd à la suite; bij het dep. van Oorlog, de 1ste luit. der genie en sapp. J. C. Dozij, zullende hij bij zijn wapen worden gevoerd à la suite; bij het 5de bat., de 2de luit. H. F. Holz, van het garn.-bat. van Celebes; bij het 6de bat., de 1ste luit. M. J. Temminck, van het garn.-bat. van Palembang; bij het 7de bat., de 1ste luit. C. A. Gobius en de 2de luit. C. M. J. Kroemer, beiden van het 4de bat.; bij het 9de bat., de 1ste luit. H. A. Wijnmalen, van het 7de bat.; bij het 10de bat., de 1ste luit. A. H. L. Badings, van het 5de bat.; bij het 11de bat., de 2de luit. J. B. H. A. van den Bossche, van het 12de bat.; bij het 12de bat., de kap. J. D. E. F. Thijs, van het garn.-bat. van Palembang; bij het 13de bat., de 2de luit. W. van Santen Kolf, van het 8ste bat.; bij het 14de bat., de 1ste luits. C. B. A. Opscholtens en M. G. W. A. Schumann, resp. van het 10de bat. en het garn.-bat. van Sum. Westk.; bij het 17de bat., de 1ste luits. W. Walraven en J. H. Kievits, resp. van het 2de bat. en het garn.-bat. van Sum. Westk.; bij het garn.-bat. van Sum. Westk., de kap. H. K. F. van Teijn en de 2de luit. E. H. J. Beekhuis, beiden van het 15de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang, de 2de luit. N. F. Steur, van het 11de bat.; bij het garn.-bat. van de W.-afd. van Borneo, de 1ste luits. F. W. J. H. M. Hustinx en L. Offerhaus, resp. van het 7de en 9de bat.; bij het garn.-bat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. J. C. van Schermbeek en de 2de luit. W. O. van der Sluis Veer, resp. van het 14de en 6de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes, de 2de luit. J. W. Helmkamp, van het subs.-kader te Soerabaya; bij de mil. school te Meester-Cornelis, de 1ste luit. C. Deijkerhoff, van het 9de bat., met bepaling dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd à la suite; bij de mil. adm., als adj.-int. de 1ste luit.-kwart. D. W. Muller; als asp.-int., de 2de luit.-kwart. A. Veldhoedt; als 1ste luit.-kwart. de adj.-int. K. F. Gerth van Wijk; — bij de inf.: bij het 4de bat., de kapt. J. H. Bausch en P. J. Heck, resp. van het 2de en 14de bat.; bij het 6de bat., de 1ste luit. P. J. J. Hogerwaard, van het garn.-bat. van Banka; bij het 8ste bat., de 2de luit. W. P. G. Klencke, van het garn.-bat. van Banka; bij het 9de bat., de 1ste luit. P. van Assen en de 2de luit. H. J. G. Ferzenaar en P. van Kakum, resp. van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, het subs.-kader te Batavia en het 4de bat.; bij het 10de bat., de 1ste luit. W. J. Haack van der Goes en de 2de luit. J. J. van Oosterzee, resp. van het 17de en 19de bat.; bij het 11de bat., de kap. C. G. Gehne en de 2de luit. G. C. A. de Witt, resp. van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo en dat van Banka; bij het 12de bat., de kap. W. J. Vervloet, van het 4de bat.; bij het 14de bat., de kap. J. G. H. Grooss en de 2de luit. J. van Puffelen, resp. van het garn.-bat. van Sum. Westk. en dat van Banka; bij het 15de bat., de 2de luit. F. J. H. J. F. van Teyn, van het 6de bat.; bij het 16de bat., de 1ste luit. H. Wetselaar, van het 15de bat.; bij het garn.-bat. van Banka, de 1ste luit. W. A. Schmilau en L. J. Zelle, resp. van het 14de en 3de bat.; bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de 1ste luit. J. Vogelenzang, van het 9de bat.; bij het subs.-kader te Batavia, de kap. J. J. W. E. Verstege, van het 11de bat.

#### *Eervol ontslagen.*

Op verz., de offic. van gez. 2de kl C. J. A. van der Velde; de kolonel F. L. Maurenbrecher, directeur der genie en inspecteur der sapeurs, wegens volbragten diensttijd, met behoud van regt op pensioen.

#### *In activiteit hersteld.*

bij de kav.: de 2de luit. op non-act. P. H. F. Koning; bij de art.: de 1ste luit. van het mat. op non-act. J. A. van der Kruk, en de 2de luits. van het pers. op non-act. G. de Wijs en H. Ipes; bij de inf.: de kap. op non-act. H. M. Terstege.

—  
*Op non-activiteit gesteld,*

bij de inf. : de luit.-kolonel P. F. L. von Hombracht, en de kaps. B. E. Mekern  
en J. Hamilton o Silvertouhill, beiden van het 12de bat.

*Tweejarig verlof naar Nederland verleend:*

wegens ziekte, aan den 2den luit. der inf. J. van Schmid.

---

ERRATUM.

Blz. 182, regel 9, v. o., staat: *benoorden*; lees: *bij*.

---

## BIJLAGE IV.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 4.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand April 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

— ❖ —  
BENOEMD.

Tot kap. : de 1ste luit. à la suite van het reg. gren. en jagers Z. K. H. Willem Alexander Karel Hendrik Frederik Prins der Nederlanden; tot luit.-kol. : de majoor der inf. L. K. Kirsch, gedet. bij de landm. in W.-I. ; tot kap. van de 3de kl. : de 1ste luit. L. E. Gerdessen, van het wapen der inf., gedet. bij het leger in O.-I. — Bij den grooten staf, tot gener.-majoor, bevelh. in de 3de milit. afd., de kol. R. A. Jackson, kommand. van het 1ste reg. huss.; tot gener.-majoor, bevelh. in de 4de milit. afd., de kol. J. H. Schuak, kommand. van het 1ste reg. inf. thans belast met het bevel in die afd.; tot bevelh. in de 1ste milit. afd., de kol. N. Mac-Leod, adj. van Z. M. in buitengewone dienst, kommand. van het reg. gren. en jagers; tot majoor, de ritm. W. C. baron Snouckaert van Schauburg, adj. van Z. M., en den kap. J. D. A. Barre, adj. van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. Bij den generalen staf, tot gener.-maj., de kol. J. A. Besier, van dien staf, chef van het topographische inrigting; tot chef van den generalen staf, de kol. G. P. Booms, kommand. van het 4de reg. inf.; tot kap. van de 1ste kl. : de kap. van de 2de kl. M. J. Nolthenius de Man, van dien staf, chef van den staf in de 4de milit. afd.; tot kap. van de 2de kl. : de kap. C. D. H. Schneider, van dien staf, en op de meest eervolle wijze ontheven van zijne functiën van adj., onder dankbetuiging voor de diensten in die betrekking door hem bewezen. — Bij den provincialen staf, tot luit.-kol. : de majoors L. Witkop en P. L. V. Desertine, provinciale adj. resp. in Groningen en Drenthe, en in Noordbrabant. — Bij de milit. intend., tot onder-intend. der 2de kl. : de 1ste luit.-kwartierm. J. S. L. Franzmann, van het 5de reg. inf. — Bij het wapen der inf. Bij den staf van het wapen, tot kap. van de 1ste kl. : de kap. van de 2de kl. L. J. J. A. Joost, van den staf der inf., tot kap.-kwartierm. : de 1ste luit.-kwartierm. A. L. Trippelaar, van dien staf, werkzaam bij het M. v. O. Bij het reg. gren. en jagers, tot kolonel en kommand. van het korps: de luit.-kol. W. F. Le Maitre, van het korps; tot luit.-kol. : de majoor F. R. de Haes, van het 4de reg. inf.; tot kap. van de 1ste kl. : de kap. van de 2de kl. C. W. T. von Jeetze, van het korps. Bij het 1ste reg. inf., tot

kolonel en kommand. van het korps: de luit.-kol. W. H. Maclaine, van het 5de reg. inf.; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. K. P. Kempers, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. E. J. L. Meuter, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. W. G. van der Wijck en C. J. Vaillant, beiden van het korps; tot 2den luit.-administr. van kleed. en wap.: de serg. J. Steendijk, van het 6de reg. inf. Bij het 2de reg. inf., tot kap.-kwartierm. van de 1ste kl.: de kap.-kwartierm. der 2de kl. J. A. C. Fleischacker, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. M. C. U. Hubar, van het instr.-bat.; tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. L. E. Mulder, van het korps; tot 2den luit.-administr. van kl. en wap.: de serg. C. L. L. Metz, van het 3de reg. inf. Bij het 3de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. H. van den Bosch, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luits. E. J. D. F. Tonnet en A. S. C. Saurel, beiden van het reg. gren. en jag.; tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. P. M. Scheurleer, van het korps. Bij het 4de reg. inf., tot kol. en kommand. van het korps: de luit.-kol. W. von Wrangel auf Lindenberg, van het 7de reg. inf.; tot majoor: de kap. L. P. van der Beek, van den generalen staf; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. W. C. Margadant, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. P. F. Coumans, van het korps; tot kap.-kwartierm.: de 1ste luit.-kwartierm. J. Klem, van het 7de reg. inf.; tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. E. van Gendt, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot luit.-kol.: de majoor C. B. van der Breggen, van het 8ste reg. inf.; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. J. C. Santhagens, van het reg. gren. en jagers; tot 2den luit.-kwartierm.: de serg. C. W. van de Ven, van het 4de reg. inf., en de fourier J. P. Veldhoven, van het 1ste reg. vest.-art. Bij het 6de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. J. Huijgens, van het korps; tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. K. P. H. Weijland, van het korps; tot 2den luit.-kwartierm.: de sergn. D. C. Offenbergh, van het korps pontonn., en de serg.-titul. J. W. Altink, van het 3de reg. vest.-art. Bij het 7de reg. inf., tot luit.-kol.: de majoor J. F. Beckman, van het 8ste reg. inf.; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. G. L. Brunings, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. A. H. J. L. Ponse, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. G. E. Haarsma en jhr. C. K. van der Wijck, beiden van het korps; tot 2den luit.-kwartierm.: de wachtm.-titul. A. A. E. van Dorth, van het 4de reg. huss. Bij het 8ste reg. inf., tot maj.: de kaps. J. H. Wichers, van het 5de, K. J. N. Weijland, van het 2de, en R. F. Jehu, van het 3de reg. inf.; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. J. B. H. van Roijen, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. W. F. P. J. Happé, van het korps. Bij het algem. depôt van discipl., tot kommand. van het korps: de majoor G. B. C. Stoop, van het 8ste reg. inf. — Bij het wapen der kav., tot ritm.: de 1ste luit. à la suite van het 4de reg. huss. Z. K. H. Willem Alexander Karel Hendrik Frederik Prins der Nederlanden. Bij het 1ste reg. huss., tot kol. en kommand. van het korps: de luit.-kol. jhr. A. H. des Tombe, van het 2de reg. huss.; tot ritm. van de 2de kl.: de ritm. der 3de kl. jhr. C. E. baron van Lijnden, van het korps; tot ritm. van de 3de kl.: de 1ste luit. P. N. J. Thirion, van het korps; tot adj.: de 1ste luit. C. G. Roukens, van het korps. Bij het 2de reg. huss., tot luit.-kol.: de maj. H. L. Le Clercq, van het 4de reg. huss.; tot ritm. van de 1ste kl.: de ritm. van de 2de kl. L. de Perponcher, van het korps; tot ritm. van de 2de kl.: de ritm. van de 3de kl. M. T. H. S. J. Exalto D'almaras, van het korps; tot kap.-kwartierm. van de 2de kl.: de kap.-kwartierm. van de 3de kl. M. Kloekhorst, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. G. N. H. Schultz van Haagen, van het 4de reg. huss. en J. van der Wedden, van het korps. Bij het 3de reg. huss., tot kommand.: de luit.-kol. H. H. Guerin, van het korps; tot luit.-kol.: de majoor W. F. M. Fundter, van het korps; tot maj.: de ritm. C. L. Scheidler List, van het 1ste reg. huss.; tot ritm. van de 1ste kl.: de ritm. van de 2de kl. S. R. A. van der Meulen, van het korps; tot kap.-kwartierm. van de 2de kl.: de kap.-kwartierm. van de 3de kl. N. J. H. van den Bos, van het korps; tot 2den luit.-administr. van kleed. en wap.: de serg. D. B. de

Geest, van het 3de reg. inf. Bij het 4de reg. huss., tot majoor: de ritm. C. L. Hermesen, adj. van het korps; tot adj.: de ritm. G. J. IJssel de Schepper, van het korps; tot ritm. van de 3de kl.: de 1ste luit. J. M. G. Randhare, van het 2de reg. huss. — Bij het wapen der art., tot kap.: de 1ste luit. à la suite van het reg. rijdende art. Z. K. H. Willem Alexander Karel Hendrik Frederik Prins der Nederlanden. Bij den staf van het wap., tot gener.-maj. direct. van het materieel der art.: de kolonel A. L. von Preuschen, van het wapen, thans op non-activ.; tot kolonel: de luit.-kol. A. J. A. Gerlach, van dien staf, kommand. van de K. M. A.; tot luit.-kol.: de majoors J. C. Verheije van Sonsbeek, direct. der art., stapel- en constr.-magaz., C. C. Cox, direct. der pyrotechn. school, tevens inspect. der buskruidfabrikatie en A. G. Visee, inspecteur der draagbare wapenen, allen van den staf van het wapen: tot majoor: de kapitein K. A. Wimmer, van het 2de regiment vesting-artillerie, toegevoegd aan de inspecteur van het wapen, de kapitein J. G. Bosch en C. E. Altheer, magazijnm. der art. van de 1ste kl., resp. te Naarden en te 's Bosch; tot kap. van de 1ste kl.: de kaps. van de 2de kl. C. E. A. Vigelius en M. C. F. Simon, beiden van dien staf; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. F. H. Usener, van het 3de reg. vest.-art. en H. J. Krantz, van dien staf, werkzaam bij de K. M. A.; tot adj. van den inspecteur van het wapen der art.: de 1ste luit. F. H. Boogaard, van het reg. veld-art., en in verband daarmede overgeplaatst bij den staf van het wapen. Bij het reg. veld-art., tot luit.-kol.: de majoor M. W. G. de Man, van het korps; tot majoor: de kap. J. C. van Gheel Röell, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kaps. van de 3de kl. D. H. Cromhout, jhr. W. F. G. A. van Pestel en J. A. van Otterloo, allen van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. G. A. Ramaer, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. R. van Dam en jhr. F. J. A. des Tombe, beiden van het korps. Bij het 1ste reg. vest.-art., tot luit.-kol.: de maj. E. J. Jacobs, van het 2de reg. vest.-art.; tot majoor: de kap. jhr. W. U. C. ridder van Rappard, van het reg. rijdende art.; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. J. J. Bergansius, van het korps; tot kap.-kwartierm. van de 1ste kl.: de kap.-kwartierm. van de 2de kl. J. J. D. H. Verschoor, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. H. W. van Marle, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. H. Zegers Veeckens, van het reg. veld-art. Bij het 2de reg. vest.-art., tot kommand. van het korps: de luit.-kol. F. van Exter, van het reg. veld-art.; tot luit.-kol.: de maj. A. T. Knoop, van den staf van het wapen, toegevoegd aan den inspecteur van het wapen; tot maj.: de kaps. H. Oanen en P. A. Rauws, beiden van het reg. veld-art., en H. A. A. van Rijssen, van den staf van het wapen, adj. van den inspecteur; tot kap. van de 1ste kl.: de kaps. van de 2de kl. L. E. F. Bolomeij, F. J. C. Broers, beiden van het korps, en de kap. M. J. van Nieuwkuijk en J. G. C. van Dijk, eerstgenoemde adj. en laatstgenoemde instructeur, beiden van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. C. L. Doorman, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. M. J. Telchuijs, van het korps. Bij het 3de reg. vesting-art., tot kol. en kommand.: de luit.-kol. jhr. J. G. J. van Oldenbarneveld genaamd Witte Tullingh, van het korps; tot luit.-kol.: de maj. L. Zegers Veeckens, kommand. van het korps pontonn.; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. H. A. Frantzmänn, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kaps. van de 3de kl. W. Beijerinck en P. B. Kock, beiden van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luits. G. A. Brunnings, L. J. Risseeuw, gedetacheerd bij den inspect. van de draagbare wapenen, en J. Badon Ghijben, de beide eerstgenoemden van het korps en laatstgemelde van het 2de reg. vest.-art., en de 1ste luit. W. M. Dinaux, van het korps pontonn.; tot 1sten luit.: de 2de luit. G. A. baron van Til, van het reg. veld-art. Bij het reg. rijd art., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. H. A. Woortman Spandaw, van het wap. der art., thans op non-activ.; tot kap.-kw.: de 1ste luit.-kw. R. Smulders, van het reg. veld-art. — Bij het korps pontonn., tot kommand.: de maj. W. M. Camp, van het 1ste reg. vest.-art.; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. R. Verschoor, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. P. C. de Wilde, van het korps. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot kolonel: de luit.-kol. jhr. J. F. van Thije Hannes, van het korps, kommand. in de 1ste stelling der genie;

tot kap. van de 3de kl. : de 1ste luit. J. F. Klinkhamer, van het korps; tot kommand. in de 7de stelling der genie: tot luit.-kol. H. Welsink, kommand. in de 9de stelling der genie; tot kommand. in de 5de stelling der genie: de maj. J. P. Holtzschue, kommand. in de 11de stelling der genie; tot kommand. in de 9de stelling der genie: de kap. H. L. de Wijs, eerstaanw. ing. te Weesp; tot kommand. in de 11de stelling der genie: de kap. J. E. N. baron Schimmelpenninck van der Oije, van het bat. min. en sapp.; tot eerstaanw. ing. te Hellevoetsluis: de kap. J. F. H. Boonacker, ing. te Amsterdam; tot eerstaanw. ing. te Weesp: de 1ste luit. P. C. Kool, ing. te Utrecht. Bij het bat. min. en sapp., tot kap.-kwartierm. van de 2de kl. : de kap.-kwartierm. van de 3de kl. jhr. F. V. A. de Watteville, van het korps — Bij het personeel van de geneesk. dienst der landm., tot 1sten offic. van gezondh. der 1ste kl. (rang van kolonel): de offic. van gezondh. der 1ste kl. (rang van luit.-kol.) A. W. M. van Hasselt; tot eersten offic. van gezondh. der 1ste kl. (rang van luit.-kol.): de eerste offic. van gezondh. der 2de kl. J. Weteling, van het personeel; tot offic. van gezondh. der 1ste kl. : de offic. van gezondh. der 2de kl. A. van der Ramhorst de Brouwer, van het personeel. — Bij de divisie maréchaussée van Noordbrabant en Zeeland, tot majoor en kommand. der divisie: de kap. T. Prins, van die divisie.

#### *Overgeplaatst.*

Bij den generalen staf: de kap. C. D. H. Schneider, van den staf van het wapen der art. Bij het reg. gren. en jagers: de kap. jhr. W. L. van Spengler, van het 7de reg. inf. Bij het 4de reg. inf.: de kap. P. J. J. Stoop, van het algem. depôt van discipl. Bij het 5de reg. inf.: de 1ste luit. H. J. Meijners, van het 7de reg. inf. Bij het 6de reg. inf.: de 2de luit. J. A. C. H. van Moll, van het 2de reg. inf. Bij het 7de reg. inf.: de kap. E. J. D. F. Tonnet, van het 3de reg. inf., en de 1ste luit. J. J. H. S. Muuren, van het 1ste reg. inf. Bij het instr.-bat.: de 1ste luit. P. R. Goudschaal, van het 8ste reg. inf. en G. J. Bomberg, van het 6de reg. inf. Bij het algem. depôt van discipl.: de kap. C. C. Kloosterhuijzen, van het 4de en S. A. Vermeulen, van het 5de reg. inf. Bij het 1ste reg. huss.: de 1ste luit. J. C. Rijnbende, van het 2de reg. huss. Bij het reg. veld-art.: de maj. K. H. van Diepenbrugge, van het 2de reg. vest.-art. en de kap. A. Greve, van het 1ste, G. G. A. Schwartz, van het 2de, D. W. van Walchren en J. H. Vrancken, beiden van het 3de reg. vest.-art., alsmede de 2de luit.-kwartierm. A. Feddes, van het 5de reg. inf. Bij het reg. vest.-art.: de kap. J. Badon Ghijben, van het 2de reg. vest.-art. Bij het 2de reg. vest.-art.: de kap. H. Zegers Veeckens, van het 1ste reg. vesting-art., en de 2de luit.-kwartierm. J. Warnsick, van het 6de reg. inf. Bij het 3de reg. vest.-art.: de kap. C. M. B. W. Redemagni, van het 2de reg. vest.-art. Bij het reg. rijdende art.: de 1ste luit.-administr. van kl. en wap. H. J. van Zoetendaal, van het 1ste reg. inf. Bij het wapen der maréchaussée en wel bij de divisie van Noordbrabant en Zeeland in zijn rang van 1sten luit.: de 1ste luit.-adj. C. A. Prins van het 5de reg. inf.

#### *Verplaatst.*

Te 's Hage, de kap.-ing. J. F. van Hanswijk, werkzaam bij het D. v. O.; van Hellevoetsluis naar Gorinchem, de kap.-ing. H. E. Beekman; van Wijk bij Duurstede naar het bat. min. en sapp., de kap.-ing. J. Drabbe; van het bat. min. en sapp. naar Amsterdam, de 1ste luit.-ing. D. G. Nelemans; van Heusden bij het bat. min. en sapp., de 1ste luit.-ing. R. Sturms; van het bat. min. en sapp. naar Heusden; de 1ste luit. J. H. Bolken; van Utrecht naar het bat. min. en sapp., de 2de luit.-ing. jhr. J. D. Six; van Zutphen naar Utrecht, de 2de luit.-ing. P. G. van Schermbeek.

#### *Eervol ontheven*

van de waarneming der functiën van gouverneur der residentie, de gener.-majoor P. A. C. van Wickevoort Crommelin, bevelhebber in de 1ste milit. afd. Van het materieel te Naarden, de kap. J. Carp, van het 1ste reg. vest.-art. Uit zijne betrekking van eerstaanwezend ingenieur, de kap. H. E. Beekman, eerstaanwezend



ingenieur te Hellevoetsluis. Uit zijne betrekking van instructeur, de 1ste luit. W. M. van Bek, instructeur bij de 1ste kl. cursus te Maastricht. Uit zijne betrekking van adjudant, de 1ste luit.-adj. J. Sluiter, van het reg. veld-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Eervol ontslagen.*

De kap.-ing. W. F. Koster, en zulks op het door hem gedaan verzoek, de 1ste luit. F. A. A. Halverhout, van het 3de reg. vesting-art., gedetacheerd bij de pyrotechnische school, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Toegevoegd aan den Intendant in de 2de Militaire Afdeling.*

De onder-intendant der 2de kl. J. S. L. Frantzmänn.

*In activiteit hersteld,*

De officieren van gezondh. der 2de kl. op non-activiteit J. Hellendoorn en B. M. H. A. van de Goorbergh.

*Gedetacheerd bij de Topographische inrigting.*

De 1ste luit. J. C. Gaillard, van het 1ste reg. vest.-art., gedetacheerd bij de milit. verkenningen.

*Bepaald dat hij bij de K. M. A. werkzaam zal blijven.*

De kap.-ing. H. F. Schalken, werkzaam bij de K. M. A.

*Van gedetacheerd terug en weder bij het leger hier te lande ingedeeld en wel bij het 4de reg. inf.*

De 1ste luit. der inf. G. P. H. Zimmerman, gedetacheerd bij de landmagt in West-Indië.

*Belast.*

Met de waarneming der functiën van gouverneur der residentie, de kol. N. MacLeod, bevelhebber in de 1ste milit. afdeling. Met het toezigt over de militaire administrative inrigtingen te Amsterdam, de onder-intendant der 2de kl. S. C. Rijnbende, toegevoegd aan den intendant in de 2de milit. afdeling.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kolonel C. J. Booms, kommand. van het algemeen depôt van discipline, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kap. A. James, van het 5de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kap. jhr. W. A. Alting von Geusau, van het reg. veld-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luit.-administr. van kleed. en wap. F. W. Eckenhausen, van het reg. rijdende art.

*Gepensionneerd.*

De generaal-majoor P. A. C. van Wickevoort Crommelin, bevelhebber in de 1ste milit. afd., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek, onder toekening van den rang van luit.-generaal; de generaal-majoor A. E. C. de Sturler de Frienisberg, adj. van Z. M. in buitengewone dienst, bevelhebber in de 3de milit. afd., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek, onder toekening van den rang van luit.-generaal; de generaal-majoor J. C. Launspach, directeur van het materieel der art; de kolonel G. A. Hamming, kommand. van het 3de reg. huss.; de kolonel H. van der Meer de Walcheren, kommand. van het 2de reg. vesting-art., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kolonel J. W. G. Pels Rijcken, van het 3de reg. vest.-art.; de kolonel C. P. Del Campo genaamd Camp, kommand. in de 7de stelling der genie; de luit.-kolonel P. C. Swaving, van het 1ste reg. vest.-art., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag

onder toekenning van den rang van kolonel; de luit.-kolonel jhr. A. C. J. ridder van Rappard, van het 2de reg. vest.-art.; de majoor H. H. Rochell, kommand. in de 3de stelling der genie; de majoor C. G. Kraijenhoff van de Leur, van het 2de reg. vest.-art., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de majoor J. J. D. Sikkens, van het reg. veld-art.; de majoor-kwartierm. J. J. van Dieren, van het 4de reg. inf.; de eerste officier van gezondh. der 1ste kl. G. A. Baum (rang van kolonel), onder dankbetuiging voor de vele en gewigtige diensten gedurende zijne langdurige militaire loopbaan bij het leger bewezen, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de officier van gezondh. der 2de kl. R. J. Jansen van het personeel, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

#### b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

##### *Benoemd.*

Tot pl. komm. te Soerabaya, de luit.-kol. L. P. Donleben; tot beheerder der stamb. bij het dep. van Oorlog, de gep. adj.-onderoffic. schrijver der inf. voor mem. J. P. Schreuders. — Bij het personeel van de geneesk. dienst in Neerlandsch-Indië, tot officieren van gezondh. der 3de kl., de Heeren J. N. A. Bechtinger en A. P. C. Steinsau. — Bij de landmagt in West-Indië, de officier van gezondh. der 3de kl. E. Edema.

##### *Bevorderd.*

Bij de mil. geneesk. dienst: tot offic. van gez. 2de kl. bij het garn. te Samarang, de offic. van gez. 3de kl. C. A. Prins; bij het garn. te Soerabaya; de offic. van gez. 3de kl. G. B. Lowe; bij de geneesk. dienst van Sumatra's Westk. en onderh., de offic. van gez. 3de kl. J. J. P. Landman, van die dienst; bij de geneesk. dienst in de Z. en O. afd. van Borneo, de offic. van gez. 3de kl. H. H. P. Wielandt, van die dienst; bij de geneesk. dienst van Celebes en onderh., de offic. van gez. 3de kl. P. A. Giesbers, van die dienst.

##### *Overgeplaatst.*

Bij het garn.-bat. der Mol. eil., de luit.-kol. P. F. L. von Hombracht, pl. komm. te Soerabaya; bij de geneesk. dienst in de Z.- en O. afd. van Borneo, de offic. van gez. 2de kl. S. H. A. Begemans en die der 3de kl. F. W. Arnold en E. Fliet, de eerste twee van het gr. mil.-hosp. te Soerabaya en de laatste van dat te Samarang; bij het garn. te Buitenzorg, de offic. van gez. 3de kl. A. Cannegieter, van dat te Meester-Cornelis; bij het garn. te Meester-Cornelis, de offic. van gez. 3de kl. H. Mitrea, van het groot mil.-hosp. te Weltevreden.

##### *Eercol ontslagen.*

Op verzoek, de civ. kl. bij het afd.-mil.-kleed. mag. te Samarang F. B. Joseph; de 1ste luit. der inf. A. Hissink; de dir. van het groot mil.-hosp. te Weltevreden, M. W. de Val; de 2de comm., tevens magazijnm. bij het groot mil.-hosp. te Weltevreden, Th. van der Kolk.

##### *Op non-activiteit gesteld.*

Voor den tijd van 6 maanden, de 1ste luit. der inf. J. N. J. Ketelaar; op verzoek, voor den tijd van een jaar, buiten bezwaar van den lande, de 2de luit. der kav. P. H. F. Koning.

##### *Vergunning verleend,*

om naar Nederland terug te keeren, aan den voor den tijd van 5 jaren bij het leger gedet. 1sten luit. der inf. van het leger in Nederl. F. J. E. Cokart.

—

*Tweejarig verlof naar Nederland verleend:*

aan den majoor der infant. F. A. C. Bloem; aan den offic. van gez. 2de kl. K. G. Bakker; aan den onder-opz. bij den instrumentmakers-winkel en de draaijerij bij den art.-constr. te Soerabaya L. T. Kaulbach; aan den onder-intend. 1ste kl. van de mil. administr. C. Pabst.

*Overleden.*

L. J. van den Burg, 2de luit. der inf., op reis naar Indië, aan boord van het schip *Mary* en *Hillegonda*, den 1 Julij 1869; — N. Beijerink, 2de luit. der art., te Banjoe Biroe, den 22 Julij 1869; — J. W. Egter van Wissekerke, 2de luit. der genie en sapp., te Weltevreden, den 3 Aug. 1869; — F. G. Hoffman, luit.-kol. der inf., op reis naar Nederl., aan boord van het schip *Philip van Marnix*, den 9 Maart 1869; — H. A. Scharp, kap. der inf., als boven, aan boord van het schip *Noack II*, den 19 Maart 1869; — E. G. ten Houten, 1ste luit. der inf., te Samarang, den 28 Aug. 1869; — A. H. A. C. van Nistelrooij, 1ste luit. der inf., op reis naar Nederl., aan boord van het schip *Zaanstroom*, den 30 April 1869; — W. B. Scheij, kap. der art. (insp. der draagb. wapen.) te Weltevreden, den 27 Aug. 1869; — M. J. Middelkoop, 2de luit. der inf., te Pelatoengan, den 13 Dec. 1869; — L. A. Quack, 2de luit. der inf., te Pelatoengan, 21 Nov. 1869.

---

## BERICHT.

---

De Redactie en Uitgevers hebben gemeend HH. intekenaars op het Tijdschrift te verplichten, met nog bij dit Nummer *gratis* te voegen het pas verschenen *Ontwerp van wet voor de regeling en voltooiing van het vestingstelsel met de Memorie van toelichting.* — De Uitgave van het Nummer is daardoor eenige dagen vertraagd.

---

## BIJLAGE V.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N°. 5

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand Mei 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

#### BENOEMD.

Bij den provincialen staf, tot majoor, provinc. adj. in Limburg: de kap. G. A. Lambert, van het 7de reg. inf. Bij den plaatselijken staf, tot kolonel: de luit.-kolonel J. W. G. Peltzer, plaatsel. kommand. der 2de kl. te 's Bosch; tot luit.-kol. plaatsel. kommand. der 2de kl. te Utrecht: de majoor L. C. G. Vijgh, van het 3de reg. inf.; tot majoor plaatsel. kommand. van de 3de kl. te Arnhem: de kap. G. A. van Haesten, plaatsel. adj. van de 1ste kl. te Amsterdam; tot majoor plaatsel. kommand. der 3de kl. te Groningen: de kap. J. J. A. Finckensieper, van het 5de reg. inf.; tot kap. plaatsel. adj. der 1ste kl. te Amsterdam: de 1ste luit. W. P. G. Wieling, plaatsel. adj. te Nijmegen; tot plaatsel. adj. van de 2de kl. te Haarlem: de 1ste luit. der kav. op non-activ. P. G. Maas Geesteranus. — Bij het wapen der inf. Bij het reg. gren. en jagers, tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. J. W. Boellaard, van het korps. — Bij het 1ste reg. inf., tot luit.-kol.: de maj. N. van Willes, van het reg. gren. en jagers; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. C. L. D. Muschart, van het korps, gedetacheerd bij het koloniaal werfdepôt; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. G. P. P. baron Creutz, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit.-adj. J. Lammerse, van het reg. gren. en jag. Bij het 2de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. W. Vleijman, van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot majoor: de kap. W. Schuurman, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit.-adj. K. W. Rueck, van het 1ste reg. inf. Bij het 5de reg. inf., tot luit.-kol.: de maj. D. P. C. Pottgieter van Laar, van het 7de reg. inf.; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit.-adjs. J. M. Boombbergen en G. van Nouhuis, beiden van het korps; tot adj.: de 1ste luit. W. G. Geliocq, van het korps. Bij het 7de reg. inf., tot maj.: de kap. W. G. P. Troester, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. jhr. W. A. Roëll, van het korps. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kapt. van de 2de kl. J. J. C. Peperkamp en D. H. P. Andreae, beiden van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kapt. van de 3de kl. J. E. Simon en G. J. Hofstede Crull, beiden van het korps. — Bij het wapen der art. Bij den staf van het wapen,

tot luit.-kol. : de maj. F. W. J. B. Overreith, magazijnm. der art. van de 1ste kl. te Amsterdam. Bij het reg. veld-art. , tot adj. : de 1ste luit. L. H. C. van der Sluis Lehr, van het korps. — Bij het korps ing. , min. en sapp. , tot kap. van de 1ste kl. : de kap. van de 2de kl. H. Piccardt, van het korps; tot kap. van de 2de kl. : de kap. van de 3de kl. J. E. N. baron Schimmelpenninck van der Oije, van het korps; tot kap. van de 3de kl. : de 1ste luit.-ingen. R. Sturms, van het korps, tot 1sten luit. : de 2de luit. jhr. J. D. Six, van het korps. — De rang verleend van kolonel, aan den gepens. luit.-kol. der art. jhr. A. C. J. ridder van Rappard.

#### *Overgeplaatst.*

Bij het 4de reg inf. : de luit.-kol. C. B. van der Breggen, van het 5de reg. inf. Bij het 7de reg. inf. : de kap. J. C. Santhagens, van het 5de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf. : de luit.-kol. C. M. de Jong van Rodenburgh, van het 4de reg inf. Bij het 1ste reg. vest.-art. : de kap. L. J. Risseuw, van het 2de reg. vest.-art. Bij het 2de reg. vest.-art. : de kap. J. Carp, van het 1ste reg. vest.-art. ; de 1ste luits. G. A. baron van Till, van het 3de reg. vest.-art. en A. B. Star Busmann, van het reg. veld-art. , en zulks voor laatstgenoemden op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het korps pontonniers : de 2de luit. J. R. Naeff, van het 1ste reg. vest.-art.

#### *Verplaatst.*

Naar Nijmegen, de kap. J. van der Lugt, plaatsel. adj. der 2de kl. te Haarlem; van Breda naar Willemstad, de 1ste luit.-ingenieur J. J. Brouwer.

#### *Gedetacheerd.*

Bij de pyrotechnische school, de 1ste luit. J. C. Altink, van het 3de reg. vest.-art. Bij de inspectie van draagbare wapenen, de 2de luit. G. J. V. Vinkhuizen, van het 3de reg. vest.-art., gedetacheerd bij de art., stapel- en constr.-magazijnen.

#### *Op nonactiviteit geeteld.*

De kap.-ing. jhr. L. M. van der Goes, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 2de luit. H. van Herwerden, van het 7de reg. inf. , en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

#### *Gepensionneerd.*

De luit.-kolonels G. A. de Gelder, van het 1ste en R. M. Verniers van der Loeff, van het 8ste reg. inf. , en zulks op de daartoe door hen gedane aanvraag, onder toekenning van den rang van kolonel; de luit.-kolonel A. A. Keijzer, plaatselijke kommandant van de 2de klasse te Utrecht; de majoor P. Olree, provinciale adjudant in Limburg, de majoor J. J. F. Eras, plaatsel. kommand. van de 3de kl. te Groningen; de majoor der inf. op non-activ. J. W. van Hopbergen, onder toekenning van den rang van luit.-kolonel; de kap. W. de graaf van Limburg Stirum, van het reg. veld-art. , en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag, onder toekenning van den rang van majoor.

#### *Overleden.*

De 2de luit. K. Dunkler, van het 3de reg. vest.-art.

#### *Vergunning verleend*

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der Orde van de Poolster, hem door Z. M. den Koning van Zweden en Noorwegen geschonken, aan den kap. A. E. Reuther, van het 2de reg. vest.-art. ;

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der Orde van Wasa, hem door Z. M. den Koning van Zweden en Noorwegen geschonken, aan den kap. der art. F. M. Usener ;

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der 3de kl. (officier) der Orde van Nichan Iftihar, hem door Zijne Hoogheid den Bey van Tunis geschonken, aan den kap. H. Beijerman, van het reg. veld-art.

## b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

### *Benoemd.*

Tot lid der dir. van het milit. weduwen- en wezenfonds, de intend. van de milit. adm. J. H. Mulder; bij de milit. geneesk. dienst, tot inspecteur der hospitalen in de buitenbezittingen, de offic. van gez. 2de kl. op non-activ. A. H. Thepass; tot adjoint bij den staf der 2de milit. afd. op Java, de 2de luit. v. h. 2de bat. inf. J. W. Stemfoort; tot pl. adj. te Samarang, de 2de luit. W. Stoop van het subsist. kader aldaar; tot pl. adj. te Willem I, de 1ste luit. H. K. A. Beekhuis van het 2de bat. inf.; tot 2den luit.-kwart., de sergn. der inf. J. P. M. van Hengel en L. Bendeler.

### *Bevorderd.*

Bij het wapen der inf., tot maj. bij het 11de bat., de kap. A. J. Diepenbroek, van het subs.-kader te Soerabaja; tot kap. bij het 8ste bat., de 1ste luit. F. Stumpf van het 3de bat.; tot 1sten luit. de 2de luit. H. R. Beijen van het garn.-bat. der Mol. eil.; bij het 13de bat., de 2de luit. W. H. Neys v. h. garn.-bat. van Celebes en o.; bij het 11de bat., de 2de luit. W. F. Braun van het korps; tot luit.-kol. bij het 1ste bat., de maj. B. Loggere v. h. korps; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westkust en o., de maj. A. A. G. Frappier v. h. korps; bij het garn.-bat. te Palembang, de maj. J. L. J. K. Pel van de milit. school te Meester-Cornelis; tot maj. dir. van gezegde school, de kap. J. W. Auffmorth v. h. 10de bat.; tot maj. bij het 8ste bat., de kap. J. G. van Thiel v. h. korps; bij het 11de bat., de kap. A. W. van Riemsdijk v. h. korps; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en o., de kap. J. A. Häfele v. h. 14de bat.; tot kap. bij het 1ste bat., de 1ste luit. H. J. Schwartz v. h. 2de bat.; bij het 8ste bat., de 1ste luit. J. H. P. Kroesbeek v. het garn.-bat. v. Palembang en de 1ste luit.-adj. F. C. Burgers van dat der Mol. eil.; bij het 10de bat., de 1ste luit. P. W. H. du Pon v. h. 12de bat.; bij het garn.-bat. der Wester-afd. v. Borneo, de 1ste luit.-adj. C. C. Prager v. h. korps; tot 1sten luit. de 2de luit. J. C. Schmith, adj. v. d. milit. komm. der Pakangsche bovenl.; bij het 7de bat., de 2de luit. J. Sterk v. h. garn.-bat. v. Celebes en o.; bij het 8ste bat., de 2de luit. L. L. Bedet, adj. bij het korps; bij het 14de bat., de 2de luit. D. Brakel v. h. 17de bat.; bij het garn.-bat. der Z. en O. afd. v. Borneo, de 2de luit. P. G. Bode v. het korps; — bij het wapen der kav., tot luit.-kol. komm. v. h. reg. O. I. kav., de maj. P. van den Putt; tot maj. bij het esk. te Rijswijk, de ritm. A. Koenen; — bij het wapen der art., tot kap. bij het personeel, de 1ste luit. J. A. Broese van Groenou; — bij de geneesk. dienst, tot dir. offic. v. gez. 1ste kl., de dir. offic. v. gez. 2de kl., F. W. Reif v. d. geneesk. dienst v. Palembang; tot offic. v. gez. 2de kl. bij de geneesk. dienst van Sumatra's Westk. en o., de offic. v. gez. 3de kl., J. W. van Hattum; tot kol. en chef der geneesk. dienst, de dir. offic. v. gez. 1ste kl. M. F. H. Reiche; — bij de milit. adm., tot kap.-kw., de 1ste luit.-kw. B. D. Filet en de adj.-intend. M. van den Bergh; tot 1sten luit.-kw., de 2de luit.-kw. M. Lafontaine en de asp.-intend. C. Dekker.

### *Geplaatst en Overgeplaatst.*

Bij de geneesk. dienst, bij het groot milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 1ste kl. T. J. Jorritsma; bij het 14de bat., de kap. J. A. Häfele, beiden van verlof uit Nederland terug. — *Overgeplaatst*: bij de kav., bij de eskadr. te Salatiga, de maj. W. M. van Bunge, van het esk. te Rijswijk; — bij de inf., bij het 3de bat., de 1ste luit. H. H. G. Franssen en J. H. Woutersz, de 2de luit. H. J. Kuyff, respect. v. h. 4de bat., het garniz.-bat. van Sumatra's Westk. en o. en

de garniz.-komp. van Benkoelen; bij het 1de bat., de 2de luit. A van Rijn van het 3de bat.; bij het 5de bat., de 1ste luit. R. de Lannoy en de 2de luit. J. D. J. Snell, resp. v. h. 2de en 4de bat.; bij het 12de bat., de 1ste luit. C. C. Bakhoven v. h. garn.-bat. der Westerafd. v. Borneo; bij het 15de bat., de kaps. J. C. Albrecht en A. A. F. Lanzing, de 1ste luits. C. M. Slangen en T. G. Koppen, resp. v. h. 11de, 14de, 3de en 16de bat.; bij het 17de bat., de 2de luit. E. E. E. Otken v. h. 11de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk. e. o., de 1ste luit. J. N. J. Ketelaar, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. der Westerafd. v. Borneo, de 1ste luit. W. J. Thieme en de 2de luit. F. G. W. Baptist, resp. v. h. 1ste en 10de bat.; bij de garn.-komp. v. Benkoelen, de 2de luit. G. van Bijleveld van het 11de bat.; — bij het 1ste bat. inf., de maj. B. Loggere v. h. 5de bat., bij het 5de bat., de maj. L. J. F. Timmermans v. h. 7de bat.; bij het 7de bat., de maj. C. C. P. Scheepens van het 8ste bat.; bij het 10de bat. de luit.-kol. H. G. J. L. Meyners v. h. 1ste bat.; bij het garniz. te Kedong-Kebo, de offic. v. gez. 1ste kl. M. H. de Vogel en die der 2de kl. C. A. Prius; bij die van Sumatra's Westk. en o., de milit. apotheker J. L. Warnas.

#### *Eervol ontslagen.*

De 1ste luit. der art. op non-activ. G. A. G. M. Carlier; de gen.-maj. N. H. W. S. Whitton, wegens vertrek, als lid der dir. van het milit. weduwen- en wezenfonds; de kap. L. J. F. E. von Ende; de luits.-kol. der inf. C. F. de Ravallet, E. R. Goteling Vinnes, W. J. A. Visser; de kolonel A. E. Waszkiewicz, chef der geneesk. dienst; als pl. adj. te Samarang, de 1ste luit. D. P. Bouman; als pl. adj. te Willem I, de 2de luit. J. de Bruijn; de luit.-kol. komm. van het reg. O. I. kavall. P. C. Hoolboom.

#### *In activiteit hersteld.*

de 1ste luit. van het personeel der art. D. J. H. Schäfer.

#### *Op non-activiteit gesteld.*

De intend. 1ste kl. T. C. J. Kroesen; de dirig. offic. v. gez. 2de kl. A. H. Thepass; beiden van verlof uit Nederl. terug; de 1ste luit. J. J. Willems en de 2de luit. E. J. G. Ducommun, van het 5de en 1ste bat. inf.; de 1ste luit. der kav. J. B. G. Wolters.

#### *Tweejarig verlof naar Nederland verleend,*

aan den maj. der genie en sapp. A. J. H. van Kappen; aan den kap. der inf. C. H. C. Dumont; aan den milit. apoth. 1ste kl. A. A. Bocker Overbeek; aan de kaps. der inf. L. G. Diepenheim, J. P. Smagge en T. M. Verspyck; aan den gen.-maj. N. H. W. S. Whitton en aan den 2den luit.-kw. D. J. Holsheimer; aan den offic. v. gez. 1ste kl. C. P. Tombrink; aan den 1sten luit. der inf. J. M. W. Schlunt Bodien; aan den offic. v. gez. 1ste kl. C. von Fryburg; aan den beheerder der stamboeken bij het Dep. v. Oorlog J. P. Schreuders; aan den maj. der inf. A. J. Diepenbroek; aan den kap. der inf. jhr. H. Bowier en den 1sten luit.-kw. F. J. Struyvenberg; aan den onder-indent. der 1ste kl. van de milit. adm. W. M. de Jong; aan den ritm. van het reg. kav. jhr. J. C. F. van der Willegen von Schmidt auf Altenstadt; aan den 1sten luit. der inf. H. Haaksma; aan den tijd. adj. boekh. bij 's Rijks mag. v. geneesm. G. Adelerhof. — *Terug naar Nederland*, de kap. J. A. de Graaff, en de 1ste luit. L. E. Gerdessen, beiden na vijf jaren volbragte dienst bij het leger in Ned. Indië.

#### *Overleden.*

J. H. J. Boes, 1ste luit. op non-activ. der inf., te Samarang, den 19den Jan. 1870; — A. A. A. Clignett, 1ste luit. der inf., te Samarang, den 30sten Dec. 1869; — E. J. W. W. van Dompeler, kap. der art., te Weltevreden, den 23sten Jan. 1870; — G. J. Imbert, magazijnm. 3de kl. der genie, te Weltevreden, den 11den Jan. 1870.



## BIJLAGE VI.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 6.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand Junij 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

#### BENOEMD.

Bij den generalen staf, tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. J. N. A. baron Taets van Amerongen, van dien staf; tot kap. van de 2de kl., de kap. van de 3de kl. J. H. Cromhout en W. K. L. van Helden, beiden van dien staf. Bij de mil. intend.: tot milit.-intend. der 1ste kl., de intend. der 2de kl. F. C. R. Boers, in de 1ste milit. afd.; tot milit.-intend. der 2de kl., de onderintend. der 1ste kl. M. de Ras, in de 3de milit. afd. Bij het reg. gren. en jagers: tot adj., de 1ste luit. H. J. F. Dommers, van het korps. Bij het 1ste reg. inf.: tot adj. de 1ste luit. B. G. Koopman, van het korps. Bij het 2de reg. inf.: tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. W. F. baron van Hemert tot Dingshof, van het korps; tot kap. van de 2de kl., de kap. van de 3de kl. H. F. Borel, van het korps. Bij het 5de reg. inf.: tot kap. van de 3de kl., de 1ste luit.-adj. R. P. Verspijck, van het 3de reg. inf.; tot adj.: de 1ste luit. L. F. Leijds en O. G. H. Heldring, beiden van het korps. Bij het 7de reg.: tot maj., de kap. L. J. Tihange, van het 6de reg. inf. Bij het algem. depôt van discipline: tot adj., de 1ste luit. K. J. Luijk, van het korps. — Bij het wapen der kav.: bij het 1ste reg. huz., tot ritm. van de 3de kl., de 1ste luit. J. C. Rijnbende, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. J. C. Lagerwerff, van het korps. Bij het 2de reg. huz.: tot maj., de ritm. jh. F. A. Meijer, instruct. bij het korps. Bij het 3de reg. huz.: tot luit.-kol., de maj. A. J. Pels Rijcken, van het 2de reg. huz.; tot ritm. van de 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. F. C. D. M. Hinlopen, van het korps. Bij het 4de reg. huz.: tot ritm. van de 2de kl., de ritm. van de 3de kl. jh. P. E. van de Merwede Quarles van Ufford, van het korps. — Bij het wap. der art.: tot chef van de wapenkeurings-commissie te St. Etienne, de maj. N. A. Boom, van het 1ste reg. vest.-art.; tot lid van de wapenk.-commissie te St. Etienne: de 1ste luit. H. P. van Dijk, van het 3de reg. vest.-art.; tot chef van de wapenk.-commissie te Maastricht, en tevens belast met het oppertoezicht over de wapenfabricatie te Luik: de kap. L. J. Risseeuw, van het 1ste reg. vest.-art.; tot chef der wapenk.-commissie te Luik: de 2de luit. G. J. V. Vink-

huizen, van het 3de reg. vest.-art. — Bij het korps ingen. mineurs en sappeurs: tot komm. in de 10de stelling der genie, de kap. H. van Assendelft de Coningh, belast met het bevel in die stelling.

#### *Overgeplaatst.*

Bij het regim. gren. en jagers: de maj. G. J. Engelen, van het 7de reg. inf.; de 1ste luits. K. W. P. Seeuwen, van het 4de; A. W. van Roggen, van het 5de, en H. P. W. Egé, van het 7 reg. inf., alsmede de 1ste luit. H. B. de Blij, van het instr.-bat. en de 1ste luit.-adj. L. Scheltus, van het algem. depôt van discipline. Bij het 7de reg. inf.: de 2de luit. G. P. Cheriex, van het 5de reg. inf. Bij het algem. depôt van discipline, de 1ste luit. J. B. de Kat, van het 8ste reg. inf. Bij het 2de reg. huz.: de 1ste luit. jhr. H. K. J. Meijer, van het 4de reg. huz.

#### *Verplaatst.*

Van Brielle naar Deventer, de kap.-ingen. P. A. T. Havelaar; van Delfzijl naar Amsterdam, de 1ste luit.-ingen. J. Fabius; van Delft naar Nijmegen, de 1ste luit.-ingen. H. van 't Sant; van Amersfoort naar het bat. min. en sapp., de 2de luit.-ingen. P. C. B. van Marle.

#### *Bestemd,*

om definitief bij het Depart. van Oorlog werkzaam te zijn, en in verband daarmee overgeplaatst bij den staf der inf., de 1ste luits J. Doornbos, van het 1ste, en A. H. J. C. Telders, van het 4de reg. inf., beiden gedet. bij het Dep. van Oorlog.

#### *Gedetacheerd.*

Bij de inspectie van draagbare wapenen, de 2de luit. A. H. van Breda, van het 1ste reg. vest.-art. Bij de Kon. Mil. Akademie, de 2de luit. W. F. Rappard, van het 1ste reg. vest.-art. Bij het kolon. werfdepôt, de kap.-administr. van kleed. en wapening, H. Balk, van het 3de reg. vest.-art.

#### *Eervol ontheven*

uit zijne betrekking van adjud., de 1ste luit.-adj. L. Scheltus, van het reg. gren. en jagers. Uit zijne betrekking van ingen. te Delfzijl, de 1ste luit. J. A. Fabius, eerstaanwendend ingenieur te Delfzijl.

#### *Op non-activiteit gesteld.*

De 1ste luit. J. Sepkes, van het 8ste reg. inf.; de 1ste luit.-kwartierm. K. Jansen de Poorter, van het reg. gren. en jagers; de 1ste luit.-administr. van kleeding en wapening H. J. van Zoetendaal, van het reg. rijd. art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de offic. van gez. der 2de kl. C. Ripping, van het 3de reg. inf.; de offic. van gez. der 3de kl. H. H. van der Vegt, van het 7de reg. inf.

#### *Gepensionneerd.*

De luit.-kol. W. T. M. Fundter, van het 3de reg. huz., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

#### *Overleden.*

De kap.-administr. van kleeding en wapening H. J. G. Gosenson, van het 3de reg. inf., gedetacheerd bij het kol. werfdepôt; de 2de luit. J. H. Nuij, van het 3de reg. inf.

#### *Vergunning verleend*

tot het aannemen en dragen der versierselen van ridder 3de kl. der orde van de Roode Adelaar, hem door Z. M. den Koning van Pruisen geschonken, aan den eerste offic. van gez. der 1ste kl. G. F. van Dommelen, van het personeel van de geneeskundige dienst der landmagt.

5.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

*Benoemd.*

Tot 2den luit. bij het 9de bat., de serg. J. C. J. den Berger, van het garn.-bat. der Z. en O.-afd. v. Borneo; bij het reg. O.-I. kav., tot 2den luit. de wachtm. A. M. Margadant; — tot dir. offic. van gez. der 1ste kl. in de 1ste mil. afd. op Java, de dir. offic. van gez. der 1ste kl. bij de gen. dienst v. Sumatra's W.-kust en onderh., J. J. Lindgreen; tot dir. offic. v. gez. bij de gen. dienst van Sumatra's W.-kust en onderh., de dir. offic. v. gez. der 1ste kl. bij de geneesk. dienst van Palembang, T. W. Reef; — bij het pers. v. h. wap. der art., tot 2den luit. de serg. G. de Bruijn, v. h. wap.; — bij het reg. kav.: tot 2den luit., de wachtm. J. F. C. Marcella; tot onder.-dir. der genie in de 3de milit. afd. op Java, de maj. van het wapen der genie, J. P. Ermeling.

*Bevorderd.*

Bij het wapen der inf.: tot kap. bij het 13de bat., de 1ste luit. J. M. de Kok, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. d. Z.- en O.-afd. v. Borneo, de 1ste luit. S. D. Kramers, van de mil. school te Meester Cornelis; tot 1sten luit. bij het 2de bat., de 2de luit. E. R. T. J. v. Ende, v. h. garn.-bat. v. Celebes en onderh.; bij het 16de bat., de 2de luit. P. J. Vos, v. h. korps; bij de gen. dienst, tot dir. offic. v. gez. der 1ste kl., in de 2de mili. afd. op Java, de dir. offic. van gez. der 2de kl., G. T. James; tot dir. offic. van gezondh. der 2de kl. bij de gen. dienst van Palembang, de offic. v. gez. der 1ste kl. A. H. Kunze, van het garn. v. Samarang; tot offic. v. gez. der 2de kl. bij het gr. mil. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. d. 3de kl., C. H. Vechtman, thans ter beschikking te Batavia; tot apotheker der 1ste kl. bij het gr. milit. hosp. te Padang, de milit. apotheker d. 2de kl. J. L. Warnas.

*Overgeplaatst.*

Bij het garniz. te Samarang: de offic. v. gez. d. 2de kl. H. J. Wefers, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. d. 1ste kl. W. A. J. Bernard, v. d. gen. dienst v. Banka; bij het garn. te Soerabaija, de offic. v. gez. d. 2de kl., C. Mjoulet en de mil. apoth. 3de kl., H. Feenstra, respect. v. h. gr. mil. hosp. te Weltevreden en te Soerabaija, bij het gr. milit. hosp. te Soerabaija, de offic. v. gez. d. 1ste kl. L. J. de Roock en de milit. apoth. d. 2de kl., G. K. Timmer, respect. van de gen. dienst van Celebes en onderh. en die van Banka; bij de gen. dienst van Banka, de offic. v. gez. d. 1ste kl., P. G. Neeb en de mil. apoth. d. 2de kl., M. Henstedt, beiden van het garn. te Soerabaija; bij de gen. dienst d. Wester-afd. v. Borneo, de offic. van gez. der 3de kl. J. S. Cremer, thans ter beschikking te Soerabaija; bij de gen. dienst v. Celebes en onderh. de offic. v. gez. d. 2de kl. H. van Lokhorst, van die der W.-afd. v. Borneo; bij het scheikundig laboratorium te Weltevreden de milit. apoth. d. 2de kl., T. W. Neuhaus, van het gr. milit. hosp. te Soerabaija; bij het 6de bat. inf., de majoor A. Knoote, van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo.

*In activiteit hersteld.*

De 2de luit. A. F. Verbeek, thans op non-activiteit.

*Tweejarig verlof naar Nederland verleend*

aan den majoor der inf., H. Termijtelen; aan den 1sten luit. der inf., R. de Lannoy; aan den offic. van gez. 2de kl., P. A. Giesbers; aan de kapits. der inf., J. G. H. Groossen en F. B. Grooss; aan den 1sten luit. der inf., M. W. Goldbach; aan den 2den luit. der art., A. van der Bie.

*Terug naar Nederland.*

De bij het leger in O.-I. ged. 1ste luit. der inf. v. h. Ned. leger, A. H. L. Badings.

THE STATE OF NEW YORK  
IN SENATE  
January 15, 1907.REPORT  
OF THE  
COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE  
IN ANSWER TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE  
MAY 15, 1906.ALBANY: JAMES BROWN PUBLISHERS, 1907.

ALBANY: JAMES BROWN PUBLISHERS, 1907.

ALBANY: JAMES BROWN PUBLISHERS, 1907.

ALBANY: JAMES BROWN PUBLISHERS, 1907.

# BIJLAGE VII.

## BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N°. 7.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand Julij 1870.)

### a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

(Door bijzondere omstandigheden zijn deze in dit Nummer niet opgenomen kunnen worden.)



### b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

#### *Benoemd.*

Tot adj. van den Gouv.-Generaal de kap. der art. M. A. Kuytenbrouwer; tot adj. bij den dir. der genie en inspect. der sappeurs, de 1ste luit. J. C. Dozy, van het Dept. v. Oorlog; tot 2den luit., bij het 1ste bat., de serg.-maj. H. G. J. L. M. Ruempol, van het korps; bij het 4de bat., de serg. G. J. Turk, van het korps; bij het 10de bat., de serg.-maj. H. Berail, en de serg. H. G. Balfour van Burleich, beiden van het korps; bij het 12de bat., de serg.-maj. J. A. Kalshoven, van het 9de bat.; bij het 13de bat., de serg.-maj. J. van Vulpen, van het korps; bij het 15de bat., de four. L. F. Botte, van het 7de bat.; bij het 17de bat., de serg.-maj. C. van der Veen, van het korps; bij het garn.-bat. van Palembang, de serg.-maj. J. H. A. van Daalen, van het 13de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes en onderh., de serg. J. W. van Vooren, van het korps; bij het garn. der Z.- en O.-Afd. van Borneo, de serg.-majoor E. van Heerde, van het korps; — tot adj. bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de 1ste luit. M. van der Laan, van het bat.; — bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja, tot opziener, de onder-opziener der 1ste kl. L. A. M. Reemens; tot onder-opziener der 1ste kl. F. W. de Bok, thans op non-act.; — tot inspect. der vaccine op Java en Madura, de dir. offic. van gez. der 2de kl. A. H. Thepass, inspect. der hosp. op de buitenbezitt.; — tot 2den luit., bij het 1ste bat., de serg. F. J. W. van Rooij, van het 7de bat.; bij het 5de bat., de serg. P. L. Logeman, van het korps; bij het 11de bat., de serg.-maj. H. J. Schramade, van het 15de bat.; bij het 13de bat., de serg.-maj. F. W. Janitz, van het korps.

#### *Bevorderd.*

Bij het wapen der inf., tot maj. bij het garn.-bat. van Celebes en onderh., de kap. J. J. M. Offerman, van het 6de bat.; bij het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo, de kap. B. W. van Yperen, van het korps; tot kap., bij het 6de bat., de 1ste luit. C. F. van Middeldijk, van het 1ste bat.; bij het 14de bat., de 1ste luit. J. W. C. C. Hoyneck van Papendrecht, van het garn.-bat. van Palembang; bij het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo, de 1ste luit. B. van Meerkerken, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo, de 1ste luit. G. P. Eijken, van het subsist.-kader te Soerabaja; tot 1sten luit.: bij het 4de bat., de 2de luit. A. van Rijn, van het korps; bij het 5de bat., de 2de luit. J. W. Groes, van het subsist.-kader te Soerabaja; bij het 7de bat., de 2de luit. J. A. Schultz, van het korps; bij het 14de bat., de 2de luit. P. Carlil, van het korps; bij het garn.-bat. der 2de mil. afd. op Java, de 2de luit. L. du Bus de Valempré, van het korps; bij het garn.-bat. van Celebes en onderh., de 2de luits. F. N. la Force en H. Wieringa, de eerste van het 4de bat., de laatste van het korps; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo, de 2de luit. L. C. Kuhr, van het korps; — bij de mil. administ., tot onder-intend. der 1ste kl. in de 3de mil. afd.

op Java, de onder-intend. der 2de kl. J. Milder; tot 1sten luit.-kwartierm., de 2de luit.-kwart. A. J. Cochius; — bij de geneesk. dienst; tot offic. v. gez. der 2de kl. bij het garn. te Onrust, de offic. van gez. der 3de kl. J. H. D. S. Sanger, van het gr. mil. hosp. te Weltevreden; bij het gr. mil. hosp. te Willem I, de offic. van gez. der 3de kl. E. C. van Minkelen, thans ter beschikking te Soerabaja; bij de geneeskundige dienst der Mol. eil., de offic. van gez. der 3de kl. G. Fischer, van die dienst; bij de gen. dienst in de W.-Afd. van Borneo, de offic. v. gez. der 3de kl. J. S. Kremer, van die dienst; — bij het wapen der art., tot kol., chef van het wapen, de luit.-kol. J. D. Hoedt, van het personeel; — bij de mil. gen. dienst, tot dir. offic. van gez. der 1ste kl. in de 2de mil. afd. op Java, de dir. offic. van gez. der 2de kl. B. E. J. H. Becking; tot dir. offic. van gez. der 1ste kl. ter Sumatra's westk. en onderh., de dir. offic. van gez. der 2de kl. van de gen. dienst der Mol. eil. W. Hubers van Assenraad; — bij het wap. der inf., tot kap. bij het 6de bat., de 1ste luit.-adj. D. L. Hafeli, van het 14de bat.; bij het 8ste bat., de 1ste luit. M. J. H. Sauer, van het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo; bij het 10de bat., de eerste luit. M. T. H. Perelaer, adj. van den komm. der inf. te Willem I; bij het 15de bat., de 1ste luit. W. H. Kruijmel, van het 6de bat.; tot 1sten luit., bij het 1ste bat., de 2de luit. P. Hobbelaar, van het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo; bij het 6de bat., de 2de luit. J. C. Kasten, van het garn.-bat. der Mol. eil.; bij het 11de bat., de 2de luit. F. A. F. E. E. V. Werdmuller von Elgg.

#### *Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij het Depart. van Oorlog, de gener.-majoor G. M. Verspyck, van verlof uit Nederland teruggekeerd. — *Overgeplaatst*: bij het wapen der inf., bij het 14de bat., de majoor J. A. Hafeli, van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en onderh.; bij dit bat., de maj. P. J. L. von Sternbach, van het 14de bat.; — bij de milit. administr., als 1ste luit.-kwart., de 2de luit. der inf. H. J. G. Bosch; overgeplaatst bij het bureau van den chef, de offic. van gez. der 2de kl. C. Gutteling, van de geneesk. dienst van Riouw en onderh.; bij het gr. mil. hosp. te Weltevreden, de officn. van gez. der 2de kl. J. H. Celen en A. J. H. van der Mijll Dekker, en de offic. van gez. der 3de kl. J. H. van der Leeuw, resp. van de geneesk. dienst op Banka, het bureau van den chef en het garn. te Sorang; bij het garn. te Weltevreden, de offic. van gez. der 2de kl. H. Krooneman, van het garn. te Magelang; bij het garn. te Kedong Kebo, de offic. van gez. der 2de kl. A. van der Elst, van het gr. mil. hosp. te Samarang; bij de geneesk. dienst op Banka, de offic. van gez. der 3de kl. A. Feikema, van het gr. milit. hosp. te Soerabaja; bij het gr. mil. hosp. te Soerabaja, de offic. van gez. der 3de kl. N. Bonthuis, van de gen. dienst der Mol. eil.

#### *Eervol ontslagen.*

Als adj. van den Gouv.-Generaal de ritm. A. F. Huygen; de 2de luit. L. V. Dingemans, als adj. bij den dir. der genie en sapeurs; de kap. der inf. F. M. Lauts; de 1ste luit. G. F. K. Filet, als adj. bij het 3de bat. inf.; de milit. apoth. der 2de kl. J. B. Nagelvoort; de dirig. officn. van gez. der 1ste kl. G. Th. James en F. W. Reif; de kap. der inf., H. G. de Grijs; de 2de luit. der kav. F. M. F. Rinia van Nauta.

#### *Tweejarig verlof naar Nederland verleend*

aan de kops. der inf. W. G. L. Kretschmer en W. H. van de Pol; aan den kol. chef van het wapen der art. R. J. Kellermann; aan de kops. der inf. J. F. G. Slors en C. C. Prager; aan den 1sten luit. der inf. J. W. Croes.

#### *Overleden.*

P. de Riemer, kap. der inf., op reis naar Nederland aan boord van het schip *Utrecht*, den 10den Sept. 1869; — J. v. d. Maaten, 2de luit. der inf., te Weltevreden, den 8sten Maart 1870.

## BIJLAGE VIII.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 8.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maanden Julij en Augustus 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

#### BENOEMD.

Tot 1sten luit.: de 2de luit. der inf. op non-activ. H. van Herwerden. Bij den grooten staf, tot adj. van Z. M.: de kol. F. C. H. baron Tuijll van Serooskerken, kommand. van het reg. rijdende art.; tot adj. van Z. M. in buitengewone dienst: de kol. der inf. D. L. de Brabant, van het leger in Neerl. Indië, thans met verlof hier te lande; tot ordonnance-officier van Z. M.: de 1ste luit. S. M. S. de Ranitz, van den staf der inf., werkzaam bij de Normaal-Schietschool, en de 2de luit. W. M. baron Forstner van Dambenoy, van het korps ing., mineurs en sapp. Bij het reg. gren. en jagers, tot 1sten luit.: de 2de luit. T. C. C. van Orsoy Veeren, van het 3de reg. inf.; tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. J. C. Vaupel Kleijn, van het 1ste reg. inf., gedetacheerd bij het kolon. werfdepôt. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. J. G. Arensma, van het korps; tot adj.: de 1ste luit. A. P. Klercq, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. C. Roelants en J. P. de Veer, beiden van het korps en H. A. Brocx, van het 6de reg. inf.; tot 2den luit.: de kadets W. A. T. de Meester, C. M. J. Schuak, beiden herkomstig van de K. M. A., en de sergeant H. Deegenaar, van het 1ste reg. inf.; tot 2den luit.-kwartierm.: de serg. F. A. Thomése, van het bat. min. en sapp. Bij het 2de reg. inf., tot majoor: de kap. jhr. J. F. W. de Geer, van het reg. gren. en jagers; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. M. S. C. de Wijs, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. A. J. Thijssens, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. G. C. Arntzenius en F. L. J. Battaerd, beiden van het korps; tot 2den luit.: de kadet J. A. Suringar, herkomstig van de K. M. A.; tot 2den luit.-kwartierm.: de serg.-titul. M. P. J. G. Brouwer, van het 8ste reg. Bij het 3de reg. inf., tot adj.: de 1ste luit. J. van Wijk, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. B. A. Carré, van het korps; tot 1sten luit.-administr. van kleed. en wap.; de 2de luit.-administr. van kleed. en wap. P. D. Bazendijk, van het korps; tot 2den luit.: de kadets W. F. H. S. Petter, M. H. Damme en J. A. C. A. Timmerman, allen herkomstig van de K. M. A., en de serg. J. W. F. H. Tissot

van Patot, van het korps. Bij het 4de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kaps. van de 2de kl. C. F. Pabst, van het korps en J. Brakel, van den staf der inf., werkzaam bij het D. v. O.; tot kap. van de 2de kl.: de kaps. van de 3de kl. H. J. G. Furstner en F. K. H. G. Diemont, beiden van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. P. G. van der Ploeg, J. Hamming, J. H. Alma, allen van het korps, en A. D. Peltter, van het 6de reg. inf.; tot 2den luit.: de kadets C. P. de Veer, E. K. J. V. van Mulken, beiden herkomstig van de K. M. A.; tot 2den luit.-kwartierm.: de serg.-titul. F. G. E. Franssen, van het 5de, en de serg. H. D. Tuijnburg, van het 6de reg. inf. Bij het 5de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. A. M. Rouveroy van Nieuwaal, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. H. Koppen, van het korps; tot 2den luit.: de kadets J. C. T. Bloys van Treslong Prins, E. A. Pols, L. K. van Gorkum, allen herkomstig van de K. M. A., en de serg. J. M. Obreen, van het korps; tot 2den luit.-kwartierm.: de serg. J. J. T. van der Elst, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. M. J. Hulswit, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luits. N. H. A. Camp, van het 7de, en de 1ste luit.-adj. J. P. Jonxis, van het 8ste reg. inf.; tot 2den luit.: de kadets F. W. Weve, F. H. A. Sabron en W. J. A. Kempenaar, allen herkomstig van de K. M. A., en de serg. J. C. van Dijk, van het 2de, A. E. van Dulleman, van het 5de reg. inf., en C. Sterk, van het reg. gren. en jagers. Bij het 7de reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. S. baron van Lijnden, van het korps; tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. W. F. L. Zurich, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit.-adj. G. H. Niermans, van het korps, de 1ste luit. W. A. baron van Lijnden, van het 3de, C. O. van Kesteren en C. van Maanen, van het 6de reg. inf.; tot adj.: de 1ste luit. A. C. Alma, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. J. Scheuer, van het 6de reg. inf.; tot 2den luit.: de kadets G. J. de Balbian van Doorn, R. baron van Heeckeren van Molecaten, A. Berends en P. F. W. de Klopper, allen herkomstig van de K. M. A., en den serg. W. M. E. Le Maitre, van het reg. gren. en jagers. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. A. J. F. van der Groesen, van het korps; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. M. A. A. J. van Neck, van het korps; tot adj.: de 1ste luit. L. van Os, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. W. E. Klapp en J. K. Wijmans, beiden van het korps; tot 2den luit.: de kadets J. B. Boissevain en J. H. A. Nierstrasz, beiden herkomstig van de K. M. A., en de serg. H. A. Kantelaar, van het korps. Bij het Instructie-bataillon, tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. N. Epkema, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij den staf van het wapen, tot majoor: de kap. J. F. W. M. P. Ninaber, magazijnmeester der art. van de 1ste kl. te Nijmegen; tot onder-directeur van het wapendepôt te Dordrecht: de kap. R. Verschoor, van het korps pontonniers; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. J. W. Bergansius, van den staf der art. werkzaam bij het D. v. O.; tot kap. van de 3de kl. de 1ste luits. T. J. A. C. Boele, van den staf der art. werkzaam bij de K. M. A., C. L. W. Moorrees, van het 3de reg. vest.-art. en F. H. Boogaard, van den den staf der art. adjud. van den inspecteur van het wapen; tot kap. de 1ste luit. F. J. Hafkemeijer, magazijnm. der art. van de 2de kl. werkzaam bij het M. v. O.; tot 1sten luit. magazijnm. der art. van de 2de kl.: de 2de luit. T. Arens, magazijnm. der art. van de 3de kl. te Brielle en T. Visscher, magazijnm. der art. van de 3de kl. te Woerden en D. van der Linden, magazijnm. der art. van de 3de te Wierickerschans; bij het reg. veld-art. tot 1ste luit.: de 2de luit. S. O. van der Straaten, van het korps; tot 1sten luit.-kw.: de 2de luit.-kw. M. L. Moggen Storm, van het korps; tot 2den luit.: de kadets A. S. van Oldenborgh, J. C. Fabius en W. A. van Moeck, allen herkomstig van de K. M. A.; bij het 1ste reg. vest.-art., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. F. C. Visscher, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. B. Reiger, S. A. Bisschop en A. H. van Breda, allen van het korps; tot 2den luit.: de kadets J. M. Jager, M. J. Boeije en M. J. baron van Boetzelaar, allen herkomstig van de K. M. A.; bij het 2de reg. vest.-art.; tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. P. A. Scheltus, van den staf der art., werkzaam bij de



K. M. A.; tot 1sten luit.; de 2de luit. J. G. Frankamp en A. A. van Doesburgh, beiden van het korps; bij het 3de reg. vest-art. tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. J. F. van Grasveld, van het korps, jonkh. V. A. de Pesters, van het reg. veld-art., ordonnance-offic. bij Z. M. en L. E. W. de Mannick, van het korps; tot 2den luit.: de kadets B. A. Sanders en H. Aneina, beiden herkomstig van de K. M. K., en de serg. P. H. Opzoomer, E. Stoppendaal en N. A. F. Beynen, van de reg. veld.-art.; tot 2den luit. adminis. van kleeding en wapening: de serg.-maj.-tit. schrijver A. L. Dijkman, van het reg. grenad. en jagers; bij het reg. rijdende art., tot 2den luit.: de kadet F. G. Pichot Lespinasse, herkomstig van de K. M. A.; tot 2den luit. adminis. van kleeding en wapening: de serg. T. Kley, van het 2de reg. inf. — Bij het wapen der kav. Bij het 1ste reg. huzaren, tot 1sten luit.-adminis. van kleeding en wapening: de 2de luit. adminis. van kleeding en wapening M. Sluijs, van het korps; tot 2den luit.: de wachtm. tit. L. O. A. van Toll, van het korps; bij het 2de reg. huzaren, tot instructeur: de ritm. M. G. Matthes, van het 2de reg. huzaren; bij het 3de reg. huzaren, tot kolonel: de luit.-kol. H. H. Guerin, kommand. van het 3de reg. huzaren; tot 2den luit.: de kadet E. F. C. H. J. baron van Tuyl van Serooskerken, herkomstig van de K. M. K. en de wachtm.-tit. D. Blaauw, van het 1ste, J. C. J. Beck, van het 2de reg. huzaren en J. K. Thierrij de Bij, van het korps; bij het 4de reg. huzaren, tot 2den luit.: de kadet M. R. Hamming en H. A. H. Smeding, beiden herkomstig van de K. M. A. en de wachtm.-tit. F. J. van der Putt, van het 1ste, B. W. A. A. baron van Dedem en jonkh. C. F. A. Roell, beiden van het 4de reg. huz., alsmede de wachtm.-tit. J. C. R. Wilbrenninck, van het reg. huzaren. — Bij het korps pontonniers, tot 1sten luit.: de 2de luit. O. A. van Maanen, van het korps. Bij het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs, tot 2den luit.: de kadets J. W. IJerman, J. H. ten Hoek, H. F. W. Becking, J. L. Pierson, C. W. van de Kastele en J. Meursinge, allen herkomstig van de K. M. A.

#### *Overgeplaatst.*

Bij het reg. gren. en jagers: de kap. H. Menso, van het 7de, en jhr. F. F. von Mühlen, van het 6de reg. inf., en de 1ste luit.-kwartierm. W. H. van der Meer, van het 2de reg. huzaren. Bij het 4de reg. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. P. J. Beausar, van het 1ste reg. vest.-art. Bij het 6de reg. inf.: de 2de luit. J. C. van Groene, van het 1ste reg. inf. Bij het Instr.-bat.: de 2de luit. A. J. Prins, van het 3de reg. inf. Bij het reg. veld-art.: de kap. G. F. W. Borel, van het korps pontonn. Bij het 1ste reg. vest.-art.: de 2de luit.-kwartierm. A. M. Brandenburg, van het 1ste reg. inf. Bij het korps pontonn.: de kap. W. M. Dinaux, van het 3de reg. vest.-art.

#### *Verplaatst.*

Van Venlo naar Amsterdam, de kap. eerstaanwezend ingen. D. J. Jordens; van Maastricht naar Groningen, de kap. eerstaanwezend ingen. jhr. L. J. van Teijlingen.

#### *Geplaatst.*

Bij het 2de reg. huzaren, de 1ste luit. der kav. A. H. Metelerkamp, werkzaam bij de K. M. A.

#### *In active dienst hersteld.*

De luit.generaal op non-activiteit W. J. Knoop; de gener.-majoor op non-activ. M. D. graaf van Limburg Stirum; de majoors van den generalen staf op non-activ. J. Schuurman en J. V. D. Dittlinger; de kap. der art. op non-activ. jhr. W. Alting van Geusau, bij het 1ste reg. vest.-art.; de 1ste luits. der inf. op non-activ. G. T. C. Callenfels, bij het 3de en H. D. A. Götz, bij het 8ste reg. inf.; de 1ste luits. der kav. op non-activ. F. C. H. baron van Pallandt, bij het 3de en P. van Tienhoven, bij het 1ste reg. huzaren; de kap.-ingen. op non-activ. N. H. Nierstrasz; de 2de luit. der art. op non-activ. de Vidal de Saint Germain, bij het 1ste reg. vesting-art.; de offic. van gezondh. op non-activ. C. Ripping.

—

*Van gedetacheerd terug en weder bij het leger hier te lande ingedeeld.*

De 1ste luit. der art. J. M. van Druijnen, gedetach. geweest bij de landm. in West-Indiën, en wel bij het 3de reg. vest.-art.; de kap. der genie W. F. H. van Riemsdijk, gedetacheerd geweest bij de landmagt. in West-Indië.

*Gedetacheerd.*

Bij het kolon. werfdepôt, de 2de luit.-kwartierm. E. G. Le Rutie, van het 4de reg. inf. Bij de art.-, stapel- en constructie-magazijnen, de 2de luit. J. A. K. van Hasselt, van het 2de reg. vesting-art.

*Eervol ontheven*

uit zijne betrekking van onder-directeur bij het wapendepôt te Dordrecht, de kap. G. N. Ninaber, van den staf der art., en in verband daarmee overgeplaatst bij het korps pontonn. Uit zijne betrekking bij de K. M. A., de apoth. 2de kl. J. F. E. Pieper, werkzaam bij de K. M. A.

*Werkzaam gesteld bij de K. M. A.*

De apotheker 2de kl. W. Wolthuis.

*Eervol ontslagen.*

De 1ste luit. E. M. A. W. Phaff, van het 2de reg. huzaren, en de 1ste luit. der inf. op non-activ. A. W. Heule, en zulks op het daartoe door hen gedaan verzoek.

*Op non-activiteit gesteld.*

De maj. F. A. P. E. de Tourton Bruijns, van het 2de reg. inf.; de kaps. C. L. H. von Freijtag van Overstraten, van het 4de, W. H. M. C. baron Sweerts de Landas, van het 6de, F. C. Knuijt en F. A. Loggere, van het 8ste reg. inf.; de 1ste luit.-adj. H. Pothoven, van het 2de reg. inf., en de 1ste luits. J. baron Taets van Amerongen, van het 6de, A. J. A. Rothpletz, van het 7de reg. inf. en W. H. B. Paravicini di Capelli, van het 1ste reg. vesting-art. en jhr. W. C. Godin de Pesters, van het reg. rijdende art.; de 1ste luit.-kwartierm. A. E. H. Knaap; van het 4de reg. inf.

*Gepensionneerd.*

De paardenarts der 1ste kl. J. J. van Laar, van het 3de huz.; de kap. W. Bellaard Lormier, van het 7de reg. inf. Voor den tijd van vijf jaren, de kap. E. C. Tonnet, van het 7de reg. inf.

*Overleden.*

De kap. R. W. Kraft, van het reg. veld-art.; de kap. der inf. op non-activ. A. C. L. van Son; de 1ste luit.-administr. van kleeding en wapening op non-activ. F. W. Eckenhausen.

---

**BENOEMD.**

Tot Grootkruis der Orde van de Eikenkroon, de luit.-generaal J. J. van Mulken, minister van oorlog.

Tot Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw, de generaal-majoor H. Hardenberg, hoofd-intendant bij de militaire administratie.

Tot Grootofficier der Orde van de Eikenkroon, de kolonel W. T. Le Maitre, kommandant van het reg. gren. en jagers, A. C. A. Schönstedt, kommandant van het 7de reg. inf. en G. P. Booms, chef van den generalen staf.

Tot Kommandeur der Orde van de Eikenkroon, de majoor W. B. Bunnik, van den staf der inf., directeur der Normaal-Schietschool.

Tot Officier der Orde van de Eikenkroon, de majoors C. L. Löder, S. L. J. Queijßen en G. J. Engelen, allen van het reg. gren. en jagers en W. A. A. B. van Toll, van het 1ste reg. huzaren en de majoor K. H. van Diepenbrugge, van het reg. veld-art.

Tot Ridder der Orde van de Eikenkroon, de kap. L. F. van Otterloo, van den staf der inf., werkzaam bij de Normaal-Schietschool en H. E. J. Heijmans, van het reg. gren. en jagers.

#### *Vergunning verleend*

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder 3de klasse der Orde van Militaire Verdiensten, hem door Z. H. den Regent van Spanje geschonken, aan den gener.-maj. J. A. Besier, van den generalen staf, chef van de Topographische Inrigting.

### b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

#### *Benoemd.*

Tot adj. bij het 8ste bat. in., de 2de luit.: J. Bartelds, van het 13de bat.: tot adj. bij het garn.-bat. der Mol. cil., de 2de luit.: H. Begeman; tot adj. bij het 3de bat. inf., de 2de luit. J. J. Bronggeest; tot 2den luit. de serg.-maj. A. Aeilkema; de sergs. W. J. Kruyt en J. W. Erne-te; de serg.-maj. R. H. van Schaik, de sergs. J. Hesse en W. P. A. Steenmeijer, en de serg.-m. W. F. Kroesen.— Bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indië, tot 2den luit.: de kadets G. W. Beeger, E. K. A. de Neve, J. G. H. van der Dussen, B. A. van Gelsdorp, A. J. Hamerster, P. F. T. van Veen, F. Soeterik, G. de Lang, W. P. A. Brocx, A. de Willigen, H. Oving, E. W. Bischoff van Heemskerck, F. G. Smits, W. Boissevain en W. H. Smits, allen herkomstig van de K. M. A. — Bij het wapen der art., tot 2den luit.: de kadets D. Moreau, G. A. Kusky, H. F. L. Janssen en A. N. C. van der Sloot, allen herkomstig van de K. M. A. — Bij het korps genie en sappeurs, tot 2den luit.: de kadets J. H. Bik, J. P. de Die, M. P. M. Kuyt, allen herkomstig van de K. M. A.

#### *Bevorderd.*

Bij de milit. geneesk. dienst, tot offic. van gez. der 1ste kl., de offic. van gez. der 2de kl. H. van Lohhorst; bij de milit. administr., tot kap.-kwartierm., de adj.-intend. C. Führi; tot 1sten luit.-kwartierm., de 2de luit.-kwartierm. A. F. L. G. H. van den Steen van Ommeren; bij het wapen der inf., tot majoor, de kapt. H. W. C. van Stuwe en J. J. G. Hennequin; tot kap., de 1ste luits. G. L. van Doornum, J. H. Huijter, D. Lucas, A. Wynoldy en H. J. Boonk; tot 1sten luit., de 2de luits. J. H. Schuller, J. H. Heijl, P. J. Seijbert, F. F. Weber, F. J. Resner en J. J. Bronggeest.

#### *Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij het 2de bat., de 1ste luit. D. P. Bouman, eervol ontslagen pl. adj. te Samarang; bij het 9de bat., de 2de luit. A. F. Verbeek, onlangs in activiteit hersteld; bij het 15de bat., de 2de luit. J. de Bruijn, eervol ontslagen pl. adj. te Willem I; bij het 16de bat., de 2de luit. M. W. Goldbach, ter beschikking te Batavia; bij de geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. van gez. der 3de kl. J. N. A. Bechtinger, uit Nederland aangekomen. — *Overgeplaatst*: Bij het 3de bat. inf., de kap. J. H. de Bode, van het 5de bat.; bij het 4de bat., de 2de luit. G. W. A. Vlasboom, van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; bij het 5de bat., de kap. J. C. Dockheer, en de 1ste luits. F. C. L. van Raay en W. de Kroes, resp. van het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java, het 14de bat. en het garn.-bat. van Banka; bij het 7de bat., de 1ste luit. C. J. van den Vrijhoeff, van het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java; bij het 9de bat.,

de kap. J. M. de Kok, van het 15de bat.; bij het 10de bat., de kap. J. J. W. E. Verstege en de 1ste luits. K. H. Haack van der Goes, R. J. G. M. de Bruijn en J. Geldorp, resp. van het subs.-kader te Batavia, de garn.-komp. der Lamp. distr., het 11de en 12de bat.; bij het 11de bat., de kap. J. H. P. Kroesbeek, van het 8ste bat.; bij het 13de bat., de 2de luit.-adj. L. L. Bedet, van het 8ste bat.; bij het 14de bat., de kaps. S. D. Kramers en A. J. J. L. Prinsen, resp. van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo en dat der Mol. eil.; bij het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java, de kap. C. A. v. Randwijk en de 1ste luit. J. Buning, resp. van het 3de bat. en het subs.-kader te Samarang; bij de garn.-komp. van Bantam, de 1ste luit. J. Pirks en de 2de luit. J. P. Groenhof, resp. van het 10de en 12de bat.; bij het subs.-kader te Batavia, de kap. A. G. C. E. W. von dem Bussche Ippenburg, van het 11de bat.; bij het subs.-kader te Samarang, de 2de luit. J. P. J. Schulmayer, van het 8ste bat.; — bij het 6de bat., de 2de luit. J. E. J. ten Berger, van het 9de bat.; bij het 9de bat., de kap. F. E. C. Merens, van het subs.-kader te Batavia, bij het 17de bat., de kap. H. A. E. Tromp, van het 9de bat.

*Eervol ontslagen.*

Bij het Depart. van Oorlog, de kap. der inf. J. Epke; als adj. van den command. der 1ste milit. afd. op Java, de 1ste luit. der inf. F. H. Albrecht; de majoor L. J. W. Benschop en de kap. A. H. van Aalst, beiden van het wapen der inf.; als adj. bij het 8ste bat. inf., de 1ste luit. J. T. van Mourik.

*Op non-activiteit gesteld.*

De offic. van gez. der 3de kl. C. F. Erdbrink; de 2de luits. J. A. E. Elgenhuizen en H. H. Mensinga, resp. van het 2de en 5de bat.; de 1ste luit. van het 12de bat. C. C. Bakhoven, en de 2de luit. van het 9de bat. P. van Kakum.

*Tweejarig verlof verleend*

aan den 2den luit.-kwartierm. A. H. Plas; aan den 1sten luit. der inf. B. P. P. Steever; aan den adj.-intend. der milit. administr. H. J. Maasland; aan de kaps. der inf. M. T. H. Perelaer en W. A. Kruymel.

*Ingetrokken het verleend tweejarig verlof*

aan den 1sten luit. der inf. M. W. Goldbach, op zijn verzoek.

## BIJLAGE IX.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 9.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand September 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

—\*—  
BENOEMD.

Bij den grooten staf, tot adj. van Z. M. in buitengewone dienst: de gener.-maj. W. K. J. baron van Dedem, bevelhebber in de 2de milit. afd.; tot adj. van Z. M. de kap. J. Roosmalen Nepveu, van het reg. rijd. art., met bepaling dat hij zal worden gedetacheerd bij den staf van Z. K. H. den prins van Oranje; tot ordonnance-officier van Z. M.: de 1ste luit. jonkh. L. van Beyma, van het reg. grenad. en jag. Bij het wapen der inf.: bij het 1ste reg., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. H. H. T. Walter, van het korps. Bij het 2de reg., tot adjud. de 1ste luit. H. C. de Korte, van het korps. Bij het 3de reg., tot 1sten luit.: de 2de luit. B. K. van Tuinen, van het korps. Bij het 4de reg., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. C. Jansen, van het korps. Bij het 8ste reg., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. E. A. Gelderman, van het korps. — Bij het wapen der art., bij het reg. veld-art., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. H. Beijerman, van het korps, toegevoegd aan Z. K. H. den prins Alexander. Bij het 1ste reg. vest.-art., tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. G. D. Birnie en J. A. de Bergh, beiden van het korps. Bij het 2de reg. vest.-art., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. F. M. Colland, van het korps. Bij het 3de reg. vest.-art., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. R. C. van Onselen, van het korps. — Bij het personeel van de geneeskundige dienst der landmagt, tot apoth. van de 2de kl.: de apoth. der 3de kl. H. Romeijn, van het personeel; tot apoth. van de 3de kl., de heer A. B. H. M. Gillemans.

*Overgeplaatst.*

Bij het 2de reg. vest.-art.: de kap. F. H. Usener, van den staf der art.

*Verplaatst.*

Van Groningen naar Amersfoort, de 2de luit. ingenieur A. F. Zwaan.

*Werkzaam gesteld.*

Bij de pyrotechnische school, de kap. C. L. W. Moorrees, van den staf der art.

*Van gedetacheerd terug en weder bij het leger hier te lande ingedeeld.*

Bij het 1ste reg. inf., de 1ste luits. der inf. F. J. E. Cokart en L. Schneither, beiden gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië.

*Eervol uit de militaire dienst ontslagen.*

De 1ste luit. C. A. van Soelen, van het 3de reg. huzaren, en de 1ste luit. der inf. op non-activiteit M. W. Jaeger, en zulks op het daartoe door hen gedaan verzoek.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kap. E. A. van der Meulen, van het 1ste reg. inf.; de 1ste luit. J. E. W. van der Mark, van het 1ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luits. J. Sluiter, van het reg. veld-art.; de 2de luit. H. Merkus Willer, van het 7de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Gepensionneerd.*

De apotheker der 2de kl. J. F. E. Pieper, van de K. M. A., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag, onder toekenning van den rang van apotheker der 1ste klasse.

*Overleden.*

De officier van gezondh. der 2de kl. J. H. C. Basting, van het personeel van de geneeskundige dienst.

#### BENOEMD.

Tot Ridder der Orde van de Eikenkroon, de 1ste luit. A. Jentink, van het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs.

#### b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

*Benoemd.*

Tot adjud. bij het 14de bat., de 1ste luit. M. H. Vis; tot adjud. bij het garn. bat. der Z. en W. afd. van Borneo, de 2de luit. J. O. Thiele; tot adjud. van den kommand. der 1ste milit. afd. op Java, de 1ste luit. der inf. F. A. F. E. E. V. Werdmuller von Elgg; tot adjud. bij het 1ste bat. inf.: de 1ste luit. M. Harbach, van het 11de bat.

*Bevorderd.*

Tot 1sten luit., de voor den tijd van vijf jaren bij het leger in Nederland gedet. 2de luit. W. P. van der Schalk; tot dirigerende officier. v. gez. der 2de kl.: de offic. van gez. der 1ste kl. P. A. Bol, J. H. Flint, thans met verlof in Nederland en L. J. de Roock; tot officier. v. gez. der 1ste kl.: de offic. v. gez. der 2de kl. P. J. 't Hooft, H. J. Wefers Bettink en C. Mioulet; tot officier. v. gez. der 2de kl.: de offic. van gez. der 3de kl. J. W. Rupert, J. Sombeek, M. L. von Söhsten, A. Feikema en W. de Koning Müntink; bij het geniekorps, tot 1sten luit., de 2de luits. V. Levijssohn en J. S. Broedelet.

*Geplaatst.*

Bij het wapen der inf., bij het 9de bat., de 2de luits. J. F. J. van Reijen, L. F. J. A. Winckel en G. F. P. van Emmerik, uit Nederland aangekomen; bij het 10de bat. de kap. L. W. A. Kessler; bij het 14de bat. de 1ste luit. A. H. van de Pol, van verlof uit Nederland teruggekeerd; bij het 13de bat. de 1ste luit. F. H. Albrecht, ter beschikking; bij de geneesk. dienst, bij het gr. milit. hospit. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. R. Hessig, van verlof uit Nederland teruggekeerd; bij de geneesk. dienst der W. afd. v. Borneo, de offic. v. gez. der 3de kl. B. Loeckener, uit Nederland aangekomen; bij het garn. te Soerabaja, de milit. apotheker 2de kl. H. Plasberg, uit Nederland teruggekeerd; bij het garnizoen te Salatiga, de offic. v. gez. 2de kl. J. W. C. Rupert, ter beschikking; bij het gar-

nzoen te Anjer, de offic. v. gez. 3de kl. C. O. van Oordt, uit Nederland teruggekeerd; bij de geneesk. dienst van Celebes en o., de offic. van gez. 2de kl. J. Sombeek, ter beschikking; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden de offic. v. gez. 2de kl. H. D. Roskes en die der 3de kl. C. G. Cramer, van het garn. te Salatiga en van de W. afd. v. Borneo; bij het garn. te Samarang de offic. van gez. 2de kl. L. H. N. Vriesman, van de geneesk. dienst te Palembang; bij het garniz. te Serang, de offic. v. gez. 3de kl. J. R. H. van Son, van het gr. milit. hospitaal te Weltevreden; bij de geneesk. dienst van Palembang, de offic. v. gez. 2de kl. M. L. von Söhsten, van het gr. milit. hospitaal te Samarang; bij de geneesk. dienst der Mol. eil., de dir. offic. v. gez. 2de kl. L. J. de Roock, van het gr. milit. hospitaal te Soerabaja; bij het gr. milit. hospitaal te Weltevreden de offic. v. gez. 3de kl. J. R. H. van Son; bij het gr. milit. hospitaal te Soerabaja de offic. v. gez. 3de kl. J. P. L. Fitscher, beiden uit Nederland aangekomen; bij de geneesk. dienst van Riouw en o., de offic. v. gez. 2de kl. J. F. L. C. Arendsen de Wolff, uit Nederland teruggekeerd; bij het 9de bat. inf., de kap. H. J. C. Jansen; bij het 11de bat. de 1ste luit. R. H. Clarkson, beiden uit Nederland teruggekeerd; bij het 12de bat., de 2de luit. H. Krull, uit Nederland aangekomen.

#### Overgeplaatst.

Bij de milit. adm. als adj.-intend., de 1ste luit.-kw. H. W. J. Valois; bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., de 2de luits. L. Sieberg, W. J. Kruijt en R. H. van Schaik, van het garn.-bat. van Palembang, het 5de en 4de bat.; bij het 3de bat. de 1ste luit. F. J. Resner, van het garn.-bat. van Celebes en o., bij het 5de bat., de 2de luit. J. Hesse, van het 1ste bat., bij het 6de bat., de 2de luit. J. W. Ernste, van het garn.-bat. v. Celebes en o.; bij het 8ste bat., de kap. G. L. van Doornum, van het 13de bat.; bij het 12de bat., de 1ste luit. L. A. F. Nil, van het garn.-bat. van Palembang; bij het 14de bat., de 1ste luit. F. F. Weber, van het garn.-bat. der Z. en O. afd. van Borneo; bij het 16de bat., de kap. A. Wijooli, van het 17de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang, de 1ste luit. jhr. J. P. Blois van Treslong en de 2de luit. H. A. N. Catenius, beiden van het 9de bat.; bij het garn.-bat. van Banka de 2de luit. H. Nuy, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. van Riouw en o. de kap. D. Lucas, van het 2de bat.; bij het garn.-bat. der W. afd. van Borneo, de kap. W. J. J. Docters van Leeuwen, en de 2de luit. W. Dumotier, van het 16de en 12de bat.; bij het garn.-bat. Celebes en o., de 2de luit. A. de Vletter, van het 6de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 1ste luit. G. A. de Vogel, benevens de 2de luits. A. M. H. Badings, L. J. Popelier en J. A. F. Cramer, van het 1ste, 8ste, 6de en 13de bat.; bij de garn.-komp. der Lamp. distr., de 1ste luit. F. J. D. Paré, van het 10de bat.; bij het wapen der art., bij het personeel, als kommand. der veld- en bergbatterijen op Java, de luit.-kol. van het materieel H. G. Boumeester, dir. van den art.-constr.-winkel te Soerabaja; bij de inf., bij het 11de bat. de 1ste luit.-adj. J. J. Hollanders van het 1ste bat.; bij het 12de bat., de 2de luit. J. A. Vink, van het garn.-bat. v. Celebes en o.; bij het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java, de kap. P. J. Heck, van het 4de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 1ste luit. J. T. van Maurik, van het 8ste bat.; bij het kader van het straf-detachment te Klatten, de 1ste luit. J. Schori, van het 1ste bat.; bij het subsist.-kader te Soerabaja, de 2de luit. G. Vink van het 13de bat.; bij het depart. v. Oorlog, de 1ste luit. der genie A. J. J. Staal, bij de milit.-adm., als onder-intend. 2de kl., de kap.-kwartierm. A. Waardenburg; inf., bij het 2de bat., de 1ste luits. A. J. M. van Lith en J. G. Spanjaard, van het garn.-bat. van Celebes en o.; bij het 12de bat., de 1ste luit. A. F. A. de Mey Mecima, van het 17de bat.; bij het 14de bat., de kapits. H. J. van Lith, J. van Hogerlinden en B. E. Mekern, de beide eersten van het garn.-bat. van Celebes en o., de laatste van het 12de bat.; bij het 15de bat., de 1ste luit. A. A. J. L. de Jongh, van het garn.-bat. van Sumatra's west en o.; bij het 17de bat., de kapit. W. J. G. van Swieten van het 10de bat.; bij het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java, de kapit. H. W. C. van Stuwe, van het 8ste bat.; bij het garn. van Sumatra's westkust en o., de 1ste luit. F. W. Beekman, van het 15de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang, de 1ste luits. G. A. Kal en W. C. van Marion,

van het 9de en 12de bat.; bij het garn.-bat. der W. afd. van Borneo, de 1ste luit. H. Gerter, van het 12de bat., bij het garn.-bat. v. Celebes en o., de kapits. H. E. L. Prins en G. C. R. R. de Graeff, benevens de 1ste luits. S. Balabrega en P. B. van Staden ten Brink, de drie eerstgen. van het 14de bat., de laatste van het kader van het strafbat. te Klatten; bij het subsist.-kader te Samarang de 2de luit. A. H. W. Scheuer, van het 5de bat.; bij het subsist.-kader te Soerabaja de 1ste luit. A. J. E. van Dugteren, van het 6de bat.; bij het korps pupillen, de 1ste luit. W. J. C. Kalshoven; bij de milit. school te Meester Cornelis, als instruct., de eerste ontslagen 1ste luit.-adj. bij het 3de bat. G. F. K. Filet; bij het 5de bat. de kapit. T. C. A. Stoecker, van het 11de bat.; bij het 8ste bat., de 1ste luits. K. A. Berg en J. Mulder, van het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java en het subsist.-kader te Samarang; bij het 9de bat., de kapit. F. C. Burgers, van het 8ste bat.; bij het 15de bat., de kapits. J. P. C. van Eysden en W. J. G. van Swieten, van het garn.-bat. der W. afd. van Borneo en het 17de bat.; bij het bat. van Sumatra's westkust en o., de maj. A. H. F. C. F. Rödlich, van het 5de bat.; bij het subsist.-kader te Samarang, de 1ste luit. A. Bosch, van het 8ste bat.; bij het Dept. v. Oorlog, als 2de luit.-kwartierm., de 2de luit. der inf. H. Stutterheim.

*Op non-activiteit gesteld.*

Bij het wapen der genie, de kap. W. J. Leers, van verlof uit Nederland teruggekeerd; de 1ste luit. van het regimt. O.-1. kaval. J. B. G. Welters; de kapits. H. F. W. de Bruijn en J. L. B. Granpré Mohère, beiden van het 7de bat., en de 2de luit. H. Blok van het 8ste bat.; de 2de luit. D. van Toorenburg, van het regimt. kav.; de kapit.-kwartierm. H. W. G. J. Rooby.

*In activiteit hersteld.*

Bij de inf., de kapits. B. E. Mekern en J. Hamilton of Siverstonhill, en de 1ste luit. J. A. E. Elgenhuizen; de 1ste luit. W. A. Coblijn; bij de kav. de 1ste luit. J. B. G. Welters.

*Eervol ontslagen.*

De 2de commies op het bureau van den chef der geneesk. dienst, J. A. Walsarie; de kapit. der inf., G. J. W. van Rhijn; als adjud. bij het garn.-bat. der Z en O. afd. v. Borneo, de 1ste luit. D. Schäfer; de 1ste luit. der genie A. Resink; de 1ste luit. der inf. D. L. de Rochemout; de majoor der inf. C. J. Schindler; de offic. v. gez. 2de kl. H. Krooneman; de 2de luit. der inf. op non-activ. H. Blok; de majoor der inf. P. J. L. von Sternbach.

*Tweejarig verlof verleend.*

Aan den offic. v. gez. der 2de kl. R. W. Deibel; aan den 1sten luit. der inf. B. H. N. van Reijn; aan den opziener over den verwerswinkel bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja J. Valbracht; aan den 1sten luit. der inf. J. A. Woutersz; aan den 1sten luit.-kwartierm. W. Horsch.

*Ter beschikking gesteld.*

Van den chef der geneesk. dienst, de dir. offic. v. gez. 2de kl. P. A. Bol, van het gr. milit. hospitaal te Weltevreden.

*Overleden.*

De offic. v. gez. der 2de kl. C. A. Prins, te Kedong Kebo, den 22sten Mei 1870; de kapit. der inf. W. N. Verlegh, te Soerabaja, den 15 Mei 1870; de 1ste luit. der inf. B. Biorn, te Padang, den 14den Mei 1870.



## BIJLAGE X.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N<sup>o</sup>. 10.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand October 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

#### BENOEMD.

Bij den plaatselijken staf, tot kap. plaatsel. adj. der 1ste kl.: de 1ste luit. F. R. van Naerssen, plaatsel. adj. der 2de kl. te Gorinchem; tot 2den luit. plaatsel. adj. te Geertvuidenberg: de serg. P. J. H. A. Janssen, van het 2de reg. inf. Bij het wapen der inf., tot kommand. van het koloniaal werfdepôt: de maj. J. H. Wichers, van het 8ste reg. inf. — Bij het wapen der art. Bij het reg. veldart., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. A. Suy, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. A. Greve, van het korps. Bij het 3de reg. vest.-art., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. P. J. In de Betou, gedetacheerd bij den Inspecteur van draagbare wapenen. — Bij het korps ingen., min. en sapp., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. W. Schut, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. W. F. H. van Riemsdijk, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. W. P. van der Schalk, van het korps. — Bij het personeel van de geneesk. dienst der landm., tot offic. van gezondh. van de 1ste kl.: de offic. van gezondh. der 2de kl. J. Baum en J. Hellendoorn, beiden van het personeel; tot offic. van gezondh. der 2de kl.: de offic. van gezondh. der 3de kl. J. Hennequin, van het personeel.

#### Overgeplaatst.

Bij het 1ste reg. inf., de kap. J. G. Arensma, van het 8ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 4de reg. inf., de kap. J. Lammerse, van het 1ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 6de reg. inf., de kap. C. van Maanen, van het 7de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 7de reg. inf., de kap. P. J. J. Stoop, van het 4de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 8ste reg. inf., de kap. J. P. Jonxis, van het 6de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 1ste reg. vest.-art., de 1ste luit. J. J. Meijen, van het 2de reg. vestingart., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het reg. rijdende art., de kap. jhr. V. A. de Pesters, van het 3de reg. vestingart.

—

*Verplaatst.*

Naar Amsterdam, de 1ste luit. L. P. J. Delfos den Doren, plaatsel. adjudant te Leijden, en de 2de luit. G. J. Collard, van het bat. min. en sapp.; naar Leijden, de 1ste luit. J. G. F. Wollweber, plaatsel. adj. te Wierickerschans; naar Wierickerschans, de 1ste luit. H. C. Rijke, plaatsel. adj. te Geertruidenberg.

*Bestemd.*

Tot chef van den staf in de 1ste milit. afd., de majoor J. Schuurman, van den gener. staf; tot adj. chef van den staf en waarnemend adj. in de 1ste mil. afd., de kap. W. K. L. van Helden, van den gener. staf; tot chef van den staf in de 3de milit. afd., de maj. J. V. D. Dittlinger, van den gener. staf; tot eerstaanwezend ingenieur te Woerden, de kap. G. Z. P. Marcella, ingenieur te Utrecht; tot eerstaanwezend ingenieur te Weesp, de 1ste luit.-ingenieur P. C. Kool.

*Vergund.*

Om voor den tijd van 3 $\frac{1}{2}$  jaar in Japansche milit. dienst te treden, de offic. van gezondh. der 2de kl. W. K. M. van Leeuwen van Duivenbode, van het person. van de geneesk. dienst der landm. Om tijdelijk en wel voor 3 jaren in Japansche militaire dienst te treden, de offic. van gezondh. der 2de kl. P. J. A. Sluijs, van het personeel van de geneesk. dienst der landmagt.

*In actieve dienst hersteld.*

Bij het reg. rijdende art., de 1ste luit. op non-activiteit jhr. W. C. Godin de Pesters.

*Werkzaam gesteld.*

Bij de K. M. A. de kap.-ingenieur A. J. Voorduyn, van het korps ing., min. en sapp.

*Onder de bevelen van den Inspecteur-Generaal van fortificatiën.*

De kap.-ingenieur F. Ermerins, van het korps ing., min. en sapp.

*Eervol ontheven.*

Uit de functiën van chef van den staf in de 1ste milit. afd., en bepaald dat hij tijdelijk werkzaam zal blijven op het bureau van den chef van den generalen staf, de luit.-kolonel H. E. W. Rodi de Loo, van den gener. staf; van de functie van chef van den staf in de 3de milit. afd., en toegevoegd aan den directeur der milit. verkenningen, de kap. M. F. J. Phaff, van den gener. staf. De kap. der genie A. Baud, op zijn verzoek, tegen 1 Sept. 1871, uit zijne betrekking aan de K. M. A.

*Gedetacheerd.*

Bij de stafschool, de 1ste luit.-ingenieur W. Rooseboom. Bij de milit. verken., de 1ste luit. D. G. baron Sloet van Zwanenburg, van het 2de, de 2de luit. H. A. Russier, van het 4de en A. F. A. Huberts, van het 8ste reg. inf. Bij de art.-, stapel- en constr.-magazijnen, de 2de luit. H. B. van Maaren, van het 3de reg. vestingart.

*Eervol uit de militaire dienst ontslagen.*

De 1ste luit. C. G. S. baron van Heemstra, van het reg. rijdende art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 2de luit. W. B. Slotboom, van het 4de reg. huzaren, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kap. M. L. V. de Girard de Miellet van Coehoorn, van het reg. rijdende art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kap.-ingenieur J. A. W. D. van Hasselt, van het korps ing., min. en sapp., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

### *Gepensionneerd.*

De kolonel M. W. Seelig, kommandant van het koloniaal werfdepôt, gedetacheerd van het 1ste reg. inf., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kap. G. L. Bouman, plaatsel. adj. der 1ste kl. te Amsterdam, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de offic. van gezondh. der 2de kl. op non-activiteit J. Dijkgraaf, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

### *Overleden.*

De officier van gezondh. der 1ste kl. W. C. H. van der Harten, van het person. van de geneesk. dienst der landmagt; de 1ste luit. H. A. van Deventer, van het 1ste reg. vestingart.; de 1ste luits. der inf. op non-activiteit H. van Herwerden en J. Sipkes; de 2de luits. L. O. A. van Toll, van het 1ste en J. C. J. Beck, van het 3de reg. huzaren.

---

### BENOEMD.

Tot kommandeur der Luxemburgsche orde van de Eikenkroon, de kolonel jhr. J. F. van Thije Hannes, van het korps ing., min. en sapp., en P. A. J. H. Borcel de Mauregnault, kommandant van het 4de reg. huzaren.

### *Vergunning verleend*

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder 3de klasse der Orde van St. Stanislaus, hem door Z. M. den Keizer aller Russen geschonken, aan den gepensionneerden kap. met rang van majoor W. F. Del Campo genaamd Camp.

---

### b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

#### *Benoemd.*

Tot 2den luit. de serg. J. G. Blanken, de serg.-maj. A. Dirckes en de serg. A. K. Eichholtz; tot 2den commies bij de dir. der genie, de 1ste klerk J. F. Wijsman; tot adj. bij het 2de bat. der inf., de 1ste luit. D. P. Bouman.

#### *Bevorderd.*

Bij het wapen der inf., tot maj., de kaps. F. C. A. Stoecker en A. A. M. van Leersum; tot kap., de 1ste luits. A. A. van Sorgen, A. H. Ouweus, T. Munder, J. Róvekamp en J. Groesbeek; tot 1sten luit., de 2de luits J. van Bennekom, W. L. J. Scheepens, J. van Puffelen, J. F. Tetar van Elven, L. Ruedi, G. D. S. A. Camphuis en A. T. Verbeek; — bij de milit. adm., tot 1sten luit.-kw., de asp.-intend. J. Blankwaardt; tot 2den luit.-kw., de fouriers W. K. Toutlemonde en H. C. W. Kogenshot; tot hospitaal. bij het milit.-hosp. te Soerabaja, de gepasp. adj.-onderoffic. W. H. Lux; tot 1sten commies bij het gr. milit.-hosp. te Samarang, de gepasp. adj.-onderoffic. hospitaal. F. G. Krabbe; tot idem te Soerabaja, de gepasp. adj.-onderoffic. hospitaal. P. L. F. Vrijdag; tot expediteur en archivaris bij het hoofdbur. der mil. adm., de gepasp. adj.-onderoffic. J. van der Elst; — bij de geneesk. dienst, tot paardenarts der 2de kl., die der 3de kl. J. J. Postma.

#### *Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij de inf., bij het 2de bat., de 2de luit. H. F. B. Logeman, uit Ned. aangekomen; bij het 7de bat., de 1ste luit. C. F. Engelhard, terug van verlof uit Ned.; bij het 1ste bat., de 2de luit. H. W. Vroeson de Haan, uit Ned. aangekomen; — bij de geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de milit. apoth. 3de kl. J. van Selms; bij dat te Soerabaja, de milit. apoth. 3de kl. J. G. Milius, uit Ned. aangekomen; bij dat te Weltevreden, de offic. v. gez. 3de kl. W. Smith,

uit Ned. aangekomen. — *Overgeplaatst*: Bij het 13de bat. inf., de kap. R. P. M. van Alderwerelt, van het garn.-bat. der Mol. eil.; bij het garn.-bat. der 2de mil. afd. op Java, de kap. F. J. W. Mekern, van het 17de bat.; — bij de milit. adm. als asp.-intend., de 2de luit.-kw. J. Bomberg; — bij de inf., bij het 3de bat., de maj. J. van Leijden, van het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. v. Borneo; bij het 4de bat., de luit.-kol. W. E. F. van Heemskerck, van het 8ste bat.; bij het 8ste bat., de kap. N. Volkerts, van het 4de bat., bij het 15de bat., de 1ste luit. P. J. Vos, van het 16de bat.; bij het 16de bat., de 2de luit. P. M. E. Soeters, van het 15de bat.; bij het 17de bat., de kap. A. A. F. Lanzing, van het 15de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 2de luits. J. D. Rolandus Hagedoorn en B. C. van de Sande, van het 6de en 13de bat.; bij de milit. verkenningen, de 2de luit. V. H. Götz., van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o.; bij het Depart. van Oorlog, de 1ste luit. A. F. Verbeek, van het 9de bat. inf.; — bij de geneesk. dienst, bij het garn. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. A. J. R. Natan; bij het garn. te Salatiga, de offic. v. gez. 1ste kl. P. W. A. Beijen, beiden van de geneesk. dienst van Palembang; bij de geneesk. dienst van Palembang, de offic. v. gez. 1ste kl. E. Benjamins, en die der 2de kl. D. ten Bosch, van de garniz. te Salatiga en te Kediri; — bij de inf., bij het 9de bat., de 1ste luit. W. F. van Vugt, van het Depart. v. O.; bij het 11de bat., de 1ste luit. H. F. Weijchardt, van het subs.-kader te Batavia; bij het subs.-kader te Batavia, de 1ste luit. J. F. Noman, van het 11de bat.; — bij het personeel der art., de 1ste luit. L. K. Chevallerau, van het materieel; bij het materieel, de 1ste luit. A. H. Benjamins, van het personeel.

*Eervol ontslagen.*

De majoor der inf. L. de Kroon; de dir. van het gr. milit. hosp. te Willem I, J. L. de Leeuw; de kap. der inf. L. F. Ruzette.

*In activiteit hersteld.*

De 2de luit. der inf. E. G. F. von Ende, bij het 11de bat.; de 2de luit. der inf. H. H. Mensinga; de 1ste luit. der kav. J. B. G. Welters en de 2de luit. D. van Toornburg, allen op non-activiteit.

*Op non-activiteit gesteld.*

De luit.-kolonel J. van der Haas en de 1ste luit. A. P. T. Boelen, beiden van verlof uit Ned. terug; de magazijnm. 1ste kl. E. Mathijzen, van verlof uit Ned. terug.

*Overleden.*

L. A. Laurillard-Fallot, 1ste luit. der genie en sapp., te Padang, den 18den Mei 1870.

## BIJLAGE XI.

### BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N°. 41.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand November 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

—\*—  
BENOEMD.

Bij het reg. gren. en jagers, tot kap. van de 2de kl.: de kap. van de 3de kl. H. F. C. Hardenberg, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. A. H. Otterbein, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij het reg. veld-art., tot 1sten luit.: de 2de luit. P. G. van Harpen Kuiper, van het korps. Bij het 3de reg. vesting-art., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. W. Irish Stephenson, van het 2de reg. vesting-art. Bij het reg. rijdende art., tot 1sten luit.: de 2de luit. M. J. E. Viruly van Pouderoijen, van het korps. — Bij het personeel van de geneesk. dienst der landm., tot offic. van gezondh. der 1ste kl.: de offic. van gezondh. der 2de kl. C. H. P. Klamberg, van het personeel; tot offic. van gezondh. der 2de kl.: de officieren van gezondh. der 3de kl. D. H. van Vierssen, C. W. W. van Walsem en C. A. L. Rodelsturtz, allen van het personeel.

Overgeplaatst.

Bij het reg. gren. en jagers: de kap. C. F. Pabst, van het 4de reg. inf. Bij het 1ste reg. inf.: de 2de luit. L. M. J. Wenniger, van het 3de reg. inf. Bij het 2de reg. inf.: de kap. R. P. Verspijck, van het 5de reg. inf. Bij het 4de reg. inf.: de kap. J. C. T. C. Hackstroh, van het 5de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 5de reg. inf.: de kap. A. G. F. de Petit, van het 1ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 7de reg. inf.: de kap. J. G. van Gendt, van het 4de reg. inf. Bij het wapen der art. Bij het 2de reg. vesting-art.: de 2de luits. S. J. van Nooten, van het 3de reg. vesting-art. en bestemd voor de Instr.-komp., en J. Blijenburgh, van het 1ste reg. vesting-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Verplaatst.

Naar Wierickerschans, de 1ste luit. C. van Lemmeren, plaatsel. adj. te Rotterdam; naar Rotterdam, de 1ste luit. H. C. Rijke, plaatsel. adj. te Wierickerschans;

van Willemstad naar Zutphen, de kap.-ing. J. F. Kliokhamer; van Amsterdam naar Groningen, de 1ste luit.-ing. F. J. van Heusden; van het bat. mineurs en sappeurs naar Delft, de 1ste luit.-ing. J. Scholtens; van Nijmegen naar het bat. mineurs en sappeurs, de 2de luit.-ing. J. K. Kempees.

*Toegevoegd aan den chef van den generalen staf.*

De luit.-kolonel H. E. W. Rodi de Loo, van den generalen staf.

*Bestemd voor de Instructie-kompagnie.*

De 2de luit. J. D. N. de Fremery, van het 2de reg. vesting-art.

*Bepaald dat bij de pyrotechnische school werkzaam zal blijven.*

De kap. W. Irish Stephenson, van het 3de reg. vest.-art.

*Van gedetacheerd terug en weder bij het leger hier te lande ingedeeld.*

Bij het 1ste reg. inf., de kap. der inf. J. A. de Graaff, gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië à la suite van het koloniaal werfdepôt.

*Weder bij het leger hier te lande ingedeeld.*

Bij het 5de reg. inf., de kap. der inf. L. E. Gerdessen, gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië.

*Naar het korps terug.*

De kap. J. F. van Regteren, van het 6de reg. inf., gedetacheerd bij het koloniaal werfdepôt.

*In actieve dienst hersteld.*

Bij het 8ste reg. inf., de majoor der inf. op non-activiteit jhr. P. F. C. Sickinghe. Bij het 6de reg. inf., de 1ste luit. der inf. op non-activiteit A. J. A. A. Rothpletz.

*Eervol uit de militaire dienst ontslagen.*

De kap. J. F. van Grasveld, van het 3de reg. vesting-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kap. W. A. baron van Lijnden, van het 7de reg. inf.

*Gepensionneerd.*

De kap. A. C. T. Gevers Leuven, van het reg. gren. en jagers en C. L. Joffroy, van het 2de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Overleden.*

De 1ste luits. A. L. J. H. Verlinden, van het 6de reg. inf. en J. Tonckens, van het Instr.-bat.

---

#### BENOEMD.

Tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, de kolonel P. H. J. Hoogveen, van het 8ste reg. inf. en jhr. A. W. A. Gevers Deijnot, van het reg. veldart.

Tot Officier der Luxemburgsche orde van de Eikenkroon, de officier van gezondh. der 1ste kl. B. G. van der Hegge Zijnen, van het personeel van de geneesk. dienst der landmagt.

Tot Ridder der Luxemburgsche orde van de Eikenkroon, de officier van gezondh. der 2de kl. J. J. H. van Frankenhuijsen, van het personeel van de geneesk. dienst der landmagt, en de 1ste luit. G. P. H. Zimmermann, van het 4de reg. inf.

Tot Kommandeur der orde van de Eikenkroon, bij Besluit van 16 October jl., de luit.-kolonel der infanterie Strengnaerts, met verlof hier te lande.

*Vergunning verleend*

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der orde van de Italiaanschen Kroon, hem door Z. M. den Koning van Italië geschonken, de eerste officier van gezondh. der 1ste kl. G. F. van Dommelen, van het personeel van de geneesk. dienst der landmagt.

Tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der 2de kl. der orde van St. Stanislaus met de Ster, hem door Z. M. den Keizer aller Russen geschonken, de majoor W. C. baron Snouckaert van Schauburg, van den generalen staf.

**b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.**

*Benoemd.*

Bij de milit. adm., tot 2den luit.-kwartierm., de serg. R. W. A. Harmsen; bij de inf., tot 2den luit., de serg. J. J. L. A. Stutzer, de serg.-majoor G. C. J. Hemmes, de sergn. J. W. J. Hofman, S. Boom en Th. H. A. C. Platte, de serg.-maj. J. A. Th. van Beek en de sergn. W. E. Tenta en L. A. Deibert; tot instr. der kav. van het legioen van den Pangeran adipati Ario Mangkoe Negoro te Soerakarta, de ritm. F. A. van Boddien; tot adjunct-archivaris bij het Depart. v. Oorlog, de adj.-onderoffic. F. Bruijns; tot adj. van den kommand. te Willem I, de 1ste luit. H. J. Prins, van het 7de bat.; tot 2den commies op het bureau v. d. chef der geneesk. dienst, de ambt. 2de kl. op non-activ. R. H. W. Hamer; tot hospitaal. bij het hosp. te Padang E. M. Coelen, van verlof uit Nederland terug; tot 2den commies, tevens magazijnm. bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de adj.-onderoffic. der adm. H. te Poel; tot chef van den staf in de 1ste milit. sfd. op Java, de kap. der inf. W. J. Vervloet.

*Bevorderd.*

Bij de geneesk. dienst, tot dir. offic. v. gez. der 2de kl., de offic. van gez. der 1ste kl. D. J. de Leeuw en A. L. C. Stödke; bij de milit. adm., tot 1sten luit.-kwartierm., de asp.-intend. M. Willemstijn; bij het wapen der inf., tot majoor, de kap. N. Volkerts; tot kap., de 1ste luits. A. J. M. van Lith en F. J. A. R. von Ende; tot 1sten luit., de 2de luits. F. Anten, H. E. Schoggers en M. A. J. L. Keulemans.

*Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij de inf., bij het 12de bat., de 1ste luit. K. A. Legnian, van verlof uit Nederland terug; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de 1ste luit. J. N. J. Ketelaar, in activ. hersteld; bij de geneesk. dienst, bij het garn. van Tjilatjap, de offic. v. gez. 3de kl. J. M. W. van der Hoeven; te Palembang, de offic. v. gez. der 3de kl. A. W. J. Deije, beiden uit Nederland aangekomen; bij de inf., bij het 16de bat., de kap. J. F. Haus, ter beschikking; bij het 5de bat., de 1ste luit. B. P. P. Stevert, ter beschikking te Batavia. — *Overgeplaatst*: van het marine-etablissement te Soerabaja naar dat te Onrust, de ingenieur der 1ste kl. S. Meihuizen; van dat te Onrust naar dat te Soerabaja, de ingenieur der 1ste kl. W. B. Mensing; bij de milit. adm., als onder-int. der 2de kl., de kap.-kwartierm. A. L. Lublink Weddik; als asp.-intend., de 2de luit.-kw. F. J. H. van Houtum; als kap.-kw., de onder-intend. der 2de kl. jhr. P. F. Coenen; bij de inf., bij het 8ste bat., de 2de luit. H. T. J. Klatt, van het 7de bat.; bij het 15de bat., de kap. D. A. C. F. W. Verstege, van het 17de bat.; bij het garn.-bat. van Banks, de 1ste luit. K. A. Harbord, van het 2de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 1ste luit. J. A. Schuller, van het 5de bat.; bij de geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de miilt. apoth. der 2de kl. F. W. Neuhaus, van

het scheik. labor. aldaar; bij het scheik. labor., de milit. apotheker der 2de kl. C. F. Michielsen, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij de gen. dienst der 3de milit. afd. op Java, de dir. offic. v. gez. 2de kl. A. L. C. Stödtke, van de geneesk. dienst te Buitenzorg; bij de gen. dienst van Sumatra's westk. en o., de dir. offic. v. gez. der 1ste kl. D. J. de Leeuw, van de gen. dienst der 3de milit. afd. op Java; bij de inf., bij het 3de bat., de 1ste luit. H. C. Schoggers, en de 2de luit. S. van Vuuren, resp. v. h. 8ste en 17de bat.; bij het 6de bat., de 2de luits. J. W. J. Hofman en W. E. Teuta, resp. v. h. 11de en 7de bat.; bij het 8ste bat., de 2de luits. S. Boom, T. H. A. C. Platte en J. A. T. van Beek, de 1ste v. h. 4de, de beide laatsten v. h. 7de bat.; bij het 9de bat., de 2de luit. J. J. L. A. Stutzer, v. h. 11de bat.; bij het 11de bat., de 2de luit. G. C. J. Hemmes, v. h. garn.-bat. der Mol. eil.; bij het 17de bat., de majoor N. Volkerts, van het 8ste bat.

*Eervol ontslagen.*

De 1ste luit. der inf. K. Schuitemaker; als instruct. der kav. van het legioen van den Pangeran adipati Ario Mangkoe Negoro te Soerakarta, de ritmeester F. L. van der Putt; als chef v. d. staf in de 1ste milit. afd. op Java, de kap. der inf. J. F. Haus; de luit.-kol. der inf. C. J. Riesz.

*Op non-activiteit gesteld.*

De onder-intend. der 2de kl. J. Hofstede, van verlof uit Nederland terug.

*Verlengd het non-activiteit*

van den 1sten luit. der art. jhr. T. J. Th. van der Wijck, voor den tijd van 6 maanden.

*In activiteit hersteld.*

De kap. der inf. H. F. W. de Bruijn en J. L. B. Granpré Molière; de 1ste luit. C. C. Bakhoven; de 2de luits. B. van Kakum, E. J. G. Dacommun en J. G. F. Mönnich, allen op non-activiteit.

*Naar Nederland terug.*

De offic. v. gez. der 2de kl. van het Ned. leger J. M. H. G. Theunissen, wegens verstrijking van vijf jaren detachering bij de landmagt in Neerl.-Indië.

*Ingetrokken het tweejarig verlof*

aan den 1sten luit. der inf. B. P. P. Stevert.

*Tweejarig verlof naar Nederland verleend,*

aan den 2den luit. der inf. F. J. Meis; aan den hospitaal. bij het hosp. te Padang J. M. van Zeventer; aan den offic. v. gez. der 2de kl. A. J. H. van der Mijl Dekker.

*Overleden.*

J. T. Hoefftke, 1ste luit. der inf., te Martapoera, den 15den Julij 1870.



## BIJLAGE XII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — VIJFTIENDE DEEL, N°. 12.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.,

(Maand December 1870.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

### BENOEMD.

Bij het wapen der inf. Bij het 5de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit. L. van der Heijden, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij het reg. veld-art., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. J. C. Hinlopen, van het korps. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot adj.: de 1ste luit. jhr. J. D. Six, van het korps. — Bij het personeel van de geneesk. dienst der landm., tot apoth. van de 2de kl.: de apoth. van de 3de kl. A. Machielse, gedetacheerd bij het leger in Oost-Indië. — Den rang verleend van majoor: aan den gepens. ritm. G. A. Willich, laatstelijk kommandant der dienstdoende schutterij te Deventer.

### Overgeplaatst.

Bij het wapen der inf. Bij het 2de reg. inf.: de 2de luit. jhr. A. L. F. T. van der Wijck, van het 4de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 4de reg. inf.: de 1ste luit. J. J. L. Bruinier, van het 5de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het Instr.-bat.: de 1ste luit. G. J. W. Koolemans Beijnen, van het 1ste reg. inf. Bij het wapen der art. Bij het 1ste reg. vest.-art.: de 2de luit. J. L. F. H. Rollin Couquerque, van het 3de reg. vesting-art.

### Verplaatst.

Naar Utrecht, de 1ste luit. H. A. Koster, magazijnm. der art. van de 2de kl. te Vlissingen en F. M. baron van Eck, van het bat. min. en sapp. Naar het 6de reg. inf., de offic. van gezondh. 2de kl. T. W. Beukema, van het personeel van de geneesk. dienst der landmagt.

### In actieve dienst hersteld.

Bij het 4de reg. inf., de kap. der inf. op non-activiteit F. C. Kruyt. Bij het 7de reg. inf., de kap. der inf. op non-activiteit F. A. Loggere.

*Eervol ontheven uit zijne betrekking van adjudant.*

De 1ste luit.-adj. F. M. baron van Eck, van het bat. min. en sapp.

*Eervol uit de militaire dienst ontslagen.*

De kap. J. G. van Gendt, van het 4de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

*Op non-activiteit gesteld.*

De luit.-generaal der inf. W. J. Knoop, en de generaal-majoor graaf van Limburg Stirum, van het korps ing., min. en sapp.; de kap. S. baron van Lijnden, van het 7de reg. inf.

*Gepensionneerd.*

De kap. der inf. op non-activiteit L. J. B. Verschoor, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

*Overleden.*

De 2de luit. H. J. Adriani, van het 2de reg. vesting-art.

---

#### BENOEMD.

Tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, de majoor F. J. Pfeiffer, van den staf der inf. en J. P. W. van Cattenburch, van den staf der art., beiden werkzaam bij het D. v. O.

Tot Ridder der orde van de Eikenkroon, de kap. bij het reg. veld-art. H. Beijerman, toegevoegd aan Z. K. H. Prins Alexander der Nederlanden.

*Vergunning verleend*

tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der orde van Franz Joseph, door Z. M. den Keizer van Oostenrijk geschonken, aan den eersten officier van gezondheid der 1ste kl. G. F. van Dommelen, van het personeel van de geneeskundige dienst der landmagt.

---

#### b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIE.

*Bevorderd.*

Tot offic. v. gez. der 2de kl., de offic. v. gez. der 3de kl. N. Bonthuis; tot milit. apoth. der 2de kl. die der 3de kl. F. A. C. Valkenhoff; tot 1sten luit.-kw., de asp.-intendant W. B. Filet.

*Geplaatst en overgeplaatst.*

Bij de geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Willem I, de milit. apoth. der 3de kl. J. W. Slangen; bij de geneesk. dienst der Z- en O.-afd. van Borneo, de offic. v. gez. der 3de kl. A. P. C. Steina, beiden uit Ned. aangekomen; bij de inf., bij het 6de bat. de kap. J. W. E. Schadee van der Does, van verlof uit Ned. terug. — *Overgeplaatst*: Bij de geneesk. dienst, bij het garn. te Palembang, de offic. van gez. der 2de kl. G. A. Roland, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij de inf., bij het 1ste bat., de kap. J. van Weeren, van het 16de bat.; bij het 16de bat., de kap. C. G. H. F. van Schendel, van het garn.-bat. van Sumatra's westkust en o.; bij dit garn.-bat., de kap. J. J. H. Popta, van het 16de bat.; als 2de luit.-kw., de 2de luit. der inf. J. W. Evers; bij de inf., bij het

12de bat., de 2de luit. H. J. Jonker, van het 2de bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de kap. D. L. Häfeli, van het 6de bat.

*In activiteit hersteld.*

Bij de milit. administr., de kap.-kw. op non-activiteit H. W. U. J. Roebj; bij de geneesk. dienst, de offic. v. gez. der 3de kl. op non-activiteit C. F. Erdbrink.

*Eercol ontslagen.*

De 1ste luit. der inf. K. A. Legnian; de offic. van gez. der 3de kl. J. A. N. Bechtlinger; de 1ste luit. der art. op non-activ. jhr. F. J. T. van der Wijck; de kap. der inf. M. C. F. L. von Schauroth; de 2de luit. der kav. J. F. E. Marcella; de kap. der inf. W. J. F. Timmerman.

*Op non-activiteit gesteld.*

De kap.-kwartierm. S. J. van Coeverden, de offic. van gez. der 1ste kl. E. van Hengel; de kaps. der inf. A. C. H. Ahn en M. C. E. Ruempol, allen van verlof uit Nederland teruggekeerd.

*Vergunning om naar Nederland terug te keeren.*

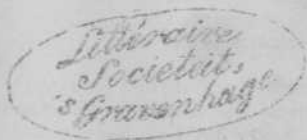
Aan den 1sten luit. der inf. van het Ned. leger Th. C. van Nes, wegens verstrijking van vijfjarig detachement.

*Tweejarig verlof naar Nederland verleent,*

aan den 1sten luit. der inf. J. C. A. van den Bos; aan den 2den luit. van het reg. O. I. kav. op non-act. A. Uyt den Bogaard; aan den paardenarts der 1ste kl. A. de Vos; aan den kap. der inf. A. P. Soetens; aan den milit. apoth. 2de kl. G. H. Beer.

*Overleden.*

De majoor der inf. E. Beerens, te Makassar, den 6den Mei 1870; de dirig. offic. v. gez. 1ste kl. W. Hubers van Assenraad, te Weltevreden, den 26sten Augustus 1870, en de milit. apoth. 3de kl., A. J. Reeders, te Soerabaja, den 4den September 1870.



## BERICHT.

---

De Redactie vermeent de lezers van *Spectator* genoeg te doen, met reeds thans mede te deelen, dat na de *Algemeene beschouwingen over den oorlog van 1866*, welke in de beide eerste Nummers van den Jaargang 1871 zullen opgenomen worden, een aanvang zal worden gemaakt met de behandeling van den tegenwoordigen Fransch-Duitschen oorlog, in den geest van die van den oorlog van 1866.

